

XAVIER BONILLO HOYOS

**EDICIÓ CRÍTICA I ESTUDI
DELS LLIBRES I, II, IX I X DEL
LLIBRE DE MERAVELLES
DE
RAMON LLULL**

TESI PER OPTAR AL TÍTOL DE DOCTOR EN FILOGIA CATALANA
DIRIGIDA PER LA DRA. LOLA BADIA I PÀMIES

PROGRAMA DE DOCTORAT
LITERATURA CATALANA. PROPOSTES TEÒRIQUES I PRÀCTICA.
DEL SEGLE XIII AL XX.
BIENNI 2001-2003

DEPARTAMENT DE FILOGIA CATALANA
UNIVERSITAT DE BARCELONA
2006

1. Introducció

L'objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral són els llibres I, II, IX i X d'una de les obres més conegudes de Ramon Llull, el *Llibre de meravelles*, dedicats respectivament a Déu, als àngels, al paradís i a l'infern. Aquest treball fa part d'un projecte més ampli, la finalitat del qual és establir el text crític de la novel·la per a les *NEORL* i estudiar tots els llibres per grups temàtics per tal de completar un buit bibliogràfic evident, especialment significatiu en el cas dels llibres IX i X i per tal de descriure els elements que conformen i determinen la "literatura alternativa" del Beat. Aquesta tesi, doncs, presenta el text crític i l'anàlisi dels quatre llibres estrictament teològics de la novel·la i aquestes són, justament, les dues parts en què es divideix aquest treball.¹

Pel que fa a l'edició crítica, cal recordar que, tot i la popularitat de l'obra i les diverses edicions efectuades, no existeix pròpiament una edició crítica del text català medieval segons els criteris filològics científics. Per aquesta raó, l'edició que es presenta tot seguit se centra exclusivament en la tradició catalana (dotze manuscrits entre els set medievals i els cinc de moderns), ja que s'ha preferit, davant la manca de referents concrets, d'establir amb seguretat l'*stemma* dels testimonis catalans i, en acabat, completar els resultats amb l'estudi de la resta de testimonis romànics segons els criteris de les *NEORL*. En aquest moment, es determinarà l'original, per bé que tot indica que es tracta d'un text català, el més habitual en aquesta mena d'obres de Llull. Un cop completat el procés d'estudi de la tradició manuscrita catalana, es va decidir de canviar el manuscrit base que tradicionalment s'havia editat (cf. 2.5). En definitiva, en aquesta primera part, s'ofereix una descripció esquemàtica dels manuscrits catalans de la novel·la, la *recensio*, l'*stemma* i, finalment, el text crític.

La segona part de la tesi consisteix en l'anàlisi de la disposició de la novel·la i dels continguts, bàsicament des del punt de vista teològic i des del punt de vista literari. Pel que fa a l'anàlisi doctrinal, s'han aïllat els desplegaments artístics que determinen a priori l'estructura de tot el llibre, que han permet concloure que l'Art és el fonament doctrinal inserit harmònicament en l'estructura i en la trama de la novel·la. Els principis artístics que determinen l'obra són poc nombrosos. En els llibres I, II, IX i X pràcticament es podria dir que es limiten a una desena, com a molt, però s'ofereixen en contextos diversos, sense simplificar, en correspondència amb les qüestions i problemàtiques tractades per Llull habitualment en els seus tractats i en funció de les revisions metodològiques desenvolupades durant el període de transició entre les Arts quaternàries i les ternàries.

Pel que fa a l'anàlisi literària, s'ha intentat demostrar que el fil argumental de la novel·la, que dona cohesió i unitat al text, és justament la descripció del procés d'aprenentatge de Fèlix, cosa que permet la centralitat de l'Art tant des del cantó doctrinal com del cantó literari d'una manera natural. D'una altra banda, s'han aïllat diverses estructures (escenes, diàleg, procés d'aprenentatge) que demostren la rigorositat i la intencionalitat de la disposició dels continguts. Finalment, s'han

¹ Aquesta tesi s'ha realitzat mercès a una beca de formació del personal investigador del DURSI. L'esmentada recerca s'inscriu en el marc del projecte de recerca *Ramon Llull y el trasfondo cultural de las antiguas letras catalanas medievales II* (MEC BFF 2001-1200), del *Corpus digital de textos catalanes medievales* (Coditecam 2005-07480-C03-01) i del grup de recerca consolidat *Grup de cultura i literatura a la Baixa Edat Mitjana* (DURSI SGR2005-00346), dirigits per Lola Badia.

enumerat els exemples dels quatre llibres i s'han analitzat i contextualitzat (quan s'ha pogut) individualment.

En conclusió, s'ha intentat descriure i justificar que la “literatura alternativa” del Doctor Il·luminat parteix de l'Art i de la possibilitat de projectar la metodologia retòricament i moral. El *Llibre de meravelles*, amb elements enciclopèdics, dels *romans* cavallerescos o dels textos sapiencials d'origen oriental, ofereix als seus lectors potencials un text atractiu, ple de referències, que manté la seriositat i la rigorositat exigida per la superlativitat dels temes tractats; i ho fa amb uns instruments discursius que parteixen de l'Art per arribar plenament al coneixement i a l'amor de Déu.

Finalment, voldria agrair l'ajut a totes les persones que han contribuït a aquest treball. En primer lloc, als professors i institucions que m'han facilitat les diverses estades d'investigació dutes a terme durant la redacció d'aquesta tesi a Roma, a Palma de Mallorca, a Freiburg, a Londres i a París: a Stefano Asperti de la Universitat de Roma la Sapienza i als treballadors de la Biblioteca Nazionale, de la Biblioteca Corsiniana i de la Biblioteca Vaticana. A Pere Rosselló i Maria Isabel Ripoll de la Universitat de les Illes Balears i a Anthony Bonner de la Maioricensis Schola Lullistica i als treballadors de la Biblioteca March, de la Biblioteca Episcopal i de la Biblioteca de la Societat Arqueològica Lul·liana. A Peter Walter, Fernando Domínguez i Viola Tenge-Wolf de l'Albert Ludwigs Universität de Freiburg im Brisgau i Pere Villalba de la Universitat Autònoma de Barcelona. A Jill Craye del Warburg Institute de la Universitat de Londres i als treballadors de la British Library. I a Suzanne Thiolier-Méjean de la Universitat de París Sorbonne IV i als treballadors de la Bibliothèque Nationale de France.

En segon lloc, voldria donar les gràcies especialment al grup del Centre de Documentació Ramon Llull de la Universitat de Barcelona, on he passat els darrers quatre anys: a Joana Álvarez, a Joan Santanach, a Lluís Cifuentes, a Albert Soler (que ha posat ordre i seny a la primera part de la tesi) i sobretot a Lola Badia, per la seva paciència i dedicació.

Xavier Bonillo Hoyos
Cambrils, juny de 2006

2. Edició crítica dels llibres I, II, IX i X del *Llibre de meravelles* de Ramon Llull

2. 1 *Descripció dels manuscrits catalans*

Com que tots els manuscrits catalans medievals del *Llibre de meravelles* han estat estudiats codicològicament, en aquesta descripció em limitaré a aportar tan sols les dades més significatives de cada manuscrit i alguna observació obtinguda durant el procés de col·locació.

2. 1. 1 *Manuscrits medievals*

A = Palma de Mallorca, Societat Arqueològica Lul·liana, 6¹

1367

233 folis més dos de guarda (manca el foli 129). Acèfal. Aquesta mancança ha estat completada per una mà moderna (A₁). Quatre foliacions: una antiga en xifres romanes i tres modernes en xifres aràbigues, dues a llapis i una a tinta que no coincideixen.

Paper. 15 quaderns irregulars. Els quaderns segon i tercer han estat mal enquadernats (ocupen el cinquè i el sisè, per tant, l'ordre correcte segons la foliació és 2-3, 38-65, 67, 5-37, 68-72, 74, 73, 76, 75, 77-233). Pocs reclams.

285 x 218 mm.

Caixa de 200 x 140/150 mm. Doble columna. 24-25 línies. 3 mans: quatre primers fulls mà moderna (A₁); ff. 5-108r gòtica cursiva XIV; ff. 108v-233 gòtica cursiva XIV. Rúbriques en vermell. Caplletres i calderons alternen blau i vermell.

Colofó: beneyt loat glorifficat exalçet santifficat sia lo nom de jesuchrist e de la sua beneyta mare madona santa maria ara e sens fi e tots temps aquest libre apellat ffelix (*una altra mà afegeix a la interlínia* de meraveylles) fo finit e acabat en barçelona dissapte a .ix. dies de janer del any de la nativitat de nostre senyor .m ccc lxxvii.

Anotacions de diverses mans. És el manuscrit que ha servit com a base de les edicions modernes de la novel·la (Obrador 1932, *LDM* i *OS* II: 9-393).

Llibre de meravelles (II.B.15).

Bibliografia: Obrador (1932: 177), Galmés (*LDM* I: 17-18), Pérez (2004: 99), Llinarès (1964: 40), Hillgarth (1998: 175-176), *BITECA* i *BDRL*.

¹ Les signatures 6 i 7 dels mss. A i B actualment no tenen validesa, ja que quan els dos manuscrits van retornar a aquesta institució, van ser ubicats en una sala de la Societat on es desen els manuscrits de més valor. Els manuscrits lul·lians s'apleguen en una mateixa lleixa; però (almenys en l'última visita efectuada a començaments del 2005) encara no els ha estat assignada cap altra signatura ni han estat catalogats.

B = Palma de Mallorca, Societat Arqueològica Lul·liana, 7

1458

128 folis més tres al començament (un en blanc, un amb el títol del *Llibre de meravelles* i el darrer amb un recepta de tinta). Dues foliacions (una antiga en xifres romanes i una moderna en xifres aràbigues).

275 x 202 mm.

Paper. 9 quaderns irregulars. Pocs reclams.

Caixa 180 x 135/140 mm. Doble columna. 45 línies. 1 mà: gòtica cursiva molt petita del XV. Rúbriques, caplletres i calderons en vermell.

Colofó: beneyt loat glorificat exalsat e santificat sia lo nom de jesuchrist e de la sua beneyta mare madona sancta maria ara e tostemp sens fi amen qui scripsit scribat semper cum domino vivat amen aquest libre es apellat libre de meravelas fo scrit e acabat en vilaffrancha dimecres a .xxv. dies de janer any .m. .cccc. .lviii.

És el manuscrit amb què s'ha completat la llacuna al començament d'A i s'han esmenat els errors d'aquest manuscrit en les edicions modernes de la novel·la (Obrador 1932, *LDM* i *OS* II: 9-393).

Miscel·lani: *Llibre de meravelles* (ff. 1-128, II.B.15) i *Llibre d'intenció* (ff. 128v-139, II.A.17).

Bibliografia: Obrador (1932: 177-178), Galmés (*LDM* I: 18), *ORL* (XVIII: xi-xii), Pérez (2004: 99), Llinarès (1964: 40), *BITECA* i *BDRL*.

C = Roma, Biblioteca Corsiniana, 1362

XV

303 folis. Foliació antiga en tinta en xifres romanes.

300 x 216 mm.

Paper. 20 quaderns (16 de 8 + 8, el primer 3 + 3, el setè 9 + 9, el catorzè i el vintè 7 + 7, però aquest darrer ha perdut el primer i el sisè full). Tots amb reclam, llevat de l'últim. Els quaderns estan desordenats: ff. 16-104, ff. 153-192, ff. 104-131v, ff. 192-234v i ff. 131v-152v.

Caixa 176 x 136 mm. Doble columna. 29-30 línies (excepte quan hi ha il·lustracions). 1 mà: semigòtica cursiva. Inicials vermelles i blaves. Rúbriques i alguns calderons.

Colofó: assi feneix lo libre de merevelles. A més al f. ccxxiii al final del llibre vuitè per la mala enquadernació afegeix: aci es acabat e complit lo libre de felix per gracia de deu e de nostra dona sancta maria verge.

Miscel·lani: *Vida de san Silvestre papa* (ff. 6-11v, anònim), *Llibre de les meravelles* (ff. 13-234v, II.B.15), *Llibre d'Anticrist* (ff. 235-257v, II.A.8), *Lògica d'Alatzel* (ff. 258-270, I.1b), *Arbre de filosofia desiderat* (ff. 271-276, extractes, III.16) i *Taula general* (ff. 276v-278, fragmentari. III.11).

Bibliografia: Massó (1913: 213-214), *ORL* (XX: 323-324), Perarnau (1990: 9-12), Compagna (1992: 69 i 72), *NEORL* (III: 111), *BITECA* i *BDRL*.

L = Londres, British Library, add. 16428

1386

188 folis (tres de cortesia del XIX al davant i al darrere i tres del XVI al davant i un al darrere, més una antiga coberta de pergamí al davant i al darrere amb un text glossat de Justinià del segle XII). Tres foliacions: una antiga en tinta en xifres romanes i dues modernes aràbigues.

252 x 177 mm.

Paper. 11 plecs amb reclams regulars: set de 8 + 8 folis i quatre de 9 + 9 folis.

Caixa 200 x 146 mm. Doble columna. 35 línies. 1 mà: gòtica híbrida del XIV. Caplletres ornades (vermell sobre lila i blau sobre vermell) i calderons blaus i vermells. Títols dels deu llibres al recto.

Colofó: Ffinito libro sit laus gloria Christo amen. Die veneris .vii. julii anni octagesimi[quin]ti incepit scribere Iohannes Tholrra presentem librum et patravit die veneris duodecimi januario anno a nat domini millesimo trescentesimo simo octuagesimo sexto. Ad laudem et honorem et gloriam domini nostri Jesuchristi et eius matris et omnium cinium superiorum. La ma del escrivent reposa. Amen, amen.

Anotacions de diverses mans. 1) Al segon foli, en lletra del XV-XVI, hi diu: al capdamunt, "Jesus", a sota, el número del ms. "16.428", i més al centre, "est belveriis" (repetit al començament del text) i, en lletra del XIX, "Purchased of Payne and Foss / Jan 7 1847 / Rezzi Collection". 2) Al tercer foli, amb lletra del XV, hi ha escrit "es del arcu del canonja bellver". 3) Al foli 4, amb lletra del XVI o XVII diferent de les anteriors: "Ex codicibus illustrissimi et excellentissimi domini Ioannis Angeli ducis de Altaemps" (ratllat el nom del personatge). La mateixa mà escriu més avall: "Libro di sacra scrittura et casi di conscienza in lingua portoghese". 4) Al verso del foli 6, amb una altra mà del XVI o XVII: "s s sent mama? qui ayge / en layga axi goras /que dela as loma". 5) Al verso del foli 181 s'hi llegeix, escrit amb una mà del XV: "In isto libro felix sunt? cartam? Scripte 181". 6) Al foli 187v, escrit d'una altra mà del segle XVI o del XVII: "Barthomeu Thomas estudiant". 7) Correccions, manícules, algun dibuix i petites glosses de diverses mans. Algunes correccions sobre raspadura del text deixen espais en blanc. Hi ha correccions del copista i d'altres mans. En els llibres de la present edició crítica he distingit tres mans: L_1 (gòtica híbrida molt semblant a la del rubricador apareix bàsicament als llibres I i II) L_2 (glossador en llatí, cursiva humanística molt petita) i L_3 (gòtica híbrida més arrodonida que l'anterior, no sembla ni la mateixa mà que el copista ni que el rubricador, apareix als llibres IX i X).

És el manuscrit base d'aquesta edició. Va ser restaurat amb cura i relatiu èxit: el llom va arribar a Londres desfet, es van restituir els quaderns originals i es van suplir les pèrdues de paper. L'enquadernació és anglesa del XIX, posterior a la restauració del còdex. Amb tot, al final hi ha trossos de paper perduts i alguns folis tallats.

Llibre de meravelles (II.B.15).

Bibliografia: *Additions*: 206-207, Gayangos (1976 I: 97), Tarré (1941: 179), Llinarès (1964: 40), Bohigas (1985: 56), *ROL* (I: 59-66), *OS* (I: 393, n. 6), Batllori (1993: 252), Hillgarth (1998: 176, n. 32), *NEORL* (V: 133-135), *BITECA* i *BDRL*.

M = Milà, Biblioteca Ambrosiana, I 34 Inf.

XV

208 folis (més un al començament i cinc al final). Numeració moderna en xifres aràbigues en llapis i una anterior també aràbiga amb tinta (fins al f. 205).

305 x 225 mm.

Paper i pergamí. 14 quaderns, majoritàriament de 16 folis (8 + 8), llevat del primer (2 + 3 amb un foli solt entre els ff. 3 i 5), el segon (7 + 7) i el darrer (9 + 8). Tots amb reclam llevat del tretzè.

Caixa 205 x 70 mm. Doble columna. 30-31 línies. 1 mà: semigòtica cursiva. Rúbriques i calderons en vermell. Caplletres vermelles amb ornamentació violeta alternen amb caplletres blaves amb ornamentacions vermelles.

No té colofó.

Llibre de meravelles (II.B.15).

Bibliografia: Ottaviano (1930: 24) Galmés (*LDM* I: 18), Tarré (1941: 179), Llinarès (1964: 40), Compagna (1992: 70-71), *BITECA* i *BDRL*.

S = Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Hisp. 51

1406

218 folis (més altres cinc, tres al principi i dos al final). 3 foliacions: una antiga en xifres romanes i dues modernes, una en llapis i l'altra en tinta.

403 x 281 mm (llevat del primer, 386 x 267 mm).

Paper. 18 quaderns de 6 + 6. Pocs reclams.

Caixa 249 x 165 mm. Doble columna. 37 línies. 1 mà. Títols i subtítols en vermell. Caplletres i calderons alternen blau i vermell.

Colofó: ffinito libro sit laus gloria christo amen anno domini .m. .cccc. sexto qui escriptit escribat cum semper domino vivat.

Anotacions de diverses mans.

Factici: *Llibre de meravelles* (ff. 1-216, II.B.15), *Ars brevis* (fragmentari, f. 217, III.78) i *Taula d'esta Art* (ff. 217-218v, III.2bis).

Bibliografia: Obrador (1908: 599), Galmés (*LDM* I: 18), *ORL* (XVII: xvi), Llinarès (1964: 40), Perarnau (1982 I: 27-31), *BITECA* i *BDRL*.

V = Ciutat del Vaticà, Biblioteca Vaticana, Vat. Lat. 9443

XIII-XIV

128 folis més dos de guarda. Foliació moderna en xifres aràbigues i restes d'una foliació antiga en xifres romanes i tinta.

295 x 208 mm.

Pergamí. 13 quaderns: els dotze primers 5 + 5 i el darrer 4 + 4. Reclams emmarcats i decorats.

Caixa 215 x 145 mm. Doble columna. 41 línies. 1 mà: textual, arrodonida i força contrastada, de mòdul mitjà. Caplletres ornamentades blaves i vermelles.

Colofó: fenit es lo libre de maravella a gloria de dieu qui cest libre ligira en son cor lo retendra gran de son pron ne fara.

Poques anotacions. Al foli 128r, de mà cursiva, un fragment del capítol II, De Déu, del *Llibre d'intenció*: “no es hom sols que [cancel·lat “no hi age”] aja fet tant de mal con sel que a fet mafomet qui tant hom a mes en error [“en error”, primer repetit i cancel·lat] enpero mes de mal se segueix quant hom no ama deu en la primera antansio que no es tot lo mal que feu [deixa un espai en blanc] mafomet Con major be es en hun home qui fortment am deu per la primera antansio que no es mal en tots los homens qui son dapnats on con asso sia an axi hobri fill los huls de ta pensa e anten con gran cose es be qui es per la primera antasio contra mal qui es per la sagona”. En la transcripció d'aquest testimoni que dono en apèndix he distingit tres mans: V_1 (mà correctora habitual, textual arrodonida podria ser del mateix copista) V_2 (mà que anota el text) i V_3 (mà correctora ocasional més tardana).

És el manuscrit més antic conservat i ha de ser força proper a l'original. És difícil de precisar la data. Però, com a mínim, hauria de ser d'abans del primer terç del XIV.

Llibre de meravelles (II.B.15).

Bibliografia: Coronedi (1933: 411-432), Compagna (1992: 71), Badia, Santanach i Soler (En premsa), *BITECA* i *BDRL*.

2. 1. 2 *Manuscripts moderns*

F = Palma de Mallorca, Biblioteca de sant Francesc, 12¹

1633

186 folis més sis en blanc al principi i dos al finals amb els índexs. Una foliació antiga en xifres aràbigues.

293 x 207 mm.

Paper. 12 quaderns: nou de 8 + 8, dos de 7 + 7 i un de 6 +6. Tots amb reclams.

Caixa 215 x 145/150 mm. Doble columna. 30-32 línies. 1 mà: cursiva del XVII. Rúbriques i caplletres negres, les darreres amb lleus ornamentacions.

Colofó: beneyt loat glorificat sie lo nom de jesuchrist e de la sua beneyta mare madona santa maria are e sempre e tots temps aquest llibre appellat ffelix de merevelles fo scrit e acabat de trelladar en barcelona disapta a .viii. dies de janer del any de la nativitat de nostre senyor .m. .ccc. .lxvii. a lahor y gloria de nostre senyor deu jesu christ y de la imbeculada conceptio de nostre dona sancta maria sempre verge fo acabat de copiar lo present llibre de merevelles per mi gabriel lull en lo arxiu superior de la casa de la juraria de la virtut y regna de mallorcha als .x. de setembre del any de la nativitat de nostre senyor .m. .dc. .xxxiii.

Anotacions de diferents mans. A partir del foli 169, el manuscrit presenta greus problemes d'humitat i indicis de perforació del paper a causa del plom de la tinta.

Llibre de meravelles (II.B.15, ff. 1-188) i *Himne a Llull* (anònim ff. 188v).

Bibliografia: Galmés (*LDM* I: 18-19), Obrador (1932: 175-176), Pérez (2004: 113), Llinarès (1964: 41), *BITECA* i *BDRL*.

¹ A hores d'ara, però el manuscrit és conservat i es pot consultar a la Biblioteca March de la mateixa capital mallorquina.

N = Palma de Mallorca, Biblioteca del Col·legi de la Sapiència, F 70

1662-1663

264 folis: més un blanc al començament i tres al final. Falten els ff. 1, 18 i el darrer que hauria de ser el f. 268. Dues foliacions: una d'antiga en xifres aràbigues i tinta que s'erra i una de moderna en xifres aràbigues i en llapis que l'esmena.

205 x 150 mm.

Paper. 10 quaderns irregulars. Tots amb reclams.

Caixa 160 x 111 mm. Ratlla tirada. Entre 28 i 34 línies.

2-3 mans. Cursiva XVII. Caplletres lleugerament ornades.

No té colofó.

Diverses anotacions. Al començament del llibre segon hi ha la data en què el copista va enllestir la còpia del llibre primer (34r). Còdex en estat de conservació precari: greus problemes en la relligadura i paper força malmès i corcat. La quantitat de forats és tan gran que en alguns folis que el paper es desfà.

Llibre de meravelles (II.B.15).

Bibliografia: Pérez (2004: 159), *BITECA* i *BDRL*.

P = Santander, Biblioteca Menéndez Pelayo, M 283

1644

403 folis més dos folis de guarda: un al començament i un altre al final. Foliació en xifres aràbigues en tinta.

Paper.

Caixa 160 x 130 mm. Ratlla tirada. 24 línies. 1 mà: cursiva XVII.

Colofó: beneyt lohat glorificat exalçat santificat sia lo nom de jesuchrist e de la sua beneyta mare madona santa maria are e sens fi e tots temps aquest llibre anomenat felix o de meravelles fo escrit e acabat en lo convent de sant francesc de la ciutat de mallorca dimars lo primer del mes de mars any des señor 1644 de ma de mi fra juan guardia sacrista de dit convent he trasladat de un llibre de ploma qui es del collegi del señor canonge llull el qual ere escrit en barcelona disapta a 9 dies del mes de febrer del any del senyor 1467.

Poques anotacions, la majoria del mateix copista.

Miscel·lani: *Llibre de meravelles* (ff. 1-376, II.B.15) i *Llibre d'intenció* (fragmentari, ff. 379-403, II.A.17).

Bibliografia: *BITECA* i *BDRL*.

R = Montserrat, Biblioteca del Monestir de Montserrat, 184

1634

265 x 185 mm.

121 folis (més un de guarda al començament i al final i un altre al final amb l'índex incomplet). La taula final resta incompleta. Una foliació en xifres aràbigues al verso i al recto.

Paper. Reclams de pàgina a pàgina.

Caixa 153 x 215. Doble columna. De 45 a 60 línies. 1 mà: cursiva del XVII.

Colofó: beneyt loat glorificat sia lo nom de jesu christ de la seu beneyta mare madona sancta maria are e sempre et tots temps fo finit in die nonis jhesucristi die 14 januarii transcriptus fuit a joanne literes fratre minorum observatione anno a natiuitate domini 1634.

Poques anotacions del mateix copista.

Llibre de meravelles (II.B.15).

Bibliografia: Galmés (*LDM* I: 18), Schib (1969: 128-130), Bruguera (1972: 127), Olivar (1977: 46), *BITECA* i *BDRL*.

T = Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Hisp. 69

XVII

286 folis més quatre de guarda: dos al principi i dos al final. Foliació única en xifres aràbigues en tinta.

263 x 191 mm (el f. 7, 273 x 195 mm).

Paper. 18 quaderns: catorze de 6 + 6, un de 5 + 5 (el desè) i tres de 7 + 7 (dotzè, tretzè i divuitè). Sense reclams.

Caixa 232 x 175 mm. Doble columna. Entre 27 i 35 línies. 1 mà: cursiva del XVII.

Colofó: finit es lo libre de maravelas a gloria de dieu qui est libre legira en son cor lo retendra gran del son pron ne fera.

Miscel·lani: *De trinitat* (ff. 1-7, III.44^a), *Llibre de meravelles* (ff. 7-226, II.B.15) i *Tractatus novus de astronomia* (ff. 227-286, III.29).

Bibliografia: Obrador (1908: 599-600), Perarnau (1982 I: 95-97), *BITECA* i *BDRL*.

2. 2 *Recensio*

Es dóna en primer lloc la localització dels llocs crítics comentats (llibre, capítol i paràgraf). A continuació, es dóna el text comparat en cursiva i en negreta acompanyat del context en rodona per tal de facilitar la comprensió del fragment, provinent del text ja editat. Finalment, a sota, hi ha les variants en lletra rodona amb la respectiva sigla en cursiva de cada manuscrit, se separen en tots els casos les lliçons dels manuscrits medievals (*ABCLMSV*) de la dels manuscrits moderns (*A₁FNPRT*). Al final de la *recensio*, a més, s'inclouen i es justifiquen les esmenes fetes al manuscrit base, seguint aquest mateix esquema.¹

¹ Cal advertir que la nostra edició es refereix només a la tradició catalana del text, per tant en aquesta *recensio* no s'han tingut en compte els testimonis de les traduccions medievals de la novel·la a l'espanyol (de la qual hi ha un manuscrit medieval a la biblioteca de El Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, x.III.3 del segle XV i dues de modernes del segle XVIII a la Biblioteca de la Sapiència de Palma de Mallorca, respectivament amb les sigles F-219 i F-221; aquest darrer, però, és incomplet), al francès (de la qual hi ha un manuscrit del XV conservat a la Biblioteca Nacional de París, fr. 189) ni a l'italià (de la qual hi ha tres testimonis medievals del XV a Oxford, Bod, Canon. Ital. 26; a la Biblioteca Marziana de Venècia, It. II, 109 [=5044]; i a Mòdena, Biblioteca Estense Universitaria, it. 455. A més de dos de moderns: un del XVI conservat a Munic, Bayerische Staatsbibliothek, CIm. 10601; i un altre del XVII que es troba també a Mòdena, Biblioteca Estense Universitaria, it. 396). Abans d'explorar aquests manuscrits, que caldrà tenir en compte per a l'edició que es publicarà a les *NEORL*, es va considerar que era més apropiat primerament estudiar i establir l'*stemma* dels manuscrits catalans. Per a la tradició espanyola, cf. Perarnau 1985. Per a la francesa, cf. Llinarès 1964. I per a l'italiana, cf. Brancaleone 2002ab i Compagna 1992.

2. 2. 1 *Errors de tota la tradició (arquetip comú)*

Hi ha un error evident i significatiu d'arquetip:

[I, 6, 15] [...] “Senyer —dix la regina—, en quant l'artiaque qui era nebot del bisbe *mori*, dech lo bisbe esser despugat de sa mort, mas no en quant la folla entenció que·l bisbe avia en ço que son nebot, qui era home peccador, desirava que fos bisbe après sa mort.

mori M FNPR

manca ABCLSV T

El fet que tots els manuscrits antics comparteixin l'error fa pensar que es podria remuntar a l'arquetip. L'error és fàcil d'esmenar per conjectura i, en canvi, no s'ha solucionat. Pel que fa a la lectura d'*M*, amb tota possibilitat es tracta d'una esmena conjectural, facilitada pel context.

Hi ha un altre error evident no significatiu que podria indicar problemes en un antígraf comú:

[X, 119, 6] Com Felix ach *considerades totes* aquestes paraules, ell considerá longament en la pena dels dimonis et meravellá·s com podia esser tan gran;

*enteses per una altra mà a la interlínia que
ha cancel·lat dites A
considerades totes B*

dites CLMSV FNPRT

L'error és el resultat d'atribuir a Fèlix unes paraules que acaba de dir l'ermità. Anteriorment (X, 119, 5) l'ermità ha explicat un exemple a Fèlix. En acabat, el jove assimila les paraules de l'ermità. *A* i *B* són els únics manuscrits que presenten una solució. És evident que hom va treballar amb *A* assenyalant els problemes que presentava i proposant l'esmenes adequades que, tot sovint, es mantenien en *B* o, com en aquest cas, anotat l'error, el copista proposava una altra solució alternativa. Comparteixo la lliçó proposada pel copista de *B* conjecturalment i desestimo la d'*A*; perquè, tractant-se d'una altra mà, és difícil d'establir d'on i de qui prové aquesta esmena.

2. 2. 2 Errors d' α

No n'hi ha cap d'evident i significatiu. Cal tenir en compte la variant següent que separa els testimonis d' α i els de β :

[I, 11, 13] Respós Blaquerna e dix: —Era .i. rey qui havia una ciutat on havia molts juheus dels quals havia gran **treut tots anys, lo qual trahut** era de la usura que·ls juheus fayen als crestians.

tresaur tots anys lo qual tresaur *A*
tresor tots anys lo qual tresor *B*
tresaur *V*
tresor tots los añis lo qual tresor *T*

traut *C*
treut *L*
traut tots anys lo qual trahut *MS*
trahut tots anys lo qual trahut *F*
tribut tots los anys lo qual tribut *N*
fruyt tots anys lo qual fruyt *P*
treut tots anys lo qual treut *R*

En aquest lloc crític se separen les dues famílies de manuscrits catalans, amb l'excepció de *C* que, en aquest cas, llegeix amb β . És evident, a més, que tant *L* com *V* i *C* han comès un salt d'igual a igual. Pel context és probable que els salts siguin poligenètics.

A més a més, hi ha una sèrie d'errors conjuntius evidents, però no prou significatius que confirmen la separació entre les dues branques:

[I, 2, 13] [...] Com l'ermitá hac satisfet al cavaller de la demanda que li hac feta, l'ermitá demaná al cavaller que era cavaller e lo cavaller li respós e dix que cavaller es hom elet a **cavalcar** en cavall per tenir justícia e per guardar e salvar lo rey e son poble, per tal que pusque regnar en tal manera que son poble ne pusque Deus amar e conexer.

caveller *AC*
cavalier *V*
cavaller *T*

És possible que la lliçó dels manuscrits d' α sigui un error provocat perquè el copista de l'antígraf comú hagués pres 'cavaller' per 'cavalcar', molt propers en aquest context. De fet, el copista de *B*, l'únic manuscrit d' α que llegeix amb l'altra branca, devia tenir la sensació que el seu antígraf donava una lliçó equivocada i, segurament, va esmenar atenent el context del paràgraf. En la resta l'error sembla poligenètic.

[II, 14, 12] Com l'ermitá ach mostrat a Felix ço que angel es, ell retorná a les semblançes damunt dites e dix que **ales** en figura d'ome signifiquen que angel es esperit qui·s mou per qualse|vol loch, sens que lo loch no li pot donar enpachament a son moviment.

aquelles *A*
aquelas *V*
aquelles *expuntat i corregit a ales C*
aquellas *T*

Aquesta variant s'assembla molt a la comentada ara (I, 2, 13). A simple vista, sembla que hi hagi un error conjuntiu de la majoria dels testimonis d' α . De tota manera, no es pot afirmar amb certesa que es tracti d'un error, ja que 'aquelles' podria tenir sentit com a pronom, justament, d' 'ales'. *C* i *B* poden haver esmenat per conjectura o bé perquè els ho permetia el context.

[X, 121, 15] [...] Per la gran temptació que havia lo clergue, ell ymaginá les penes infernals per tal que li fogís la temptació, et ymaginava com los corsos dels homes seran tots blanchs com a *tions* de foch et estaran tots temps los uns sobre los altres.

tronchs *a* la interlínia -ch- *A*

tronchs *B* *NPT*

trons *V*

'Trons' com llegien comunament *A* i *V* és una *lectio faciliior* que no fa sentit. *C*, com en el lloc anterior, pot haver esmenat pel context o per conjectura.

[IX, 116, 2] [...] —Deus en paraýs *asembla* a ses dignitats les qualitats dels angels segons que en lurs calitats los angels ne poden reebre semblançes, cor la bonea de Deu *asembla* a si matexa la bonea dels angels et açó matex fan la granea, la eternitat, lo poder de Deu et totes les altres. La bonea de Deu *asembla* a si matexa la bonea dels angels en granea de si matexa et d’eternitat, poder, saviea et axí de totes. Acó matex fa la granea de Deu qui *asembla* a si matexa la granea dels angels en bonea, eternitat, poder, saviea de Deu et axí de totes les dignitats de Deu, cor cascuna per si et en si et les unes et les altres *asembla* et enforma les calitats dels angels per ço que sien vas esperitual en qui reeben gloria de Deu.

[IX, 116, 2a]

asembla <i>expuntuat</i> ha semblança <i>A</i>	a semblança <i>L</i>
hasemble <i>B</i>	ha semblança <i>S FNR</i>
hassemblançes <i>ha estat corregit per una mà indeterminada fins a</i> assemblea <i>cancel·lant</i>	ha samblança <i>M</i>
<i>la h- i -nçes C</i>	ha semblança assemble <i>P</i>
asembla <i>V T</i>	

[IX, 116, 2b]

asembla <i>A</i>	a semblança <i>L</i>
asembla <i>BV</i>	ha semblança <i>MS FR</i>
hassemblança <i>ha estat corregit per una mà indeterminada fins a</i> assemblea <i>cancel·lant</i>	a semblansa <i>T</i>
<i>la h- i -nça C</i>	
assemble <i>P</i>	

[IX, 116, 2c]

asembla <i>A</i>	a semblança <i>LMS FNR</i>
asembla <i>BV T</i>	
ha sembla <i>C</i>	

[IX, 116, 2d]

asembla <i>AB</i>	a semblança <i>LM FNR</i>
asembla <i>CV T</i>	ha semblança <i>S</i>

[IX, 116, 2e]

asembla <i>ABMSV T</i>	a semblança <i>L</i>
assemble <i>CP</i>	ha semblança <i>N</i>
	a semblansa <i>FR</i>

La concurrència de lectures errònies en els manuscrits de β i la persistència en l’error fan pensar en una corrupció de l’antígraf que devia afectar tota la tradició d’aquesta família. En tots els casos és evident que la lliçó que fa sentit és la que proposa un verb i no pas un nom. Esmeno seguint aquest criteri en cada cas.

A més a més, hi ha un parell d’errors β de menor entitat que són separatius:

[I, 4, 7] [...] Aquell mercader fo malalt molt fortment esperitualment e corporalment. Espiritualment era malalt cor dubtava en la sancta trinitat de nostre senyor Deus, cor no podia entendre que Deus puga esser *.i. en* essencia e en trinitat de persones.

.i. en *ABCVT*
un en *N*

una *LMS FPR*

Lectio faciliior de β (llevat d'*N*), per la qual es considera que Déu és impròpiament una essència. El context demostra que la lliçó correcta és la d' α .

[II, 15, 2] [...] Respós lo filosof e dix que virtut de ymaginació es ymaginar aquella cosa qui **hom** ha vista ni no la veu;

hom *ABCVT*

no *LMS FNPR*

Error de β que, clarament segons el context, no fa sentit. Nova *lectio faciliior* de β , que ha malentès la definició d'imaginació.

A més a més, cal tenir present una lectura comuna de β que no es pot considerar un error conjuntiu perquè podria ser d'origen poligenètic, encara que és més versemblant que sigui el resultat d'una vulgarització:

[I, 1, 1] Com Felix fo partit de son pare e fon en un boscatge gran et hac anat longuament, encontrá una **azalta** pastoressa qui guardava bestiar.

azalta *B*
asauta és cancel·lat per una altra mà
que interpreta la a i la u com una n
fins a santa *C*
azauta *V*
azauta *T*

sancta *LMS A₁FNPR*

S'ha de tenir en compte que el conegut episodi de la pastora amb el qual s'inicia l'acció del *Llibre de meravelles* està ple de referències i de tòpics de les pastorel·les de la poesia trobadoresca, com va demostrar Martí de Riquer (*HLC* I: 296-297). Des d'aquest punt de vist, 'sancta' és una *lectio faciliior* que esmeno en l'edició.

2. 2. 4 *Relacions entre els manuscrits d'α*

2. 2. 4. 1 Errors conjuntius d'AV

Només hi ha un error evident i prou significatiu que permet afirmar que A i V comparteixen un antecedent comú (α):

[II, 16, 3] [...] Per la gran consciència del enteniment la volentat se girá en desamar, la memoria a oblidar los plahers de luxuria e per açó lo sant hom conech la **manera** segons la qual l'enteniment parla spiritualment ab la memoria e ab la volentat, jatsia que-l enteniment ne la memoria ni la volentat no hajen boca ni lengua ni mouen l'aer.

memoria *cancel·lat per una altra mà, la -e- en -a- i afegint a la interlínia -nera* A
memoria V T

Hi ha un altre error evident no significatiu que suggereix aquesta relació:

[II, 14, 6] [...] Açó matex fan los homens mundanals als altres sens corporals, cor per rahó del hoyr volen hoyr paraules de lahor e per lo odorar volen odorar nobles odors e per lo gustar volen menjar delicats menjars e volen beure nobles vins e per lo palpar volen haver **nobles lits e molts vestiments** e-s mouen a carnals delits”.

molls lites e molts vestiments A molls draps molts lits e molts vestiments B
mols litz et mols vestimens V moylls draps molts llits molles vestedures C
mols llits y molts vestimens T

A més a més, cal tenir en compte una lectura comuna d'AV que no es pot considerar un error conjuntiu perquè podia ser d'origen poligenètic:

[I, 8, 22] Com Blanquerna ach recomptada ab semblança a Felix la rahó per que la deytat volch que la humanitat de Jesuchrist fos en est mon en pobretat, passió, **desonor** et en mort, Felix conech la rahó per aquelles semblances que Blanquerna dites havia.

de senyor *cancel·lat i expuntuat* A
de senhor V

Finalment, hi ha tres llacunes que confirmen aquesta relació:

[I, 2, 6] [...] Aquella regina tots jorns en gran tristor stava e per neguna cosa que lo rey li fahés ne li dixés no la podia alegrar, d'on lo rey se meravellava fortment **de la tristor que la regina havia. Longament** s'esforçá lo rey, aytant com poch, que la regina pogués tenir pagada e a la fi, com viu que alegrar no la podia, hac sospita en la regina e cogitá que ella fes contra honestat de sa persona.

manca AV T

[I, 6, 16] [...] si per aventura, yo havia fill qui fos rey après ma mort et aquell era mal acostumat e no regnava com ha rey faria molt de mal, lo qual mal seria **contra açó per que seria** rey et per açó Deus, qui es savi en totes coses, ordenará com après ma mort sia tal rey que sia digne de esser rey e saguesca la fi per que home es en ofici de rey”.

manca AV T

[I, 8, 6] Après lo sermó lo comte se·n aná **a son palau. Dementre que ell se·n anava** a son palau, un seu lebrer que molt amava correch detrás a un ca petit, lo qual se gitá en terra per tal que·l lebrer no li fes mal.

manca AV T

2. 2. 4. 2 Errors conjuntius d'AB

Hi ha un error evident i significatiu que relaciona aquests dos testimonis:

[I, 4, 1] —Senyer hermitá ha una sancta festa que hom apella sancta trinitat *oý* preycar de la trinitat de Deu, en lo qual preych fuy fort meravellat com lo bon home qui preycava dix que hom no deu provar a les gents que Deus sia en trinitat, cor millor cosa es a les gents que creen en la trinitat de Deu que si la entenien per rahons necessaries.

jo viu A
yo viu B
y yo vaix veura N
veu T

Hi ha un altre error evident no significatiu, producte d'un salt d'igual a igual, amb esmena que confirmaria el lligam entre A i B:

[I, 11, 12] E cor son contra lur fi, per açó son en captivitat, segons que ho significá un savi juheu a un altre juheu segons estes paraules: “Era .i. savi juheu qui longament estudiá en sa ley et meravellá-s molt fortment de la captivitat *dels juheus en la qual captivitat* han estat tan longament.

hon AB

Hi ha dos exemples més que, sense ser errors significatius, cal tenir en compte:

[I, 8, 19] L'ortolá respós et dix al compte estes paraules: “Senyer compte, aquell jorn que vos *m'adobás* cavaller, *oý* preycar ha un sant home que mellor cosa era saviea d'ome saber humilitat e saber si mateix en ofici que sia en servir Deu, que esser rey de França.

ma donas a AB

me donas lo orde de cavalleria F
me donareu la orde de cavalleria N
me donchs lo orde de cavalleria P
me doncs lorde de cavallaria R

[IX, 116, 9] —Ffill —dix l'hermitá—, en paraýs, on los angels han gloria, es lur gloria en moltes maneres et aquelles maneres son tantes et tant grans que *yo* no les te poria membrar ni afigurar.

leu AB
leu P

manca S

Tenint en compte les lectures de la resta de manuscrits ('yo' o 'ieu' en el cas de V), sembla evident que A ha mal interpretat un hipotètic antígraf 'ieu' i ha transmès la lliçó tant a B com a P directament o indirecta.

2. 2. 4. 3 Errors conjuntius d'AP

Hi ha tres errors conjuntius que relacionen A i P:

[II, 14, 12] [...] Per los delits dels *senys* corporals es significat que angel es cosa qui se delita en membrar, conexer e amar Deu e angel maligne es ço qui turmenta en menbrar, conexer et desamar Deu.

altres A P

[IX, 116, 4] [...] Estant enaxí en esta obra intrinseca en Deu, s'ajusten en angel totes ses calitats a reebre conexença et amor de la divinal obra et, per la contemplació que an d'aquella obra, ix en ells tan gran sentiment de gloria, axí parlá, que *cor* no o poria cogitar ni boca parlar ni orelles oyr.

carne A P

[X, 120, 10] —Eren marit et muller qui molt s'amaven et havien un fill que amaven molt fortment. Aquell fil era *malalt* et pres de la mort et havia'l ja pres lo paralitich.

malvat *una altra* mà ha afegit un -u a la interlúnia i ha cancel·lat la -v- fins a malaut A
malvat P

2. 2. 5 *Relacions entre els manuscrits de β*

2. 2. 5. 1 Errors conjuntius d'*LM*

Hi ha un error evident i significatiu que permet d'establir una relació de proximitat entre aquests dos testimonis medievals de β :

[X, 121, 20] Lo religiós li dix: “Donchs vos, qui tots temps haurets set estant en foch infernal si no desfets vostres torts, per que no satisfets a aquells a qui **tort tenits**, pus que en est mon dariets tot quant havets ans que no soferriets la set que havets?”

tort tenits *AB*
tort tinez *V*
tort tenets *F*
tort tenits *NPR*
tors teniu *T*

tant tenits *LM*
tant tenits de tort *S*

Aquest és l'únic cop que *L* i *M* coincideixen en una lectura contra *S*. La resta de vegades, la coincidència és de β (és a dir *LM* i *S*) o d'una antígraf comú d'*M* i d'*S*. És difícil d'explicar la diferència de lliçons entre *LM* i *S*. Com que no dispo de indicis que em facin pensar que *S* hagués consultat testimonis de l'altra branca he de creure que *S* ha esmenat per conjectura, com la resta de testimonis de β .

2. 2. 5. 2 Errors conjuntius d' MSA_1FNPR

Hi ha un error evident i significatiu que permet d'establir que MS comparteixen un antígraf comú (γ):

[I, 7, 28] [...] —Senyer, en una terra s'esdevench que un religiós christiá se disputá tan longament ab un rey sarraý que li doná a entendre que la ley dels sarraýns es falsa; lo qual rey conech, per les *necessaries* rahons que·l religiós li hac dites, que ell era en estament de dampnació.

notories $MS FNPR$

positives B

Hi ha un altre error evident però no totalment significatiu que confirma aquesta hipòtesi:

[I, 4, 22] —Bell fill —dix l'ermitá—, en vostra natura mateixa podets entendre e sentir com vos amats esser un home e no dos ni mes *homens* e, com vostra humanitat amats, amats esser en .iii. coses, les quals son anima e cors e conjuncció; sens les quals tres coses vos no poriets esser .i. home.

o menys $MS FR$

ni menos N

Aquests errors són separatius respecte d' L .

2. 2. 5. 3 Errors conjuntius d'*MA₁FNPR*

Hi ha un error evident i significatiu que permet agrupar els manuscrits esmentats i que és separatiu d'*M* respecte *L* i *S*:

[I, 1, 9] [...] —Bells amichs —dix l'ermitá—, considerar devets que aquest mon es per *alcuna* ocasió de ben, cor sens ocasió de be no poria esser tan bell mon com aquest.

ale anima *M*
la anima *A₁FNPR*
a le anima *N*

A més, aquests manuscrits presenten una solució a l'hipotètic error d'arquetip comentat al començament d'aquesta *recensio*:

[I, 6, 15] “Es-vos semblant regina —dix lo rey—, si-l bisbe devia esser molt irat de la mort de son nebot?” “Senyer —dix la regina—, en quant l'artiaque qui era nebot del *bisbe* dech lo bisbe esser despugat de sa mort, mas no en quant la folla entenció que-l bisbe avia en ço que son nebot, qui era home peccador, desirava que fos bisbe après sa mort.

afegeixen mori M FNPR

De tota manera, és difícil precisar si la lliçó proposada per aquests manuscrits respon a criteris textuais o, simplement, a una innovació del copista d'*M*, atès que la lliçó es pot esmenar pel context. El fet és que la lliçó d'*M* fa sentit i ha estat transmesa a la resta de manuscrits moderns.

2. 2. 5. 4 Errors conjuntius d'FPR

Hi ha un error evident i significatiu que mostra la dependència dels testimonis moderns d'*F*:

[I, 11, 8-10]

manca FPR

Aquesta llacuna tan important compartida per la majoria dels testimonis moderns de la branca β , confirma la hipòtesi segons la qual *N* havia de tenir a l'abast un altre testimoni de l'altra branca, amb el qual col·locava arbitràriament la seva còpia.

Hi ha altres dos errors evidents no significatius que confirmen aquesta hipòtesi:

[I, 3, 5] [...] Los huns homens son d'una *secta* e los altres son d'altre e per açó par, segons vostres paraules, que sien molts deus o que sia un deu en lo qual haja defalliment de saviea, de justicia, bonea, poder e virtut, cor si era un Deu qui fos bo virtuós, savi, just, poderós, tendria son poble en via de virtut et en pau e en caritat.

socca F
soca PR

Tenint en compte les peculiaritats d'*N*, és possible que aquí hagi pogut esmenar a partir d'un antígraf de l'altra branca, tanmateix el més versemblant és pensar que hagi pogut recuperar la lliçó pel context del fragment.

[I, 3, 6] [...] Donchs la desordenança dels homens qui no hamen un deu fan esser lo mon en treball et en desordenament e en error e-l Deu, qui es un, a-ls donada libertat com lo pusquen amar e conixer, per tal que-ls do gran gloria si francament e no *constreta* lo volen amar e conixer, cor tant ama Deus la semblança en home que ocasió ha donada ha home com hi pusque multiplicar gran gloria per rahó de merit que hom haja en fer bones obres.

contraste FPR

En definitiva, *N* no apareix en aquest apartat, perquè ha intentat esmenar els errors d'aquests testimonis. Majoritàriament *N* llegeix amb β , però hi ha diversos casos que donen indicis de la contaminació d'*N*: I, 1, 7; I, 2, 7; I, 2, 8; I, 2, 15 i I, 3, 1. El cas d'*A₁* és diferent: simplement no apareix perquè és la mà amb què es completa la llacuna d'*A* que només arriba fins al començament del primer capítol del llibre primer. Per tant, es disposa de molts pocs casos per filiar *A₁*. De tota manera, hi ha dos exemples (I, 1, 1 i I, 1, 9) que fan pensar que *A₁* comparteix antecedent amb *NP* i *R*.

temptacions e que creats en Deu com no poretz entendre e cor home qui ha pres tan alt negoci com vos havets *forts* deu esser de coratge.

alt effort *B*
alt e forts *C*
altz e fortz *V*
als e fort *T*

[I, 1, 16] —Bells amichs —dix l'ermitá—, tant es placent cosa cogitar e amar e conexer Deu que tots aquells qui en ell saben amar e conexer lo desigen veer e haver en *EU* gloria e menyspreen la vanitat de aquest mon qui poch dura.

gran *ABC V NT*

[I, 1, 17] Molt plach a Felix la provança que·l ermitá li hac feta de Deu e loá e benehí Deus e Deus *illuminá·l* de la sua conexença.

qui lavia illuminat <i>A</i>	illuminat <i>M FPR</i>
que lo havia illuminat <i>B</i>	inlluminat <i>S</i>
que lavia illuminat <i>C</i>	
quel avia enluminat <i>V</i>	
quil havia illuminat <i>N</i>	
que lo avia inluminat <i>T</i>	

[I, 2, 7] —Bell fill —dix l'ermitá—, com lo rey fo entrat en gelosia e hac sospita de sa muller, adonchs començá a desamar la regina e per la regina *començá a desamar* la donzella.

desama *ABC*
dezama *V*
desamada *N*
desama *T*

[I, 2, 8] Com los homens d'aquest mon han plahers dels delits temporals e aquells no amen per lo creador qui·ls ha creats, per ço que hom ab ells e en ells lo sapia amar e conexer, adonchs s'estranya Deus d'aquells homens, per la qual stranyetat hom no pot haver conexença ni en Deu *pot haver* la delectació que·n hauria si·n havia conexença.

no pot hom haver *ABC*
no pot hom aver *V*
no pot hom aver *N*
no pot lo home aver *T*

[I, 2, 15] El cavaller romás confús de la demanda que havia feta a la dona e dix aquestes paraules: “Longament he stat sotmés a falça amor e he hauda ignorancia d'amor vera”. E dix a la dona que be conexia que vera

amor fahia hom ajustar a Deu e fahia hom lunyar de traçió, *luxuria* e de tot engan e falliment.

afegeixen coardia *ACVN*
afegeix de coardia *B*
afegeix covardia *T*

[I, 3, 1] Dix Felix: —En una terra havia un rey *qui era molt be acostumat e era molt bell de persona*. Aquell rey havia gran poder de gents e de riqueses e era fort en sa persona e havia molt noble coratge.

bell de persona e era molt be acostumat de virtuts *ABC*
bel de persona et era molt be acostumat de virtutz *V*
bell de perçona e ere molt be acostumat de virtuts *N*
bel de persona y era molt ben acostumat de virtuts *T*

[I, 3, 12] Aprés se tench per culpable, cor tan longament hac duptat a respondre. Com l'escuder hac respost, lo cavaller dix que per ço cor era culpable havia mester perdó e, cor lo avia a doctrinar de donar conexença de Deu, no·l devia auciore. Enaprés clamá merçé de la colpa que tenie per la mort de son pare. Amdós s'acordaren e·s paçificaren en un Deu a amar e conexer *e foren amichs longament amant* un Deu.

e foren amichs longament amant *AB* manca *LMS FPR*
et foron amix longuament amant *CV*
e foren amics longament amant *N*
y foren amichs longament amant *T*

Resulta complicat d'explicar el salt que s'ha donat en tots els testimonis de β , si és que veritablement s'ha produït. La lectura comuna d' α no afecta estrictament el sentit del paràgraf, però millora la conclusió de la anècdota i, per tant, esmeno en l'edició.

[I, 4, 8] [...] cor Deus ha *donada* fe en los homens per ço que ab fe creen ço que no entenen, cor la trinitat es tan alta cosa a saber que los homens que son mercaders e qui son negoçians en les coses mundanes no o poden entendre.

ordonada *AB*
hordonada *C*
ordenada *VT*

[I, 6, 4] [...] E·l serv li respós e dix que ell menjaria ço que a ell plauria. Açó matex li dix de beure et de vestir e de cogitar, desirar e d'obrar e·l serv *li respós a tota via* que ell de totes coses volia ço que·l clergue ne volia.

tota hora li responia *A*
tot ora li responia *B*
li responia tota hora *C*
tota hora li respondia *VT*

[I, 6, 14] [...] Esdevench-se que un artiaqua nebot del bisbe morí, lo qual artiaque era hom molt mal acostumat. Aquell bisbe fo molt yrat de la mort del artiaqua, cor desigava que aquell fos bisbe *quant que el bisbe* trespasás de aquesta vida”.

quant que el bisbe *AB*
quant que lo bisbe *C*
quan que el bisbe *V*
vacant qual bisbe *T*

con *L*
com ell *MS FNPR*

Error per omissió de β provocat per la repetició del mot ‘bisbe’. Probablement, els copistes d’*M* i d’*S* es van adonar d’aquest fet i van afegir el pronom que actua com a subjecte. Esmeno amb la lectura d’ α .

[I, 6, 17] Molt plagueren a la regina les paraules del rey, en les quals fo aconsolada et alegrada e posá tota sa esperanca en la volentat *e en la ordonança* de Deu; per la qual esperança que la regina hac en Deu, Deus li doná un fill qui fo rey molt savi et qui longament regná en servir et amar Deu.

e en la ordonança *ABCV T*

manca *LMS FNPR*

Omissió de β que esmeno amb α .

[I, 7, 13] Dementre que Felix enaxí duptava, .i.^a fembra vench molt altament *crídán* e planyén, la qual anava ha un sant home qui havia nom Blaquerna. Aquell sant home estava en un hermitatge en lo qual contemplave Deu. Aquella fembra havia perdut per mort un fill que molt amava e, per la yra que havia de la mort de son fill, anava a Blaquerna que li dixés paraules devotes e de consolació per tal que pogués haver *conexença* en la mort de son fill.

[I, 7, 13a]
plorant *ABCV T*

[I, 7, 13b]
paciencia *AV*
pasciencia *B*
pacienssia *C*
paciensia *T*

remey conexença *M*
remey *FNPR*

[I, 7, 32] Aquell hermitá pensá manera com pogués mortificar en si tan fortment temptació de vanagloria que negun temps no *vingués* en temptació semblant.

caygues *AB*
caegues *CV*
caigues *T*

[I, 8, 3] [...] segons la honor que li *escaya*, menys de honor ach que negun home d'aquest mon et a la mort se volch humiliar, la qual ab poquea se cové. E totes aquestes coses feu per honrrar la granea del Fill de Deu.

tanyia *A*
tanyia molt *B*
tenyia *C*
tanhia *V*
tenian *T*

[I, 8, 4] Cor Deus volch esser home, volc que tots quants homens son, ni foren, ni seran, sien perdurables sens fi, per tal que aquella humanitat de Christ sia honrada en gloria sens fi e sia amada, coneguda per tots los sants de gloria; los quals hajen gloria en la *gloria d'aquella* natura divina e humana de Christ.

gloria daquella *ABC* *manca LMS FNPR*
gloria daquela *V*
gloria de aquella *T*

Salt d'igual a igual de β que restitueixo.

[I, 8, 9] [...] Retornada es en mon *cor* la bona amor que lonch temps vos he hauda. No deman merçé per ço que viva, ans *m'acús* de mort. Merçé deman per tal que a la mia anima perdonets e que-l cos façats morir a la mort que ha perservida''.

[I, 8, 9a]
coratge *ABCV T*

[I, 8, 9b]
afegeixen per digne *ACV T*
afegeix per digna *B*

[I, 8, 13] Molt plach al rey e a tot son consell les paraules del compte, al qual perdoná e reté-li tota sa terra e feu-lo de son consell. E-l rey e *son consell* loaren lo poder de Deu qui ab humilitat vençia tant coratge ergullós.

sa cort *ABCV T*

[I, 12, 6] [...] Mas yo son rey de volentat en ço que-m sent tal volentat que, si era rey per poder, *hi* faria tant que tots los jorns de ma vida et tota ma terra ordenaria a tal estament que Deus ne fos amat e conegut''.

jo *ABC*
ieu *V*
iou *T*

[IX, 116, 9] —Ffill —dix l'ermitá—, en paraýs, on los angels han gloria, es lur gloria en moltes maneres et aquelles maneres son tantes et tant grans que yo no les te poria membrar ni afigurar. Mas enten com en poca cantitat te poré alguna cosa *afigurar* segons estes paraules.

significar *ABCV PT*

2. 2. 6. 2 Lliçons equipol·lents d'AB

Hi ha tres lliçons equipol·lents que confirmen la relació entre aquests dos testimonis:

[I, 12, 11] Com Blanquerna hac dites les semblançes damunt dites, Felix conech per les semblançes la rahó per que los crestians no han del foch que·ls apostols havien en convertir los errats et en *adur·los* ha via salutable e dix a Blanquerna estes paraules:

induirlos AB

[IX, 118, 2] —Ffill —dix l'ermitá—, en paráy's seran los corsos dels sants gloriejats. *En aquella glorificació será lur gloria corporal*; cor axí com lo ferre en la fornal está ignit et tot ple de foch dins et defora, enaxí lo cors, en la gloria que la anima haurá en veer la essencia et les divines persones, será tot gloriejat, ço es a saber que lo cors haurá tot lo compliment que la volentat volrrá en granea de bonea, poder, duració, saviea.

corporalment AB P

[IX, 118, 9] Molt cogitá Felix en ço que dix l'ermitá. Entés que, enaxí com la anima et lo cors se unexen en esser un home, enaxí se unex la gloria que la anima ha ab la gloria que a lo cors. Et per açó entés Felix com gran es la gloria del cors, de la qual *granea* se meravellá longament et dix estes paraules:

gloria AB P

2. 2. 6. 3 Lliçons equipol·lents de BC

No hi ha cap error significatiu i evident que permeti d'establir una relació entre aquests dos manuscrits, tanmateix hi ha algunes lliçons equipol·lents que podrien reflectir algun punt de contacte impossible de determinar:

[I, 8, 9] [...] Un jorn s'esdevench que·l cavaller venia de caçar e passá denant un hostel en lo qual estava **rescost** l'escuder. Aquell escuder exí del ostal e va-s agenollar e humiliar al cavaller, al qual clamá mercé dient estes paraules:

amagat *B*
amagat *C*

[II, 14, 6] [...] Açó matex fan los homens mundanals als altres sens corporals, cor per rahó del hoyr volen hoyr paraules de lahor e per lo odorar volen odorar nobles odors e per lo gustar volen menjar delicats menjars e volen beure nobles vins e per lo palpar volen haver **nobles lits e molts vestiments** e-s mouen a carnals delits”.

molls lites e molts vestiments *A* molls draps molls lits e molts vestiments *B*
mols litz et mols vestimens *V* moylls draps molts llits molles vestedures *C*
mols llits y molts vestimens *T*

[XI, 122, 9] Morí Felix et fo molt **plorat** per l'abat et per tots los monges et fo soterrat davant l'altar ab molt gran honor.

plant *BC*

[XI, 123, 2] [...] Enaprés clamá mercé al abat et agenollás denant ell et denant tot lo covent et, en plorant ab gran devoció, demaná l'ofici que Felix havia que ell l'agués et que anás per lo mon segons que a Felix fo **altrejat**.

atorgat si que *B*
atorgat *C*

Per aquests quatre exemples, òbviament, no es pot arribar a cap conclusió ferma. Amb tot, s'observa una tendència en els dos copistes a modernitzar el text. Llevat de la lliçó II, 14, 6, la resta sembla respondre a aquesta voluntat comuna als dos copistes. Tant les lectures compartides de I, 8, 9 com les de XI, 123, 2 és evident que són modernitzacions del text. 'Rescost' i 'altrejar' devien ser mots desconeguts o que havien de semblar-los arcaïsmes i, per aquesta raó, devien esmenar les lliçons. De fet, hi ha alguns casos en què el copista de *C* anota al marge el significat d'alguns mots. Una altra cosa, encara que no del tot allunyada d'aquest esperit, seria el cas de la lliçó XI, 122, 9, en la qual l'esmena sembla més aviat estilística. El canvi de 'plorat' per 'plant' es pot considerar que dóna més seriositat i dramatisme a l'escena. De tota manera, el problema és intentar determinar fins a quin punt aquestes coincidències responen a una relació entre els dos manuscrits (força difícil amb les dades de què es disposa) o a una simple coincidència

poligenètica. Al meu parer, no es pot demostrar ni descriure, amb aquests quatre exemples, la relació que hi ha entre *B* i *C*.

2. 2. 6. 4 Lliçons equipol·lents d'AP

Hi ha una sèrie de lliçons equipol·lents que assenyalen la relació entre *A* i *P*:

[IX, 117, 2] —Ffill —dix l'ermitá—, Deus, qui es remembrable, intelligible et amable, ha creada anima d'ome per tal que-l membre, l'entena et l'am et, cor Deus ha creades coses sensuais a demostrar la granea de ses dignitats, ha creat lo cors d'ome per tal que veja et que oja com grans son les coses *corporals* que Deus a creades.

temporals *A P*

[IX, 117, 3] Ffill no-t pories pensar com gran es la gloria que anima ha en paraýs, cor Deus en tota sa essencia, en totes ses dignitats, en totes ses .iii. persones, en tota la *obra* que ha en si matex, es gloria de la anima.

gloria *A P*

[IX, 118, 8] —Ffill —dix l'ermitá—, segons que hom a plaher en est mon en veer, oyr, odorar, gustar et tocar, ha hom plaher en lo *sentiment*.

consentiment *A P*

[X, 120, 2] [...] La recolencia ha pena en membrar qualche *cosa* membre et ha pena en esser membrada, entesa et desamada.

pena *A P*

Contrastant aquestes dades amb les dels apartats anteriors, es pot arribar a la conclusió que, efectivament, *P* disposava de com a mínim dos antígrafs (un de cada branca). Sembla que, tot el llibre primer i el segon, llegirien amb la branca β , mentre que la resta de llibres (IX-XI) ho farien amb α . El copista d'aquest manuscrit va ser fra Joan Guàrdia que, per exemple, havia realitzat operacions semblants a aquesta amb les còpies de l'apòcrifa *Exposició del llibre d'amic i amat* o de la *Doctrina pueril* (cf. LAA: 48 i Santanach 2004: cxiv).

2. 2. 6. 5 Lliçons equipol·lents d'*MSA₁FNPR*

Hi ha diverses lliçons equipol·lents que demostren que *M* i *S* comparteixen un antígraf comú (γ) i en alguns casos (I, 8, 9 i I, 10, 9) que *C* és un testimoni contaminat:

[I, 3, 12] [...] Enaprès clamá merçé de la colpa que tenie per la mort de son pare. **Amdós** s'acordaren e paçificaren en un Deu a amar e conexer un Deu.

adonchs *MS FPR*
alesores *N*

[I, 4, 27] [...] —Senyer, fort me meravell dels filosoffs qui foren gentils et hagren gran saviea et hagren ignorança de la trinitat de Deu, per la qual **virtut** se segueix que·ls filosoffs christians ne poden haver conexença e los filosoffs gentils no·n pogren haver conexença.

veritat *MS FNPR*

[I, 7, 20] Amdós se segren de costa lo sant home e la fembra parlá primerament dient estes paraules: —Senyer Blanquerna, en una **alta** montanya s'encontraren Amor e Temor.

gran *MS FNPR*

[I, 7, 36] —**Ffelix —dix Blanquerna**—, davant un pagá se disputá .i. crestiá e un juheu et un sarraý de la incarnació del Fill de Deu.

dix blanquerna a ffelix *M*
dix blanquerna afelix *S*
dix blanquerna a ffelix *FR*
dix blanquerna a felix *NP*

[I, 8, 9] [...] No deman merçé per ço que viva, ans m'acús de mort. Merçé deman per tal que a la mia anima perdonets e que·l cos façats morir a la **mort que ha perservida**”.

mort segon ell ha merescut *una altra mà ha cancel·lat* mort que a persevida *C*
mort que ha merescuda *M*
mort que ha merescuda *S*
mort que ha merescuda *FNP*
mort que ha merescude *R*

[I, 10, 9] Mas per ço que la bona dona agués gran paciència e a Deu graýs los treballs en que·s veyá, Deus volch que la dona no morís en aquell temps, ans la feu viure longament en treball et en dolor, per ço que per la

sua fortitut, castedat et dolor la pogués **coronar** en gloria de gran corona de gloria.

conortar *CMS FNPR*

[I, 11, 12] [...] emperó lur captivitat hac fi, cor en la una estegueren .cccc. ans et en l'altra .lxx., mas en aquesta en que son, an estat mes de mil e .cc. anys sens que no saben per que.

.ccc. *MS FR*
300 *P*

En aquest cas *N* podria haver esmenat per conjectura.

[I, 12, 4] —Senyer —dix Felix a Blanquerna—, per que no son ara homens tan afogats en amor de Deu, que Deus per ells **illumin** tot home qui no-l ame ni-l conex?

illuminas *M*
inlluminas *S*
illuminats *F*
illuminas *NPR*

[I, 12, 19] [...] Los demás homens d'aquella cort hagren enveja de la honor del fill del rey e desigaven haver l'onrrament que-l fill del rey havia, lo qual honrrament les gents no volen aver ha **honrrar** Deu mas **ha honrrar** si matex.

[I, 12, 19a]
honor *MS FNPR*

[I, 12, 19b]
manca A
a honor de *MS FNP*
a onor de *R*

2. 2. 6. 6 Lliçons equipol·lents d'*MA₁FNPR*

Hi ha una sèrie de lliçons equipol·lents que confirmen les dades ofertes fins ara:

[I, 7, 25] Aprés que Blanquerna ac *dita aquesta semblança*, dix aquesta altra semblança: —Una donzella era molt bella e era molt cobejada per lo carnal delit.

dites aquestes paraules *MF*
ditas aquestas paraules *NPR*

[I, 8, 21] Molt *poch* lo burgés mes contemplar Deu adonchs que d'ebans no faya, emperó l'alberch e la vinya que posseya l'embargava algunes vegades en cogitar en Deu.

volch *MF*
volgue *N*
volh *R*

[XI, 122, 8] [...] Senyor Deus, plaçia't que, pus yo defall a complir aquest ofici, que tu lo dons ha un altre qui-n sia pus digne de mi et aquell complexca en que yo defall per *merit* et per abreuament de vida.

mort *MFNR*

P ha llegit amb el seu antecedent d' α , per bé que no és descartable una esmena contextual o per conjectura.

2. 2. 6. 7 Lliçons equipol·lents d' A_1FNPR

Hi ha una considerable mostra de lliçons equipol·lents que fan segura la hipòtesi d'un antígraf comú per a tota la tradició moderna de β , que M és l'antecedent d' F i que aquest és l'antecedent de la resta dels manuscrits moderns (amb les excepcions puntuals d' N i de P):

[I, 4, 20] [...] Enaxí com abasta esser en Deu unitat, enaxí basta esser en **la** unitat una paternitat, una filiació, una spiració; pus que en lo Pare, el Fill e-l sant Sperit es bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat.

deu $FNPR$

[I, 6, 4] [...] El serv li respós e dix que ell menjaria ço que a ell plauria. Açó matex li dix de beure et de vestir e de cogitar, desirar e d'obrar e-l serv **li respós a tota via que ell de totes coses volia ço que-l clergue ne volia.**

li respos de totes coses ell ferie aço que a son senyor plauria FN
respos que de totes coses ell feria aço que a son señor plaurie P
li respos de totes coses ell ferie aço que a son señor plaurie R

[I, 6, 4] [...] Açó matex li dix de beure et de vestir e de cogitar, desirar e d'obrar e-l serv li respós a tota via que ell de totes coses volia ço que-l clergue ne volia. A la fi, lo clergue **demaná al sotsmets** si a volentat.

li demana $FNPR$

[I, 10, 8] [...] Dementre que-l mal home enaxí l'infant ausia, l'infant cridava e plorava, sa mare reguardava **et a ella deya que li** ajudás d'aquell mal home que l'ausia.

dientli que li $FNPR$

[I, 12, 7] [...] “Los reys et els grans senyors d'aquest mon son moltes vegades oçiosos e, per tal que no hagen malvats pensaments ni no façen mal, van a la caça a **çessar** mal”. Dix lo pagés: “En aquesta caça, senyer, no y es **çessat** mal, ans hi es multiplicat segons que ho signifiquen les paraules que un clergue dix a son prelat”.

[I, 12, 7a]
cassar $FNPR$

[I, 12, 7b]
cassat F
cassar NPR

2. 2. 7 Indicis de contaminacions: B, C i N

Hi ha una sèrie d'intervencions d'un altre mà correctora en *L* (*L*₁) que reproduïxen algunes lectures singulars de *B*. De tota manera, la direcció de la contaminació no és molt clara. El llistat de les coincidències és el següent:

[Pròleg, 3] [...] E ab la doctrina que li doná son pare, aná per los boscatges, per munts e per plants, per erms e per poblats e per prínceps e per ciutats e maravellave-s de les maravelles que son en lo mon e demanava ço que no entenia e recomptava ço que sabia; e-n treballs e en perylls se metia per tal que a Deu fos feta reverencia e honor.

afegeix per caval *després d'una crida al marge L*₁
per cavallers per castells B

[I, 2, 12] [...] Donchs vos, bell fill, sapiats que Deus es ço que dona a la anima sadollament en est mon com lo ama e-l servex de son **poder**.

afegeix mas enchara sapiats che *L*₁
afegeix mas encara sapiats que *B*

[I, 7, 39] Aprés esta significança que-l crestiá hac feta al pagá de la encarnació de Deu, ell dix al pagá estes paraules: “Un rey tramés a **cort** un cavaller que molt amava. Aquell cavaller procurá al rey molt be son negoci en la cort del apostoli.

afegeix romana a la interlínia *L*₁
afegeix de roma a la interlínia *A'*
afegeix romana *B*

[I, 10, 11] [...] Et cor tot home peccador o just ha mester los prechs de nostra dona e son fill en aquelles pregaries vol mils hoyr nostra dona que negun sant ni que tots los sants e encara, cor nostra dona es pus diligent en pregar son fill per justs e per **peccadós**, per açó ell vol que les gents hagen tan gran esperança en nostra **dona**.

peccadós] *afegeix* que nagun altra sant *B*

dona] *afegeix al marge* que negun altre sant; *la mateixa nota que hi ha a la interlínia quasi esborrada d'una mà anterior L*₁

[X, 120, 7] Entendrá l'enteniment tots temps que Deus es bo et just et complit de tot be et entendrá Deu en tal manera com si Deus no era bo ni havia justícia ne negun compliment, et d'aytal entendre li vendrá tan gran **pena**, que no la poria hom aesmar ni cogitar.

*afegeix al marge dret amb una crida a la anima L*₁
afegeix ala anima *B*

En aquest casos, però, la influència s'ha invertit: als tres primers era *B* que esmenava les lliçons del seu antígraf amb les lectures d'*L*. Ara, en canvi, és una altra mà que intervé

en *L*, esmenant alguns errors de còpia d'aquest manuscrit amb les lectures de *B*. De tota manera, els dos primers exemples (Pròleg, 3) i (I, 2, 12) són totalment innecessaris i reproduïen les típiques innovacions estilístiques del copista de *B*. La resta d'exemples són més febles. En el primer (Pròleg, 3) l'afegit d'*L*₁ sembla tallat i podria resultar una lectura 'cavaller' que és, clarament, una innovació de *B*. El segon (I, 2, 12) és el més significatiu del llistat. La innovació 'mas encara sapiats que' és el típic afegit, més aviat estilístic, que descriu els usos del copista de *B*. La coincidència, per tant, amb *L*₁ no pot ser conjuntural i demostra que en algun moment els dos manuscrits van haver d'estar en contacte. És molt improbable que *B* s'usés per esmenar els errors de còpia d'*L* per una qüestió cronològica: la còpia d'*L* es va enllestir el 1386, mentre que la de *B* ho va ser el 1458. És força més factible que el copista de *B* disposés d'*L* per elaborar la seva còpia, però no tinc cap dada que pugui provar aquesta hipòtesi. Es podria provar, si la lletra d'*L*₁ i de *B* fos la mateixa. La comparació, però, no ofereix garanties.

A més a més, hi ha tres exemples en què directament el copista d'*L* i *B* ofereixen lectures comunes. Són dues lliçons equipol·lents en què *B* llegeix contra els manuscrits de la seva família α i en què coincideix amb les lectures de β i, per tant, amb *L*, per bé que en tots dos casos les coincidències poden ser poligenètiques:

[I, 1, 14] [...] Mas cor vostra natura ach **pahor** de mort, es significat que Deus es ab lo qual los homens justs estaran en gloria que no haurá fi après resurrecció.

pahor *BLM FPR*
paor *S*

temor *ACV NT*

[I, 2, 13] [...] Com l'ermitá hac satisfet al cavaller de la demanda que li hac feta, l'ermitá demaná al cavaller que era cavaller e lo cavaller li respós e dix que cavaller es hom elet a **cavalcar** en cavall per tenir justícia e per guardar e salvar lo rey e son poble, per tal que pusque regnar en tal manera que son poble ne pusque Deus amar e conexer.

cavalcar *BLMS FNPR*

caveller *AC*
cavalier *V*
cavaller *T*

Remeto a la *recensio* per al comentari i la consideració d'aquest darrer lloc crític. De tota manera, a partir d'aquestes dades, la relació entre *B* i β sembla molt feble. Hi ha, però, un altre cas, més fort en el qual només *L* i *B* presenten una lliçó diferent de la resta de testimonis:

[I, 1, 16] —Bells amichs —dix l'ermitá—, tant es placent cosa cogitar e amar **en** Deu que tots aquells qui en Ell saben amar e conexer lo desigen veer e haver en Ell gloria e menyspreen la vanitat de aquest mon qui poch dura.

e conexer *BL*

en *ACMSV FNPR*

Aquest lloc crític resulta complicat d'explicar. Tant *L* com *B* llegeixen contra la resta de testimonis. La lectura de *BL* sembla que fa més sentit que l'altra i per això resulta

sospitosa i l'esmeno. Tampoc no és descartable la coincidència de lectura per raons conjunturals o contextuals.

D'una altra banda, l'anàlisi denunciava comportaments anòmals en tres manuscrits: *CN* i *P*. El cas de *P* ha estat comentat a bastament: en cap cas es pot parlar de contaminació, ja que es tracta d'una còpia amb antígraf mòbil.

És significatiu que *C*, en tres dels quatre casos (I, II, 13; II, 14, 12 i X, 121, 5) hagi percebut l'error del seu antecedent i l'hagi intentat esmenar. Quan he presentat els errors de la branca α (2. 2. 2), s'ha pogut comprovar que *C* només n'incorre en un (I, 2, 13) i n'evita la resta. Alguns d'aquests errors els podia haver esmenat pel context o per conjectura (II, 14, 12 i X, 121, 15). Però, en el cas de I, 11, 13 sembla difícil que hagi pogut esmenar sense la contaminació d'un altre manuscrit de β .

En l'apartat dedicat als errors de la branca β , hi ha un error en què *C* també es comporta de manera estranya (IX, 166, 2ab). No puc determinar si les cancel·lacions són producte del copista o d'una altra mà. De tota manera, és difícil que les lectures que ofereix *C* tinguin un origen poligenètic. Hi ha un altre cas en què *C* coincideix en l'error amb β (II, 16, 4), però aquí pot tenir un origen poligenètic.

En l'apartat dedicat a les lliçons equipol·lents d'*MSA₁FNPR* (2. 2. 6. 5), hi ha dos exemples més de contaminació de *C*: I, 8, 9 i I, 10, 9. A més a més, hi ha dues lliçons equipol·lents, poc significatives i que poden ser poligenètiques, que ofereixen lectures comunes de *C* i β :

[I, 10, 9] [...] Mas per ço que la bona dona agués gran paciència e a Deu graýs los treballs en que·s veyá, Deus volch que la dona no morís en aquell temps, ans la feu viure longament en treball et en dolor, per ço que per la sua fortitut, castedat et dolor la pogués **coronar** en gloria de gran corona de gloria.

conortar *CMS FNPR*

[X, 117, 4] [...] Et tot Deu **es** digne que per anima sia membrat, entés et amat en sa totalitat. Et per açó cové que anima en tot Deu haja sa gloria; cor, si no ho havia, seria Deus departit, la qual cosa es impossible.

esser *CMS FNR*

De tota manera, les dades permeten de confirmar la contaminació de *C* perquè intenta evitar tant els errors d' α com els de β . Aquesta hipòtesi es podria confirmar, per exemple, en el cas de I, 1, 1 i I, 11, 13. En el primer ('azalta' per 'santa'), es demostra que el mateix copista o la mà correctora de *C* disposaven, com a mínim, de dos manuscrits per a la seva còpia: un antígraf d' α i un altre testimoni de β amb el qual esmenaven, ja que resulta difícil creure que hagi coincidit casualment amb la lectura de β . L'esmena de la bona lectura per la *lectio facilior* demostra que aquesta mà correctora de *C* havia perdut, o bé no entenia, els referents trobadorescos en què es va basar Llull en escriure aquest episodi. En segon lloc, el copista de *C* s'hauria adonat col·lacionant aquest testimoni de β que la lectura *traüit* era la que veritablement feia sentit pel context

del text i hauria volgut esmenar *tesor*. Tanmateix, el manuscrit que posseïa per dur a terme l'esmena havia comès com *V* i *L* un salt d'igual a igual o bé era una còpia de *L* que havia transmès el salt. Per tant, el copista de *C* no va poder esmenar totalment aquesta lliçó. De tota manera, el que és evident és que, si el copista de *C* posseïa un testimoni de β amb el qual esmenava la seva còpia, no era ni *M* ni *S* ni cap còpia posterior d'aquests dos testimonis.

L'altre testimoni que presenta indicis de contaminacions és *N*. Hi ha una sèrie de lliçons equipol·lents en les quals *N* no llegeix amb la resta de testimonis de la branca β com li pertocaria, sinó que ho fa amb α . Una curiositat és que només es dona aquest fet en els tres primers capítols del llibre primer. Una explicació d'aquest fet seria pensar que l'antecedent d'*N* (sempre de β) estaria deturpat en alguns fragments o en mal estat de conservació que n'impedís la còpia. Això hauria fet que el copista d'*N* (d'altra banda no gaire acurat ni respectuós amb el text) hagués hagut de consultar un altre manuscrit (segurament pertanyent a α) per tal de completar la seva còpia. A més a més, en els manuscrits més moderns d'altres tradicions es detecten certes tendències modernitzadores i integradores que podrien justificar aquest comportament:

[I, 1, 17] Molt plach a Felix la provança que l'ermitá li hac feta de Deu e loá e benehí Deus e Deus *illuminá·l* de la sua conexença.

qui lavia illuminat <i>A</i>	illuminat <i>M</i>
que lo havia illuminat <i>B</i>	inlluminat <i>S</i>
que lavia illuminat <i>C</i>	illuminat <i>FPR</i>
quel avia enluminat <i>V</i>	
quil havia illuminat <i>N</i>	
que lo avia inluminat <i>T</i>	

[I, 2, 15] [...] “Longament he stat sotmés a falça amor e he hauda ignorancia d'amor vera”. E dix a la dona que be conexia que vera amor fahia hom ajustar a Deu e fahia hom lunyar de traçió, *luxuria* e de tot engan e falliment.

afegeixen coardia *ACVN*
afegeix de coardia *B*
afegeix covardia *T*

[I, 3, 1] Dix Felix: —En una terra havia un rey qui era *molt be acostumat e era molt bell de persona*. Aquell rey havia gran poder de gents e de riqueses e era fort en sa persona e havia molt noble coratge.

bell de persona e era molt be acostumat de virtuts *ABC*
 bel de persona et era molt be acostumat de virtutz *V*
 bell de perçona e ere molt be acostumat de virtuts *N*
 bel de persona y era molt ben acostumat de virtuts *T*

2. 2. 8 El problema dels colofons d'*F* i de *P*

La clau de volta de tot el problema és *F*. A diferència de *P* que, en bona part del text col·lacionat, reproduïx alguns errors singulars d'*A*, *F* sempre és coherent amb les lectures de la branca β . I, tanmateix, reproduïx gairebé paraula per paraula el colofó d'*A*. Com s'ha dit abans, es coneix el copista i, alhora, el primer posseïdor del manuscrit: Gabriel Llull. Segons Obrador (1932: 12-13), Galmés (*LDM* I: 18-19) i Llinarès (1964: 41) *F* és un un *codex descriptus* d'*A*. Fins i tot, Obrador (1932: 12-13) assegurava que *F*:

“Contiene el texto íntegro del *Libre de meravelles*, tomado probablemente del códice de 1367 [A], con el cual concuerda casi siempre literalmente, salvo algunas voces y frases modernizadas” (Obrador 1932: 13).

De tota manera, a les *OS* (II: 17) ja s'apuntava que, paradoxalment, aquest *codex descriptus* d'*A* (que era *F*) pertanyia a l'altra família de manuscrits. L'única resposta que podria explicar-ho tot fóra que, efectivament, l'antígraf d'*F* hauria disposat de, com a mínim, un testimoni de cada branca. Amb tot, hauria realitzat la còpia tan sols del text del testimoni de la branca β . Aquest testimoni, probablement, no hauria disposat de colofó. Per tant, el copista d'aquest antígraf d'*F*, un cop enllestida la còpia del *Llibre de meravelles*, hauria hagut d'afegir un colofó que pertanyia a un manuscrit antic, per tal d'atorgar autoritat a la seva còpia i per tal d'ubicar-la dins de la tradició.

El cas de *P* també és força enrevessat. Primerament, cal tenir en compte que tant Galmés (*LDM*: 18-19) com Llinarès (1964: 41) havien postulat que, com *F*, aquest manuscrit de 1644 era un *codex descriptus* d'*A*. En aquest cas, la veritat és que podria ser així, si es tenen en compte les lectures singulars que *P* comparteix amb *A*, sobretot en els llibres finals. Els dubtes, amb tot, tornen a aparèixer quan el copista de *P*, fra Joan Guàrdia, diu que la seva còpia prové d'haver:

“Trasladat de un llibre de ploma qui es del collegi del señor canonge llull el qual ere escrit en barcelona disapta a 9 dies del mes de febrer del any del senyor 1467”.

Parla d'*F* o és possible que faci referència a un altre còpia de Gabriel Llull del *Llibre de meravelles* que no s'ha conservat? Per les dades textuais que dóna la *recensio*, segurament *P* no és còpia directa d'*F*, tanmateix hi ha una sèrie d'errors que relacionen aquests manuscrits. En canvi, el colofó de *P* no contradiu la hipòtesi segons la qual Gabriel Llull hauria pogut comptar amb manuscrits de totes dues branques, amb els quals podia haver elaborat l'antígraf de *P*. Cal tenir en compte, a més, que *A* és acèfal i això podria explicar, fins a cert punt, el comportament de *P* i la necessitat d'haver hagut de comptar amb altres manuscrits per tal d'enllestir un còpia completa de la novel·la.

Un altre problema que planteja el colofó de *P* és la data de la còpia medieval que dóna el copista. Els estudiosos que havien descrit *P* fins ara havien pensat que es tractava, de fet, d'un error del copista que havia confós la data del colofó d'*A*, 1367, per la de 1467. Certament, aquesta possibilitat de l'error és creïble. Amb tot, no s'hauria de deixar de banda la possibilitat que el copista de *P* no s'hagués equivocat. Sobretot, si es té en compte una dada que aquests estudiosos no van tenir present: el manuscrit *P* com *B* conté, per bé que incompleta, la còpia del *Llibre d'intenció*. D'aquesta manera, el

copista de *P* podria referir-se a un testimoni perdut que podria haver estat l'antecedent comú d'*A* i *B* (δ).

Així doncs, fins ara s'havia considerat aquest testimoni com un *codex descriptus* d'*A*. Però, aquesta afirmació és només parcialment certa. De fet, es tracta d'un còdex amb antígraf mòbil: els llibres primer i segon tenen un antígraf d' α , mentre que els llibres IX, X i XI llegeixen amb *A* o, més aviat, amb l'antecedent d'*A* (δ). L'obra que segueix el *Llibre de meravelles* és el *Llibre d'intenció* (fragmentari) i no pas el *Deo intelligibile e amabile*, com s'havia dit.

Per tant, *P* no patiria contaminacions de δ , sinó que en un moment determinat hauria canviat un antígraf de β per un d' α . És a dir, des del pròleg fins al llibre segon *P* llegeix amb β , mentre que des del llibre novè fins al final llegeix amb α . Només hi ha tres casos en què això no es compleix. A II, 14, 12, *P* no reproduïx l'error comú a α i llegeix amb β , però pot haver esmenat amb facilitat pel context o per conjectura. El mateix s'esdevé a X, 121, 15. Mentre que a X, 119, 6, *P* reproduïx l'error que afecta tota la tradició llevat de *B*. Pot haver reproduït la lectura d'*A* i haver rebutjat l'esmena d'una altra mà.

2. 3 Conclusions de la recensio i establiment de l'*stemma codicum*

Amb les dades aplegades fins ara és possible d'establir en part l'*stemma codicum* de la tradició catalana del *Llibre de meravelles* de Ramon Llull.

Es parteix d'un arquetip comú català del qual derivarien totes les còpies (x) a partir de les dues branques (α i β). Pel que fa a α , sembla clar que entre AV hi ha un antígraf comú. El problema, però, és establir quina era la llengua d'aquest manuscrit. Aquest antígraf era un manuscrit problemàtic, tant des del punt de vista lingüístic com des del punt de vista textual. De fet, a partir de V i d'alguns indicis d' A , es pot intuir que es tractava d'un text en el qual s'haurien mesclat una possible traducció occitana perduda (o d'un text amb equivalències occitanes) i l'original català (Badia, Santanach i Soler 2005: en premsa).

Més difícil de suposar, però, és de quina manera es van mesclar el català i l'occità en aquest antígraf comú d' A i de V . La hipòtesi més versemblant seria considerar un text en català amb notes o comentaris occitans, que podria haver servit per a fer aquesta versió occitana. Contràriament a la *Doctrina pueril* o al *Blaquerna*, no es disposa d'una traducció occitana del *Llibre de meravelles*. Sigui com sigui, els problemes d' α es reflecteixen tant a A com a V i, sobretot, la depuració de tots aquests accidents és una constant que caracteritza tots els manuscrits medievals de la branca α .

Les dades textuais confirmen la relació entre A i B . No permeten assegurar que A sigui l'antecedent de B , però sí que comparteixen un antecedent comú (δ), que podria haver estat una còpia catalana depurada d' α . D'una altra banda, els signes d'identitat dels manuscrits al colofó apunten a la dependència de P de δ .

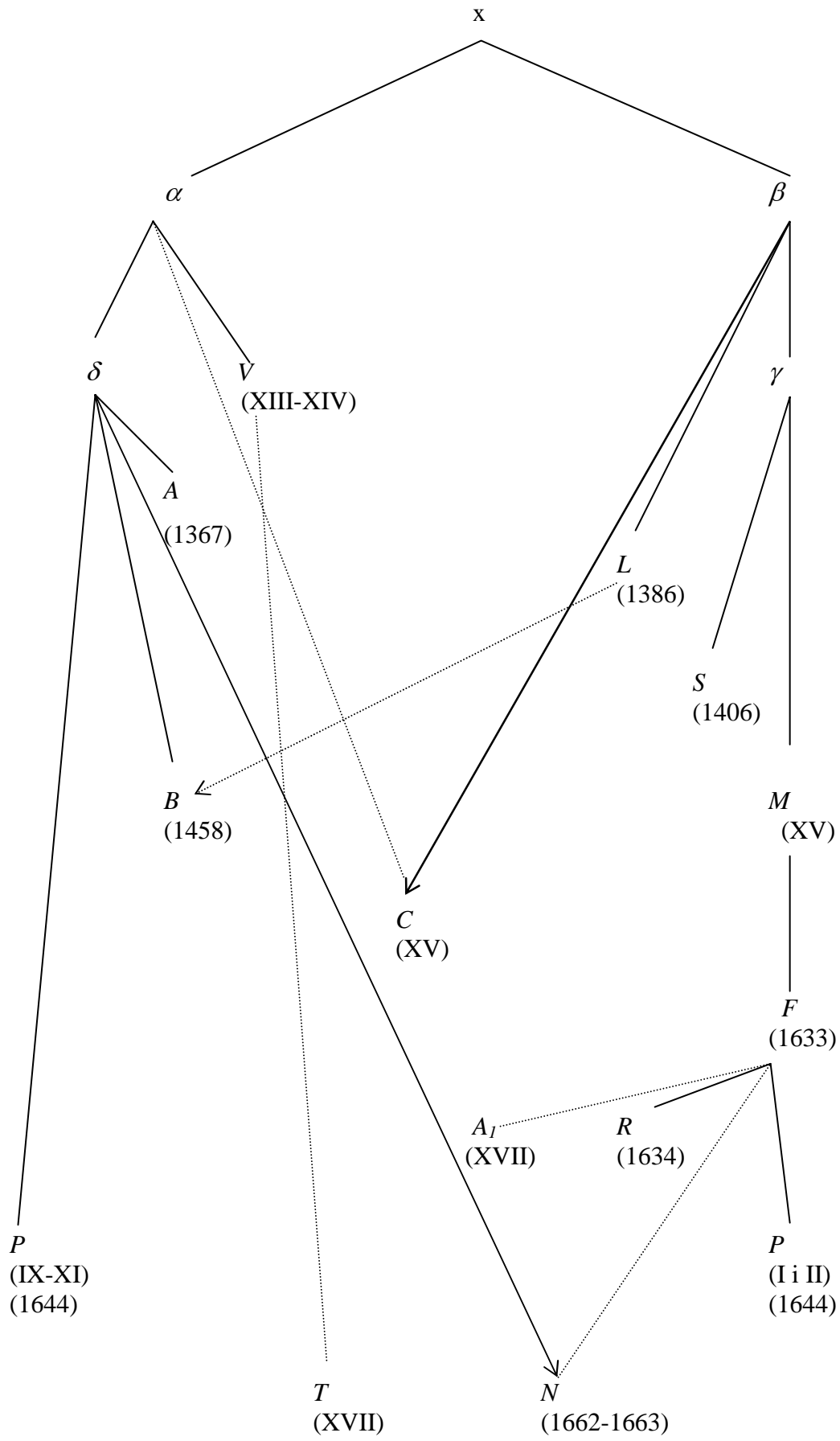
C pertany a α clarament, però és impossible de determinar quin és el seu antecedent. No és descartable la hipòtesi d'alguna relació textual amb V , però ara com ara és indemostrable. Per aquesta raó, amb les necessàries prevencions, l'opció més lògica és pensar que el seu antecedent havia de ser α . En canvi, la contaminació amb β és força evident, per bé que no és possible de determinar si ha estat contaminat per algun testimoni inferior.

No dispo de dades textuais que em permetin de demostrar que T sigui un *codex descriptus* de V , més enllà de les dades donades a la *recensio* que agrupen els testimonis d' α . De tota manera, la coincidència amb els respectius colofons i la concurrència d'alguns trets morfològics que suggereixen la dependència de T de V (T llegeix sempre 'dieu' i V és l'únic manuscrit que fa el mateix. T és l'únic manuscrit amb V que llegeix sistemàticament 'Blaquerna'), em fan pensar, amb les prevencions degudes, que realment T és un *descriptus* de V .

A diferència de la relació complicada i difícil de determinar d' α , la branca β presenta una distribució més clara. L depèn directament de β i resta isolat de la resta de testimonis d'aquesta família. M i S també depenen indirectament de β a través d'un antígraf comú (γ). Més difícil, però, resulta establir si els testimonis moderns de β depenen directament d' M o caldria trobar-ne els orígens més aviat a β . Sigui com sigui, tots els manuscrits moderns dependrien, amb les peculiaritats de N i P i d'una manera més o menys directa d' F . F no és un *codex descriptus* d' A , contra l'opinió sostinguda

fins ara. A partir de les dades textuais, es pot arribar a la conclusió que *F* (1633) hauria estat el model de totes les còpies modernes posteriors de *β*. Clarament d'*R* (1634), de *P* (1644, llibres I i II) i d'*N* (1662-1663). També sembla possible que *F* hagi estat l'antecedent amb el qual *A_I* ha cobert la llacuna d'*A*, però no dispo de dades que ho demostrin.¹

¹ Llegendes de l'*stemma codicum*: la línia contínua implica relació poc dubtosa, la línia puntejada suposa manca de dades que permetin de confirmar la relació, les fletxes amb línia contínua indiquen contaminació seguint l'orientació de la fletxa.

2. 4 *Ratio editandi*

Les edicions principals de la novel·la han optat sempre per *A* com a manuscrit base, esmenant i omplint la llacuna del començament amb l'altre manuscrit de la Societat Arqueològica Lul·liana, *B*: *Fèlix de les meravelles del món* (a cura de Jeroni Rosselló i d'E. Aguiló. Biblioteca Catalana: Barcelona, 1872-1904), *Obras de Ramon Lull*, vol. III. *Fèlix de les meravelles del món* (a cura de Jeroni Rosselló i de Mateu Obrador. Palma, 1903. Reprodueix l'edició de 1872-1904), *Libre de meravelles* (a cura de Salvador Galmés. Editorial Barcino: Barcelona, 1931-1934), *Libre de meravelles*. (*OE* I: 319-511. a cura de Miquel Batllori. Editorial Selecta: Barcelona, 1957. Reprodueix l'edició de Rosselló i d'Obrador de 1903) i *Fèlix o el Libre de meravelles* (*OS* II: 7-395. A cura d'Antoni Bonner. Editorial Moll: Palma de Mallorca, 1989).

Encara que es tracta d'una edició anotada i no d'una edició crítica, entre totes aquestes edicions, l'única que té en compte altres manuscrits medievals (a banda d'*A* i *B*)¹ és la d'Anthony Bonner. El lul·lista nord-americà va col·lacionar aquests dos manuscrits amb *LS* i *V*. Amb tot, la seva edició es limita a anotar els llocs crítics i a comentar-ne alguns quan s'escau.

La proximitat física i la possibilitat de consultar els manuscrits amb facilitat són les raons que expliquen la tria d'aquests manuscrits. La majoria d'edicions ressenyades aquí són anteriors al primer terç del XX (llevat de la d'Anthony Bonner). Per tant, cal tenir en compte els condicionants que van determinar aquestes edicions: desconeixement dels manuscrits conservats, dificultats per anar a consultar els còdexs a les biblioteques estrangeres, impossibilitat d'accedir a mitjans de reproducció, etc.; als quals caldria afegir uns criteris filològics diferents als actuals.

Així doncs, van ser factors conjunturals els que van determinar la tria del manuscrit base de la majoria d'edicions: com que *A* i *B* eren a Palma de Mallorca, aquests eren els manuscrits que s'editaven; com que *A* era més antic que *B*, aquest era el manuscrit base de l'edició i *B* es feia servir per a corregir els errors de lectura d'*A* i per tal de completar el fragment que faltava al començament.

L'edició d'Anthony Bonner, la més moderna, podria haver optat per uns altres criteris. Però, la finalitat d'aquest treball no era fer una edició crítica, sinó oferir una edició divulgativa i anotada, reproduint el format de l'edició anglesa que presentava els textos traduïts. Des d'aquest punt de vista, semblava més coherent fer servir els manuscrits emprats per les edicions anteriors. Amb tot, durant el text es plantegen i s'estudien molts llocs crítics que han estat molt útils per aquesta edició, gràcies a l'estudi i a la col·lació d'*A* i de *B* amb *LS* i *V*.

Objectivament, doncs, després de l'estudi de la tradició textual, calia replantejar-se la tria del manuscrit base amb uns criteris filològics. De bon principi, vaig pensar en l'opció d'*A* com a manuscrit base. Però, l'estudi de *V* i la confirmació que es tractava d'un manuscrit molt proper a l'original, em va fer arraconar aquesta opció per *V*.

El manuscrit de la Biblioteca Vaticana és un manuscrit interessantíssim i fa part d'un grup de còdexs que es devien confeccionar sota el control directe del Beat (Badia,

¹ La primera edició de Rosselló va consultar dos manuscrits moderns de molt poc valor textual: *F* i *N*.

Santanach i Soler (En premsa)). Aquest testimoni ofereix algunes bones lectures contra tota la tradició. De tota manera, la qualitat del text no és més alta que la majoria de testimonis medievals: salts d'igual a igual, males lectures, males interpretacions de l'antígraf, etc.

Contra el que apuntava Coronedi (1933: 411-432), el copista d'aquest manuscrit no podia ser occità. És possible que l'antígraf de *V* fos un manuscrit català, sobre el qual es treballava per a una possible traducció a l'occità. D'aquesta manera s'explicaria els diferents registres lingüístics del còdex. Sigui com sigui, la llengua embastardida d'aquest manuscrit impedeix d'editar-lo com a manuscrit base de l'edició catalana. Per aquesta raó i per les dificultats que comportava la tria d'aquest manuscrit, vaig descartar-lo com a base per aquesta edició.

Aleshores, vaig reconsiderar l'opció d'*A* que, sens dubte, era la tria més fàcil. Després de consultar físicament el còdex, a banda del problema de la manca de començament, vaig adonar-me que les lectures d'aquest manuscrit no sempre eren les més correctes i que presentava greus problemes (irresolubles) d'intervencions. Diversos mots són resseguits per altres mans i tintes. És impossible distingir aquestes intervencions: si són medievals, modernes o, fins i tot, d'algun posseïdor o editor contemporanis. Algunes vegades a través d'aquestes intervencions posteriors es pot llegir el text medieval, però la majoria de cops és impossible. Aquestes intervencions tot sovint intenten modernitzar la llengua del manuscrit i altres vegades esmenen presumptes errors de còpia. En resum, tot feia pensar que era un manuscrit de treball. Les seves nombroses lectures singulars i la impossibilitat de distingir rigorosament el text medieval de l'intervingut en alguns passatges van ser les raons que em van fer descartar aquest manuscrit.

En acabat, sempre dins la branca α , només restaven dos manuscrits medievals més: *B* i *C*. Tots dos són manuscrits del XV (del 1458 *B* i alguns anys posterior *C*). *C* és un manuscrit força atractiu des de diversos punts de vista. Això no obstant, aquesta bona impressió externa no es confirma del tot quan s'estudia el text. Un text irregular, amb contaminacions, incoherències gràfiques i, sobretot, un text que presenta una tendència notable a defugir, sense solucionar, alguns llocs crítics plantejats pel seu antecedent.

El cas de *B* és el contrari. *B* ofereix un text coherent, cohesionat i que ha solucionat la majoria de problemes del seu antígraf. El copista de *B*, però, demostra una irrefrenable tendència a la innovació i a polir l'estil de Llull. Per aquesta raó, el copista de *B* afegeix una gran quantitat de conjuncions, connectors i frases per embellir la narració ací i allà. Tot això, al costat de la incoherència metodològica que suposaria editar un manuscrit del XV tenint-ne un del XIII, dos del XIV i altres dos del XV anteriors a *BC*, va fer que rebutgés també la possibilitat d'usar aquests dos manuscrits com a base d'aquesta edició.

Aleshores, restaven els tres manuscrits medievals de la branca β . El més modern dels quals ha de ser *M*. Un manuscrit que fa l'efecte de presentar un text molt acurat i, en realitat, és el pitjor de tots els testimonis medievals, per la poca cura de la còpia i per la incompetència del copista. El cas del monumental manuscrit *S* del 1406 és diferent: és un bon text amb els errors de còpia habituals i inevitables.

Pel que fa a *L* del 1386, cal dir que es tracta d'un testimoni d'una qualitat molt semblant a la d'*S*. De fet, la dificultat més gran que presenta aquest manuscrit són els diversos

problemes materials que han afectat el còdex. En primer lloc, cal dir que fins que el manuscrit va arribar a Londres no es va enquadrar amb les cobertes victorianes amb què es conserva actualment. Aquesta enquadernació va salvar aquest testimoni sense cap mena de dubte de la desaparició definitiva. L'enquadernació no va poder evitar, però, que algunes esmenes es tallessin. Per bé que, els talls podien ser igualment el fruit d'una enquadernació anterior. En segon lloc, segurament per raó del període de temps en què els folis no estaven relligats, alguns fragments del paper es van humitejar. En alguns folis la tinta es va esborrar i el darrer foli del text es va fer malbé (encara que va ser restaurat a Londres amb el text del fragment que s'hauria perdut). Per aquest problema amb la tinta, algú es va dedicar a resseguir el text que s'havia esborrat. Consultant físicament el manuscrit, es pot arribar a distingir les dues tintes, que sempre coincideixen. És a dir, les intervencions d'aquesta mà són força diferents a les que pateix *A*: la mà d'*L* restitueix el mateix text esborrat, mentre que la d'*A* modernitza o esmena.

Finalment, doncs, vaig considerar que l'opció més coherent era triar *L* com a manuscrit base d'aquesta edició. No hi havia cap testimoni superior textualment a la resta, el manuscrit més antic no es podia editar i el que s'havia editat fins ara tampoc. És a dir, qualsevol tria de la branca α resultava problemàtica i difícil de justificar metodològicament, com he apuntat anteriorment. En canvi, β presentava una tradició més homogènia, sense les peculiaritats d' α , i la possibilitat d'esmenar els errors singulars d'*L* amb un manuscrit notable de la mateixa branca com és *S* i els errors de branca amb els cinc manuscrits d' α .

2.5 Criteris d'edició

Transcriu el text del manuscrit *L* seguint els criteris de les *NEORL*. És a dir, només intervingo en la puntuació del text, la resolució d'abreviatures, la normalització de l'ús d'*i/j* i de *u/v*. S'accentuen gràficament els mots polisíl·labs oxítons acabats en vocal o en vocal i -s. En alguns casos, he accentuat alguns mots polisíl·labs oxítons acabats en vocal i -n (sempre per marcar que són gerundis que han perdut la -t final).

Pel que fa a la disposició de l'aparat, he intentat reduir-lo al màxim i oferir només les variants més significatives. He exclòs les variants fonètiques, morfològiques i sintàctiques. Tampoc no he recollit les lectures singulars, llevat d'*A* i *B* (només en el fragment que manca a *A*), que són els testimonis emprats en les edicions anteriors. En tots els casos s'han separat els manuscrits medievals dels moderns (dels quals a l'aparat només es donen les variants dels llocs crítics significatius), la variant sempre respon als usos gràfics del primer manuscrit de la llista. L'aparat no és exhaustiu pel que fa als manuscrits moderns, només s'han reflectit en l'aparat els casos més significatius.

Quan ha calgut esmenar, es dona el testimoni medieval (o testimonis) que coincideixen exactament amb la lliçó amb què s'ha corregit el manuscrit base. Els testimonis que, en aquest cas, no apareixen en l'aparat, vol dir que presenten la mateixa lectura, però no coincideix gràficament.

He esmenat seguint el criteri següent: en cas d'una lectura singular d'*L*, esmeno amb *S*. Si *L* i *S* coincideixen esmeno amb *M*. En cas d'una intervenció contra lectures comunes de β , he esmenat seguint l'ordre següent: *ABC* i finalment *V*. He deixat *V* al final pels problemes lingüístics que presenta. No he fet cap esmena basant-me en els manuscrits catalans moderns (*FNPRT*). Només he restituint les intervencions d'altres mans al manuscrit base, quan donen lectures coincidents amb algun altre manuscrit.

2. 6 Justificació de les esmenes efectuades al manuscrit base (L)

En aquest apartat exposo i justifico, breument, però amb la major claredat possible totes les intervencions que com a editor he efectuat en el manuscrit base triat per aquesta edició crítica del *Llibre de meravelles*. No comento els errors tractats a la *recensio* que comportaven l'esmena del manuscrit base. En aquest cas anoto el paràgraf i remeto a l'apartat corresponent de la *recensio*. Tampoc no comento errors singulars i evidents d'*L*, que tan sols cito en la recapitulació final de les esmenes (cf. 2. 7).

[I, 1, 1] cf. 2. 2. 3

[I, 1, 5] Dementre que Felix axí cogitava e-s *maravellava* de Deu qui a la pastora no hac ajudat pus que en ell se confiava, caech en gran temptació e duptá en Deu e hac oppinió que Deus no fos res, cor semblant li fo que si Deus fos, que a la pastora ajudás.

meravellava *BC*
meravellave *M*
maravellava *S*
merevellava *AI*
merevellave *FR*
marevellava *N*
merevallave *P*

maravella *L*
merevella *V*

Esmeno per raons de coherència sintàctica del text.

[I, 3, 6] —Bell fill —dix l'ermitá—, tot home ha alguna semblança a Deu, cor tot home es bo en quant es creatura et en quant es ab entenement e ab volentat e ab bonea que ha es semblant a la bonea de Deu, per ço cor la bonea, que es Deu, ha posada semblança de si matexa en l'enteniment e en la volentat del home. Et cor *hom ha* alguna semblança de Deu *ha per* natura que ham e conega son semblant, ço es Deu; mas, cor hom no sab ni vol usar saviament de la semblança que ha de Deu, fa contra sa matexa semblança e contra la semblança de son Deu, on per açó vol cascun home esser Deu com fa contra Deu. Donchs la desordenança dels homens qui no hamen un deu fan esser lo mon en treball et en desordenament e en error e-l Deu, qui es un, a-ls donada libertat com lo pusquen amar e conexer, per tal que-ls do gran gloria si francament e no constreta lo volen amar e conexer, cor tant ama Deus *sa* semblança en home que ocasió ha donada ha home com hi pusque multiplicar gran gloria per rahó de merit que hom haja en fer bones obres.

[I, 3, 6a]
hom ha *AB N*
home ha *C*
home a *VT*

manca L
ha *M FPR*
a *S*

Omissió de β que esmeno amb la lliçó d' α que dóna el veritable sentit del paràgraf.

[I, 3, 6b]
ha per *AC*
per *B*
a per *VN*
ya per *T*

ab *LMS FPR*

Omissió de β de la preposició que restitueixo.

[I, 3, 6c]
sa *corregit per una altra mà a la A*
sa *BCV NT*
se *P*

la *LS FR*
la *resseguit a sa M*

A primer cop d'ull, aquestes dues lectures podrien semblar adiafores i, per tant, caldria respectar la lliçó del manuscrit base. De tota manera, l'article no satisfà el sentit de la frase segons el context i l'esmeno. La concurrència de problemes textuais en aquest paràgraf fa pensar en alguna corrupció a β .

[I, 3, 11] Longament cogitá *lo scuder* en les dues demandes que-l cavaller li ach fetes e a la fi dix que ell devia alçiure lo cavaller per ço com li havia mort son pare, mas per ço com havia descregut en Deu, opinant que-l sol fos Deu, no-l devia auçiure ans lo devia adoctrinar e certificar en conexer e en amar Deus.

lo scuder *A*
lescuder *B*
lescudier *V*
lo escuder *N*
lo escudier *T*

manca *LCMS FPR*

Cal recuperar el subjecte de la frase.

[I, 3, 12] Aprés se tench per culpable, cor tan longament hac duptat a respondre. Com l'escuder hac respost, lo cavaller dix que per ço cor era culpable havia mester perdó e, cor *lo* avia a doctrinar de donar conexença de Deu, no-l devia auçiure. Enaprés clamá merçé de la colpa que tenie per la mort de son pare. Amdós s'acordaren e paçificaren en un Deu a amar e conexer *e foren amichs longament amant* un Deu.

[I, 3, 12a]
lo *S FNPRT*

la *ABCLM*
manca *V*

[I, 3, 12b] cf. 2. 2. 6. 1

[I, 4, 5] Com Felix ach hoydes les paraules que-l ermitá li dix, ell dix que fort se meravellava que amor pogués esser sens temor ni temor sens amor. —Bell fill —dix l'ermitá—, aquells qui amen creure en la trinitat de Deu e no la volen entendre amen mes si *mateys* que Deu; cor,

per ço que hajen major merit en creure ço que no entenen, amen mes aver gran gloria per fe que *per* veer Deu per enteniment. E per ço, bell fill, es amor sens temor moltes vegades, ço es a saber que, com temor es per ço que hom no perda gloria e que no haja pena e hom no ama conexer ni amar Deu per la bonea e noblea de Deu, adonchs es aquella temor sens amor.

[I, 4, 5a]

matexs *ABCM*
mateys *S*
meteis *V*
mateys *N*

matheix *L*
mateix *F*
metex *PR*
matex *T*

Per la coherència de la frase, cal esmenar el nombre.

[I, 4, 5b]

per *ABCV NT*

manca LMS FPR

[I, 4, 7]

cf. 2. 2. 3

[I, 4, 20] [...] E, si la anima ama son membrar, entendre e amar qui ixen de sa virtut, quant mes o amaria si son membrar e-ntendre *e amar* eren sa virtut mateixa e si mateixa!

[I, 4, 20a]

e amar *BC*
et amar *V*
y amar *T*

manca ALMS FNPR

[I, 4, 24] [...] Donchs per açó —dix l'ermitá—, bell fill, devets saber que, pus Deu es una cosa mateixa ab son poder e voler, pot tot ço que vol son voler e son voler cové que vulla aytant com pot son poder; com, si no ho fahia, seria menor que no el poder e no seria una cosa ab lo poder e cor, lo poder es infinit e eternal, pot en tot si matex et lo voler cové que vulla que·l poder que es Pare engenrre Fill e do eximent al Sant Esperit per tota sa infinitat et eternitat; cor, sens aytal voler, la volentat no seria tota la infinitat *et eternitat* per la bonitat, saviea, eternitat e poder.

afegeixen eternitat *ACSV FNPR*
afegeix et eternitat *B*

manca L
e M

Pel context, sembla necessària l'esmena del manuscrit base, ja que en tot moment es fa referència a les dues dignitats i, per tant, sembla que cal recuperar-les en la conclusió.

[I, 5, 3]

Dix l'ermitá que Deus stá en si matex *cor volent esser Deu engendra Deu e per açó Deu sta en Deu e es un Deu tan solament, en lo qual es Deu qui es Pare en Deu qui es Fil; e en Deu qui es Sant Spirit. Et Deu qui es Fill e Deu qui es Sant Spirit es en Deu qui es Pare; e Deu*

Fill es en Deu Sant Spirit e Deu Sant Spirit es en Deu Fill. Et aquesta existència es per rahó de la generació e la espiració.

dix lo hermita que deus sta en si mateix volent esser deu car volent esser deu engendra deu e per aço deu sta en deu e es .i. deu tan solament lo¹ qual es deu qui es pare e en² deu qui es fill e es deu qui es sant sperit e deu qui es fill e deu qui es sant sperit es en deu qui es pare e deu fill es en deu sant sperit et deu qui es sant sperit³ es en deu fill A

dix lermita que deus esta en si mateix volent esser deu cor volent esser deu⁴ engendra deu e per aço deu esta en deu e es un deu ten solament en lo qual es deu qui es pare en deu qui es fill en deu qui es sant sperit et deus qui es fill e deu qui es sperti sant es en deu qui es pare e deu fill es en deu sperit sant e deu sperit sant es en deu fill C

dix lermita que deus sta en si matex volent esser deu cor volent esser deu engendra deu e per aço esta en deu et es en deu tan solament en lo qual es deu qui es pare et es deu qui es fill et es deu qui es sant esperit et en deu qui es fill et en deu qui es sant esperit⁵ es deu qui es pare e es⁶ deu qui es⁷ e en deu qui es⁸ sant esperit es⁹ deu qui es pare e es deu qui es fill¹⁰ fill L

dix lermita que deus sta en si mateix volent esser deu cor volent esser deu engendra deu e per aço sta en deu e es hun deu tant solament en lo qual deus es deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es sant sperit e deu qui es fill de¹¹ deu qui es sant sperit e deu sant sperit es en deu ffill M

dix lermita que deus esta en si matex volent esser deu cor volent esser deu engendra deu e per aço esta en deu e es un deu tan solament en lo qual deu es deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es sant sperit e deus qui es fill de deu qui es sant sperit es en deu qui es para e deu fill es en deu sant sperit¹² e deu sant sperit es en deu fill¹³ S

dix lermitan que dieus esta en si metex volent esser dieu car volent esser dieu engendra dieu e per aiso dieu esta en dieu et es .i. dieu tan solament en lo qual es dieu qui es paire en dieu qui es fil et es dieu qui es sant esperit et dieu qui es fil et dieu qui es sent esperit es en dieu qui es paire et dieu fil es en dieu sant esperit es en dieu fil V

dix lo hermita que deu esta en si matex volent esser deu engendre deu e per aço esta en deu e es un deu tant solament en lo qual deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es sant sperit e deu qui es fill de deu qui es sant sperit e deu sant sperit es en deu fill F

dix lo hermita que deu esta en si matex volent esser deu car volent esser deu engendra deu e per ço esta en deu e es un deu tant solament en lo qual deu es deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es esperit sant e deu qui es fill de deu e deu qui es sant sperit e deu sant sperit es en deu fill N

digue lo hermita que deu esta en si matex volent esser deu engendra deu e per aço esta en deu e es un deu solament en lo qual deu qui es pare e en deu qui es fill¹⁴ e en deu qui¹ es

¹ lo] a la interlínia A

² e en] la conjunció a la interlínia, la preposició ha estat resseguida per una altra mà fins a es A

³ et - esperit] a la interlínia A

⁴ deu] cancel·lat vengueren deu C

⁵ et - esperit] al marge L

⁶ e es] la conjunció a la interlínia, el verb sembla cancel·lat L

⁷ qui es] a la interlínia L

⁸ qui es] a la interlínia L

⁹ es] sembla que una altra mà hagi afegit una -s rere la e L

¹⁰ qui es fill] a la interlínia L

¹¹ de] cancel·lat M

¹² qui - sperit] al marge, cancel·lat e es en S

¹³ e - fill] al marge, cancel·lat fill S

¹⁴ fill] cancel·lat de deu P

sant esperit e deu qui es fill de deu es en deu qui es sant esperit e deu qui es sant esperit es en deu fill *P*

dix lo hermita que deu sta en si matex volent esser deu engendra deu e per esso esta en deu e es un deu tant solament en lo qual deu qui es pare en deu que es fill e en deu qui es sant sperit e deu qui es fill de deu es en deu qui es sant sperit e deu qui es sant sperit es en deu fill *R*

dis lerman que dieus esta en si matex volent esser dieu car volent esser dieu engendra dieu y per aso dieu esta en dieu y es un dieu tant solament en lo qual es dieu que es pare en dieu que es fill y es dieu que es sant spirit y dieu que es fill y dieu que es sanct spirit es en dieu que es pare y dieu fill es en dieu sant spirit es en dieu fill *T*

Paràgraf problemàtic en tots els manuscrits bé per una corrupció transmesa a tota la tradició o bé per la complexitat del text i la facilitat de portar a tota mena de confusions. Això, probablement, és el que es va esdevenir amb el copista del manuscrit base. El seu antígraf devia estar corrupte o presentar omissions que no era possible de restituir a partir del context. Per aquesta raó el copista (cosa que es dona amb d'altres testimonis medievals) decideix d'intervenir per tal de refer amb coherència i sentit el paràgraf. El copista d'*L* intervé i fa una sèrie d'afegits per tal de millorar el text del seu antígraf. No aconsegueix el seu objectiu i, en algun sentit, les esmenes plantejades encara fan més incompreensible el text. Els altres manuscrits medievals de *β* no intervenen en el text, però presenten omissions evidents i, per tant, són lliçons que tampoc no fan sentit. Una cosa semblant es dona amb els testimonis medievals d'*α*, llevat de *B* que és l'únic que ofereix un text coherent i que fa sentit. No és descartable que es tracti d'una innovació, però la solució no sembla forçada dins del context textual ni dins de la doctrina de la novel·la. Per aquesta raó, esmeno el passatge amb la lliçó de *B*, amb la qual *V* és força coincident.

[I, 5, 7] Donchs vos, fill, segons esta semblança, podets considerar com Deus está en est mon, lo qual se manifesta a les gents per moltes semblances o maneres, ço es saber per guerres e per pestelencies de fam que dona et de malalties que dona en lo mon, per ço que les gens lo vejen per aquelles coses et a ell s'acosten per bones obres e, a la calor et ardor que han al mon et a sses vanitats fugen, et que en Deu *a veer* et amar s'escalfassen e-s purificassen.

a veer *V*

haver *ABLM FPR*

aver *CS NT*

Segurament es tracta d'un error poligenètic.

[I, 6, 3] cf. 2. 2. 6. 1

[I, 6, 4] [...] A la fi, lo clergue demaná al sotsnets si *havia* volentat. Ell respós e dix que no havia volentat, cor lo senyor l'avia comprada per ço que volgués ço que la volentat de son senyor volrria.

¹ qui] *cancel·lat* qu *P*

havia *AB FPRT*
avia *CVN*

a *LMS*

Incoherència temporal dels manuscrits de β que esmeno amb la lliçó de la resta de manuscrits.

[I, 6, 14] cf. 2. 2. 6. 1

[I, 6, 15] cf. 2. 2. 1

[I, 6, 17] cf. 2. 2. 6. 1

[I, 7, 13] Dementre que Felix enaxí duptava, .i^a. fembra vench molt altament cridán e planyén, la qual anava ha un sant home qui havia nom **Blaquerna**. Aquell sant home estava en un hermitatge en lo qual contemplave Deu. Aquella fembra havia perdut per mort un fill que molt amava e, per la yra que havia de la mort de son fill, anava a Blaquerna que li dixés paraules devotes e de consolació per tal que pogués haver conexença en la mort de son fill.

[I, 7, 13a]
blaquerna *V T*

blanquerna *ABCLMS FNPR*

Al meu parer, la presència de la forma Blaquerna en el manuscrit *V* (segurament molt proper a l'original) confirma textualment la hipòtesi defensada per Anthony Bonner (*OS II*: 44, n. 31) segons la qual la forma original del nom de l'ermità ideal de Llull era Blaquerna. Mentre que, Blanquerna era una evolució fonètica posterior provocada per raons eufòniques. Per tot plegat, esmeno en tots els casos en què apareix 'Blanquerna' per 'Blaquerna'.¹

[I, 7, 20] [...] —Senyer Blaquerna, en una alta muntanya s'encontraren Amor e Temor. Alegrement se saludaren e s'acompanyaren en lur venir. Temor demaná a Amor que volia ni per que era venguda en aquella muntanya. **Respós Amor que la raó per que era venguda en aquell loch era per ço que en aquella muntanya** hedificás un bell palau en lo qual stigués tots los jorns de sa vida.

respos amor que la raho per que era venguda
en aquell loch era per ço que en aquella
muntanya *AB*

respos la amor que la raho per que era
venguda en aquell loch era per so que en
aquella muntanya *M*

respos amor que la rao per que era venguda
en aquell loch era per ço que en aquella
muntanya *S*

respos amor que la razon per que era
venguda en aquel loc era per so que en

*afegit al marge, esborrat i tallat, només es
llegeixen dos mots L₁*

¹ A més a més, per a 'Blaquerna', cf. les notes d'Andreu Caimari a *LEAB IV*: 6-9.

aquela montanha *V*
 respos la amor quela raho perque ere
 venguda en aquell loch era perço que en
 aquella muntanya *F*
 respos lamor que la raho perque ere
 vinguda en aquell loch ere perço que en
 aquella montaña *N*
 respos lamor que la raho perque ere
 vinguda en aquell lloch ere perço que en
 aquella montanye *P*
 respos la amor que la reho perque era
 vinguda en aquell lloch ere perço que en
 aquella montaña *R*

El salt d'igual a igual del manuscrit base havia estat esmenat per una altra mà. Aquesta restitució del text ha estat parcialment tallada i el fragment que ha estat conservat pràcticament no es pot llegir. La coincidència de la resta de testimonis fan veure que no es tracta d'un lloc crític, sinó simplement d'una omissió de còpia del copista d'*L*, esmenat per un altra mà, però perdut per raons materials. Per tant, restitueixo el text amb la lliçó d'*S*.

[I, 7, 36] [...] Per la volentat vol Deus que aquells homens sien en via de veritat qui han major fe e major merit hagen et en que sia pus fortment significada la bonea e totes les dignitats de Deu esser en gran virtut e noblea, misericordia et justícia. E volentat de Deu, vol que aquells homes sien en via vera qui-s tenen pus *tenguts* a amar Deu e virtuts e desamar viçis.

[I, 7, 36b]
 tenguts *ABCVT*

contenguts *LMS FPR*
 contengut *N*

Error de β que esmeno amb α . Segons el *DCVB* 'contingut' té el sentit de content i satisfet, mentre que 'tingut' significa seguit o obligat, que és el que fa sentit en aquest context.

[I, 7, 37] [...] la major saviea que creatura pusqua haver es que sapia si mateixa esser una persona ab lo Fill de Deu e que sapia que tot quant es creat es creat per ço que ell sia home et Deu e la major amor que creatura pusqua haver *a Deu* et a si mateixa es que *am* esser una persona ab Deu. Açó mateix se segueix de virtut, veritat e de perfecció e noblea.

[I, 7, 37a]
 a deu *ABC*
 a dieu *VT*

manca LMS FNPR

[I, 7, 37b]
 am *ABCV*
 amia *T*

manca LMS FNPR

El fragment final d'aquest llarg paràgraf no fa sentit en cap dels testimonis de β i, per aquesta raó, ha estat esmenat a l'edició.

[I, 7, 40] [...] cor, si eren falses, seguir-s'ia que la bonea e la granea e les altres virtuts de Deu fosen a si *matexes* e a ses obres contraries, la qual contrarietat es impossible.

metexes *A*
matexes *BC*
meteixes *V*
matexas *T*

mateix *L*
matex *MS FNPR*

[I, 8, 4] cf. 2. 2. 6. 1

[I, 8, 19] L'ortolá respós et dix al compte estes paraules: “Senyer compte, aquell jorn que vos m'adobás cavaller, oý preycar ha un sant home que mellor cosa era en saviea d'ome saber humilitat e saber si mateix en ofici que sia en servir Deu, que esser rey de França. Et per açó, senyor, compte, aytal saber no vull gitar de ma anima per lo vostre comptat ni per tot quant vos donar-me poriets; cor mes am aquesta *senyalla* e aquestes pobres vestitures que vostre cavall ni vostres vestiments; cor ab ma *senyalla* et ab mos pobres vestiments son pus agradable a la saviea de Deu, que no seria ab vostre cavall ni ab vostres vestiments”.

[I, 8, 19d]
sanalla *AB F*
senalla *CMV PT*
senaya *N*
senalle *R*

senyalla *L*
senyala *S*

[I, 8, 19e]
sanalla *ABM FN*
sanayalla *C*
senayla *V*
senalla *R*
manca PT

senyalla *L*
senyala *S*

Esmeno l'error gràfic en aquests dos casos, per tal d'evitar malentesos.

[I, 9, 1] [...] On, com la anima de cascun home no sia de la anima de Adam, e cor null home no deu portar pena, *segons* que a mi es vigares, del peccat que ell propiament no ha feyt, molt me don gran maravella com pot esser que hom port pena per lo peccat de Adam.

segons *BCV T*

manca ALMS FNPR

Omissió de β que, malgrat que no afecta el sentit de la frase, esmeno per facilitar la lectura i la interpretació de la frase segons α .

[I, 9, 3] [...] —En Adam ans que engerrás Caym ni Abel estava *tota* la humana natura et en nostra mare na Eva; et en amdós fo exalçada la humana natura sobre totes les besties e les aus, les plantes, els pexs e les altres coses.

tota *ABCV T*

manca LMS FNPR

Omissió de *β* que, encara que no afecta la sintaxi ni la lectura del lloc crític, cal esmenar en funció del context.

[I, 11, 13] cf. 2. 2. 2

[II, Pròleg, 2] [...] Molt fo Felix meravellat de la significança e dix al hermitá estes paraules, après que al sant senyal de la creu hac feta *la* reverència que-s cové e que hac saludat lo sant home:

la *ABV T*

manca CLMS FNPR

[II, 13, 3] [...] E si tant era que·l angel no fos *neguna* cosa, seguir-s'ia que Deus no fos tan amador de ço que li seria pus semblant que desemblant e vos, regina, *hauriets* major virtut et orde en amar vostra semblança que deu en amar sa semblança, la qual cosa es impossible.

[II, 13, 3a]

neguna *ACV T*
alguna *B*

manca LMS FNPR

[II, 13, 3b]

hauriets *ABCM*
auriatz *V T*

havets *L FNPR*
avets *S*

[II, 13, 5] —Bell fill —dix l'ermitá—, tant es gran partiçipació entre volentat et enteniment que *per* la volentat de la regina, que amava mes lo fill menor que·l major, desigava l'enteniment de la regina a conexer semblant natura esser en la volentat del rey a la volentat de la regina, membrant la regina pus sovint la sua semblança en aquell fill qui mes la *semblave* que en aquell fill qui semblava lo rey.

[II, 13, 5a]

per *AB*

manca CLMSV FNPR

Esmeno la lliçó del manuscrit base i la de la majoria de testimonis per la d'A i de B que dóna el veritable sentit de la frase.

[II, 13, 5b]

semblave *ABCMSV FR*
semblava *PT*

semblança *LN*

[II, 14, 8] cf. 2. 2. 3

[II, 14, 10] cf. 2. 2. 3

[II, 14, 11] [...] On per açó, bell fill, que de Deu e de sa obra pusquen haver conexença e per la conexença que-n **havem** lo **amem e-l lausem e-l honrem**, ha Deus creat angel a sa semblança, per tal que en aquella semblanca lo **conegam e-l amem**.

[II, 14, 11a]

havem *AB*
avem *CVT*

han *LMS FNPR*
manca *N*

[II, 14, 11b]

amem el lausem el honrem *A*
amem el loem el honrem *B*
amam el loam e lhonram *V*
hamam el lausam el onram *T*

amen el loam el honren *C*
amen e loen e lonren *L*
amens el loen el honran *M*
amen el loen el honren *SR*
amen el lohen el honren *FP*
amen el lohen el onren *N*

[II, 14, 11c]

conegam el amem *BC*
conegam y lo amem *T*

conega e lo am *A*
coneguen el amen *LMS FNPR*
conogan e lamen *V*

Error de concordança entre el subjecte i el verb que afecta tots els testimonis de β i *C* i *V* en els dos llocs crítics d'aquest paràgraf. El context indica clarament que el subjecte de la frase principal és un 'nosaltres' que, naturalment, exigeix un verb en primera persona del plural.

[II, 15, 2] [...] Respós lo filosof e dix que virtut de ymaginació es ymaginar aquella cosa qui **hom** ha vista **ni no** la veu; per la qual ymaginació, l'enteniment pot entendre les coses corporals, jatsia que no les haja vistes corporalment.

[II, 15, 2a] cf. 2. 2. 3

[II, 15, 2b]

e no *AB*
et no *CV*
ne no *MFR*
ni no *S*
y no *T*

ni *LPN*

La similitud entre 'ne' o 'ni' i 'no' (tant gràfica com semàntica) segurament ha estat la causa de l'error d'*L*.

[II, 15, 4] [...] Cor enaxí cor **ha** ordenança enfre ymaginació et vista corporal que hom pusque ymaginar ço que ha vist corporalment,

a AV	han L
ha BCM FPR	an S
hia N	
lo om ha T	

Incoherència entre el nombre del subjecte i la persona del verb de la frase.

[II, 15, 6] [...] “Si el clergue agués enteniment d’angel, ell desamara haver lo castell, cor angel benigne segons **ço** que ama enten e segons ço que enten ama”.

ço ABC	manca LMSV FNPR
--------	-----------------

[II, 16, 1] [...] cor, **si** un angel parla ab altre, molt me do gran maravella com sia cosa que paraula no-s coven|gua a nulla cosa,

manca ABCSV T	afegeixen en LM FNPR
---------------	----------------------

Afegit innecessari d’una preposició davant del subjecte que no fa sentit.

[II, 16, 2] [...] cor cosa es speritual et, entenent si **matheix**, engenrra la paraula, ço es lo Fill. E per ço Deus ha dada virtut natural als angels, per ço que li sien semblants en haver paraula sens bocha e lengua et moviment del aer.

[II, 16, 2b]	et L
manca ABCV T	e cancel·lat M
	e S FNPR

Afegit innecessari de la conjunció copulativa.

[II, 16, 4] [...] L’ermitá dix a Felix que .i. pastor dormia al sol e, per la gran calor del sol, la humilitat ach **passió**, cor la secor de la calor **la** ach consumida en lo ventre del pastor. E per açó, per rahó de pocha humilitat, lo pastor, en durment, sompniava que ell **venia** ha una bella font en la qual bevia un leó, del qual lo pastor havia gran pahor.

[II, 16, 4a]	e CLSV FNPR
manca ABM	

Afegit de la conjunció copulativa compartida per manuscrits diversos de les dues branques que rebutjo, perquè no fa sentit.

[II, 16, 4b]
la *B*
del sol la *M*

lo *ACLSV FNPRT*

Error de concordança de gènere entre el pronom i el nom que substitueix. La lectura d'*M* sembla una clara innovació, per tant esmenem amb *B*.

[II, 16, 4c] cf. 2. 2. 3

[IX, 116, 2] cf. 2. 2. 3

[IX, 117, 13] [...] —Fill, meravella-t et entin com gran gloria ha anima d'ome just en paraýs, cor la memoria membra que la volentat ha tota la gloria que vol haver et l'enteniment enten que la volentat a-quella gloria que vol haver, que la ha per granea de voler, entendre et membrar segons que la granea de Deu influex sa semblança en la volentat e-l voler e en la memoria et **lo membrar** e en l'enteniment e-l entendre.

lo membrar *AV PT*
en membrar *B*
el membrar *C*

al marge membra *L₃*
manca *MS FNR*

Omissió que devia afectar a tots els manuscrits de β i que una de les mans que intervenen al manuscrit base va intentar esmenar sense gaire èxit. Segurament, el model a partir del qual corregia aquesta mà devia ser mal interpretat (devia equivocar-se en llegir 'membrar' o en copiar-lo).

[IX, 118, 2] [...] cor axí com lo ferre en la fornal está ignit et tot ple de foch dins et defora, enaxí lo cors, en la gloria que la anima haurá en veer la **essencia et les dignitats e** les divines persones,

essencia e les dignitats e *ACS*
essencia et las dignitatz e *V*
essencia e les dignitats e *M FNR*
essencia e les divinitats e *P*
essencia y las dignitats y *T*

essencia de les *B*
essencia et *L*

Omissió del manuscrit base que cal esmenar si es té en compte el context, ja que Llull es refereix a la glòria celestial com a la conjunció de la visió de l'essència divina, de les seves setze dignitats i de la trinitat.

[IX, 118, 7] Après estes paraules dix que d'aquella visió que la anima haurá de Deu, será **influent** al cors oyment, lo qual cors haurá en oyr Jesuchrist parlar et nostra dona et los sants de gloria.

influent *ABV PT*

influit *CLMS FNR*

L'acció d'influir ha de ser activa (per tant, influent) i no pas passiva (i, per tant, influïda).

[X, 119, 6] cf. 2. 2. 1

[X, 120, 12] [...] per un poch de temps que lo cors viu en est mon et per un poc *de* delit que ha en aquest mon, a perduda la celestial gloria qui es tan gran et qui tots temps dura

de *ABCSV PT*

manca LM FNR

A *L* primerament va ser escrit 'et per delit'. En acabat, hom va afegir-hi la correcció següent: 'et per *he per un poc delit*', que és la lectura final del manuscrit. De l'esmena del mateix manuscrit base refuso la repetició redundant de 'he' i afegeixo la preposició que pertoca.

[X, 121, 4] Com Felix ach dites aquestes paraules *per les* quals ach declarada la semblança que l'ermitá ach dita, ell dix que fort se meravellava de tot rey qui son gran poder enclinava a vanagloria d'est mon et qui desviava de servici de Deu, per lo qual desviament li'n seguiria en infern *la* gran pena damunt declarada et signifi|cada.

[X, 121, 4a]
per les *ABCM*
per las *VT*

manca LS FNR

M segurament va esmenar perquè ho possibilitava el context. De fet, al manuscrit base, hi ha una crida que envia al marge, però només es pot llegir 'les'.

[X, 121, 4b]
la *ABCV PT*

manca LMS FNR

[X, 121, 20] cf. 2. 2. 5. 1

[X, 121, 21] —Senyer —dix Felix—, yo·m meravell com lo foch infernal pot durar tots temps, com sia consument lo subjec que crema, *e* per la consumació del subjec sia lo foch en privació.

e *BCMSV T*

manca AL FNPR

[X, 121, 22] [...] Et en aquella vacuitat son encloses tants dels elements que ab los corsos dels infernats compliran tota aquella vacuytat et seran tancats tots los porus desús, en tal manera *que nengu* d'aquells elements exir no·n porá per vapor ni per neguna altra cosa.

que negun *A F*
que nangun *B*
que negu *CV*
que nengu *M*
que ningun *NPT*
que nengun *R*

manca LS

Omissió del manuscrit base, per bé que al marge hi ha uns mots quasi esborrats (de tota manera, sembla que es llegeix: 'de fora?').

[X, 121, 23] [...] cor aytal influència *se* cové segons la granea de la eternitat de Deu.

[X, 121, 23]
se AB FNPR

si CLMSV T

Error poligenètic, ja que aquest 'si' condicional no fa sentit. En canvi, el 'se' reflexiu que llegeixen *AB* fa sentit.

2.7 Recapitulació dels errors

<i>Errors d'arquetip i altres</i>	<i>Errors de branca</i>	<i>Errors singulars d'L</i>		<i>Divergències principals amb OS</i>
[I, 5, 3]	[I, 1, 1]	[I, 1, 5]	[I, 1, 6]	[I, 2, 6]
[I, 5, 7]	[I, 3, 6abc]	[I, 1, 16]	[I, 2, 3]	[I, 2, 13]
[I, 6, 15]	[I, 3, 11]	[I, 2, 5]	[I, 2, 16]	[I, 4, 1]
[X, 119, 6]	[I, 3, 12bc]	[I, 3, 5]	[I, 3, 7ab]	[I, 5, 3]
	[I, 6, 3]	[I, 3, 12ab]	[I, 4, 2]	[I, 5, 7]
	[I, 6, 14]	[I, 4, 3]	[I, 4, 4]	[I, 6, 15]
	[I, 6, 17]	[I, 4, 5]	[I, 4, 7ab]	[I, 6, 16]
	[I, 7, 36b]	[I, 4, 8]	[I, 4, 18]	[I, 8, 6]
	[I, 7, 37ab]	[I, 4, 20]	[I, 4, 23]	[I, 8, 19]
	[I, 7, 40b]	[I, 6, 1]	[I, 6, 2]	[I, 8, 22]
	[I, 8, 4b]	[I, 6, 3]	[I, 6, 4]	[I, 10, 9]
	[I, 9, 1]	[I, 6, 5]	[I, 6, 10]	[I, 11, 12]
	[I, 9, 3]	[I, 6, 11]	[I, 7, 5]	[I, 11, 13]
	[II, pròleg, 2]	[I, 7, 6]	[I, 7, 10]	[II, 14, 6]
	[II, 13, 3ab]	[I, 7, 11]	[I, 7, 13ab]	[II, 14, 12]
	[II, 14, 8]	[I, 7, 16]	[I, 7, 21]	[II, 16, 3]
	[II, 14, 10]	[I, 7, 29]	[I, 7, 31]	[IX, 116, 4]
	[II, 14, 11ab]	[I, 7, 33]	[I, 7, 36a]	[IX, 116, 9]
	[II, 15, 2a]	[I, 8, 1]	[I, 8, 2]	[X, 119, 6]
	[II, 15, 6]	[I, 8, 6]	[I, 8, 11]	[X, 120, 10]
	[II, 16, 2b]	[I, 8, 15ab]	[I, 8, 17]	[X, 121, 15]
	[II, 16, 4c]	[I, 8, 18]	[I, 8, 19abc]	
	[IX, 116, 2a-e]	[I, 9, 7]	[I, 10, 9ab]	
	[IX, 118, 7]	[I, 11, 5]	[I, 11, 8]	
	[IX, 118, 12]	[I, 11, 10]	[I, 11, 11]	
	[IX, 119, 5]	[I, 11, 13]	[I, 11, 14]	
	[IX, 119, 6]	[I, 11, 16]	[I, 12, 4]	
	[X, 120, 12]	[I, 12, 6]	[I, 12, 8]	
	[IX, 121, 4ab]	[I, 12, 10]	[I, 12, 11]	
		[I, 12, 14]	[I, 12, 15ab]	
		[I, 12, 22]	[I, 12, 24]	
		[II, 13, 2]	[II, 13, 3c]	
		[II, 14, 3ab]	[II, 14, 4]	
		[II, 14, 5]	[II, 14, 6]	
		[II, 14, 9]	[II, 15, 2c]	
		[II, 15, 3]	[II, 16, 2a]	
		[IX, 116, 13]	[IX, 116, 14]	
		[IX, 117, 8]	[IX, 117, 9]	
		[IX, 118, 2]	[IX, 118, 4]	
		[IX, 118, 12]	[IX, 118, 13ab]	
		[IX, 118, 12]	[IX, 118, 13]	
		[X, 119, 7]	[IX, 119, 12]	
		[X, 120, 2]	[X, 120, 3]	
		[X, 120, 4]	[X, 120, 5]	
		[X, 120, 14]	[X, 121, 3ab]	
		[X, 121, 8]	[X, 121, 11]	
		[X, 121, 14]	[X, 121, 15]	
		[X, 121, 16]	[X, 121, 17]	
		[X, 121, 19]	[X, 121, 22]	
		[XI, 122, 4]	[XI, 122, 5]	
		[XI, 122, 6]	[XI, 122, 7]	
		[XI, 122, 8]	[XI, 123, 2ab]	

LIBRE DE MARAVELLES

Londres BL. Add. 16428

L

[Taula]

[L5] [AI] [B139v] [V1]

Comença lo primer libre que es de Deu ¹	
De la primera part et primerament si es Deu	.i.
Que es Deu	.iii.
De la unitat de Deu	.v.
De la trinitat de Deu	.vi.
On es Deu	.x.
De la creació del mon	.xi.
De la incarnació que'l Fill de Deu pres en nostra dona sancta Maria	.xiii.
De la sancta passió de nostre senyor Jesuchrist	.xviii.
De peccat original	.xx.
De nostra dona sancta Maria	.xxi.
Dels profetes	.xxiii.
Dels apostols	.xxiiii.
Comença lo segon libre qui es d'angel ²	
Si angel es o no es alcuna cosa	.xxvii.
Que es angel	.xxviii.
De enteniment d'angel	.xxix.
De paraula d'angel	.xxx.
Comença lo terç libre qui es del cel	
Del cel imperi ³	.xxxi.
Del firmament	.xxxii.
Comença lo quart libre qui es dels elements	
De simplicitat e composició dels elements	.[xxxiv].
De la generació et corrupció dels elemens	.[xxxv].
Del moviment dels elements	.xxxvi.
De lamp	.xxxvi.
De trono	.xxxvii.
De les nuus	.xxxvii.
De la pluja	.xxxvii.

¹ comença - Deu] manca BV FT afegeix aci comensa lo libre de ffelix e primerament comença la taula del primer libre que es de deu aci comensa la taula del molt noble excellent e maravellos libre dit de meravelles en altre manera apellat ffelix M afegeix deus es virtut de tota bonea granea e eternitat poder saviea e volentat comença aquest libre de meravelles primerament del prolech S afegeixen aci comença la taula del molt excellent e merevellos llibre de merevellas en altremet apellat ffelix lo qual feu mestre ramon llull A₁RP

² d'angel] manca B dels angels CSV FT

³ imperi] emperial M A₁FPR

De la neu e-l glas	.xxxviii.
De vents	.xxxviii.
De temps	.xxxix.
De la batalla que fon feta denant los dos fills dels reys ¹ [AIv]	.xl.
Comença lo quint libre qui es de les ² plantes	
De la generació de les plantes	.xl.iii.
De la corrupció dels arbres	.xl.iiii.
De la virtut de les plantes	.xl.v.
Comença lo .vi. libre qui es dels metalls ³	
De la generació dels metalls	.xl.viii.
De la questió que fon entre lo ferre e l'argent	.xl.viii.
Del asaman e ⁴ del ferre	.l.
De alquimia	.li.
Comença lo .vii. libre qui es de les besties	
De la elecció del rey	.lii.iii.
Del consell del rey	.lii.vi.
De la tració que na Renart tractá del rey	.l[vii].
En qual manera na Renart fo porté del rey	.l[viii].
Dels missatges que-l leó tramés al rey dels homens	.l[viii].
De la batalla del leopart et de la onsa	.l[xviii].
De la mort de na Renart	.l[xxiii].
Comença lo .viii. libre qui es de home	.l[xxiv].
Que es home	.l[xxvii].
De que es home	.l[xxix].
Per que es home	.l[xxx].
Per que viu home	.l[xxx].
Per que ama hom haver fills [L5v]	.l[xxxii].
Per que es home sa e malalt	.lxxxiii.
Home per que envelleix	.lxxxiii.
Per que mor home	.lxxxv.
Per que home ama los delits del ⁵ mon ⁶	.lxxxvi. ⁷
Del plaher que hom ha en membrar	.lxxxvii. ⁸
Del plaher que hom ha en entendre	.lxxxvii. ⁹
Del plaher que hom ha en voler	.lxxxix.
Del plaher que hom ha en veser	.xc.
Del plaher que hom ha ¹ en hoyr	.xci.

¹ dels reys] del rey *CSV FPR*

² les] manca *SV*

³ comença lo - metalls] a la interlínia *L*

⁴ e] a la interlínia *L*

⁵ del] daquest *BCV FR*

⁶ del mon] manca *MS*

⁷ .lxxxvi.] al marge *L*

⁸ .lxxxvii.] al marge *L*

⁹ .lxxxvii.] al marge *L*

[V1v]	
Per que hom ha plaher en odorar	.xcii.
Per que hom ha plaher en gustar	.xciii.
Per que hom ha plaher en sentir	.xcv.
Home per que ² es bo ni per que es mal	.xcvii.
De vida activa e de vida contemplativa	.xcviii.
De fe et decreença	.xcix.
De sperança e de desesperança	.ci.
[B140]	
De caritat e crueltat	.cii.
De justícia e injuria	.ciii.
De saviea e follia	.cv.
De poder e de frevoltat	.cvii.
De temprança e de gola	.cix.
De larguea e de avaricia	.cx.
De castedat e de luxuria	.cxii.
De diligència e accidia	.cxiii.
De humilitat e ergull	.cxv.
[AII]	
De continència e de enveja	.cxvii.
De paciència e de yra	.cxviii.
De benauyranca e malauyranca	.cxx.
De lealtat e deslealtat	.cxxi.
De ensenyament e de vilania	.cxxiii.
De veritat e de falsetat	.cxxiiii.
De merit e de colpa	.cxxvi.
De obediència e desobediència	.cxxvi.
De ordenació e desordenació	.cxxx.
De riquesa e pobrea	.cxxxii.
De libertat e de servitut	.cxxxii.
De semblanca e desemblanca	.cxxxiiii.
De lausor e de blasme	.cxxxv.
De perfecció e de imperfecció	.cxxxvi.
De noblea e de vilea	.cxxxvii.
De crexer e de minvar	.cxxxix.
De ganyar e perdre	.cxl.
De ardiment e de volpeyea	.cxlii.
De honrament e desonor	.cxliii.
De bellea e de legea	.cxliiii.
De consolació e desconsolació	.cxlvi.
De goig e de tristícia	.cxlviii.
De concordança e de contrarietat	.cxlix[x].
De començament e fi	.cl.
De granea e de poquea	.clii.
De acostumanca e desacostumança	.cliv.
De predestinació e de franch arbitre	.[clv].
De abstinència	.[clvi].
De consciència	.clv[ii].

¹ del plaher que hom ha] per que hom ha pler *CV FT*

² home per que] {2 3 1} *MVA,PR*

De confessió	.clv[iii].
De penitencia	.cl[x].
De oració	.clxi.
De almoyna	.clx[ii].
De entençió	.clx.
[L6]	
De temptació	.clxiii.
De vanagloria	.clxvi.
De edificar	.clxvii.
De regiment	.clxviii.
De elecció	.clxix.
De peccat	.clxx.
De resurrecció	.clxxii.
De miracles	.clxxiii.
Comença lo .ix. libre qui es de paradís e ¹ primerament ² de la gloria dels angels	
De la gloria de la anima ³	.clxxiiii.
De la gloria del cors ⁴	.clxxvi.
Comença lo .x. libre qui es de infern primerament ⁵ de la pena dels diables	.clxxvii.
De la pena de les animes ⁶	.clxxviii.
De la pena que haurá lo cors ⁷	.clxxix.
De la fi del libre ⁸	.clxxxi.
Del segon Felix	.clxxxi.
[L6v] [AIIv] [V2]	

¹ e] a la interlínia L manca MS

² primerament] manca BC A₁PR

³ de la anima] que la anima de hom ha en paradís BCV T

⁴ dels cors] quel cors del hom haura en en paradís BCV T

⁵ e primerament] manca BC A₁P

⁶ de les animes] que les animes han en infern BVT que la anima haura en infern C

⁷ haurá lo cors] quel cors del hom haura en infern BCV T

⁸ libre] afegeixen de maravelles CV T

[L7] [B1] [AIII]

Deus en¹ virtut de ta² bonea, granea, eternitat, poder, saviea et volentat, començe aquest *Libre de maravelles*.³

Del prolech⁴

[1] En tristiçia e en languiment stava un home en stranya terra. Fortment se meravellava de les gents de aquest mon com tant poch conexen e amen⁵ Deu, qui aquest mon ha creat e donat als homens en gran noblea et bonea, per tal que per ells fos molt amat e conegut. Aquest home plorava e planyia com Deu en est mon ha tan poch amadors,⁶ servidors,⁷ loadors. E per ço que sia conegut, amat e servit fa aquest *Libre de maravelles*, lo qual departeix en deu parts; ço es a saber: Deu, angels, cel, elements,⁸ plantes, metalls,⁹ besties, home, paraýs, infern.¹⁰

[2] Aquest home havia un fill que molt amava et qui havia nom Felix, al qual dix aquestes paraules: —Amable fill quaix morta es saviea, caritat e devoció e poch son los homens qui son en la fi a la qual nostre senyor Deu los ha creats.¹¹ No es la fervor ni la devoció que esser solia en lo temps dels apostols e dels martirs qui, per conexer e per amar Deu, languien e morien. A meravellar te cové on es caritat e devoció anada. Ve per lo mon e maravella-t dels homens per que sessen a amar e conexer e a loar¹² Deu. Tota ta vida sia en Deu amar e conexer¹³ e plora per los falliments dels homens qui Deu ignoren e desamen.

[3] Obedient fon Felix a son pare, del qual pres comiat ab gracia e ab¹⁴ benedicció de Deu. E ab la doctrina que li doná son pare, aná¹⁵ per los boscatges, per munts e per plants,¹⁶ per erms e per poblats e per princeps e per castells e¹⁷ per ciutats. E meravellave-s de les maravelles que son en lo mon e demanava ço que no entenia e recomptava ço que sabia. E-n treballs e en perylls¹⁸ se metia per tal que a Deu fos feta reverencia e honor. [AIIv]

¹ en] *corregit sobre es ratllat L₁ ab B' es MS*

² ta] *corregit sobre tota ratllat L₁ tota B' MS*

³ Deus - *Libre de maravelles*] *manca V A₁FPRT*

⁴ Del prolech] *manca BV A₁T* començe lo libre de merevelles appellat ffelix lo qual feu mestre ramon lull prolech *FPR*

⁵ conexen e amen] *conexien e amaven BV T*

⁶ amadors] *afegeix e B*

⁷ servidors] *afegeixen e BV A₁*

⁸ cel elements] {2 1} *MA₁FPRT*

⁹ metalls] *al marge L*

¹⁰ infern] *afegeix e B*

¹¹ creats] *creat B*

¹² e a loar] *manca B*

¹³ Deu amar e conexer] {2 3 4 1} *B*

¹⁴ ab] *manca B*

¹⁵ aná] *anava BV T e ana C*

¹⁶ plants] *afegeix e B*

¹⁷ per castells e] *afegeix al marge e per caval L₁ per cavallers per castells B*

¹⁸ e en perylls] *manca VT*

[I] DE LA PRIMERA PART¹

[1] Si es Deu²

[1] Com Felix fo partit de son pare e fon en un boscatge gran³ et hac anat longuament, encontrá⁴ una azalta⁵ pastoressa qui guardava bestiar. —Amiga —dix Felix—, molt me meravell de vos com tota sola stats en est boscatge en que son moltes males besties qui porien donar dampnatge a vostra persona e vos no havets força que vostres ovelles als lops ni a les males [L7v] besties defendre poguessets.

[2] Dix la pastora:⁶ —Senyer, Deus es sperança, companyia e confort de mon coratge. E en sa guarda et virtut estich en est boscatge, cor ell ajuda a tots aquells qui en ell se confien et,⁷ cor ha tot poder he tota saviea e tota bondat, som-me mesa en sa guarda et en sa companyia.

[3] Molt plach a Felix les paraules que dix la pastora⁸ de nostre senyor Deus e meravellá-s com en ella havia tanta d'esperança e de saviea e aná avant en son viatge. Com⁹ hac anat un petit, ell hoý que la pastora¹⁰ cridá e plorá molt altament e viu que corria detrás un lop qui se-n portava un [B1v] anyell.¹¹ Felix se meravellá de la pastora¹² com havia tant d'ardiment que el lop encalçava.¹³

[4] Dementre que la pastora encalçava lo lop e Felix ves ella venia¹⁴ corrent per tal¹⁵ que li ajudás, lo lop jaquí l'anyell e aucís e devorá la pastora¹⁶ e aná a les ovelles e auçís moltes ovelles.¹⁷ A gran maravella entrá Felix en pensament de ço que vist havia e membrá les paraules que la pastora¹⁸ li havia dites de Deu en que tan¹⁹ se confiava.

[5] Dementre²⁰ que Felix axí²¹ cogitava e-s maravella|va²² [AIII] de Deu qui a la pastora no hac ajudat pus que en ell se confiava, caech en gran temptació e duptá en Deu. E hac oppinió que Deus no fos res, cor semblant li fo que si Deus fos,²³ que a la pastora ajudás. E ab aytal temptació e oppinió aná tot lo jorn Felix tro a la nit, que esdevench [V2v] en un hermitatge en que stava un sant home qui longament en theologia e en filosofia havia studiat e ab sos libres e ab sa saviea en aquell hermitatge Deu contemplava e adorava.

¹ primera part] manca BM FPR afegeixen et primerament VT

² si es Deu] {1 3 2} B

³ boscatge gran] {2 1} BCMV FPRT

⁴ encontrá] si encontra B

⁵ azalta] B sancta LMS A₁FNPR

⁶ pastora] pastoressa BSV T

⁷ e] manca BS

⁸ pastora] pastoresa S FPR

⁹ com] e quant B

¹⁰ pastora] pastoressa M FPR

¹¹ anyell] afegeix si que B

¹² pastora] pastoresa S FPR

¹³ encalçava] afegeix et B

¹⁴ ves ella venia] {3 1 2} B

¹⁵ tal] ço B

¹⁶ pastora] pastoresa S FPR

¹⁷ ovelles] afegeix e molts moltons si que B afegeixen e molts moltons CVT manca S

¹⁸ pastora] pastoresa SA₁FPR

¹⁹ tan] afegeixen fort BC afegeix fortment S

²⁰ Dementre] aquí comença N

²¹ axí] en aço B

²² maravella] S maravella LV

²³ fos] fo res B

[6] L'ermitá saludá a Felix molt agradablement en son venir, mas Felix no li poch re dir,¹ mas² que tots³ esbalayts⁴ se gitá a sos peus⁵ e estech longuament ans que parlar pogués.⁶ L'ermitá se meravellá de Felix qui parlar no podia et en son semblant conech⁷ que alcun esbalayment havia.⁸ Felix en son coratge se meravellá⁹ de la temptació que havia, la qual¹⁰ molt forment lo turmentava. Et, on pus forment¹¹ era temptat,¹² mes¹³ considerava e afermava que Deus res no fos;¹⁴ cor, si fos, ja¹⁵ no-l volgra jaquir¹⁶ caer¹⁷ en tan fort¹⁸ temptació e majorment, pus que ell, per amor de Deu, havia proposat que anás per lo mon per tal que a les gents lo fes¹⁹ amar e conixer, honrar e servir.

[7] —Bells amichs²⁰ —dix l'ermitá—, vos que havets, ni per que stats tan esbalayts?²¹ —Senyor —dix Felix—, molt son meravellat de Deu com m'a desemparat ni-m ha jaquit caer en tan greu temptació ni per que desempará la²² pastora que-l²³ lop ha morta. Et adonchs Felix²⁴ recomptá al sant hom com era caut en dubitació que Deus fos res e pregá-lo que li ajudás com pogués esser en la devoció e en la fe que esser solia.

[8] —Felix —dix l'ermitá—, en una terra havia un rey qui molt amava justícia e [L8] sobre sa cadira reyal havia fet un braç de home qui era de pedra e en sa ma tenia una espá, e-n la punta de la espá estava un cor qui era de una pedra vermella²⁵ a ssignificança que lo cor del rey havia voluntat a moure lo braç qui mogué la espá qui justícia significava.²⁶ Esdevench-se que per una²⁷ gran serpent lo palau fo jaquit e null hom no y poch habitar.²⁸ Un jorn entrá un sant home²⁹ en aquell palau, lo qual çercava hon pogués fer penitencia e contemplar Deu, e³⁰ viu lo braç e la espá e lo cor qui era en la espá.³¹ Molt fortment¹ se meravellava de ço que-l braç e la espá² e lo cor significava,

¹ re dir] {2 1} B

² mas] sino B

³ tots] tot BS

⁴ sbalayts] sbalait BCS esbayt M esbaitz V

⁵ a sos peus] als seus peus CS

⁶ pogués] *afegeix* si que B

⁷ conech] conexia BV T

⁸ havia] *afegeix* e B

⁹ meravella] meravellava SV T

¹⁰ la qual] e B

¹¹ forment] fort B

¹² temptat] BCMSV turmentat L

¹³ mes] pus fort BV T

¹⁴ res no fos] {2 3 1} A,PR

¹⁵ ja] aa *reescrit* ja L

¹⁶ volgra jaquir] *hi ha una -e- afegida per una altra mà damunt volgra; aa- reescrit ja L* aguera jaquit

BCV jaquire NPR hauer seguit T

¹⁷ caer] -e- *afegida a la interlínia* L

¹⁸ fort] greu BV T gran C

¹⁹ lo fes] lo faes BCMS les fezes V

²⁰ bells amichs] bell amich BC

²¹ esbalayts] sbalait BCM esbaitz V

²² la] una B

²³ que-l] que un B

²⁴ Felix] *afegit a la interlínia* L₁

²⁵ vermella] *afegeix* et aço B

²⁶ significava] significansa VT

²⁷ una] un B

²⁸ habitar] *afegeix* e B entrar C

²⁹ entrá un sant home] {2 3 4 1} B

³⁰ Deu e] {2 1} V

³¹ era en la espá] *afegeix i ratlla estava* L en la spasa stava *afegeix* si que B en la spaa stava CMSV FNPRT

significava, enperó tan longament cogitá en aquella figura destró que aperssebé ço per que³ aquella figura era feyta.

[9] —Senyer —dix Felix—, aquesta semblança que vos dehits, que significa? —Bells amichs⁴ —dix l'ermitá—, considerar devets que aquest mon es per alguna⁵ ocasió de ben, cor sens ocasió de be no poria esser tan bell mon com aquest. E, si Deus res no era, seria lo mon per ocasió de mal,⁶ cor mes seria de mal que de be. [B2] Et cor be se coven ab esser e mal se cové ab no esser, es semblant que ço per que-l mon es bo es Deus e ço per que-l⁷ mon seria major en mal que en be, seria no esser Deu, sens l'esser del qual tot quant es seria debades e seguir-s'ia que be fos per ço que fos mal e mal seria per si matheix e seria la fi de be. E açó es molt inconvenient, per lo qual es declarat Deus esser.

[10] Molt considerá⁸ Felix en les paraules que-l bon hom li deya e⁹ sa anima se començá a alegrar, e en suspirant¹⁰ ab plors,¹¹ dix aquestes paraules: —Vertut e força de coratge era en la pastorella¹² com lo lop encaçava.¹³ Si Deus fos alguna cosa, a la virtut de la pastora¹⁴ ajudara ni la virtut que en ma anima esser solia¹⁵ en amar Deu no falliria.¹⁶

[11] —Bells amichs¹⁷ —dix l'ermitá—, en Deus es caritat e justícia e, cor la pastorella¹⁸ Deus amava e servia e en ell se confiava, ha la pressa a la sua gloria e a vos ha donada manera com¹⁹ siats forts contra temptacions e que creats en Deu com no poretz entendre. E²⁰ cor home qui ha pres tan alt negoci com vos havets forts²¹ deu esser²² de coratge e per açó Deus ha-us lextat temptar al diable, per ço que vos acostumets [V3] a esser forts, ferm²³ de coratge contra temptació e vici.

¹ fortment] fort *B manca A₁FNPR*

² que-l braç e la espá] la spasa lo braç *B que la spaa el bras CV*

³ per que] {2 1} *B*

⁴ bells amichs] bell amich *BC*

⁵ alguna] ale anima *M A₁FNPR*

⁶ mal] *afegit* ihesus maria quare sii deus non est nichil est in esse nisi mundus qui ridetur finitus et isto termino limitatus et sic esse [...] mundum oportet (?) concedere esse infinitum non esse et quod bonum et esse et malum est non esse intelligitur clave quare a deus non est plus est de est hoc per quod mundus est bonus quare eo quod deus est summum bonum est in esse mundus quod est supreffatus e bonus cum a summo bono non possit procedere in bonum et si deus non esset mundus non habuisset a quod obtinisset esse bonum cum ex nichil non esset nisi natura et non esset nisi natura et non esset a quo illo modo possit procedere bonum nequam esse nec a superiori potuisse [haec?] esse quod si sit [...] esse ante quam esset et nam si deus non est sequerentur alia inconvenientia que *L₂*

⁷ que-l] que aquest *B*

⁸ considera] consira *BV T*

⁹ e] *afegeixen* en *BV*

¹⁰ sospirant] *afegeixen* e *BCV*

¹¹ plors] plor *BC*

¹² pastorella] pastoressa *FPR sancta pastoressa N*

¹³ encaçava] e- a la interlínia *L₁ segona crida que assenyala una altra glossa llatina parcialment retallada i esborrada de difícil lectura que comença* nam si deus non est sequerentur alia inconvenientia quam contigit *L₂*

¹⁴ pastora] pastoressa *FNPR*

¹⁵ esser solia] {2 1} *BS afegeix* en ma anima *N*

¹⁶ falliria] fallira *B defellira MS*

¹⁷ Bells amichs] bell amich *B*

¹⁸ pastorella] pastora *M pastoressa FNPR*

¹⁹ com] que *B*

²⁰ E] *manca B*

²¹ havets forts] alt effort *BCV T*

²² forts deu esser] {2 3 1} *FNPR*

²³ ferm] e ferm *BMS e ferm V*

[12] Aprés que·l sant home [A3]¹ hac dites les paraules, pres [L8v] una vergua e feu un cercle enviro² de Felix. E enaprés ell li demaná si li fora³ semblant que⁴ fora d'aquell çercle fos alguna cosa de major necessitat que⁵ dintre. Dementre que⁶ Felix se meravellava de la questió que·l hermitá li fahia, l'ermitá dix que granea se concordava pus fortment ab esser que poquea. Et, cor ço qui era fora lo cercle era en major granea que ço qui era de dintre, per açó es de major necessitat que⁷ fora lo cercle sia alguna cosa major que de⁸ dintre.

[13] Aprés aquesta semblança, lo sant home dix que rahó jutge e coneix que fora lo firmament cové esser alguna cosa e aquella cosa es Deu, com sia cosa que ço qui es dintre lo firmament no sia en tan gran quantitat com es lo firmament qui conté tot ço que ha en si. E si Deus no era defora lo firmament, seguir-s'ie que major cosa fos no esser que esser, cor defora lo firmament seria no esser en infinida granea e ço qui seria dintre lo firmament seria granea finida e termenada e açó es molt inconvenient.

[14] Dementre que·l hermitá dehia aquestes paraules, una gran serpent passá de costa Felix e Felix hac molt gran⁹ pahor de la serpent e meravellá·s fortment com l'ermitá no·n havia pahor. —Amable fill —dix l'ermitá—, si Deus res no fos no fora¹⁰ resurrecció e lo mon fora eternal e fora per si matheix e tot home, pus que fos mort, fora en privació et en no esser. D'on se seguirá¹¹ que·l mon fos per ço que·ls homens mes stiguessen en no esser que en esser, cor en no esser estigueren sens fi e en esser son dementre que viuen en lo mon. Donchs vos podets considerar et en vos matheix conexer que, si Deus res no era, la vostra natura no hagra [A3v] pahor aguda¹² de la serpent, cor natural cosa seria desigar morir, pus que mort fos ocasió per la qual hom vengués [B2v] al major estament,¹³ ço es saber que tots temps fos en privació. Mas cor vostra natura ach pahor¹⁴ de mort, es significat que Deus es,¹⁵ ab lo qual los homens justs estaran¹⁶ en gloria que no haurá fi aprés resurrecció.

[15] —Senyer —dix Felix—, segons vostres paraules me fets meravellar per que vos¹⁷ no havets hauda pahor de la serpent, pus que amats esser per natura contra no esser.

[16] —Bells amichs¹⁸ —dix l'ermitá—, tant es placent cosa¹⁹ cogitar e amar en²⁰ Deu que tots aquells qui en ell saben amar e co|nexer [L9] lo desigen veer e haver en Ell²¹

¹ home] *aquí comença A*

² enviro] en torn *M FPR*

³ fora] era *ABCV*

⁴ que] *afegeix de A*

⁵ que] *afegeix de A*

⁶ que] *manca A*

⁷ de - necessitat que] *afegit a la interlínia, a més, ratllat amb vermell i expuntuat fora lo cercle era en major granea que ço que era de dintre per açó es de major necessitat que L*

⁸ de] *manca A*

⁹ gran] *afegeix temor e gran A*

¹⁰ no fora] *manca, una altra mà afegeix a la interlínia et A*

¹¹ seguirá] *seguiria A*

¹² pahor aguda] {2 1} *ABCV FNPRT*

¹³ estament] *afegeix perque ratllat L afegeixen perque fos A T afegeixen perque BCSV FPR*

¹⁴ pahor] *temor ACV NT*

¹⁵ es] *afegeix al marge quare eo quod deus est appetit esse qui justus est et odit non esse L₂*

¹⁶ estaran] *seran A*

¹⁷ vos] *manca ACV*

¹⁸ bells amichs] *bell amich ABC*

¹⁹ placent cosa] {2 1} *B plazent CV T*

²⁰ en] e conexer *BL*

²¹ Ell] *gran ABCV NT*

gloria e menyspreen la vanitat¹ de aquest mon qui poch dura. Hon² per açó, amable fill, no he pahor de mort ans³ desig morir e esser ab Deu, per lo qual desig podets vos⁴ aperçebre que Deus es, cor si Deus res no era yo agra hauda pahor ab vos ensemps, la qual pahor vos avets hauda cor Deus no sabets amar e⁵ conixer.

[17] Molt plach a Felix la provança⁶ que·l ermitá li⁷ hac feta de Deu e loá e benehí Deus e Deus illuminá·l⁸ de la sua conexença. Ab contricció e ab plors se rendé a Deu per colpable e del sant home pres penitencia loant Deu, lo qual benehí⁹ per ço¹⁰ com havia tan bon contemplador en aquell hermitatge e desigá¹¹ que molts¹² hermitans fosen ab gran saviea e amor en conixer e amar nostre Senyor Deus.

¹ vanitat] *segona -a- a la interlínia L*

² Hon] *S en L manca P*

³ mort] *afegeix al marge cupio dissolvi et esse cum christo ayt appostolus L₂*

⁴ podets vos] {2 1} *M FNPR*

⁵ e] *ni ACM*

⁶ provança] *probacio A*

⁷ li] *manca A*

⁸ e Deus illuminá·l] *qui lavia illuminat ABCV NT illuminat MS FPR*

⁹ benehí] *beneya ABCV N beneit sia T*

¹⁰ ço] *manca A*

¹¹ desigá] *desijava A*

¹² molts] *afegeix de A*

[2] Que es Deus

[1] —Senyer ermitá —dix Felix—, sabriets-me vos dir que es Deus? Cor molt ho desig saber, per ço que¹ en la conexença que-n hauria de saber ço que Deus es, exalçaria la mia volentat en amar Deu pus fortment que no-l ham, com sia natura que per illuminat enteniment sia volentat pus alta en amar ço de que-l enteniment ha conexença.

[2] Longament considerá l'ermitá en la demanda que li hac feta Felix. Dementre que-l hermitá considerava la manera [V3v] per la qual pogués donar a entendre ha Felix [A4] ço que es Deu, Felix se meravellá del hermitá com no li responia a la demanda que feta li havia e dix aquestes paraules:

[3] —Senyer, hun hom atrobá una pedra preçiosa que valia mil sols,² la qual vené per un diner ha hun³ qui la pedra conexia, de la qual pedra hac mil sols. Donchs vos, senyer, si sabets ço que es Deu, prech-vos que m'o digats per ço que yo, segons ço que es Deus,⁴ lo⁵ sapia amar e conixer. E, si vos no sabets ço que Deus es, gran maravella he com lo podets tant amar sens conexença ni com per Deus podets sostenir en est hermitatge tan aspra vida. E es-me semblant que si vos no sabets ço que Deus es que enaxí, per poça de⁶ ocasió, lo menysprehets com feu lo home⁷ la pedra que no conexia que per un diner la doná, lo qual diner coneixia. Per la qual conexença del diner que hac⁸ e per la ignorancia que hac de la virtut de la pedra, amá mes haver lo diner que la [L9v] pedra.

[4] —Amable fill —dix l'ermitá—, en una terra s'esdevench que una dona hoý loar hun rey de saviea e de poder e de totes bones costumes. E per lo gran be que hac hoyt dir del rey, ac volentat que hanás en aquella terra on lo rey era. Et com fo denant lo rey,⁹ viu lo gran ordenament de sa cort et viu son gran poder e son bon regiment e encara que viu lo rey molt bell en persona e be acostumats e ple de virtuts, adonchs hac molt [B3] pus¹⁰ gran amor al rey que no havia d'abans com lo rey no havia vist.¹¹

[5] Et vos, bell fill, havets ja dita la natura per la qual la volentat ama pus fortment ço que hom coneix que ço que no coneix e de mi vull que sapiats que yo son vengut en est hermitatge per ço que puxa [A4v] aver conexença de ço que es Deus, cor molt ho ay desirat a saber lonch temps ha. E per ço que ho pusqa saber,¹² he estudiat longament en theologia e en filosofia e en est hermitatge faç tant com¹³ pusch com la essencia de nostre senyor Deus pogués entendre e saber.

[6] L'ermitá dix ha Felix que un rey havia muller la qual era mot bella e bona e que-l rey molt amava. Aquella regina amava lo rey molt fortment¹⁴ e, per la gran amor que li havia, era gelosa dell¹⁵ rey e de una sua donzella ab la qual lo rey parlava volenters¹⁶ per les plahents paraules que la donzella havia. Aquella regina tots jorns en

¹ que] com A

² sols] S sol L florins FPR

³ hun] *afegeixen* hom ABCMSV FNPRT

⁴ es Deus] {2 1} ABCMSV FNPRT

⁵ lo] manca M FPR

⁶ de] manca ha cancel·lat ha A N

⁷ feu lo home] {2 3 1} AB N

⁸ del diner que hac] {3 4 1 2} ABCMV del diner S

⁹ et - rey] a la interlínia L

¹⁰ pus] a la interlínia L manca CMS FPR prengue T

¹¹ no havia vist] {3 1 2} ABCMSV FNT vist havia R

¹² saber] *afegeixen* ho LM

¹³ tant com] tot quant ABCV tant quant M quant S

¹⁴ fortment] manca MS FR al rey P

¹⁵ dell] *afegit sobre raspat* L₁

¹⁶ parlava volenters] {2 1} ABVT *afegeix* parlava N

gran tristor stava¹ e per neguna cosa que lo rey li fahés ne li dixés² no la podia alegrar, d'on lo rey se meravellava fortment de la tristor que la regina havia. Longament³ s'esforçá lo rey, aytant com poch, que la regina pogués tenir pagada. E a la fi, com viu que alegrar no la podia, hac sospita en la regina e cogitá que ella fes contra honestat de sa persona.

[7] —Bell fill —dix l'ermitá—, com lo rey fo entrat en gelosia e hac sospita de sa muller, adonchs començá a desamar la regina e per la regina començá a desamar⁴ la donzella. Longament stech lo rey que ab la donzella no parlá e la regina se començá a alegrar, per lo qual alegrament hac lo rey gran maravella com d'ebans com a la regina fahia tots los plahers que podia no la poch alegrar e puxes, com se jaquí d'aquells plahers, ach la regina major amor al rey que no solia. Molt se meravellá lo rey de la stranya manera de la regina. Segons aquella⁵ manera se lexá de⁶ amar la⁷ regina, per tal que fos alegre [A5] e pagada en [L10] la sua amor.

[8] Com los homens d'aquest mon han plahers dels delits temporals e aquells no amen per lo creador qui·ls ha creats, per ço que hom ab ells e en ells lo sapia amar e conexer, adonchs s'estranya⁸ Deus d'aquells homens, per la qual stranyetat hom no pot haver conexença ni en Deu pot haver⁹ la delectació que·n hauria si·n havia conexença. Mas com¹⁰ hom se lexa d'amar¹¹ los delits d'aquest mon per rahó del mon,¹² ab los quals delits e ab lo qual mon hom ama Deus, adonchs los delits del¹³ mon enqueren¹⁴ hom e donen manera per la qual hom am Deu e de Deu haja conexença.

[9] E per açó, bell fill —dix l'ermitá—, podets vos haver conexença en est mon de ço que es Deus, ço es saber que Deus es ço per¹⁵ que·l mon vos lunyará d'amar Deu si·l mon amats per ell matheix e Deus es ço per que lo mon vos significará Deu si·l mon amats per ço que puscats conexer e amar Deu.

[10] —Amable fill —dix l'ermitá—, de¹⁶ ço que Deus es¹⁷ ha hom conexença dient que en Deu no ha neguna cosa que sia defallent en noblea ni en perfecció de bonea e de granea, de eternitat, de poder, de saviea, de volentat, de virtut e de les altres perfeccions que son en [B3v] Deu. On com hom es vengut a conexença que Deus no es neguna cosa on haja null defalliment,¹⁸ hom pusque¹⁹ haver conexença de Deu, lo qual es ço en que ha compliment de tota bonea e de tota granea e de tota eternitat e axí de poder, de saviea, de volentat, de virtut²⁰ e de totes dignitats.

¹ tots jorns en gran tristor stava] {6 1 2 3 4 5} ABV NT

² fahés ne li dixés] {4 2 3 1} C FPR

³ de la - longament] manca AV T

⁴ comença a desamar] desama ABCV T desamada N

⁵ segons aquella] e segons aquella ABC NPR et segons que la V T

⁶ de] a la interlínia L manca ABCV NPT a MS FR

⁷ la] a la ABCMV FTNP

⁸ s'estranya] se lunya AB N

⁹ conexença ni en Deu pot haver] conexença ni en Deu *al marge* L no pot hom haver ABCV NT

¹⁰ com] quant A

¹¹ d'amar] amar A

¹² per - mon] manca AV NT

¹³ del] e el AM FPR

¹⁴ enqueren] ençerten A queren V encara que N manca T

¹⁵ per] manca A

¹⁶ de] *afegeix* can A quant de B

¹⁷ es] ha M FR

¹⁸ defalliment] *afegeix* que A

¹⁹ pusque] *cancel·lat a la interlínia per* pot L₁

²⁰ volentat de virtut] {3 2 1} ABV T virtut voluntat N

[11] —Bell fill —dix l'ermitá—, un mercader havia mil besans e ach desig [A5v] que-n pogués haver altres mil. E com¹ n'ach dos mil, encontinent ne volch aver mes e enaxí guanyá .c. milia besans e² encara no poch haver sadollament ha sa anima. E³ d'açó fo lo mercader molt meravellat e cogitá que lo compliment de son desig no estava en diners. E hac openió que son desig se complís⁴ en haver castells e viles e possessions, les quals volch aver e⁵ encara no y trobá compliment; cor, on mes ne comprava e-n havia, mes crexia sa volentat en haver viles e castells.

[12] Dementre que lo mercader muntuplicava en riqueses e viu que no se-n podia sadollar, ell se pensá que sa anima pogués sadollar en haver muller e infants.⁶ Muller hac e infants et encara no fo sadoll e volch haver honrrament e moltes altres coses. E on mes coses havia, mes sa anima desirava [V4] haver. Molt fortment se [L10v] meravellá⁷ lo mercader com no podia sadollar sa anima de neguna cosa d'aquest mon e a la fi considerá que hagués Deu en sa anima. E adonchs com amá Deu e serví Deu de ço que Deus donat li havia, adonchs fon sadoll e ple⁸ e no volch pus aver.⁹ Donchs vos, bell fill, sapiats que Deus es ço que dona a la anima sadollament en est mon com lo ama e-l serveix de son poder.¹⁰

[13] Per una forest en la qual un hermitá estava, passá un cavaller cavalcant en son cavall guarnit de totes armes, lo qual cavaller encontrá lo hermitá que cullia de les herbes ab que vivia en aquell hermitatge. Aquell cavaller demaná al hermitá que era Deu e l'ermitá respós e dix que Deus es [A6] ço per que es creat e ordenat tot quant es. E Deus es ço qui resuscitará los homens bons et mals e dará gloria per tots temps als bons homens e pena als homens¹¹ mals. E Deus es aquella cosa qui fa ploure e florir et granar e qui dona vida e sosteniment a tot quant es. Com l'ermitá hac satisfet al cavaller de la demanda que li hac feta, l'ermitá demaná al cavaller que era cavaller e lo cavaller li respós e dix que cavaller es hom elet a cavalcar¹² en cavall per tenir justícia e per guardar e salvar lo rey e son poble, per tal que pusque regnar en tal manera que son poble ne pusque Deus amar e conixer.

[14] —Senyer —dix Felix—, un cavaller demaná ha una bona dona, filla de castedat, que li fes amor de son cors et la dona li demaná¹³ que era amor. Lo cavaller li dix que amor es¹⁴ ço que fa ajustar volentats diverses a una fi. La dona demaná al cavaller si aquella amor que li demanava la ajustaria a Deu en gloria com¹⁵ trespassaria de la vida d'aquest mon.¹⁶

[15] El cavaller romás confús de la demanda que [B4] havia feta a la dona e dix aquestes paraules: “Longament [V4v] he stat sotmés a falça amor e he hauda ignorancia d'amor vera”. E dix a la dona que be conexia que vera amor fahia hom ajustar a Deu e

¹ com] quant A

² e] que ABCMSV FPNRT

³ E] manca A

⁴ complís] manca A

⁵ e] hac cancel·lat L e ach et ACV e ach BS

⁶ infants] resseguit fins a infants L₁

⁷ meravellá] meravellava ABV NT

⁸ e ple] a la interlínia L₁

⁹ aver] afegeix e A

¹⁰ poder] afegeix al marge mas enchara sapiats che L₁B

¹¹ homens] manca ABV NPRT

¹² cavalcar] caveller ACV T

¹³ li demaná] {2 1} ABV N

¹⁴ es] era e es A N

¹⁵ com] quant A

¹⁶ mon] segle B manca V T

fahia hom lunyar de traçió, luxuria¹ e de tot engan e falliment. Mas, emperó, encara volia saber de ço que amor es en si mateixa, cor una cosa es ço que amor fa, altra cosa es ço que es amor e per ço pregá la dona que li donás conexença de ço [A6v] que amor es, pus que li havia donada conexença de la² folla amor, la qual amada havia sens que conexença no³ havia hauda.

[16] Molt plach a la dona la devoçió del cavaller e loá Deu qui lo havia escalfat del foch de vera amor e⁴ dix a Deu [L11] aquestes paraules: “Senyor ver Deus gloriós, pus per amor as enamorat aquest cavaller, prech-te que li dones conexença de ço que es amor cor yo per ta gracia e per ta⁵ virtut li he dada conexença de la obra que fa amor, mas ell vol pujar pus alt son enteniment a⁶ amor per co que mes⁷ la pusque amar e vol saber ço que es amor en si mateixa”.

[17] Com Felix hac dites al hermitá les paraules d’amor que foren enfre la dona e lo cavaller, ell conech que Felix no-s tenia per contengut⁸ de la conexença que li havia donada de Deu, l’esser del qual li havia significat per les obres que Deus fa en les creatures.

[18] E conech que Felix volia saber l’esser⁹ que es Deus¹⁰ en si mateix e en ses obres e per açó l’ermitá dix a Felix estes paraules: —Un filosof havia un fill que molt amava, al qual mostrá longament filosofia. Com son fill fo ben savi en la sciencia de filosofia, son pare li mostrá un libre que ell havia scrit e demaná-li si conexia que ell fos home per ço cor havia scrit lo libre o per ço cor era son pare. Lo fill li¹¹ respós que per lo libre conexia que era home, cor ha home se pertany scriure; mas majorment conexia son pare esser¹² per ço¹³ cor havia engenrrat home.

[19] Aprés aquest exempli, l’ermitá dix a Felix que Deus es ço que¹⁴ pertany a la hobra que negun¹⁵ no pot fer mas Deu tan solament,¹⁶ [A7] la qual obra fa Deus en les creatures; mas ço¹⁷ per que hom ha major conexença de ço que Deus es en si matheix es com Deus en si matex¹⁸ e de si matheix engenrra Deu, ço es a saber que Deus lo Pare engenrra Deus qui es lo¹⁹ Fill. E del Pare e del Fill hix Deus qui es Sant Sperit e tots tres son un Deu tant solament, lo qual Deus es aquella cosa qui es Pare Deu e qui es Fill Deu e qui es Sant Sperit Deu e qui es un deu e no tres deus. E Deus es aquella cosa qui es bo,²⁰ infinit, eternal, savi, volenterós, virtuós e qui es complit en si matheix de tota bonea e de tota infinitat e de tot ço qui es en si matheix.

¹ e] *afegeixen* coardia ACV NT *afegeix* de coardia B

² la] *manca* ABV

³ no] non ABCV FP

⁴ e] BCMSV *manca* L

⁵ per ta] *manca* A

⁶ a] en A

⁷ mes] mils ABV millor NT

⁸ contengut] content S FPR

⁹ l’esser] *manca* MS FPR *essencia* T

¹⁰ es Deus] {2 1} ABCMSV FNPRT

¹¹ li] *manca* ABCV NPRT

¹² esser] *afegeix* home A

¹³ esser per ço] esser home per BCV

¹⁴ que] quis ABV

¹⁵ negun] *afegeixen* altre AB

¹⁶ mas Deus tan solament] *manca* A N

¹⁷ ço] *afegeix* que L

¹⁸ es com Deus en si matex] *al marge* L₁

¹⁹ lo] *manca* ABCMSV

²⁰ bo] *manca* A N deu B

[20] Molt plach ha Felix la conexença que l'ermitá li hac donada de Deu e loá Deu e beneý que si mateix li hac fet conexer. E·n sa anima sentí¹ multiplicar amor en amar Deu, per ço cor mils² lo conexia que d'abans no fahia.

¹ sentí] et sentis en si mateix *B* sentia *V*

² mils] *afegeix* no *A*

[3] De la unitat de Deu

[1] Dix Felix: —En una terra havia [B4v] un rey qui era molt be acostumat e era molt bell de persona.¹ Aquell rey havia [L11v] gran poder de gents e de riqueses e era fort² en sa persona e havia molt noble coratge. Un³ cavaller⁴ havia gran desig que molts reys fosen en lo mon semblants a aquell rey, per tal que en lo mon fos amor e concordia enfre un rey e altre e que ensemps fessen estar lo mon en tal disposició que Deus ne⁵ fos conegut e amat per les gents.

[2] Aprés estes paraules, Felix dix: —Senyer saber volrria si es un deu tan solament o si son molts cor molt he gran maravella si son molts deus, pus que Deu⁶ on sia tot compliment desig conixer e amar. Com sia cosa que si son molts deus,⁷ se|guex-se [V5] per natura que molts deus degués desirar e [A7] molts ne desirás conixer e amar.

[3] Dix l'ermitá: —Si es un deu tan solament pot esser en ell tot compliment. E si⁸ son mes de hu, fora un deu pus complit que tots, si agués en si matheix tota la virtut que cascun deu hauria en si matheix per si matheix. Donchs covinent cosa es que sia en un deu tota la noblea, la bonea,⁹ la granea e la vertut que poria esser en tots los deus, los quals enfre tots no porien haver tan gran granea com hu ne pot haver, ço es saber que un deu pot esser infinit e pot esser sobirá en bonea e en poder. Mas si eren molts deus eguals, cascú covenria que fos finit e termenat en l'altre e negun no seria poderós en tot ço que seria.¹⁰ E si era un deu infinit e poderós e sobirá a tots los altres deus, covenria que tots los altres¹¹ li obeysen, cor contrastar no li porien e per açó seguir-s'ia que a la fi no fos mas¹² un deu tan solament.

[4] Un foll rey desirava esser rey e senyor del regne de un altre rey que era rey molt savi e be acostumat, lo qual tenia son regne en pau et en justicia. Aquest rey qui era savi volia esser rey del regisme del rey foll, cor vijares li era que molt mala cosa sia regnar rey on no sia saviea, justicia e regiment. Esdevench-se que amdós los reys se combateren e vençut fo aquell rey en que¹³ era saviea e justicia e-l rey foll fon senyor del regne de aquell rey que vençut havia. Aquell foll rey¹⁴ tench en gran treball los dos regnes que possehia, cor no era savi en tenir terra e per la ignorancia e mala acostumanca del rey¹⁵ foren les gents en guerres e en paupertat, on se seguia molt de mal.

[5] Com¹⁶ l'ermitá ac dites aquestes paraules, Ffelix se ma|ravellá [L12] fortment e dix: —Senyor, segons vostres paraules es significat que sien molts deus, cor tot aquest mon es quaix en treballs e en guerres e molts homens ha en¹⁷ lo mon qui son enemichs

¹ be acostumat - persona] bell de persona e era molt be acostumat de virtuts ABCV NT

² fort] forts ABCMS

³ un] .i. seu ACSV N et un seu B y sent T

⁴ cavaller] *afegeixen* seu M FPR

⁵ ne] *sembla un no resseguit a ne* L₁ manca A

⁶ deu] .i. deus ABCV T

⁷ deus] manca A

⁸ si] sin ABCV

⁹ la bonea] *a la interlínia* L₁

¹⁰ poderós - seria] *a la interlínia* L₁

¹¹ altres] *afegeixen* deus A N

¹² mas] *a la interlínia* L₁ sino B FR mas que N

¹³ en que] hon A

¹⁴ foll rey] {2 1} M FPR

¹⁵ del rei] de aquell A N dell B de luy VT

¹⁶ com] cant A

¹⁷ en] per ABV NT

de virtuts e amadors de vicis. Los huns homens son d'una secta¹ e los altres son² d'altre e per açó par, segons vostres paraules, que sien molts deus o que sia un deu en lo qual haja³ defalliment de⁴ saviea, de⁵ justícia, bonea, poder e virtut, cor si era un Deu qui fos bo⁶ virtuós, savi, just, poderós, tendria son poble en via de virtut⁷ et en pau e en caritat.

[6] —Bell fill —dix l'ermitá—, tot home ha alguna semblança a Deu, cor tot home es bo en quant es creatura et en quant es⁸ ab entenement e ab volentat. [B4v] E ab⁹ bonea que ha es semblant a la bonea de Deu, per ço cor la bonea, que es Deu, ha posada semblança de si mateixa en l'entenement e en la volentat del home. Et cor hom ha¹⁰ alguna semblança de Deu ha per¹¹ natura que ham e conega son semblant, ço es Deu. Mas cor hom no sab ni vol usar saviament de la semblança que ha de Deu, fa contra sa mateixa semblança e contra la semblança de son Deu, on per açó vol cascun home¹² esser Deu com fa contra Deu. Donchs la desordenança dels homens qui no hamen un deu fan esser lo mon en treball et en desordenament e en error. E·l Deu, qui es un, a·ls donada¹³ libertat com lo pusquen amar e conexer, per tal que·ls do gran gloria si¹⁴ francament e no constreta lo volen¹⁵ amar e conexer, cor tant¹⁶ ama Deus sa¹⁷ semblança en home que ocasió ha donada ha home [A8v] com hi¹⁸ pusque multiplicar gran gloria per rahó de merit que hom¹⁹ haja en fer bones obres.

[7] Un cavaller caçava lo qual seguí tan longament un senglar que de tots sos companyons se partí e jach la nit en hun boscatge. A la nit hac pahor, per la qual pahor²⁰ se meravellá que era ocasió de sa²¹ pahor. Dementre que·l cavaller havia pahor, ell hac openió que lo sol fos Deus pensant com de dies no havia pahor e, per la absència del sol, cogitá que avia²² pahor.

[8] L'endemá com lo cavaller se·n tornava en torn hora de mig dia, ell s'encontrá ab un escuder al qual havia mort son pare, lo qual li feu gran pahor en son venir com²³ duptá'l molt fortment per ço cor li tenia tort e cor era sens armes e l'escuder era tot armat. Lo cavaller pregá lo sol que li ajudás contra l'escuder que vehia venir, mas per tot ço lo cavaller no perdé sa pahor, ans temia pus fortment [L12v] morir²⁴ on pus fortment l'escuder²⁵ a ell s'acostava e venia ab la lança per ell ferir.

¹ secta] ABCMSV sera al manera L socca FPR

² son] manca ABV NT

³ haja] no hage AV T

⁴ defalliment de] compliment de A

⁵ de] manca ACV e B

⁶ bo] manca ABCSV NT

⁷ virtut] veritat ABV N

⁸ creatura - es] a la interlínia L₁

⁹ ab] la ABC

¹⁰ hom ha] AB manca L ha MS

¹¹ ha per] AC ab LMS per B

¹² vol cascun home] {3 2 1} M FPR

¹³ a·ls donada] quils done A N

¹⁴ si] e A N

¹⁵ lo volen] la volentat volent A N lo volent V

¹⁶ tant] a la interlínia L₁

¹⁷ sa] ABCV la LMS

¹⁸ hi] manca AB N li C

¹⁹ hom] manca M FPR

²⁰ pahor] ABCMS manca L

²¹ sa] BCSV son AL manca P

²² havia] SV hauria BL

²³ com] et A

²⁴ morir] a morir AC N

²⁵ l'escuder] manca AV NT

[9] Com¹ l'escuder fo a costa² a ell e·l volch ferir ab la lança per los pits, lo cavaller li clamá merçé e pregá-lo que ans que·l aucís que·l³ scoltás, cor una ventura que li era esdevenguda li volia recomptar, e⁴ l'escuder retench son colp. El cavaller li recomptá com⁵ havia hauda pahor en lo boscatge per absençia del sol e com hac openió que·l sol fos Deus. Enaprés li dix que ell conexia que lo sol no era Deu, cor, si fos Deus, agra-li ajudat a sa pahor pus que·l vehia.

[10] Aprés estes paraules, lo cavaller li delmaná [A9] si ell era pus digne de mort per ço cor li havia mort son pare o per ço cor hac openió que·l sol fos Deus. L'escuder fo molt meravellat de la demanda que·l cavaller li hac feta. Dementre que l'escuder se meravellava e estava enpaxat de la responssió, lo cavaller li feu altra demanda, ço es saber si ell era colpable a son Deu per ço cor havia duptat a respondre a la demanda que es leugera a home que pus ama Deu que son pare.

[11] Longament cogitá lo scuder⁶ en les dues demandes que·l cavaller li ach fetes e a la fi dix que ell devia alçiore lo cavaller [V5v] per ço com li havia mort [B5v] son pare, mas per ço com havia descregut en Deu, opinant que·l sol fos Deu, no·l devia auçiore ans lo devia adocrinar e certificar en conexer e en amar Deus.

[12] Aprés se conech⁷ per colpable, cor tan longament hac duptat a respondre. Com l'escuder hac respost, lo cavaller dix que per ço cor era colpable havia mester perdó. E cor⁸ lo⁹ avia a doctrinar de¹⁰ donar conexença de Deu, no·l devia auçiore. Enaprés clamá merçé de la colpa que li¹¹ tenie per la mort de son pare. Amdós¹² s'acordaren¹³ e·s¹⁴ paçificaren en un Deu a amar e conexer e foren amichs longament amant¹⁵ un Deu.

[13] Com¹⁶ l'ermitá hac dites estes paraules, ell dix a Felix que lo mon es en treball et en desordenació per ço cor les gents son frevols en saber e en caritat e cor son en diverses oppinions contraries a Deu. Mas si los homens [A9v] se concordaven en conexer e en amar un Deu, adonchs seria lo mon en bon estament e serien les gents en caritat e en amor, acordables en hun Deu, axí com l'escuder del¹⁷ cavaller qui en un Deu se convengueren per perdó e per caritat e¹⁸ conexença.

¹ com] quan AV et quant B

² a costa] acostat ABCMSV FNPRT

³ que] manca ABCMV FNPRT

⁴ e] manca AV

⁵ com] afegeix ell A

⁶ lo scuder] A manca LCMS

⁷ conech] AMSV tench BCL

⁸ e cor] et en quant A

⁹ lo] S la ABCLM manca V

¹⁰ de] et a A

¹¹ li] ABCMSV manca L

¹² amdós] adonchs MS FPR alesores N

¹³ s'acordaren] se concordaren AB N afegeixen ab dos MS FPR

¹⁴ e·s] ABCV e LMS

¹⁵ e foren amichs longament amant] AB manca LMS FPR

¹⁶ com] can A

¹⁷ del] et lo ACMSV FNPRT e B

¹⁸ e] afegeixen per ABMS FR que afegeix per P

[4] De la trinitat¹

[1] —Senyer hermitá ha² una sancta festa que hom apella³ sancta [L13v] trinitat oý⁴ preycar de la⁵ trinitat de Deu, en lo qual preych fuy fort meravellat com lo bon home qui preycava dix que hom no deu provar a les gents que Deus sia en trinitat,⁶ cor millor cosa es a les gents que creen en la trinitat de Deu que si la entenien per rahons necessaries. Molt fuy, senyer, meravellat d'aquelles paraules. Cor si lo bon home dix veritat, segueix-se que hom haja major merit en haver creença de la trinitat de Deu que en haver⁷ conexença e volentat pot mes amar per ignorancia que per conexença.

[2] L'ermitá dix que en una ciutat havia moltes [V6] costumes qui eren contra Deu e contra dret⁸ e contra regiment de príncep. Aquelles costumes eren franquees que lo poble d'aquella ciutat havia, per les quals franquees lo rey d'aquella ciutat no podia tenir justícia. Un dia s'esdevench⁹ que hun home d'aquella ciutat hac fet omicidi e-l rey volch punir aquell home, mas per algunes franquees l'ach ab solrre e hac-ne¹⁰ a pendre dinés e perdonar¹¹ aquell home.

[3] Molt desplach al rey com per diners ni per negunes [A10] franquees¹² hac a jaquir justícia e dix als homens de aquella ciutat aquestes paraules: “Dos homens peccadors staven davant un altar, la hun pregave Deus que li perdonás per ço cor lo¹³ temia, l'altre clamave mercé a Deu per ço cor lo amava. Donchs vosaltres qui contra justícia allegats vostres males costumes, vull que-m responats Deus a quals d'aquells dos homens deu anans perdonar”.

[4] Consell fon fet en aquella ciutat sobre la demanda que-l rey fahia. Acord fo emprés que al rey diguessen que Deus devia pus fortment perdonar¹⁴ aquell home qui-l amava que aquell qui-l temia. [B6] Com¹⁵ lo rey hoy que la resposta¹⁶ era contra lurs malvades costumes, ell dix aquestes paraules: “Molt me tench per pagat de la vostra resposta¹⁷ e sapiats que, segons vostres paraules, yo deig mes amar Deu que tembre vosaltres, cor per amar Deu poré¹⁸ tenir justícia en vosaltres¹⁹ e per²⁰ temer vosaltres me cové esser enemich de justícia”.

[5] Com²¹ Felix ach hoydes les paraules que-l ermitá li dix, ell dix que fort se meravellava que amor pogués esser sens temor ni temor sens amor. —Bell fill —dix l'ermitá—, aquells qui amen creure en la trinitat de Deu e no la volen entendre amen

¹ trinitat] *afegeix* de deu capitol .iv. B *afegeixen* de deu CVT

² ha] *manca* MS FPR *hia* N

³ apella] *afegeixen* de AV *appellava* C

⁴ oý] jo viu AB N *uvei* V *veu* T

⁵ la] *afegeixen* santa A N

⁶ deus sia en trinitat] deus sia en tres M *sien* tres deus FR {2 4 3 1} P

⁷ haver] *afegeix -ne a la interlínia* L₁

⁸ e contra dret] BCMS *manca* L *et contra del rey* T

⁹ un dia s'esdevench] {3 1 2} A N *et sdevenchse un dia* B

¹⁰ hac-ne] *ne a la interlínia* L₁ *manca* A N {2 1} BCMSV FPRT

¹¹ perdonar] *afegeix la interlínia a* L₁

¹² negunes franquees] *neguna franquesa ABCMSV FRT* *ningun privilegi* N *alguna franquesa* P

¹³ lo] ABCMV *manca* LS

¹⁴ perdonar] *afegeix a la interlínia a* L₁

¹⁵ com] *quant* A

¹⁶ resposta] *responsio* ACV

¹⁷ resposta] *responsio* A

¹⁸ poré] ABCMSV *manca* L

¹⁹ tembre - e per] *a la interlínia vosal- ha estat tallat* L₁

²⁰ e per] *al marge* L₁

²¹ com] *quant* A *et cant* B

mes si mateys¹ que Deu. Cor per ço que hajan [L13v] major merit en creure ço que no² entenen, amen mes aver gran gloria per fe que per³ veer Deu per enteniment. E per ço, bell fill, es amor sens temor moltes vegades, ço es a saber que, com temor⁴ es per ço que hom no perda gloria e que no haja pena e hom no ama conexer ni amar Deu per la bonea e noblea de Deu, adonchs es aquella temor sens amor.

[6] —Senyer —dix Felix—, moltes vegades he hauda volentat que demanás al savis de nostra ley la manera segons la qual Deus es .i. en essencia e es en trinitat de persones. E per pahor que no⁵ pogués entendre, duptava a demanar res de la⁶ sancta trinitat,⁷ de la qual vos prech que·m digats tantes de paraules per les quals la pusqua entendre.

[7] Dix l'ermitá: —Hun mercader era en una ciutat qui havia guanyats molts diners, en los quals havia treballat longament. Aquell mercader fo malalt molt fortment esperitualment e corporalment. Espiritualment era malalt cor dubtava en la sancta trinitat de nostre senyor Deus, cor no podia entendre que Deus puga⁸ esser .i. en⁹ essencia e en trinitat de persones. E cor no entenia e creure no sabia, duptava en la fe, per lo qual dupte era en estament de dampnació. Malalt era corporalment per la febra que havia e per les riqueses d'aquest mon, les quals planyia e temia¹⁰ jaquir.

[8] Dementre que aquell mercader estava en est gran perill, ell desigá¹¹ que hagués treballat tant¹² en amar e en conexer Deu com havia en ajustar les riqueses d'aquest mon, les quals conexia que no li podien ajudar a sa greu temptació ni a la malaltia corporal. Per lo gran desig que·l mercader havia¹³ que¹⁴ hagués servit Deu, Deus li espirá lum de fe en sa anima, per lo qual entés que ço que no entenia de la sancta trinitat de Deu, no ho devia descreure. Cor Deus ha donada¹⁵ fe en los homens per ço que ab fe creen ço que no entenen, cor la trinitat es tan alta cosa a saber que los homens que son mercaders e qui son negoçians [V6v] en les coses mundanes no o¹⁶ poden entendre.

[9] Com l'ermitá hac dites aquestes paraules, ell dix a Felix: —Bell fill, si vos no podets entendre la sancta trinitat de Deu, bo es¹⁷ que ho cregats. Cor si tot ço que hom no pot entendre era cosa que hom no¹⁸ degués creure, seguir-s'ia que mala cosa fos fe, la qual fe es molt noble virtut, [L14] cor per fe son los homens en via de salvació com creen ço que no poden entendre. E per açó, bell fill, basta a vos que cregats en la tri|nitat, [B6v] pus que no la podets entendre.¹⁹

[10] —Senyer —dix Felix—, si yo no pusch entendre les paraules que vos me direts de la sancta trinitat de Deu, yo son apperellat de creure e haver fe. Mas cor yo desig

¹ mateys] *S* matheix *L FNPR*

² no] *a la interlínia L₁*

³ per] *manca LMS FPR*

⁴ ço es a - temor] encare deus saber que temor sens amor *A N*

⁵ que no] *afegeix ho a la interlínia L₁* que ho *ABV FT* quel *N*

⁶ res de la] la *A N* de la *BV FPRT* de *CMS*

⁷ trinitat] *afegeix i cancel·la* de persones e per pahor que no pogues entendre demanar de sancta trinitat *L*

⁸ puga] *puscha AM* *pusques B FPR*

⁹ .i. en] *ABCV* una *LMS FPR*

¹⁰ temia] *ABCMSV* havia *L* tenie *F* plañia *T*

¹¹ desigá] *deya A*

¹² treballat tant] {2 1} *A*

¹³ .l mercader havia] {3 1 2} *A*

¹⁴ que] com *ABCV*

¹⁵ donada] *ordonada ABCV T*

¹⁶ o] la *ABV* les *C*

¹⁷ bo es] *manca AV T*

¹⁸ no] *afegeix* pot entendre era cosa que hom no *A* pogues ne *S* manca *V*

¹⁹ E per açó - entendre] *manca A*

conexer Deu, cor es bo e¹ per sa bonea lo desig mes amar e conexer que per haver gloria ni fugir a les penes infernals, per açó me vull aventurar a ençercar² manera per la qual Deus puga conexer e amar. On, per açó, senyer vos prech que vos me digats de la sancta trinitat de Deus ço que-n sabets.

[11] Dix l'ermitá: —Un filosof hoý parlar de hun sant hom crestiá qui era molt savi en theologia et en filosofia. Aquell hom stave en un hermitatge, en lo qual [A11v] contemplava la obra que Deus ha en si matheix. Un jorn s'esdevench que hun juheu vench a aquell sant home e disputá-s³ ab aquell de la sancta trinitat de Deu. En aquell dia vench lo filosof al sant home dementre que-l juheu disputava ab ell e lo sant crestiá provava al juheu trinitat esser en Deu, mas lo juheu no ho podia entendre. E la rahó per que entendre no⁴ podia les rahons, que-l sant crestiá li mostrava de la sancta trinitat, era per ço cor lo juheu desamava la provança que-l crestiá li fahia; cor tant es dificil cosa provar trinitat que negun home no la pot entendre si donchs no sotsposa que provar hom⁵ la pusque per rahons neçessaries.

[12] Lo filosof, hoydes les rahons que-l crestiá dix al juheu, entés aquelles rahons e feu-se⁶ batejar e fo crestiá. Molt fo meravellat lo juheu d'aquell filosof qui fo crestiá, lo qual lo⁷ juheu conexia abans que fos⁸ batejat e dix al filosof aquestes paraules: “Senyer, molt he gran maravella com vos sots tan tost convertit a la fe dels crestians. Prech-vos que-m digats la rahó per la qual vos havets babtisme pres⁹ ni havets desemparada la secta en que esser soliets”.

[13] Lo filosof dix al juheu aquestes paraules:¹⁰ “Lonch temps ha que yo per filosofia volia haver conexença de Deu et¹¹ de la obra que Deus ha en les creatures venia a conexença per filosofia. Mas de la obra que Deus ha en si matheix,¹² anch¹³ no vinch a conexença per filosofia tan solament. Mas per la theologia que-l [A12] senyor hermitá ha dita en sa disputació, la qual ha aguda ab tu. E per la filosofia que yo se e que yo¹⁴ he hoyda en ell, son vengut a conexença de la trinitat de Deu, a la conexença de la qual¹⁵ tu pots venir si sotsposes esser trinitat e si has plaher en esser trinitat en Deu. Cor provar trinitat no es sens subposició ni hom no pot provar trinitat a enteniment rebelle qui sia en coratge de hom ergullós”.

[14] —Senyer —dix Felix al hermitá—, be enten vostres paraules e la rahó per la qual¹⁶ m'avets dits los eximplis, prech-vos no¹⁷ duptets a semenar en mi paraules de salutable benedició, cor apperellat son de entendre e de sotsposar ço que-m direts¹⁸ de la sancta trinitat de Deu. E molt hauria gran plaher que per necessaries rahons la pogués entendre, per les quals rahons pogués mortificar dubitació e temptació totes hores que

¹ e] manca A

² a ençercar] en cercar A

³ disputá-s] desputaves ABV

⁴ no] esborrat i cancel·lat ho L

⁵ provar hom] {2 1} A

⁶ feu] al marge feu L₁

⁷ lo] a la interlínia L₁

⁸ fos] a la interlínia L₁

⁹ babtisme pres] {2 1} ABCMSV FNPRT

¹⁰ paraules] afegeix i cancel·lat al juheu L afegeix longament ha A

¹¹ et] a la interlínia L

¹² en si matheix ha] {4 1 2 3} MS FPR manca N

¹³ anch] manca MS FPRN

¹⁴ yo] manca AB

¹⁵ a la - qual] a la qual conexença BM FNPR

¹⁶ qual] afegeix vos A

¹⁷ prech vos no] vos no a la interlínia L₁ per que A prech vos que no B no CVT

¹⁸ direts] deys ABV

[B7] vengués en mi o en altre contra la trinitat de nostre senyor Deu, lo qual desig amar, servir e¹ honrrar e conexer tots los jorns de ma vida.

[15] Aprés estes paraules l'ermitá feu² de[nant [V7] sa faç lo senyal de la creu e en esperanca de la ajuda de Deu, de la³ trinitat, dix a Felix estes paraules: —Manifesta cosa es que nostre senyor Deus ha creat tot quant es per donar conexença e amor de si matheix a les gents e per açó, cor ell es .i. en essencia e en trinitat de persones, volch que lo mon sia .i. en essencia [A12v] e que sia en tres coses diverses, les quals son sensualitat, entellectuitat, animalitat.

[16] Sensualitat son les coses sensuales que son corporals e sensibles, per entellectuitat entenem ço que es anima d'ome o ço que⁴ es angel e⁵ per animalitat entenem lo home e ço que es ajustat de coses corporals e esperituals. En aquestes .iii. coses está tot lo mon, lo qual es .i. e es en estes tres coses damunt dites, sens les quals lo mon no seria en la unitat en que es ni les tres coses no serien ço que son sens que cascuna no fos en si mathexa una cosa en tres coses; ço es saber que tot cors es .i. e es en tres coses, les quals son materia, forma e la conjunçció, que ix⁶ de la materia e de la forma en esser un cors ajustat de materia e de forma. La anima es una⁷ essencia e es en tres coses diverses, de les quals es lo esser de la anima; les quals tres coses son memoria,⁸ enteniment e volentat, sens les quals tres coses la anima no poria esser .i.^a substancia.

[17] Animal es en⁹ tres coses, ço es saber cors et esperit e la conjunçció, per que-l cors e l'esperit s'ajusten e son un [L15] animal, ço es a saber .i. hom, un aucell, .i. leó¹⁰ e axí de totes les altres coses que son ajustades de cors e d'anima. En¹¹ aquest nombre de un e de tres está lo mon e tot quant es creat en esser substancial a significar que la substancia de Deu es una e es¹² en tres persones distinctes, ço es a saber Pare e Fill e Sant Sperit. Si Deus no fos en una unitat de substancia e en trinitat de persones, no hagra creat tot quant es ab aytal¹³ semblança de si matheix, ab la qual¹⁴ pogués esser conegut e amat per los homens e fora lo defalliment en Deu si-ls homens no-l¹⁵ poguessen conexer per defalliment de sa¹⁶ semblança e de la semblança del mon e de ço que-l mon conten en si matheix.

[18] Com¹⁷ l'ermitá hac, ab la significança de les creatures, significada a Felix la unitat e la trinitat de Deu, adonchs pujá a¹⁸ ensús e per les dignitats de Deu volch declarar a Felix la unitat e la trinitat de Deu, dient aquestes paraules: —Amable fill, en la natura de Deus es bondat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat e moltes d'altres¹⁹ dignitats son en lo esser de Deu e quescuna es²⁰ Deu e en nenguna no es

¹ e] manca AMSV

² l'ermitá feu] {2 1} M FNPR

³ la] afegeix santa A

⁴ o] afegeix a la interlínia ço que L₁

⁵ e] manca ABCMSV FNPR

⁶ ix] es A P eis V luy FR

⁷ essencia] afegeixen en ABV

⁸ memoria] afegeix e A

⁹ en] a la interlínia L₁ manca ACV

¹⁰ aucell, .i. leó] laho .i. pex et .i. aucell A {3 2 1} BCMSV FNPRT

¹¹ en] e an A

¹² es] a la interlínia L₁

¹³ ab] al marge L₁

¹⁴ ab la qual] ab la a la interlínia L₁ quen ABCMSV FT que NP

¹⁵ no-l] -l afegeida L₁

¹⁶ sa] a la interlínia L₁ manca MS FNPR

¹⁷ com] quant A

¹⁸ a] manca AV

¹⁹ d'altres] a la interlínia L₁ manca CMS FNPR

²⁰ es] afegeixen de MS FNR

ociositat. On per açó la bontat no çessa de fer be, ço es produyr be¹ en si mathexa,² de si mathexa e per infinitat et eternitat, poder, saviea et volentat fa be lo qual engenrre de si matexa et de eternitat, poder, saviea, volentat, lo qual be engenrat es la persona del Fill e l'engenrador es la³ persona del Pare et del Pare⁴ e del Fill ix lo Sant Sperit. E açó matex que la bontat fa, fan⁵ la immensitat, eternitat, poder, saviea e volentat e ensemps lo Pare e el Fill e el Sant Spirit son una natura divina, una deitat, un Deu. En Deu es una persona lo Pare per tota⁶ bontat, granea, eternitat, poder, saviea, volentat, cor aquell qui engenrra lo Fill e dona eximent al Sant Sperit es bontat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat. E açó mateix se segueix del Fill e del Sant Sperit que son cascun bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat. E per açó abasta en aquesta obra, la qual Deus ha dintre si mateix una paternitat, una filiació, .i^a. processió. E, cor hi ha infinitat, eternitat, no y pot esser occiositat ni y pot esser desigualtat, majoritat ni menoritat.

[19] Et⁷ si en Deu era bonitat sens fer be et era infinitat sens fer infinit, [L15v] e axí de eternitat, poder, saviea e⁸ volentat, [V7v] seria en Deu occiositat de bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat, la qual ocçiositat seria contra la bonitat, la infinitat,⁹ eternitat, lo poder e la volentat. Enaxí com abasta esser en Deu unitat, enaxí basta esser¹⁰ en la¹¹ unitat¹² una paternitat, una filiació, una spiració; pus que en lo Pare, e-l Fill e-l Sant Sperit es bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat. Et cor lo Pare de tota sa bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat, engenrra lo Fill, es lo Fill tota la bonitat, infinitat, poder, eternitat, saviea, volentat del Pare. Et açó mateix se segueix del Sant Sperit, qui es tota la bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviesa, volentat del Pare e del Fill, ixent tot lo Sant Sperit de tot lo Pare,¹³ de tot lo Fill infinidament e eternal e¹⁴ per tot lo Pare et el Fill.

[20] Natural cosa es esser amor entre pare e¹⁵ fill et per natura se segueix que hom ama la virtut que hix de son membrar¹⁶ e¹⁷ entendre e amar. On si pare ama fill qui es engenrrat de son cors e del cors de la fembra, quant mes per natura amaria mes¹⁸ son fill si-l engenrrava tan solament de si matex e de tot si mathex et equal a si metex! E si la anima ama son membrar, entendre e amar qui ixen de sa virtut, quant mes o amaria si son membrar, entendre [A14] e amar¹⁹ eren²⁰ sa virtut matexa²¹ e si matexa!

¹ produyr be] BCS perdurable L₁

² mathexa] *afegeixen* e ABCV matex *afegeixen* e MS

³ la] manca A

⁴ et del pare] *al marge* L₁ manca MV T

⁵ fan] fa ACV

⁶ tota] *afegeix a la interlínia* la L₁

⁷ et] manca ABCMSV

⁸ e] *a la interlínia* L₁

⁹ infinitat] *afegeixen* la ACMSV

¹⁰ esser] manca ACV

¹¹ la] deu FNPR

¹² enaxí basta esser en la unitat] *al marge* L₁

¹³ Pare] *afegeixen* et ACMSV

¹⁴ e] manca ABS

¹⁵ e] *a la interlínia* L

¹⁶ membrar] *la segona -r afegida a la interlínia* L₁

¹⁷ e] manca ABCV

¹⁸ mes] manca C FPR

¹⁹ e amar] BC manca LMS FNPR

²⁰ qui ixen - eren] aman sa virtut A

²¹ matexa] ABCMS mateix L

[21] —Bell fill —dix l'ermitá—, en vostra natura mateixa podets entendre e sentir com vos amats esser un home e no dos ni mes homens.¹ E, com vostra humanitat amats,² amats esser en .iii. coses, les quals son anima e cors e conjuncció, sens les quals tres coses vos no poriets esser .i. home. On, com açó sia enaxí, donchs, segons la natura per la qual vos sentits e sabets ço que amats esser, en vos mateix podets entendre e saber ço que es en nostre senyor Deus qui us³ ha creat a si amar e conixer.

[22] Si Deus no entenia ni amava si mateix no seria Deu. E si Deus⁴ enten e ama si mateix cové que bonific e magnific e eternific e possifich si mateix; cor, si no o fahia,⁵ seria en Deu pus nobla virtut, saviea e volentat que bonitat, infinitat, [B8] eternitat e poder. E açó es impossible com sia en Deu tota egualtat, per la qual la bonitat bonifica si mateixa en si mateixa e⁶ de si mateixa, ço es a⁷ saber bonitat qui es Pare engenrra [L16] lo Fill et dona eximent al Sant Sperit de si mateixa et⁸ en si mateixa et per si mateixa et açó mateix se segueix de infinitat, eternitat e poder.

[23] Un savi demaná ha hun filosof qual era pus noble cosa o la essencia de Deu o la obra de Deu. Lo filosof considerá longament en la demanda que lo savi li havia feta e dix que Deus es aytant eternal com lo mon e lo mon com Deu. E la rahó per que-l⁹ filosof entés a dir que lo mon es eternal fo per ço que a Deu atribuís obra eternal.¹⁰ Per ço agren alguns filosofos oppinió que-l mon fos eternal, cor no-ls era semblant que Deus; qui es tan noble en bontat¹¹ infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat, pogués ni degués estar ociós. Mas si los filosofos haguessen hauda conexença [A14v] de la obra que Deus ha en si mateix engenrrant lo Pare lo Fill e¹² ixent lo sant Esperit del Pare e del Fill, ja ells no hagren hauda la¹³ falsa opinió, la qual agren en creure que-l mon sia sens començament.

[24] Dos grans savis estaven denant un¹⁴ rey et el rey volch saber quals d'ells dos¹⁵ era pus savi e feu-los demanda qual era la pus nobla cosa que hom podia demanar¹⁶ a Deu. La hun savi dix que haver Deu, l'altre savi dix que-l major do que hom podia querir a Deu¹⁷ era que Deus fes una cosa mateixa esser la volentat e-l poder del home sens neguna diferencia. Cor si la volentat del ho|me [V8] era poder, poria esser Deu si volia esser Deu. Donchs per açó —dix l'ermitá—, bell fill,¹⁸ devets saber que, pus Deu¹⁹ es una cosa mateixa ab son poder e voler, pot tot ço que vol son voler e son voler cové que vulla aytant com pot son poder. Com si no ho fahia, seria menor que no²⁰ el poder e no seria una cosa ab lo poder. E cor lo poder es infinit e²¹ eternal, pot en tot¹ si

¹ homens] *escrit* homens *amb l'abreviatura de la nasal L* o menys *MS FR* ni menos *N*

² amats] *A manca BCLMS FNPRT*

³ qui us] *quens A*

⁴ entenia - e si Deus] *manca A*

⁵ fahia] *feya AB N*

⁶ e] *a la interlínia L*

⁷ a] *a la interlínia L₁*

⁸ et] *manca ABC*

⁹ per que-l] *quel A per que aquell B per aquel V*

¹⁰ eternal] *afegeixen e ABCMSV*

¹¹ noble en bontat] *CMS notable en tota L*

¹² e] *manca A*

¹³ la] *manca A*

¹⁴ un] *afegeix gran A*

¹⁵ dos] *manca A ab dos M*

¹⁶ demanar] *haver a demanar A haver e demanar B aver demanar V T*

¹⁷ a Deu] *manca A*

¹⁸ dix l'ermitá bell fill] *{3 4 1 2} ABCV T*

¹⁹ Deu] *a la interlínia L₁ deu a la interlínia M' manca S FNPR*

²⁰ no] *lo voler que A manca BCV*

²¹ e] *manca ACV*

matex. Et lo voler cové que vulla que-l poder que es Pare engenrre Fill e do eximent al Sant Esperit per tota sa infinitat et eternitat. Cor sens aytal voler, la volentat no seria tota la infinitat et eternitat² per la bonitat, saviea, eternitat³ e poder.

[25] Un cavaller mostrá a son fill .i. gran salt que havia fet un escuder. Molt se meravellá lo fill del salt que-l scuder havia fet. E-l pare volch saber de son fill si havia la⁴ discreció per la qual fos en⁵ disposició d'aver saviea e per açó dix ha son fill per que-s meravellava del salt [L16v] del scuder. “Senyer —dix lo fill—, yo-m meravell segons la força de mon cors del salt que ha fet l'escuder, mas no me-n⁶ meravell segons la força del cos⁷ del escuder, la qual estech en aytant gran virtut com fo mester [A15] al salt que feu l'escuder”.⁸ Molt plach al pare la resposta del⁹ fill.¹⁰

[26] Felix dix al hermitá que assats se tenia per content [B8v] de la conexença que havia hauda de la sancta trinitat considerant la bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat de Deu e ço que es cové a la obra que Deus ha en si matex per tota sa bonitat, infinitat, eternitat, poder, saviea, volentat. Enaprés estes paraules, Felix dix al hermitá estes paraules: —Senyer, fort me meravell dels filosofos qui foren gentils et hagren gran saviea et hagren ignorança de la trinitat de Deu, per la qual virtut¹¹ se segueix que-ls¹² filosofos christians ne poden haver conexença e los filosofos gentils no-n pogren haver conexença.

[27] —Bell fill —dix l'ermitá—, los filosofos no sotsposaren¹³ per fe nulla cosa en Deu mas que seguien rahons necessaries e per açó lur enteniment no poch pujar tan alt a Deu com l'enteniment dels filosofos et theolochs christians¹⁴ qui per fe sotsposaren¹⁵ en lo començament esser trinitat en Deu. E cor fe es lum de enteniment,¹⁶ puja l'enteniment entendre pus altament que los filosofos gentils no pogueren entendre.

¹ tot] a la interlínia L₁

² et eternitat] B manca L e M

³ eternitat] manca AB

⁴ la] manca AB

⁵ en] a la interlínia L₁

⁶ me·n] manca A

⁷ del cos] manca MS

⁸ l'escuder] manca A

⁹ del] de son ABCMSV FNPRT

¹⁰ fill] afegeix e L₁

¹¹ virtut] veritat MS FNPR

¹² que-ls] a la interlínia L₁ que MS

¹³ sotsposaren] eren cancel·lat L sotsposaven ABV

¹⁴ theolochs christians] christians catholics theolechs AB {2 1} VT

¹⁵ sotsposaren] esser cancel·lat L sotsposaven A sotsposen BVF sotsposaren esser M NRT

¹⁶ enteniment] afegit al marge lo lur L₁

[5] On es Deus

[1] Felix demaná al hermitá on es Deus, cor fort se meravellava com no·l vehia. Respós l'hermitá que Deus está en si mateix et es en si mateix e en tot quant es¹ essencialment e presencialment. E cor Deus no es cosa corporal, per açó es invisible als hulls corporals. Mas cor es cosa speritual, per açó es visible als hulls sperituals.

[2] Aprés estes paraules, l'hermitá dix est eximpe: —Ha² un hom [A15v] savi demaná³ un hom foll si Deus es en infern, ni en los lochs qui son inmundes on está putrefacció e pudor, ne si Deus es en la pedra, ni en los homens peccadors. Et⁴ moltes de⁵ aytals demandes li feu per ço cor no li era semblant que Deus, qui es tan alt en sanctedat et en nobilitat, pogués esser en los lochs on es viltat e sutzetat. Lo savi home prová al foll que Deu es infinit en granea et⁶ en bonea e⁷ santedat. Per la infinitat cové que sia en tot loch et fora loch.⁸ Per la bonea, santedat et nedea está en tot loch sens sutzatat [L17] de si matex. Cor si·l solell passant per los fems no⁹ reeb sutzetat, ne si·l home just no s'ensutzea en ymaginar e en¹⁰ desamar peccat, e si·l enteniment del home pot entendre la pedra e haver en si mathex la semblança de la pedra emperó la natura del enteniment no es semblant a la pedra, quant mes Deus, qui es molt pus noble, pus gran, pus poderós, pus just que home, pot esser en tot loch sens sutzetat e¹¹ [V8] terminació de si matex!

[3] Dix l'hermitá que Deus sta en si matex volent esser Deu,¹² cor volent esser Deu engendra Deu. E per açó Deu sta en Deu e es un Deu tan solament, en lo qual es Deu qui es Pare en Deu qui es Fil; e en Deu qui es Sant Spirit. Et Deu qui es Fill e Deu qui es Sant Spirit es en Deu qui es Pare e Deu Fill es en Deu Sant Spirit e Deu Sant Spirit es en Deu Fill.¹³ [B9] Et aquesta existència es per rahó de la generació e la espiració. Açó

¹ es] *afegeix* es *A* *afegeix* e en *S* *afegeix* en *V*

² Ha] *al marge* *L₁*

³ demaná] *cancel·lat* ha *L* *afegeixen* a *MS FPR*

⁴ Et] *manca* *MS*

⁵ de] *manca* *A*

⁶ et] *manca* *ABCSV*

⁷ e] *afegeixen* en *ABCMS*

⁸ et fora loch] *manca* *A*

⁹ no] non *A*

¹⁰ en] *manca* *ACMSV*

¹¹ e] *manca* *A*

¹² volent - Deu] *manca* *B FPR*

¹³ cor volent esser - es en Deu fill] *B* volent esser deu car volent esser deu engendra deu e per açó deu sta en deu e es .i. deu tan solament lo qual es deu qui es pare e en deu qui es fill e es deu qui es sant sperit e deu qui es fill e deu qui es sant sperit es en deu qui es pare e deu fill es en deu sant sperit et deu qui es sant sperit es en deu fill *A* mateix volent esser deu cor volent esser deu engendra deu e per açó deu esta en deu e es un deu ten solament en lo qual es deu qui es pare en deu qui es fill en deu qui es sant sperit et deus qui es fill e deu qui es sperti sant es en deu qui es pare e deu fill es en deu sperit sant e deu sperit sant es en deu fill *C* volent esser deu cor volent esser deuenrra deu e per açó esta en deu et es en deu tan solament en lo qual es deu qui es pare et es deu qui es fill et es deu qui es sant esperit et en deu qui es fill et en deu qui es sant esperit es deu qui es pare e es deu qui es e en deu qui es sant esperit es deu qui es pare e es deu qui es fill fill *L* volent esser deu cor volent esser deu engendra deu e per açó sta en deu e es hun deu tant solament en lo qual deus es deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es sant sperit e deu qui es fill de deu qui es sant sperit e deu sant sperit es en deu ffill *M* matex volent esser deu cor volent esser deu engendra deu per açó esta en deu e es un deu tan solament en lo qual deu es deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es sant sperit e deus qui es fill de deu qui es sant sperit es en deu qui es para e deu fill es en deu sant sperit e deu sant sperit es en deu fill *S* volent esser dieu car volent esser dieu engendra dieu e per aiso dieu esta en dieu et es .i. dieu tan solament en lo qual es dieu qui es paire en dieu qui es fil et es dieu qui es sant esperit et dieu qui es fil et dieu qui es sent esperit es en dieu qui es paire et dieu fil es en dieu sant esperit es en dieu fil *V* volent esser deu engendre deu e per açó esta en deu e es

matex se segueix de la existència de les dignitats e virtuts de Deu, cor la bonea qui es¹ Pare está en si matexa engenrrant Fill et espirant Sant Esperit de si matexa. E la bonea qui [A16] es Fill e qui es Sant Sperit está en si matexa et açó matex se² seguex de granea, eternitat, poder, saviea, volentat.

[4] —Aquesta existència, bell fill —dix l'ermitá—, no la pot hom veer ab huylls corporals, mas ab hulls spirituals la pot hom veer. E per açó, bell amich, yo-m maravell de vos com³ vos me dixés⁴ que Deus que⁵ no havets⁶ vist. Cor segons que vos podets membrar, yo us he provat Deus esser e a les demandes que vos me fets del esser de Deu e de sa unitat e trinitat,⁷ vos he satisfet complidament, la qual satisfació no fora complida sens vista speritual veent Deu.

[5] Dix Felix: —Com consir la error, viltat, sutzetat del mon et la poca devoçió, caritat e temor⁸ que les gents han a Deu, senblant m'es que Deus no sia en lo⁹ mon. Cor per ço cor lo soleyll está en haer,¹⁰ es illuminat l'aer e la terra et¹¹ escalfat l'aer et l'aygua et la terra. Donchs si lo Deu de gloria qui es lugor e resplandor, nedeetat de tota nedeetat¹² e qui es caritat e font viva de vida es en lo mon, com pot esser que lo mon¹³ está en ten torbat estament?

[6] Dix l'ermitá: —En una alta muntanya stava un home, lo qual havia molt gran fret per la neu qui era en aquell munt. Aquell home veyia foch en una altra muntanya, si¹⁴ aquell home se marvellás¹⁵ per que lo foch que vehia no-l es|calfava [L17v] ni per que la neu en que stava lo refredave, folla manera agra en son maravellar.

[7] Donchs vos, fill, segons esta semblança, podets considerar com Deus está en est mon, lo qual se manifesta a les gents per moltes semblances o¹⁶ maneres, ço es saber per guerres e per pestelencies de fam que dona et de¹⁷ malalties que [A16v] dona¹⁸ en lo mon, per ço que les gens lo vejen per aquelles coses et a ell s'acosten per bones obres e,

un deu tant solament en lo qual deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es sant sperit e deu qui es fill de deu qui es sant sperit e deu sant sperit es en deu fill *F* volent esser deu car volent esser deu engendra deu e per ço esta en deu e es un deu tant solament en lo qual deu es deu qui es pare en deu qui es fill e en deu qui es esperit sant e deu qui es fill de deu e deu qui es sant sperit e deu sant sperit es en deu fill *N* volent esser deu engendra deu e per açó esta en deu e es un deu solament en lo qual deu qui es pare e en deu qui es fill e en deu qui es sant esperit e deu qui es fill de deu es en deu qui es sant esperit e deu qui es sant esperit es en deu fill *P* volent esser deu engendra deu e per esso esta en deu e es un deu tant solament en lo qual deu qui es pare en deu que es fill e en deu qui es sant sperit e deu qui es fill de deu es en deu qui es sant sperit e deu qui es sant sperit es en deu fill *R* volent esser dieu car volent esser dieu engendra dieu y per aso dieu esta en dieu y es un dieu tant solament en lo qual es dieu que es pare en dieu que es fill y es dieu que es sant spirit y dieu que es fill y dieu que es sanct spirit es en dieu que es pare y dieu fill es en dieu sant spirit es en dieu fill *T*

¹ es] *afegeixen* deu *M FNR*

² se] *a la interlínia L*

³ com] quant *A*

⁴ dixés] *dignes A*

⁵ que] *manca AB*

⁶ havets] *haviets AB*

⁷ e trinitat] *eternitat BCMS FPR*

⁸ temor] *amor AS*

⁹ en lo] *al A*

¹⁰ haer] *la aer ABCV*

¹¹ et] *afegeixen es ABCSV*

¹² de tota nedeetat] *al marge L₁*

¹³ mon] *afegeix i cancel·la on L₁*

¹⁴ aquell - si] *manca AV T*

¹⁵ marvellás] *meravella AV*

¹⁶ o] *e ABCMSV NPT*

¹⁷ fam] *afegeix que dona i a la interlínia et de L₁ manca A*

¹⁸ que dona] *a la interlínia L₁*

a la¹ calor et ardor que han² al³ mon et a sses vanitats fugen, et que en Deu a veer⁴ et amar s'escalfassen e-s purificassen.⁵

¹ a la] que aquella *ABV* que aquell *T*

² han] es *AB*

³ al] en lo *ABC*

⁴ a veer] *V* haver *ABCLMS FNPRT*

⁵ s'escalfassen e-s purificassen] se scalfen es puriffiquen *ABCMSV FNPRT*

[6] De la creació del mon

[1] —Senyer —dix Felix—, com consir que·l mon sia creat de no rres, he maravel·la com de no rres pot¹ esser creat res.

[2] Dix l'ermitá: —Un rey tramés un cavaller en la terra de un altre rey per ço que en sa cort feés una batalla ab un scuder qui era reptat de traçió. D'aquella terra vench un donzell qui dix al rey, qui havia tramés lo cavaller, que lo cavaller s'era combatut e que havia vençuda la batalla. Aytalls novelles dix lo donzell al rey per tal que li plagués son venir e aquelles paraules no eren veres. On, si lo rey poch haver alegrança de ço que res no era, donchs, quant mes Deus, qui ha sobiran poder, poch² crear lo mon de no rres!

[3] Dix Felix: —Per una ciutat anave un hermitá qui longament havia estat en³ ermitatge e viu que un ferrer feya un coltell e un çabater fahia una çabata.⁴ L'ermitá cogitá que lo ferrer no pogra fer lo coltell sens ferre ni lo çabater la çabata sens cuyro.⁵ Dementre que ell enaxí cogitava, vigares li fo que molt fos gran noblea del mon si fos fet de alguna cosa, pus que lo mon es per ço que Deus sia amat e conegut; cor, si lo coltell qui es fet per servir home es fet de alguna cosa, quant mes lo mon deuria esser fet de alcuna cosa pus que lo mon⁶ es per ço que Deus ne sia servit! [V9]

[4] L'ermitá dix: —Un clergue comprá un serv⁷ al qual demaná, com⁸ l'ach comprat, que volia menjar. E·l serv⁹ li¹⁰ respós e dix¹¹ que ell menjaria ço que a ell plauria. Açó matex [A17] li dix de beure et de vestir e de cogitar, desirar e d'obrar e·l serv¹² li respós a tota via¹³ que ell de totes coses volia ço que·l clergue ne volia.¹⁴ A la fi, lo clergue demaná al sotsmets¹⁵ si havia¹⁶ volentat. Ell respós e dix que no havia volentat, [L18] cor lo¹⁷ senyor l'avía comprada per ço que volgués ço que la volentat de son senyor volria.

[5] Aprés aquest exempli, l'ermitá dix a Felix que Deus volia haver creat lo mon de no res, per ço que pus fos home sotsmés a voler co que Deus vol fer d'ome et del mon; cor si lo mon fos fet et¹⁸ no creat, fora eternal ço de que lo mon fora fet et home que es¹⁹ fet del mon, no fora tan ocasionat ha esser humil e sotsmés a Deu, com es en ço que·l mon es creat de no rres.

[6] —Senyer —dix Felix—, qual es la pus principal rahó per que Deus ha creat lo mon? Dix l'ermitá: —La pus principal rahó per que Deus ha creat lo mon es per ço que sia amat e conegut per home.

¹ pot] *ABCMSV* puxa *L*

² poch] *AMS* pot *BCL*

³ estat] *afegeixen* hun *LS*

⁴ çabata] *afegeix* de cuyr *A*

⁵ L'ermitá - sens cuyro] *manca* *A*

⁶ deuria esser - que lo mon] *ABCV* manca *LMS FNPR*

⁷ serf] *servent* *A* *catiu* *B* *esclau* *FNPR*

⁸ com] quant *AM* can *V*

⁹ serf] *servent* *A* *catiu* *B* *esclau* *FNPR*

¹⁰ li] *manca* *A*

¹¹ e dix] *manca* *AB*

¹² serf] *servent* *A* *esclau* *FNP*

¹³ li respós a tota via] tota hora li responia *ABV T* li responia tota hora *C* li respos *FNP* respos *R*

¹⁴ ell de totes - volia] de totes coses ell ferie aço que a son senyor plauria *FNPR*

¹⁵ demaná al sotsmets] li demana *FNPR*

¹⁶ havia] *AB* a *LMS*

¹⁷ lo] son *ABCMSV T* ell qui ere son *FPR* que ell qui ere *N*

¹⁸ fet et] *manca* *M FNPR*

¹⁹ es] *ABCMSV* fos *L*

[7] Dix Felix: —Manifesta cosa es que mes son altres coses amades e conegudes per hom que Deus. Donchs¹ par que lo mon no sia creat principalment a conexer et amar Deu, ans² par que la rahó pus fort per que lo mon³ es creat sie per ço que sien conegudes e amades per home aquelles coses que home ama mes que Deus, de les quals ha major conexença que de Deu.

[8] Longament se meravellá l'ermitá de les paraules que Felix dehia. Dementre que-l hermitá se meravellava, Felix dix estes paraules: —Ha⁴ una sancta festa preycava un sant home e deya que la final entenció per que totes coses son atrobades es quaix mudada en contrari, e açó es per ço cor les gents per peccat se desvien majorment de la intenció per que son creats, ço es conexer,⁵ amar Deu. Emperó, jatsia⁶ que los homens peccadors se desvien [A17v] de la fi per que son, Deus no desvie sa obra d'aquella fi per que ha creats los homens, cor als huns homens perdona e dona gloria e als altres dona pena, cor lo desconexen e-l desamen. E enaxí, qui per misericordia, qui per justicia, se segueix⁷ la fi per que Deus ha creat home, la qual fi es en conexer et en amar Deu et ses obres.

[9] —Senyer —dix Felix—, per que Deus⁸ no creá⁹ lo mon en tal estament que home no pogués pecar ne morir ne haver fam,¹⁰ set,¹¹ calt, fret, malaltia, pobrea, yra e les altres coses semblants a-questes? Cor, [B10] pusque Deus es bo et no mal, molt son meravellat com Deus no ha squivat mal, lo qual mal¹² es contrari a la bonea de Deu.

[10] Dix l'ermitá: —I. abat fon depositat de una gran abadia et fo-li donada una [L18v] poqua abadia. En aquella gran abadia havia molts monges disolts¹³ et qui no eren be obedients a lur¹⁴ orde et en la pocha abadia eren los monges be acostumats et qui seguien molt be lur orde. Aquell abat qui fo depositat de la gran abadia era molt despagat et irat com de la gran abadia hom l'avia¹⁵ depositat. En ira et en tristicia estech aquell abat longament, tro que¹⁶ considerá que la santedat d'orde no sta en muntiplicament de persones ne de riqueses ni d'onrrament¹⁷ mundanal,¹⁸ ans está en santedat de persones que sien reglades et be acostumades en servir et amar et conexer Deu.

[11] Donchs, bell amich —dix l'ermitá—, per semblant manera vos respon ha vostra demanda; cor Deus no ach [A18] entenció com creá lo mon a multitut de gents que fosen en gloria, los quals no fosen estats de sancta vida, en la qual vida no pogren esser sens que hom no morís ni hagués fam, set, treballs, malalties et mort ni aquest mon no fora abastant a¹⁹ haver la gran gloria a la qual hom²⁰ es¹ creat, ço es [V9v] en parayés haver gloria inextimable e que no a fi.

¹ donchs] ans A

² no - ans] manca A N

³ par - mon] manca A

⁴ ha] en AB FNPR

⁵ conexer] *afegeixen* et ACMSV

⁶ jatsia] *afegeixen* aço ABV

⁷ se segueix] {2 1} A

⁸ per que Deus] {3 1 2} ACMSV FNPRT

⁹ creá] *cancel·lada* la -a L₁

¹⁰ fam] manca A

¹¹ set] manca ABV T

¹² mal] manca AV T

¹³ disolts] dissoluts ABV FNPRT

¹⁴ a lur] a la A al B en llur M

¹⁵ hom l'avia] lo havien A

¹⁶ que] ABCMSV manca L

¹⁷ onrrament] onraments A

¹⁸ mundanal] mundanals AV T

¹⁹ a] ACMSV manca LB en N

²⁰ hom] AMS manca L

[12] Dix Felix: —Senyor, per que Deus no creá enans lo mon ni per que no-l creá major et pus noble et mellor e pus bell,² com sia cosa que la bonea e-l poder de Deu sien en gran granea de virtut e de tot compliment?

[13] Dix l'ermitá: —Una regina era muller de .i. noble rey,³ lo qual era molt poderós de regnats⁴ e de gran tresor⁵ que havia. Aquella regina no podia haver infants e temia morir sens infants. Molt era la regina en gran tristiçia com no podie haver infants que après la mort del rey regnassen. Un jorn s'esdevench⁶ que-l rey entrá en sa cambra on atrobá que la regina⁷ plorava et planyia com no podia haver infants.

[14] Aquell rey aconortá et alegrá⁸ la regina dient-li aquestes paraules: “Regina —dix lo rey—, un bisbe era en una molt⁹ nobla ciutat et havia gran renda e gran senyoria en aquella ciutat et en molts d'altres lochs. Esdevench-se que un artiaqua nebot del bisbe morí, lo qual artiaque¹⁰ era hom molt mal acostumat. Aquell bisbe fo molt yrat de la mort del artiaqua, cor desigava que aquell fos¹¹ bisbe quant que el bisbe¹² trespasás [A18v] de aquesta vida”.

[15] “Es-vos semblant regina —dix lo rey—, si-l bisbe devia esser molt irat de la mort [L19] de son nebot?” “Senyer —dix la regina—, en quant l'artiaque qui era nebot del bisbe morí,¹³ dech lo bisbe esser¹⁴ despagat de sa mort, mas¹⁵ no en quant la folla entenció que-l bisbe avia en ço que son nebot, qui era home peccador, desirava que fos bisbe après sa mort.

[16] Molt plach al rey la resposta de la regina, a la qual dix aquestes paraules: “Regina, la rahó per que yo son en offici de rey no es per ço que haja fill que sia rey, ans¹⁶ per ço que regne com a rey et que tengua pau et justícia¹⁷ en ma terra en tal manera que Deus ne sia amat e conegut. Et per açó, [B10v] si per aventura¹⁸ yo havia fill qui fos rey après ma mort, et aquell era mal acostumat e no regnava com ha rey, faria¹⁹ molt de mal, lo qual mal seria contra açó per que seria²⁰ rey et per açó Deus, qui es savi en totes coses, ordenará²¹ com après ma mort sia tal rey que sia digne de esser rey e saguesca la fi per que home es en ofici de rey”.

[17] Molt plagueren a la regina les paraules del rey, en les quals fo aconsolada et alegrada e posá tota sa esperanca en la volentat e en la ordonança²² de Deu; per la qual esperança que la regina hac en Deu, Deus li doná un fill qui fo rey molt savi et qui longament regná en servir et amar Deu.

¹ qual ... es] *L*₁

² noble ... bell] {2 1} *ABV*

³ noble rey] {2 1} *ABV* rey *M FNPR*

⁴ regnats] regnes *AB*

⁵ gran tresor] grans thesurs *A* gran tristor *S*

⁶ s'esdevench] {2 1} *AB*

⁷ que la regina] {2 3 1} *ABCMSV FNPR*

⁸ alegrá] manca *ABV T*

⁹ molt] manca *BMS FNPR*

¹⁰ nebot - artiaque] a la interlínia *L*₁

¹¹ fos] al marge *L*₁

¹² quant que el bisbe] *AB* con a la interlínia *L*₁ com ell *MS FNPR* vacant qual bisbe *T*

¹³ morí] *M* manca *ABCLSV T*

¹⁴ lo bisbe esser] {3 1 2} *ABM*

¹⁵ mas] *L*₁

¹⁶ ans] *afegeixen* es *ABCSV*

¹⁷ pau et justícia] {3 2 1} *A*

¹⁸ si per aventura] {2 3 1} *ABCV*

¹⁹ faria] seria *A*

²⁰ contra - seria] manca *AV T*

²¹ ordenará] ordene *ABV*

²² e en la ordonança] *ABCV* manca *LMS FNPR*

[18] A la fi de totes les paraules, l'ermitá dix a Felix que lo mon no era per ço que fos anans ni que fos major ni pus bell, ans es per ço que Deus sia conegut, amat et servit e per açó fo lo mon creat en aquell temps segons lo qual volch Deus esser conegut et amat e creá·l tal e de tan gran quantitat [A19] com se cové a la quantitat segons la qual Deus vol per son poble esser amat et conegut.

[7] De la encarnació que·l Fill de Deu pres en nostra dona sancta Maria

[1] Com Felix fo assats covinentment certificat de Deu per les paraules del sant home hermitá, Felix pres comiat del hermitá. Lo hermitá lo senyá e·l beney e·n guarda et en benedicció de Deu, lo comaná.

[2] Aprés del comiat, Felix devallá del munt en lo qual estava l'ermitá. Al peu d'aquell puig havia un gran boscatge per lo qual Felix aná tro¹ hora de migdia.² Aprés que Felix ach dita³ hora nona, ell se reposá pres de una aygua considerant que, enaxí com aquella aygua decorria a la mar, enaxí animes de infels son en lo mon qui nit e jorn decorren en foch perdurable; en lo perdiment de les quals [L19v] animes no es feta ordenança, segons que deuria, com aquelles animes venguessen a via salutable.

[3] Molt se meravellá Felix [V10] com Deus no trametia missatges als infels qui·ls mostrassen veritat de la sancta fe catholica ni per que los catholichs no havien en⁴ Deu tan gran amor que als infeels lo feessen amar et conexer.

[4] Dementre que Felix axí se meravellava, una folla fembra passava per aquell loch on Felix estava.⁵ Aquella fembra era cavalcant en un palafre, molt be era vestida. A un prelat anave⁶ lo qual li hac tramés per un seu clergue lo palafre en que cavalcava. Felix se levá com viu prop de si la folla fembra, la qual saludá. Lo palafre, qui era entrat en l'aygua, s'esquivá et la folla fembra caech en l'aygua, la qual mullá tots sos vestiments. E fora negada en l'aygua, mas Felix e·l clergue qui [A19v] anava ab la fembra li ajudaren et la tragueren de la aygua.

[5] Aquella folla fembra plorá e planyé⁷ molt forment com havia mullats sos vestiments.⁸ Blastomá e maldix Felix cor⁹ per son levar s'era esquivat son palafre et ella era cayguda en l'aygua. Ffelix se meravellá de la folla fembra cor lo blastomava, pus que ell [B11] no·s levá per entenció que ella caygués en l'aygua. E cor la havia estorta de morir, meravellá·s cor lo¹⁰ blastomava et no li·n havia grat. Molt se meravellá lo clergue de la paciència de Felix, lo qual beney¹¹ la fembra dementre que ella lo blastomá.¹²

[6] Dementre que la folla fembra¹³ torçia et exugava sos vestiments, Felix demaná al clergue aquella fembra hon anava. —Senyer —dix lo clergue—, a un prelat va, lo qual li ha tramés mi¹⁴ per¹⁵ misatge per tal que pusque peccar ab ella.

[7] —Bells amichs —dix Felix—, molt me meravell de vos com havets poguda fer aytal misatgeria, que es a dampnaçió de vostra anima. Et molt me meravell del prelat, qui es en ofiçi de amar e de conexer Deu, com pot en son cor caber nulla cosa que a Deu sia desagradable.

[8] —Senyer —dix lo clergue—, aquell prelat de qui vos vos meravellats ha molt gran renda e senyoria e es home qui molt ama aquesta folla fembra, ab la qual ha peccat

¹ tro] *afegeixen* a AB FNPR

² migdia] migjorn *afegeix* un die i *cancel·lat* ho a la *interlínia* A

³ dita] *afegeixen* la ABMS FP

⁴ en] a ABCMSV FPN

⁵ estava] es- *al marge* L₁

⁶ a - anave] e anava a un prelat B FNPR

⁷ planyé] *planyia* ABV NRT

⁸ blastomá] *afegeixen* et ABCV NT

⁹ cor] -r a la *interlínia* L

¹⁰ lo] ABCMV manca LS FPR

¹¹ beney] *benehia* BCV NPT

¹² blastomá] *blastomava* A

¹³ fembra] manca A

¹⁴ mi] ABV manca L per CMS FNPR

¹⁵ per] *cancel·lat* L₁ mi CMS FNPR

longament. Et per açó que a mi¹ proveescha de algun benefici, son-li obedient a tot son manament.

[9] —Amich —dix Felix—, gran maravella me fets haver, cor vos ab ofici de diable volets haver benifeyt, lo qual no deu [L20] esser doñat [A20] a home qui sia enemich de Deu, cor aquell ofici fo començat en esser Deus conegut et amat.

[10] Com Felix ach entesa la ocasió per la qual la folla fembra anava, ell vench a la fembra a la qual dix estes paraules: —O folla fembra, com molt me fas maravellar, com tu plores com est cayguda del palafre en l'aygua e has mullats tos vestiments,² los quals son³ honrats⁴ per tal que pusques usar del soyll de luxuria! Folla fembra, per que no plores com est cayguda⁵ de la çelestial gloria a la qual est creada?

[11] Mas tu matexa t'est derrocada en la via per la qual vas al⁶ abís infernal et⁷ ton⁸ membrar, entendre e amar has enderrocet⁹ et ensutzeat en la pudor de lutzuria. Folla fembra, plora cor has perdut Deu et cor has ensutzada ta anima en tal vil obra. Aquestes paraules e moltes d'altres dix Felix a la fembra folla;¹⁰ la qual, on pus fortment Felix la preycava, pus fortment lo desonrrava et menys ses paraules preava. La folla fembra muntá en lo palafre e tench sa via.

[12] Molt considerá Felix en lo prelat al qual la folla fembra anava. Aprés considerá en la pobretat en la qual Jesuchrist fo en lo mon, e los apostols. Dementre que Felix axí cogitava, ell hac oppinió que·l prelat no cregués en Jesuchrist ni en la fe catholica. Cor si o fes, no era semblant que per la folla fembra degués esser contra Deu e [A20v] son orde. Stant que enaxí Felix cogitava, ell hac temptació que·l aveniment de Jesuchrist fos res e comencá a dubtar en sa fe, per lo qual [V10v] dupte caech en molt gran temptació.¹¹

[13] Dementre que Felix enaxí duptava, .i.^a fembra vench molt altament cridán¹² e planyén, la qual anava ha un sant home qui havia nom Blaquerna.¹³ Aquell sant home estava en un hermitatge en lo qual contemplave Deu. Aquella fembra havia perdut per mort un fill que molt amava e, per la yra que havia de la mort de son fill, anava [B11v] a Blaquerna que li dixés paraules devotes e de consolaçió per tal que pogués haver conexença¹⁴ en la mort¹⁵ de son fill. Ffelix dix a la fembra: —Vos, per que plorats?

[14] —Senyer —dix la fembra—, yo plor per la mort de mon fill, lo qual amava mes¹⁶ que nenguna¹⁷ cosa d'aquest mon. E per la dolor, ira et tristor, en la qual [L20v] son per la mort de mon fill, plor e son desconsolada¹⁸ tan fortment que ha penes viu. E per açó que a ma ira pusque haver algun remey, vaig ha un sant ermitá qui ha nom

¹ que a mi] a la interlínia L₁

² vestiments] *afegeix i cancel·la* son L

³ son] ABCMSV tens a la interlínia L₁

⁴ honrats] ornats ABCV T

⁵ est cayguda] {2 1} ACMSV T

⁶ al] en A

⁷ et] *afegeix* com L

⁸ ton] *al marge* L₁

⁹ enderrocet] *afegeix a la interlínia una s* L₁

¹⁰ fembra folla] {2 1} B FN fembra M PT

¹¹ temptació] pençament ABV T

¹² cridán] plorant ABCV T

¹³ Blaquerna] V blanquerna ABCLMS FNPR

¹⁴ conexença] paciència ABCV T remey conexença M remey FNPR

¹⁵ mort] ABCMSV amor L

¹⁶ amava mes] {2 1} A

¹⁷ nenguna] nulla A

¹⁸ desconsolada] desconortada M FPR

Blaquerna, lo qual es molt sant home et ha¹ gran saviea e les gents de estes terres, com han alguna desconsolació e² com dupten en alguna cosa, van a ell e demanen-li ço en³ que dupten. Et lo bon hom⁴ consola los irats ab les paraules de Deu e dona consell a aquells que dupten en ço que no entenen.

[15] Molt plach a Felix ço que li ach dit la fembra et ab la fembra aná a Blaquerna,⁵ per ço que li donás conexença [A21] de la incarnació del Fill de Deu en la qual duptava.

[16] Dementre que Felix anava ab la fembra per lo boscatge, temptació li vench molt gran que⁶ peccás ab la fembra. Molt fortment⁷ se meravellá Felix de la temptació que ach e enfre si matheix dix a nostre senyor Deu estes paraules: —Senyor Deus gloriós, qui has tot compliment, com ni per que has desemperat lo teu servidor Felix qui tots temps de sa vida proposá⁸ en tu conixer e amar? Ara es Felix en peccat et en error, cor en la tua sancta incarnació es duptós. Et en desirer de carnal delit es cahut⁹ e sta en volentat de corrompre¹⁰ sa virginitat. On ni per que es caygut Felix en tan vil estament, ni on¹¹ es¹² la fe en que esser solia, ni¹³ la virginitat, que tant amava, on es anada?

[17] Dementre que Felix enaxí ab si matex parlava e de si matex¹⁴ se meravellava, la fembra que ab ell anava plorava e planyia et a Deu deya aquestes paraules: —Altisme senyor qui ab justícia fas totes coses, la mia volentat es contra justícia en quant desama la mort de mon fill, lo qual tu as mort ab justícia, la qual justicia es en tot quant vol la tua volentat. Folla es ma¹⁵ volentat que desama ço que ha volgut ta volentat en la mort de mon fill, desobedient es ma volentat a la tua justicia. On, com sia ma volentat creada a voler tot¹⁶ quant vol ta volentat, molt me meravell de la impaciencia de ma volentat la qual ha contra les obres de ta volentat e de ta justícia.

[18] Molt se meravellá Felix de les paraules de la fembra, cor molt eren paraules devotes e de gran saviea. E meravellá-s¹⁷ com, dient la fembra aytals paraules, podia haver impaciencia de la mort [L21] de son fill ni com ell podia haver moviment de luxuria en peccar ab aytal fembra que tan sanctes paraules et tan devotes¹⁸ dehia de Deu.

[19] Estan Felix en est pensament, meravellant-se,¹⁹ ell et la fembra vengueren²⁰ al hermitatge en lo qual stava lo sant home Blaquerna. Aquell sant home estava dejús un bell arbre et tenia un libre on havia molta sçiencia de theologia e de filosofia ab que contemplava lo rey de gloria. Felix e la fembra saludaren Blaquerna e Blaquerna agradablament lur rendé lurs saluts.

¹ ha] a la interlínia L₁

² e] ho ABV

³ en] a la interlínia L₁

⁴ hom] afegeixen consella los e M FNPR

⁵ Blaquerna] a partir d'aquí llacuna de N

⁶ que] con AC

⁷ fortment] manca AB fort VT

⁸ proposá] proposave ABCV procuravaT

⁹ cahut] ABCMS quant L manca N

¹⁰ está - corrompre] en volentat esta con corrompa ABV NT en voluntat esta de corrompre MS FPR

¹¹ on] manca A

¹² es] en A

¹³ ni] manca A

¹⁴ e de si matex] manca A

¹⁵ ma] la mia A

¹⁶ tot] afegeix al marge ço L₁

¹⁷ meravellá-s] meravellaves BV T

¹⁸ paraules et tan devotes] {4 1 2 3} AV T e devotes paraules B

¹⁹ meravellant-se] se a la interlínia L₁ maravellyase *corregit sobre* meravell A' maravellos BCMV FR
maravellas SP manca N meravellas en ells dos T

²⁰ vengueren] fins aquí manca N

[20] Amdós se segren de costa lo sant home e la fembra parlá [B12] primerament dient¹ estes paraules: —Senyer Blaquerna, en una alta² muntanya [V11] s'encontraren Amor e Temor. Alegrement se saludaren e s'acompanyaren en lur venir. Temor demaná a Amor que volia ni per que era venguda en aquella muntanya. Respós Amor que la raó per que era venguda en aquell loch era per ço que en aquella muntanya³ hedificás un bell palau en lo qual stigués tots los⁴ jorns de sa vida. Entristá·s Temor de aquelles paraules. Maravellá·s Amor de la tristiçia de Temor. Amor demaná a Temor per que estava trista. Respós Temor dient estes paraules: “Major cosa es temor en anima que tema Deu ofendre⁵ que amor en anima que ama les coses mundanals.⁶ E cor vos, Amor,⁷ amats los delits d'aquest mon et yo he temor de la justícia de Deu, e⁸ tristiçia com vos volets hedifi[car [A22] ni estar en esta muntanya en la qual yo propós hedificar et⁹ estar¹⁰ tos los jorns de ma vida”.

[21] Aprés estes paraules la fembra recomptá a Blaquerna¹¹ com era en tristiçia et en dolor de la mort de son fill e havia major amor a son fill que temor de Deu e per açó¹² era venguda a Blaquerna, que la consolás¹³ en tal manera de la mort de son fill tro que major temor hagués de Deu que dolor de la mort de son fill.

[22] Molt se meravellá Blaquerna de la bella semblança que la bona fembra havia comparada al seu estament, et meravellá·s con la conexença que la fembra havia de son falliment no la consolava¹⁴ et no la faya estar obedient sots la volentat de Deu, com sia natural cosa que conexença do endreçament e ordo a via de salut et faça¹⁵ estar temor de Deu sobre la amor que les gents han en aquest mon e a sos perseguents.¹⁶

[23] Aprés que Blaquerna ach estat en est pensament, ell dix a la fembra estes paraules: [L21v] —En una çitutat havia un batle qui era molt luxuriós, ergullós et¹⁷ injuriós, avar et en si avia molt males costumes. Lo rey d'aquella çitutat era molt savi, just, larch, humil et ple de totes bones costumes. En aquella ciutat vench un palagri¹⁸ qui¹⁹ alberguá al hostel de un home qui deya aquestes paraules a un cavaller qui·s clamave del batle qui li havia enganada sa filla, ab la qual peccava: “Gran es la justícia del rey cor lexa lo batle mal usar de son ofici, cor en ço on lo batle ofen lo rey e son poble multiplica la pena que·l rey dará a son batle. E lo poble, qui ha paciencia en les males costumes [A22v] del batle, reguardonarà²⁰ lo rey, on pus lo batle será contra lo²¹ poble”.

¹ dient] e dix ABMSV FPNRT

² alta] gran MS FNPR

³ respós - muntanya] S afegit al marge, però no es pot llegir perquè està tallat L₁

⁴ los] manca A

⁵ Deu ofendre] {2 1} ABV T

⁶ mundanals] mundanes AMSV T

⁷ amor] manca AV

⁸ e] afegeix al marge una h L₁

⁹ et] a A

¹⁰ en esta muntanya - hedificar et estar] manca M FNPR

¹¹ a Blaquerna] V manca L

¹² e per açó] repetit i cancel·lat L

¹³ consolás] consellas MS FNPR

¹⁴ consolava] consellava MS FNPR

¹⁵ faça] fa MS FNPR

¹⁶ han en - sos perseguents] han en aquest mon a les coses mundanals e aços converteix A a aquest mon aços perseguents B a aquest mon e asso perseguents han C

¹⁷ et] manca ABMV

¹⁸ un palagri] al marge L₁

¹⁹ qui] manca M a S e FNPR

²⁰ reguardonarà] regnardonara L

²¹ lo] son ABCMSV FNPRT

[24] Dementre que-l ostaler deya aquestes paraules, lo cavaller dix que en lo batle qui era mal era significat que-l rey fos¹ mal et que agués semblants costumes a² aquelles que-l batle havia. Tota aquella nit estech aquell pelegrí en pensament per les paraules que hoydes avia et no sabia detriar qual significava, en son parlar, pus fortment l'estament del rey: o-l cavaller o-l ostaler.

[25] Aprés que Blaquerna ac dita aquesta semblança,³ dix aquesta altra semblança: — Una donzella era molt bella e era molt cobejada per lo carnal delit. Aquella donzella hac en volentat d'amar virginitat, per ço que en aquella cosa on era pus cobejada servís Deu e fos pus contraria a la vanitat⁴ d'aquest mon. Esdevench-se que un foll home dix mal d'aquella donzella e infamá-la de peccat de luxuria. Aquella donzella fo molt yrada contra aquell foll home, al qual ach tan mala volentat que-n⁵ caech en ira, qui es peccat [B12v] mortal.

[26] Dementre que la donzella estava en peccat mortal, ço es saber en peccat de ira, en volentat li vench que peccás ab un cavaller qui lonch temps la avia amada. Molt se meravellá la donzella de la volentat que havia en peccar ab lo cavaller et en corrompre sa virginitat, que molt havia conservada. Aquella donzella se con|fesá [V11] de⁶ un sant religiós, al qual dix estes paraules: “Senyor, molt son turmentada del peccat de luxuria, lo qual solia molt fortment desamar. Ara no-m se per que son en volentat que pecch ab un cavaller qui m'a [A23] lonch temps amada. Per merçé us⁷ prech que vos me digats d'on ve ni en que-s pren que enaxí me⁸ son girada de bon estament en malvat esta|ment”. [L22]

[27] Lo sant home demaná a la donzella dels altres peccats mortals, per tal que ab aquells pogués conixer la rahó per la qual la donzella havia concebut que peccás per peccat de luxuria. La donzella dix al sant home que era en peccat de ira contra aquell home qui la havia infamada, per la qual ira lo sant home conech que la donzella era desemparada de Deu e per açó era cauda en folla volentat. Lo sant home dix a la donzella que perdonás a aquell home e que en son cor l'amás, per tal que hagués paçiençia e⁹ fortitudo e que no-s donás vanagloria de sa virginitat.

[28] Aprés que Blaquerna hac fenides aquestes paraules, la fembra entés sa doctrina per les semblances. Et¹⁰ Felix se meravellá fortment de les semblances que dites havia a la fembra, per les quals semblances entés la rahó per que era caut en temptació de fe e de luxuria, et loá e beney Deu en aquelles semblances que hoydes havia, et dix a Blaquerna aquestes paraules: —Senyer, en una terra s'esdevench que un religiós christiá se disputá tan longament ab un rey sarraý que li doná a entendre que la ley dels sarraýns es falsa; lo qual rey conech, per les neçessaries¹¹ rahons que-l religiós li hac dites, que ell era en estament de dampnació. Aquell rey¹² pregá lo religiós que li provás per rahons neçessaries la fe dels crestians esser vera et ell pendria crestia|nisme [A23v] et batejar-s'ia e sa terra rendria al manament de sancta Esgleya.

¹ fos] era A

² a] a la interlínia L₁

³ dita aquesta semblança] dites aquestes paraules M FNPR

⁴ vanitat] vanitat és l'esmena a la interlínia de volentat L₁ voluntat CMS FNPR vergenetat T

⁵ que-n] que A

⁶ de] a BM

⁷ us] vos A

⁸ me] man A

⁹ e] de A manca V

¹⁰ et] manca AV

¹¹ neçessaries] positives B notories MS FNPR

¹² rey] manca A

[29] Aquell religiós respós que no poria mostrar per rahons neçessaries esser vera. Molt desplach a aquell¹ sarraý ço que li hac dit lo frare religiós, al qual dix que mal havia fait com l'ach² gitat de la fe dels sarraýns en la qual creure solia, pus que no li³ podia donar rahons neçessaries de la fe romana e dix que greu cosa era lexar sa fe per altra fe;⁴ mas jaquir⁵ fe mala per vera, on pusque esser neçesitat de rahó, aquella cosa era molt covinent, ço es a saber jaquir creença per entendre. Aquell rey dix al frare que si no li fahia entendre⁶ la fe dels crestians, que ell lo faria morir a mala mort. Aquell frare fugí e·l rey morí en error,⁷ on se seguí molt de dan a ell e a tota se terra.

[30] Aquesta semblança dix Felix⁸ [B13] a Blaquerna per ço que Blaquerna li provás la⁹ encarnació e que Felix d'aquí anant no pogués caer [L22v] en temptació de fe cor molt es temptació greu et perillosa.

[31] Aprés aquesta semblança, Felix dix una altra semblança per ço que null temps no caygués en temptació de luxuria: —Senyer —dix Felix—, un hermitá ach estat .xl. anys en hermitatge, en lo qual hac duyta¹⁰ molta aspra vida. Un jorn s'esdevench que l'ermitá esplugava son celiçi e viu-se molt magre et molt turmentat per la gran afliçió que faya.¹¹ L'ermitá considerava que Deus li daria gran gloria per la gran penitència que sostenguda havia. Aquell hermitá conech la temptació en que era caut, per tal que hagués vanagloria de la¹² penitència que feta havia.

[32] Aquell [A24] hermitá pensá manera com pogués mortificar en si tan fortment¹³ temptació de vanagloria que negun temps no vingués¹⁴ en temptació semblant.¹⁵ Lo bon hom se vestí son celiçi e aná ha una ciutat qui era al¹⁶ peu de la¹⁷ alta montanya en que l'ermitá havia estat .xl. anys. Per aquella ciutat aná lo bon hom cridán si¹⁸ avia negun hom qui volgués comprar lo merit que ell havia guanyat en .xl. anys per fer penitència. Tots los homes qui·l hoyen¹⁹ se meravellaven²⁰ del hermitá lo qual se cuydaven²¹ que hagués [V12] perdut son seny. Aquell hermitá demaná a un home si, per la gloria que ell havia guanyada en servir Deus .xl. anys, li daria dos pans que·l home portava. Aquell home respós dient que no li'n daria un pa. Et per ço l'ermitá représ tan fortment si matex de la temptació de vanagloria que, d'aquí en avant, no caech en temptació de vanagloria e pujá fer penitència axí com fer²² solia.

¹ aquell] *afegeixen* rey *MS FNPR*

² ach] avia *ABC a V*

³ li] *manca ABV*

⁴ fe] *ABCMSV manca LN*

⁵ jaquir] *afegeixen* sa *ABV*

⁶ aquell rey dix - entendre] *manca MS FNPR*

⁷ error] *primera -r- a la interlínia L₁*

⁸ Felix] *manca A*

⁹ la] *manca ABCV*

¹⁰ duyta] feta *BC FNPR manca T*

¹¹ faya] feya *A*

¹² la] *ABCMSV manca L*

¹³ fort] -ment *afegit a la interlínia L₁* fortment *CMSV FNPRT*

¹⁴ vingués] caygues *ABCV T*

¹⁵ temptació semblant] {2 1} *ABCV*

¹⁶ al] -l a la interlínia *L*

¹⁷ al peu de la] en .i. *A*

¹⁸ si] *afegeixen* hi *ABCM FNPR*

¹⁹ hoyen] hoiren *A*

²⁰ meravellaven] meravellaren *A*

²¹ del ermitá lo qual se cuydaven] e cuydaren *A'* es cuydaren que ell *B manca VT*

²² fer] *manca AV*

[33] Aquestes paraules dix Felix a Blaquerna per ço que Blaquerna li donás tan forts¹ penitència, que per negun temps no caygués en temptació de luxuria, en la qual temptació² era caygut. Et la temptació de fe e de luxuria recomptá Felix al hermitá segons que li era esdevengut.

[34] Molt plagneren a Blaquerna los dos eximplis que Felix li hac recomptats et dix a Felix estes paraules: —Sots un bell arbre pres de una fontana estaven³ un filosof e un pastor. Aquell filosof dix al pastor paraules de filosofia, les quals lo pastor no podia entendre. Dementre que-l pastor se [A24v] meravellava de les paraules que-l filosof li hac dites, lops vengueren a les ovelles del pastor qui devoraren gran re [L23] de les ovelles.

[35] Aprés esta semblança, la qual Blaquerna⁴ dix per ço que Felix no hagués d'aquí⁵ avant temptació de fe,⁶ ell dix altra semblança a Felix per la qual no agués temptació de luxuria: —En hun home⁷ molt rich eren .ii. peccats, la un era avariçia et l'altre era ira. Un jorn s'esdevench que aquell home hoý en l'*Avangeli* com Deus maná a home amar son enemich. Aquell home proposá en son cor a amar aquell home al qual havia mala volentat. Encontinent que amá aquell home que desamava, lo illuminá Deus com exís del peccat de avaricia, cor mortificació de un peccat es ocasió de la destrucció d'altre⁸ peccat. Donchs, qui desama luxuria —dix Blaquerna—, desama⁹ altre peccat, cor un peccat es¹⁰ [B13v] ocasió a home d'altre peccat.

[36] —Ffelix —dix Blaquerna—,¹¹ davant un pagá se disputá¹² .i. crestiá e un juheu et un sarraý de la incarnació del Fill de Deu. Lo juheu e-l sarraý negaven al crestiá encarnació e-l crestiá la provave segons estes paraules: “Manifesta cosa es que Deus ha creat lo mon per si conexer e amar. En Deu es bonea e granea,¹³ eternitat, poder, saviea, volentat. Per la bonea ha volgut¹⁴ que-l mon sia bo e que bona cosa sia conexer e amar Deu. Per la granea vol Deu que sia sa bonea, granea, eternitat, poder, saviea e volentat molt coneguda e amada. Per la eternitat vol Deus que los homens qui-l amaran e-l conexeran sien durables en gloria sens fi. Per lo poder vol [A25] Deus que totes aquelles coses sien veres per que Deus pusque esser mes¹⁵ conegut e amat. Per la saviesa vol Deus que aquells homens sien pus savis qui mes amen e conexen Deu. Per la volentat vol Deus que aquells homens sien en via de veritat qui han major fe e major¹⁶ merit hagen et en que sia pus fortment significada la bonea e totes les dignitats de Deu esser en¹⁷ gran virtut e noblea, misericordia et justícia. E¹⁸ volentat de Deu vol que aquells homes sien en via vera qui-s tenen pus tenguts¹⁹ a amar Deu e virtuts e²⁰ desamar viçis”.

¹ forts] fort A

² temptació] ABCMSV luxuria L

³ estaven] stava ABM FNPT

⁴ Blaquerna] manca ABV T

⁵ d'aquí] afegeix en A

⁶ de fe] manca V FNPRT

⁷ home] a la interlínia L₁ manca A

⁸ d'altre] del altre AV

⁹ altre] afegeixen tot ABV

¹⁰ un peccat es] manca A

¹¹ ffelix dix blaquerna] dix blanquerna afelix MS FNPR

¹² disputá] desputaven ABCMSV FNPRT

¹³ bonea e granea] granea bonesa ABV T

¹⁴ volgut]-t a la interlínia L₁

¹⁵ mes] a la interlínia L₁ manca MS

¹⁶ major] afegeix fe L

¹⁷ en] afegeix deu A

¹⁸ e] afegeixen la AB

¹⁹ tenguts] ABCV contenguts LMS FPR contengut N

²⁰ e] afegeixen a CMSV

[37] Lo crestiá dix que la major bonitat que Deu pusque fer en hom es que-l faça esser Deu en la¹ persona² del Fill de Deu. E la major granea que pusque esser en home es que sia una persona ab Deu, qui es infinida granea. E la major duració que creatura pusqua haver es que dur sens fi en esser Deu. Et lo major poder que hom pot [L23v] haver es que pusqua esser una persona ab Deu lo Fill.³ Et la major saviea que creatura pusqua haver es que sapia⁴ si mateixa⁵ esser una persona ab lo⁶ Fill de Deu e que⁷ sapia que tot quant es creat es creat per ço [V12v] que ell⁸ sia home et Deu. E la major amor⁹ que creatura¹⁰ pusqua haver a Deu¹¹ et a si mateixa es que am¹² esser una persona ab Deu. Açó mateix se¹³ segueix de virtut, veritat e de perfecció e¹⁴ noblea.

[38] Null home no pot esser pus ocasionat en conexer et amar Deu com home que sia Deu et mort per esser conegut et amat Deu et per esser remut lo poble de Deu.¹⁵ Null poble no pot esser pus obligat a conexer e¹⁶ amar Deu que poble qui crea esser remut et salvat per la in|carnació [A25v] e passió de Home Deu.

[39] Aprés esta significança que-l crestiá hac feta al pagá de la encarnació de Deu, ell dix al pagá estes paraules: “Un rey tramés a Cort¹⁷ un cavaller que molt amava. Aquell cavaller procurá al rey molt be son negoci en la cort del apostoli. Al venir que-l cavaller se-n faya,¹⁸ ladres auçiren lo cavaller e tolgueren-li tot ço que portava. Aquell cavaller havia muller et infants e com la muller¹⁹ sabé la mort de son marit, vench denant lo rey ab tots sos infants e plorá e planyé²⁰ la mort de son marit, pregant lo rey que en los merits de son marit li ajudás ha aver²¹ ses necessitats. Longament plorá lo rey ab la muller del cavaller et ab sos infants e fortment se tench per tengut a la dona et als infants per amor del cavaller qui per los seus negoçis era mort.

[40] Aprés esta semblança, lo crestiá dix al pagá si naturalment se [B14] sentia moure pus a amar e conexer Deu per les paraules que²² havia dites de sa fe que per les paraules que el juheu et lo sarraý havien dites de lur fe²³ contra la fe dels crestians. Cor si el pagá se sentia²⁴ pus escalfat de la amor de Deu e pus illuminat de les obres de Deu per les sues paraules que per les paraules del juheu e del sarraý, convenia-s de necessitat que ses paraules sien veres. Cor si eren falses, seguir-s’ia que la bonea e la granea e les

¹ la] a la interlínia L₁ manca MS

² persona] essencia A

³ Deu lo Fill] {3 2 1} A

⁴ sapia] *afegeixen* esser AV

⁵ mateixa] mateix A

⁶ lo] manca AV

⁷ que] manca MS

⁸ ell] ella ABV

⁹ amor] fermetat A

¹⁰ creatura] persona M FPR

¹¹ a Deu] ABC manca LMS FNPR

¹² am] ABCV manca LMS FNPR

¹³ se] ques A

¹⁴ e] *afegeix* de A

¹⁵ Deu] *afegeix* ne A

¹⁶ e] a la interlínia L₁

¹⁷ Cort] *afegeix* a la interlínia romana L₁ *afegeix* a la interlínia de roma A’ *afegeix* romana B

¹⁸ al - faia] e quant lo cavaller sen tornave FNRP

¹⁹ com la muller] la muller a la interlínia L₁ quant AV T com CS

²⁰ plorá e planyé] {3 2 1} C plora e planyia M

²¹ aver] manca FNPR

²² que] quell A

²³ fe] *afegeixen* e ABMS FNPR

²⁴ sentia] sentis AV

altres virtuts de Deu fosen a si matexes¹ e a ses obres contraries, la qual contrarietat es impossible.

[41] Longament cogitá lo pagá en les paraules dels .iii. savis e, per les paraules del crestiá, entés que Deus partiçipava pus fortment ab home e ab totes crea{tures [A26] en bontat, granea, eternitat, poder, saviea,² volentat,³ [L24] axí de totes les virtuts de Deu que per⁴ les paraules del juheu e del sarraý. E fo crestiá e desigá morir a⁵ onrar e conexer Deu.

[42] Molt plach a Felix la bella⁶ semblança per la qual Blaquerna li ach provada la encarnació del Fill de Deu e fo confermat en la fe en que esser solia e loá Deu qui tanta de saviea havia donada a Blaquerna que per semblança⁷ responia e provava a les questions que hom li faya. E per aquelles semblançes, adoctrinava⁸ les gents en bones costumes et en amar et conexer⁹ Deu.

¹ metexes] *BC* mateix *LMS FNPR*

² saviesa] *afegeixen* et *ABCSV FP*

³ volentat] *afegeix* e *A*

⁴ que per] {2 1} *A*

⁵ a] e *A*

⁶ bella] *manca MS FNPR*

⁷ semblança] semblançes *ABV*

⁸ adoctrinava] responia e provava e *A* adoctrina *V*

⁹ amar et conexer] amar e en conexer *A* {3 2 1} *C* onrar et en conoixer *V*

[8] De la sancta passió de nostre senyor Jesuchrist

[1] —Senyer —dix Felix—, molt me tench per pagat de la provança que-m havets feta de la sancta¹ encarnació del Fill de Deu, la qual he entesa per eximplis los quals signifiquen aquella encarnació. Mas fort me meravell per que² la natura divina lexá crucificar, turmentar ni auçuire la umanitat ab la qual es una persona, com sia cosa que la deitat am³ aquella natura humana sobre totes creatures et amor haja natura d'esquivar pena e mort a açó que ama.

[2] Blaquerna respós e dix que en la sancta humanitat de Jesuchrist a la natura divina posada mes de bonea que en totes les altres creatures. Et la granea d'aquella natura humana es major en virtut de durar, de poder, entendre e amar [V13] que no es tota la⁴ altra virtut que Deus ha creada. E per açó covench que, enaxí com la bonea de Deu exalçá la bonea de la humana natura de Jesuchrist sobre tota bonea creada, que en|axí [A27v] la bonitat de la humanitat de Jesuchrist se liurás⁵ ha gran mal de pena a sostenir per onrrar la bonea divina, lo qual mal de pena covench⁶ esser major que neguna pena que pusque esser sentida.⁷

[3] —Bell fill —dix Blaquerna—, enaxí com Deus Fill exalçá la humanitat de Jesuchrist en la major granea que poch en ço que la feu esser una persona ab si mateix, enaxí la humanitat de Christ se volch humiliar a la major poquea a la qual se poch humiliar. E açó feu per honrrar la gran granea del Fill de Deu, la qual major poquea fo en ço que Christ volch esser encarnat en pobra fembra. Et volch esser nat e nodrit pobrament. Et volch esser privat de pochs homens e de pobres,⁸ poch volch preycar, poch volch esser honrrat e⁹ pochs miracles feu segons que molts ne pogra fer. E¹⁰ pobre volch esser e poch volch [B14v] viure. Et segons la honor que li escaya,¹¹ menys de honor [L24v] ach que negun home d'aquest mon et a la mort se volch humiliar, la qual ab¹² poquea se cové. E totes aquestes coses feu¹³ per honrrar la granea del Fill de Deu.

[4] Cor Deus volch esser home, vol¹⁴ que tots quants homens son, ni foren, ni seran, sien perdurables sens fi, per tal que aquella humanitat de Christ sia honrada en gloria sens fi e sia amada, coneguda per tots los sants de gloria, los quals hajen gloria en la gloria d'aquella¹⁵ natura divina e humana de Christ. E per açó aquella¹⁶ natura humana de Christ volch molt treballar en est mon, per ço que a la natura eternal [A27] donás honor en est mon.

[5] Dix Blaquerna: —Un rey havia guerra ab un compte al qual havia tolta tota¹⁷ sa terra exçptat un fort castell en lo qual lo compte estava. Aquell comte era home molt

¹ sancta] ABCMSV manca L

² per que] ABCMSV {2 1} L

³ am] a A ama BS am ab V

⁴ la] manca MS

⁵ liurás] ABCMSV liuraras L

⁶ covench] ABS conech LM

⁷ sentida] stimada A

⁸ pobres] afegeixen e AB

⁹ e] manca ABV

¹⁰ E] manca ABCSV

¹¹ escaya] -c- a la interlínia L tanyia ABCV pertanyia MS FPR convenia N tenian T

¹² ab] a la interlínia L₁ manca S

¹³ feu] volch una altra mà afegeix a la interlínia fer A fer V son FPR

¹⁴ volc] volc AV NPT

¹⁵ gloria d'aquella] ABC manca LMS FNPR

¹⁶ aquella] la A'B

¹⁷ tota] manca ABCV

ergullós¹ e havia fetes al rey, qui era son senyor, moltes vilanies e injurries. Un jorn s'esdevench que·l compte oya² parlar de la sancta passió de Jesuchrist, la qual preycava un sant home.

[6] Aprés lo sermó lo comte se·n aná³ a son palau. Dementre que ell⁴ se·n anava⁵ a son⁶ palau, un seu lebrer que molt amava correch detrás a un ca petit, lo qual se gitá en terra per tal que·l lebrer no li fes mal. Aquell lebrer⁷ aucís e derrompé lo ca petit denant lo compte. Lo compte fon tan irat contra lo lebrer, que aquell feu auciore e dix als seus cavallers aquestes paraules: “Anch no vi ni hoy dir que neguna bestia faés tan gran crueltat com lo lebrer qui·l ca petit a mort, lo qual a⁸ ell se humiliava per tal que no·l aucís”.

[7] Aquell comte havia en sa cort⁹ un savi cavaller antich de jorns e qui era home de sancta vida, lo qual cavaller dix al compte aquestes paraules: “Senyer compte, la pus noble creatura et aquella qui ha major poder que tot quant es creat es Jesuchrist,¹⁰ fill de nostra dona sancta Maria, e la pus poqua bestia que sia en lo mon es home peccador. Jesuchrist, qui ha la major granea de poder que neguna creatura, se liurá et s'omiliá a mort per salvar los juheus e tots nosaltres. Aquells juheus eren peccadós, los quals feren crucificar et auciore, a la pus [A27v] greu mort que pogueren, Jesuchrist”.

[8] Molt cogitá lo compte en les paraules que li ach dites lo cavaller e per la virtut de la sancta passió de Jesuchrist concebé en son coratge humilitat e¹¹ contricció de cor. Aquell compte pujá en son cavall et¹² tot sol¹³ aná al rey. Als peus d'aquell rey se gitá lo compte e clamá merçé al rey que li [L25] perdonás. Lo comte dix sos falliments denant lo rey e denant tot¹⁴ son consell, clamant merçé.

[9] Molt se meravellá lo rey de la venguda del comte e de les paraules que deya. Aquell rey dix al comte¹⁵ aquestes paraules: “Un scuder havia ofendut .i. cavaller, lo qual era senyor del escuder. Aquell [V13v] escuder hac gran contricció e penediment del falliment que havia fet contra son senyor. Lo cavaller faya çercar l'escuder, qui era fugit per temor de mort. Un jorn s'esdevench que·l [B15] cavaller venia de caçar e passá denant un hostel en lo qual estava rescost¹⁶ l'escuder. Aquell escuder exí del ostal e va·s agenollar e humiliar al cavaller, al qual clamá mercé dient estes paraules: ‘Senyer, falsetat e engan m'encliná a falliment, lo qual fiu contra vos. Paor de mort me feu fugir. Retornada es en mon cor¹⁷ la bona amor que lonch temps vos he hauda. No deman

¹ home molt ergullós] hom molt mal e molt ergullos AV T molt mal e molt ergullos B molt ergullos C

² oya] hoy MS

³ se·n aná] manca A sen anava BV T

⁴ a son palau. Dementre que ell] manca AV T

⁵ se·n anava] manca BV T

⁶ a son] al ABV

⁷ lebrer] CMS manca L

⁸ a] a la interlínia L₁

⁹ en sa cort] manca A

¹⁰ Jesuchrist] jesus A

¹¹ e] a la interlínia L₁ manca CSV

¹² et] manca ABV

¹³ sol] sols ACV afegeix e B

¹⁴ tot] manca ABCV

¹⁵ dix al comte] {2 3 1} MS

¹⁶ rescost] manca A amagat BC resclos MS enclos FNPR ascost T

¹⁷ cor] coratge ABCV T

merçé per ço que viva, ans m'acús de mort.¹ Merçé deman per tal que a la mia² anima perdonets e que-l cos façats morir a la mort que ha perservida'''.³

[10] A gran maravella se maravillá lo cavaller del escuder, cor hanc no viu null home qui tan be clamás merçé com [A28] feu⁴ l'escuder. Lo cavaller avallá de son cavall e al escuder besá sos hulls qui ploraven⁵ e⁶ sa boca qui verdaderament clamava⁷ merçé. Et⁸ lo cavaller feu cavaller l'escuder, al qual doná grans dons e-l qual⁹ fo major en tot son alberch''.

[11] Com¹⁰ lo rey ach finides aquestes paraules, lo comte qui merçé li clamava recomptá al rey la rahó per la qual era vengut a sa cort clamar mercé et recomptá lo sermó¹¹ que havia oyt de la passió de Jesuchrist et la mort del lebrer e del ca petit e recomptá les paraules que li hac¹² dites lo cavaller de la passió de Jesuchrist.

[12] Aprés que-l compte ach recomptades totes aquestes coses,¹³ ell¹⁴ dix al rey e a sa cort estes paraules: “En tan gran superbia es¹⁵ estat mon coratge ergullós que, anch no-l poguí humiliar ha omilitat,¹⁶ tro que ab lo poder de la sancta passió de Jesuchrist l'e humiliat¹⁷ en clamar merçé e en estar a genollons denant vos e vostra cort. Car si Christ qui es Deu e home se umiliá a la mort e a homens peccadors, lo qual no havia collpa [L25v] ni tort, yo son¹⁸ digne que-m ofira a morir, cor digne son de mort per mon coratge ergullós, fals, qui moltes vegades m'a fet fer traçió et engan contra mon leal senyor e contra son leal consell''.

[13] Molt plach¹⁹ al rey e a tot son consell les paraules del compte, al qual perdoná e reté-li tota sa terra e feu-lo de son consell. E-l rey e son consell²⁰ loaren lo poder de Deu qui ab humilitat vençia [A28v] tant²¹ coratge ergullós.

[14] Un jorn s'esdevench que aquell compte passava pres d'un monestir noble²² on estaven molts bons homens en²³ penitencia. Un bon hom ortolá s'era donat ha servir aquells sants homens e aportava fems al ort. Dementre que-l compte passava per la carrera, lo comte remembrá en la sancta passió de Jesuchrist et en la santa vida que-ls sants homens feyen en aquell monestir et hac devoció que enaxí com Jesuchrist se liurá

¹ de mort] per digne de mort ABCV T

² mia] manca ABV

³ mort que ha perservida] mort que a persevida *cancel-lat per una altra mà per mort i després refet com mort segon ell ha merescut C* mort que ha merascuda MS FNPR

⁴ feu] fa A manca FNPR

⁵ ploraven] plorava AB FPT

⁶ e] *afegeix de A' afegeix a V*

⁷ clamava] clama MS

⁸ Et] manca ACMSV

⁹ qual] aquel AB

¹⁰ com] quant ABV

¹¹ lo sermó] ABCMSV la raho L lo somni T

¹² hac] havia A

¹³ coses] paraules A

¹⁴ ell] manca ACV si B

¹⁵ es] ha ABCMSV FNPR T

¹⁶ ha omilitat] manca AB FNPR

¹⁷ l'e humiliat] lo humilie A ses humiliat B son humiliat M lo he humiliat FNPR li humiliat T

¹⁸ yo son] ben son yo A

¹⁹ plach] plagneren ABCV

²⁰ son consell] sa cort ABCV T

²¹ tant] tot AB tal MS FNPR

²² monestir noble] {2 1} ABV

²³ en] de A

a humilitat e menyspreá la vanitat d'aquest mon, que enaxí desemperás aquest mon e¹ que-s liurás al pus vil ofici que pogués.

[15] Aquell comte avallá de son cavall e dix al ortolá que li donás sa² senalla on portava lo³ fems e sos vestiments e que prenés son cavall e sos vestiments, los quals li donava. Aquell ortolá respós e dix al compte⁴ aquestes paraules: “Senyer compte, membrats-vos⁵ com un vostre nebot ha estat perdut lonch de⁶ temps ha,⁷ lo qual vos faés cavaller e lo qual voliets afillar de tot quant haviets?” [B15v]

[16] Lo compte respós e dix que ell membrava ço de son nebot que ell⁸ li-n recomptava e dix que moltes vegades l'avia fet çercar per diverses regnes que⁹ anch no-n oý negunes noves. “Senyer —dix l'ortolá—, yo son aquell que vos tant soliets amar”. Lo compte conech que-l ortolá era son nebot. Mas per ço que lonch temps havia que no-l havia [V14] vist e cor era magre per la gran penitència que soferia, no-l havia conegut en son venir.

[17] Molt plach al compte com ach atrobat son nebot e meravellá-s com a tan vil ofici s'era donat. Dementre que-l compte enaxí-s meravellava, ell remembrá com ell matex [A29] volia haver aquell ofici en lo qual era son nebot e meravellá-s¹⁰ de si matex com se meravellava de so en altre que en¹¹ si matex haver volia.

[18] “Amable nebot —dix lo compte—, yo vull que d'aquí adenant sies¹² compte e senyor de tota ma terra et yo vull esser ortolá tots los jorns de ma vida”. [L26]

[19] L'ortolá respós et dix al compte estes paraules: “Senyer compte, aquell jorn que vos m'adobás¹³ cavaller,¹⁴ oý preycar ha un sant home que mellor cosa era en¹⁵ saviea d'ome saber humilitat e saber si mateix en ofici que sia en servir¹⁶ Deu, que esser rey de França. Et per açó, senyor compte,¹⁷ aytal saber no vull gitar de ma anima per lo vostre comptat ni per¹⁸ tot quant vos donar-me poriets. Cor mes am aquesta senalla¹⁹ e aquestes pobres vestitures que vostre cavall ni vostres vestiments. Cor ab ma senalla²⁰ et ab mos pobres vestiments son pus agradable a la saviea de Deu, que no seria ab vostre cavall ni ab vostres vestiments”.

[20] En una ciutat estava un noble burgés qui havia muller e infants e grans riqueses. Aquell burgés desirava molt fortment esser servidor de Deu e no volia haver en son cor nulla altra amor mas la amor de Deu. Mas per la muller e els infants, honraments et riqueses que havia, no podia amar Deu segons que amar lo desirava. Aquell burgés acabá

¹ e] manca MS

² sa] ABCMSV manca L

³ lo] los ABMS FNPR

⁴ al compte] ABCMS manca L

⁵ membrats-vos] membreus AB

⁶ de] manca S FNPR

⁷ ha] manca BS FNPR

⁸ ell] manca CS

⁹ que] e ABV

¹⁰ meravellá-s] meravellaves A

¹¹ en] ABCMSV manca L

¹² sies] afegeix tu L

¹³ m'adobás] ma donas a AB

¹⁴ m'adobás cavaller] me donas lo orde de cavalleria FNPR

¹⁵ en] ABCMSV manca L

¹⁶ servir] afegeix de S servey afegeix de M FNPR

¹⁷ compte] S manca L

¹⁸ per] ABCMSV manca L

¹⁹ senalla] senyalla L

²⁰ senalla] senyalla L

ab sa muller que·l definí e doná a ella e a sos infants tot quant havia a¹ exçeptat un alberch e una vinya que·s² retench a la necessitat de son cors.

[21] Molt poch³ lo burgés mes contemplar⁴ Deu adonchs que d'ebans no faya, emperó l'alberch e la vinya [A29v] que posseya l'embargava algunes vegades en cogitar⁵ en⁶ Deu. Lo burgés doná l'alberch e la vinya⁷ per amor de Deu e adonchs poch mes cogitar⁸ en Deu que d'ebans no feya. Emperó sos fills e sos parents l'embargaven a les vegades e anch lo burgés no poch be a sa volentat satisfer a⁹ amar Deu, entró que se·n¹⁰ aná en terra estranya e fon tan pobre que no ach neguna cosa et adonchs havia Deu en tota sa volentat et neguna cosa¹¹ no·l embargava a amar Deu.

[22] Com¹² Blaquerna ach recomptada ab semblança¹³ a Felix la rahó per que la deytat volch que la humanitat de Jesuchrist fos en est mon en pobretat, passió, desonor¹⁴ et en mort, Felix coneix la rahó per aquelles semblances que Blaquerna dites havia e loá e beney Deu et en son cor proposá a¹⁵ esser pobre tots los jorns de sa vida e desigá morir per donar conexença e amor del Fill de Deu qui, per la sancta humanitat que pres, volch tant esser¹⁶ conegut e amat.

¹ a] manca ABMS

² que·s] que A

³ poch] volch M FNPR

⁴ contemplar] *afegeixen* a AB

⁵ cogitar] co- a la interlínia L

⁶ en] manca ABV

⁷ e la vinya] *afegeix* que posseia A manca BVT

⁸ cogitar] co- a la interlínia L₁

⁹ a] e ABV

¹⁰ se·n] manca A

¹¹ et adonchs havia Deu en tota sa volentat et neguna cosa] *al marge* L₁

¹² com] cant ABV

¹³ semblança] semblances ABCV

¹⁴ desonor] *cancel·lat i expuntuat* de senyor A de senhor V

¹⁵ a] manca A

¹⁶ tant esser] {2 1} AV

[9] De peccat original

[1] [B16] —Senyer —dix Felix—,¹ oyt he recomptar que per lo² peccat mortal que Adam, pare nostre, [L26v] feu adonchs com menjá del fruyt et fo desobedient a Deu som tuyt en pena corporal, ço es a saber fam, set, fret, calt e malaltia e mort n'avem. Encara he hoyt dir que tot hom qui no sia batejat es perdut per lo peccat original. On, com la anima de cascun home no sia de la anima de Adam, e cor null home no deu portar pena, segons³ que a mi es vigares, del peccat que ell propiament no ha feyt, molt me don gran⁴ maravella com pot esser que hom port pena per lo peccat de Adam.

[2] Respós Blaquerua e dix: —Un rey havia tolt un castell ha un cavaller a gran tort. Aquell rey morí e lexá son fill hereter. Lo cavaller qui havia perdut lo castell pregá lo rey que li retés [A30] lo castell que son pare li havia tolt. Respós lo rey e dix que ell no havia colpa dels peccats de son pare; [V14v] cor lo pare no⁵ havia tolt lo castell ab⁶ volentat del⁷ fill, mas ab la sua propia volentat. “Senyer —dix lo cavaller—, enaxí com vos sots rey per vostre pare, enaxí sots tengut a⁸ ssatisfier tot ço a que fos⁹ tengut vostre pare. E cor vos regnats per lo dret que vostre pare avia,¹⁰ sots tengut ha tenir justícia en tot ço que havets per lo rey vostre pare”.

[3] Com Blaquerua ach dit aquest eximpli, ell l'aplicá a son proposit¹¹ dient estes paraules: —En Adam ans que engerrás Caym ni Abel estava tota¹² la humana natura et¹³ en nostra mare na Eva. Et en amdós fo exalçada la humana natura sobre totes les besties e les aus,¹⁴ les¹⁵ plantes, e-ls pexs e les altres coses.¹⁶ Per açó que havem de nostres pares, ço es n'Adam et na Eva, som tuyt en la noblea en que som sobre totes les altres creatures sensibles. Donchs, enaxí com per lo be que havem d'en¹⁷ Adam e de na Eva som honrats, lo qual honrament no havem per nosaltres matexs, enaxí se cové, segons orde de justícia, que siam turmentats e avilats pus fortment que neguna creatura per lo mal¹⁸ peccat que-n Adam¹⁹ e na Eva feren contra lur creador. E per ço cové que tuyt portem pena corporal per lo peccat original.

[4] —Bell amich —dix Blaquerua—si per lo peccat original hom no portava pena en l'anima, adonchs com hom²⁰ no²¹ es batejat, ja no pogra home esser en pus vil estament que bes|tia [A30v] ni que altra creatura, estant home ço que es²² home. E enaxí

¹ Felix] *afegeixen* a blaquerua BC

² que per lo] que per aquell B {2 1 3} VT

³ segons] BCV manca ALMS FNPRT

⁴ don gran] a la interlínia L₁

⁵ no] *afegeixen* li ABV

⁶ ab] *afegeix* la A

⁷ del] dell qui era son B de son CMS FNPR

⁸ a] de A

⁹ fos] era ABCV

¹⁰ avia] *afegida* a la interlínia una h- L₁

¹¹ proposit] proposament ABV

¹² tota] ABCV manca LMS FNPR

¹³ et] a la interlínia L₁

¹⁴ les aus] los aucells ABV FNPRT

¹⁵ les] manca ABV

¹⁶ coses] *afegeix* al marge et L₁

¹⁷ d'en] manca ABM

¹⁸ mal] *afegeixen* el ACV *afegeix* del B

¹⁹ Adam] *afegeix* i cancel·la feu L

²⁰ hom] a la interlínia L₁ manca ACMSV FNPRT

²¹ no] a la interlínia L₁ manca CMS

²² que es] {2 1} A

[L27] Deus no pogra satisfacer al us de sa¹ gran justícia, la qual cové esser tan gran que, enaxí com la bonitat de Deu poch per gràcia exalçar natura d'ome sobre tota creatura corporal, que, enaxí la justícia de Deu, la natura humana en universal, haja poguda baxar e punir et esser tot home qui no sia batejat de pus vil condició que neguna bestia ni neguna creatura; en la qual vil condició está tot home que no sia batejat, cor per absència de bapisme es jutgat a dampnació.

[5] —Senyer —dix Felix—, com pot la passió de Jesuchrist abastar a tan gran virtut que tot l'umanal² linatge ne sia remut, com sia la natura humana³ de Christ .i. home et no molts homens?

[6] Blaquerna dix que la natura humana de Christ, per si tan solament, no pogra⁴ abastar a reembre tot l'umanal⁵ linatge. Mas cor era et es un ab lo Fill de Deu; per açó, per rahó de la nobblea del Fill de Deu,⁶ fo la natura humana tan exalçada en honrrament, virtut [B16v] et⁷ poder que,⁸ no tan solament pot abastar a recrear .i. segle, que si faria a⁹ mil milia segles e¹⁰ molt mes encara.

[7] —Senyer —dix Felix—, pus que tan gran virtut hac la passió de Jesuchrist en salvar son poble, com pot esser que tots los homens d'aquest mon no son en via de salvació, ni per que son mes de infels que no crehen¹¹ en son aveniment¹² que de crestians? Segons açó par que lo seu aveniment no sia abastant a recrear lo mon.

[8] Blaquerna dix que un rey havia moltes bones costumes [A31] en sa persona e havia be acostumat son regne. Aquell rey havia .i. fill que molt amava, lo qual acostumava¹³ en ses costumes e-l qual nodrí com pus bellament poch. Aquell rey morí e son fill regná longament e fo molt savi rey et be acostumat e tench en pau et en justícia sa terra, per les bones costumes en que l'ach nodrit son pare. Aprés la mort del rey, regná .i. rey foll qui no hac bones costumes et gastá e dissipá quaix tot lo¹⁴ regne, per les males costumes que havia.

[9] Blaquerna dix que per una ciutat cavalcava un savi rey ab gran re de cavallés. En la carrera per la qual passava, encontrá .i. prevere qui portava¹⁵ lo¹⁶ cors de Jesuchrist. Aquell rey devallá de son cavall et en¹⁷ terra s'agenollá,¹⁸ la qual terra besá per fer reverència al cors de Jesuchrist. Un foll cavaller se meravellá de ço que-l rey feya et no volch devallar de son cavall [V15] ni fer reverència al cors de Jesuchrist. [L27v] Molt se meravellá lo rey del ergull del cavaller, lo qual gitá de sa cort e al qual tolch son benifet per la desonor que havia feta a Christ.¹⁹

¹ sa] la ABV

² umanal] uman CV mon T

³ humana] al marge L₁

⁴ pogra] potz transformat per una altra mà en pot A

⁵ l'umanal] uma CV malvatic T

⁶ per - Deu] al marge L₁

⁷ et] manca A

⁸ que] e AV

⁹ a] manca AB

¹⁰ e] afegeix al marge a L₁

¹¹ crehen] S eren L

¹² aveniment] afegeix i cancel·la que no eren en son aveniment L

¹³ acostumava] acostuma cancel·lat -va A acostuma BMSV

¹⁴ lo] son A

¹⁵ qui portava] manca A

¹⁶ lo] afegeixen precios FNPR

¹⁷ en] afegeixen la AB

¹⁸ s'agenollá] sagenollar cancel·lada la -r L

¹⁹ a Christ] al cors de jesuchrist e B al cors de jesuchrist MS FPRN

[10] Aprés que Blaquerna ach dites aquestes paraules, ell dix que la passió de Christ abastava a donar al rey exempli de caritat, justícia, devoçió et humilitat et aytanbé abastava al cavaller qui no volch devallar de¹ son cavall. Mas lo cavaller no² volch pendre exempli ni virtut e per açó no es lo mon en error per defalliment de la passió de Christ, ans ho es per ço cor les gents no volen usar de les bones costumes que Christ hac en si [A31v] mateix e que lexá en los apostols, e·ls martirs e·ls sants homens.

¹ de] a la interlínia L_1

² no] non *ABV*

[10] De nostra dona sancta Maria

[1] Estava Felix denant Blaquerna et cogitava en nostra Dona, de la qual se meravellava¹ com poch esser verge après² la nativitat de son Fill e dix a Blaquerna estes paraules: —Senyer molt me meravell de nostra Dona com poch haver son fill sens corrompiment de sa virginitat.

[2] Blaquerna dix que enaxí com lo fill de nostra Dona entrá en ella sens corrompiment de virginitat, que enaxí covench que nasqués sens corrompiment de virginitat. Cor si no o faés,³ fora sa nativitat contra la⁴ natura de la⁵ generació et,⁶ en lo començament de la generació de Christ, fora nostra Dona pus nobla que en la fi com nasch son fill. E la volentat de nostra Dona qui hac⁷ eleta virginitat no pogra esser complida en la nativitat de son fill; donchs, per ço que nostra dona no fos corrompuda ni sa volentat no fos perdent en la⁸ nativitat, volch son fill matex conservar virginitat a⁹ nostra dona, enaxí après del part com ans del part.

[3] Dementre que Felix se meravellava de les paraules que Blaquerna ac dites, Blaquer|na [B17] dix que .i. scolá demaná¹⁰ a son maestre la lugor del sol com pot entrar en la lugor del foch sens corrompiment de la lugor del foch e sens incloiment de la lugor del sol qui no es enclosa dintre la lugor del foch, jatsia¹¹ que sia de dintre.

[4] Aquell mestre era molt savi en la sciencia de filosofia e dix [A32] estes paraules: “Natural cosa es que en tot cors¹² qui sia compost dels .iiii. elements entre la .i. element en l’altre element sens que la .i. element¹³ no corromp l’altre element et de tots los .iiii. elements ix lo compost, [L28] ço es a saber aquell cors qui es compost dels quatre elements. Axí com lo fill de nostra dona sancta Maria qui, en lo ventre de nostra dona estant verge, fo ajustat son cors de la carn de nostra Dona, entrant la .i. element en l’altre e exí¹⁴ del ventre de nostra Dona estant verge. Enaxí com¹⁵ cors compost qui ix engenrat dels elements en altra speçia que no es neguns¹⁶ dels elemens ni en aquell cors no es negun element¹⁷ corromput essencialment”.

[5] —Senyer —dix Felix—, nostra dona com vey a son fill que tant amave pendre, ligar, ferir, escarnir, çrucificar et auciore, com o poch soferir ni per que nostra Dona no morí de dolor com¹⁸ veu¹⁹ son fill mort en la creu?

[6] Blaquerna dix que en una çiutat havia .i. burgés, lo qual era molt fort gelós de sa muller, de la qual havia un fill. La muller del burgés era dona molt casta e molt²⁰ be acostumada et sobre totes coses amava son fill. Aquell burgés havia .i. nebot que molt

¹ meravellava] meravella BS

² après] en A

³ cor si no o faés] *afegeix al marge i cancel·la* que en axi covench si no o fes L₁

⁴ la] manca A

⁵ la] *afegeix a la interlínia* sua L₁

⁶ et] *cancel·lat per lur a la interlínia* L₁

⁷ hac] ABCMSV havia *al marge* L₁

⁸ la] *afegeix a la interlínia* dita L₁

⁹ a] en ABCV

¹⁰ demaná] demanava A

¹¹ jatsia] *afegeixen aiso* CV

¹² cors] ço A

¹³ en - element] manca A

¹⁴ exí] axi *resseguit en exi* A' exint S axi M FNT

¹⁵ com] *afegeixen lo* ABCSV

¹⁶ neguns] negun ABCMSV FNPRT

¹⁷ element] dels elements AB elemens V

¹⁸ com] quant AV

¹⁹ veu] viu ABMS

²⁰ molt] manca A

amava, lo qual havia infamada la bona dona muller del burgés, per ço que·l burgés desamás son fill, et que·l nebot fos hereter après la mort de son oncle. .i. jorn s'esdevench que·l nebot dix [V15v] ha son oncle que ell havia vist exir de la cambra de la dona un clergeu, del qual havia infamada la dona muller de son oncle. [A32v]

[7] Molt fo yrat lo burgés de les paraules que son nebot¹ hac dites e dix a son nebot aquestes paraules: “Bell nebot, si tu me² ames³ ni si vols possehir mes riqueses après ma mort, obeyr te cové mon manament. Ve a ma muller e denant ella mit la ma⁴ en lo ventre de son fill e trau-li lo cor de son ventre, per tal que per la mort de son fill muyra de tristícia e de dolor”.

[8] Aquell mal home vench a la bona dona qui tenia son fill en sa⁵ falda, ab qui·s consolava dels treballs que son marit li donava per rahó de la gelosia en que era. Lo mal home tolch a la dona son fill e denant ella mes lo coltell per lo ventre al infant e puxes hi mes sa ma e trasch lo cor del infant en la⁶ ma, lo qual gitá a la dona⁷ en sa falda. Dementre que·l mal home enaxí l'infant ausia, l'infant cridava e plorava, sa mare regardava et a⁸ ella⁹ deya que li¹⁰ ajudás d'aquell mal home qui l'ausia.

[9] Et¹¹ la bona dona a son fill ajudar no podia,¹² per la gran dolor que havia ans¹³ se meravellava com no moria. Morir volia aquella bona dona pus que son fill mort¹⁴ veyá. Mas per ço que la¹⁵ dona agués gran paciència¹⁶ e a¹⁷ Deu graýs [L28v] los treballs en que·s veyá, Deus no¹⁸ volch que la¹⁹ dona²⁰ morís en aquell temps, ans la feu viure longament en treball et en dolor, per ço que per²¹ la sua fortitut, castedat et dolor la po|gués [B17v] coronar²² en gloria de²³ gran corona de gloria.

[10] —Senyer —dix Felix—, les gents d'aquest mon [A33] com poden haver tan gran esperança en nostra dona sancta Maria?²⁴ Cor molts homens son qui major esperança han²⁵ en nostra dona que en son fill.

[11] —Bell fill —dix Blaquerna—, la carn que·l Fill de Deu pres de nostra Dona val molt mes sens tota comparació que tots los angels, els archangels et mes que tots los homens qui son ni foren ni seran. Et mes val que tot quant Deus ha creat ni neguna cosa no poria Deus crear que tan pogués²⁶ valer com¹ fa² la carn que·l Fill de Deu se vestí en

¹ nebot] *afegeixen* li *ABCS*

² me] mi *AMS* a mi *C FNPR*

³ me ames] ames mi *B*

⁴ la ma] la ma tua *A* la tua ma *BCSV FNPR*

⁵ sa] la *BS*

⁶ la] sa *ABV*

⁷ gitá a la dona] a la dona mes *M FPR* e tiral en la falda de la bona dona *N*

⁸ a] *manca ABV*

⁹ ella] ell *A* li *B*

¹⁰ et a ella deya que li] dientli que li *FNPR*

¹¹ et] *manca AV*

¹² a son fill ajudar no podia] {5 6 4 1 2 3} *FNPR*

¹³ ans] *manca ABMS* e *FNPR*

¹⁴ mort] morir *AC*

¹⁵ la] *afegeixen* bona *ABCVT*

¹⁶ gran paciència] {2 1} *A* paciència *M*

¹⁷ a] *afegeix* a la *interlínia* que *L₁*

¹⁸ no] *cancel·lat L*

¹⁹ la] *afegeix* bona *A*

²⁰ dona] *afegeix* no *L*

²¹ per] en *ABCMS*

²² coronar] conortar *CMS FNPR*

²³ gloria de] *manca MS FNPR*

²⁴ sancta maria] *manca ABV T*

²⁵ major esperança han] {3 1 2} *ABV T*

²⁶ tan pogués] {2 1} *A*

en lo ventre de nostra Dona. E per açó cové que nostra dona sia tan alta e tan exçellent creatura, complida de justícia, caritat, virtut, santetat e poder, que basta³ a la sperança⁴ que·ls justs e·ls peccadós han mester. Et cor tot home peccador o just ha mester los prechs de nostra Dona e son Fill⁵ en aquelles pregaries vol mils⁶ hoyr⁷ nostra Dona que negun sant ni que tots los sants. E⁸ encara, cor⁹ nostra dona es pus diligent en pregar son Fill per justs e per peccadós,¹⁰ per açó ell vol que les gents hajen tan gran esperança en nostra dona.¹¹

[12] Aprés estes paraules, Blaquerna dix a Felix aquesta semblança, per ço que mils ne entengués les paraules que dites havia: —En una terra havia .i. rey molt savi. En aquella terra havia molts mals homens e molt gran justícia tenia aquell rey en aquella terra, per tal que les gents pogués castiguar de llurs mortals falliments. Moltes vegades havia lo rey despagament com de tants homens faya justícia. Et havia desig de perdonar [A33v] moltes vegades, mas no havia home en sa cort¹² qui li sabés fer pregaries segons les quals¹³ rey deu perdonar. E les gents sabien lo rey tan just que desesperaven-se d'ell com¹⁴ lo havien offendut et no li clamaven merçé¹⁵ e·l rey faya d'ells justícia.

[13] Esdevench-se que aquell rey ach una filla molt¹⁶ bella e be acostumada a la qual dix aquestes paraules: “Bella filla molt he gran desig com pogués perdonar, mas¹⁷ les mies gents non¹⁸ han [L29] manera en demandar perdó. A mi se cové que a vos do senyal de gran amor, per ço que les gents qui contra mi fan falliment se confien en vos e que yo per vostres pregaries los deja perdonar [V16] algunes vegades. E a vos, filla, se cové que les gents façats enamorar¹⁹ de vos matexa e de mi, per tal que per vostres²⁰ bones costumes yo vos deja exoir e que les gents, per vostre bon nodriment e per la esperança que hauran en vos, se castiguen dels falliments²¹ que fan, e cové que vos lurs²² mostrets manera com dejen clamar merçé”.

¹ com] quant AV

² fa] fo VT

³ basta] sia abastant A ella abasta B abastat VT

⁴ a la sperança] *afegit i cancel·lat* e la esperança L

⁵ fill] *afegeixen* que AMS

⁶ mils] mes AB

⁷ hoyr] exausir ABCMSV

⁸ E] ni AM

⁹ cor] que A

¹⁰ peccadós] *afegeix* e A *afegeix* que nagun altra sant B

¹¹ dona] *afegeix al marge* que negun altre sant L₁

¹² home en sa cort] {2 3 4 1} ABCV T

¹³ quals] *afegeixen* lo AC

¹⁴ com] quant ABV

¹⁵ merçé] *afegeix e a la interlínia* L₁

¹⁶ molt] *al marge* L₁

¹⁷ mas] *manca* M FNPR

¹⁸ non] no CMV PRT nom F e N

¹⁹ enamorar] en amor A

²⁰ vostres] nostres S FPR

²¹ falliments] *deffelliments* A

²² lurs] los ABCMS FNPRT lur V

[11] Dels profetes

[1] —Senyer —dix Felix—, en aquest temps en que ara som, per que no son profetes? Respós Blaquerna e dix que un rey molt noble havia un fill que molt amava. Aquell rey tramés per tot son regne solepnials missatges, los quals denunciaren a les gents una novella cort que·l rey devia fer a honrament de son fill, lo qual volia fer cavaller [B18] e·l volia heretar de son regne. Aprés la cavalleria del rey jove e lo compliment de la cort, çessaren los missatges que·l rey havia¹ trameses per les terres per tal que [A34] les gents venguesen fer onrrament a son fill.

[2] —Senyer Blaquerna,² aquell rey que vos deytis, per que no feu anans la cort, pus que son fill era digne que enans fos cavaller? Ni·ls missatges qui denunciaven³ la cort del rey, per que morien⁴ enans que fos la cort que lonch temps denunciada avien?

[3] Respós Blaquerna et dix⁵ que la cort prinçipalment era per la honor del rey qui faya la cort. E a son fill tanyia molt major honrrament que les gents que vengren a sa cort no li podien fer, cor aquella cort fo establida segons la alta honor qui·s convenia als .ii. reys qui en aquell temps volgueren tenir cort.

[4] Ffelix dix a Blaquerna per que los profetes havien parlat tan escurament del aveniment de Jesuchrist. Cor si pus declaradament n'aguessen parlat, molts homens hi hagren cregut qui, ignorant⁶ son aveniment, son anats a foch perdurable.

[5] Blaquerna⁷ dix que enteniment e fe son creatures⁸ de Deu. E on pus fortment los profetes parlaren⁹ escurament del aveniment de Jesuchrist, pus ocasionat es l'enteniment humá¹⁰ a¹¹ exalçar si matex en subtilitat et en çercar les obres que Deus ha en si matex et fora si matex, en les quals obres l'enteniment pot mes entendre hon¹² pus l'aveniment de Christ es segretament nunçiat. E açó matex se segueix de fe, qui pot esser major en creure l'aveniment [L29v] de Christ on pus los profetes n'an parlat subtilment.

[6] Blaquerna dix que una vegada s'esdevench [A34v] que·l sant pare apostoli mes en lesta a un sant home que de dos bisbats prenés la .i., qual que mils li plagués. La un bisbat era en una ciutat on havia grans gens. E havia gran renda aquell bisbat, mas sos¹³ prelats e sotsmeses no eren be acostumats e eren en gran quantitat de nombre. En altre bisbat no havia mas petita renda e los clergues e los lechs eren en poca quantitat, mas eren¹⁴ be acostumats. E lo sant home amá mes esser bisbe del poch bisbat que del gran, cor mes amá¹⁵ senyoria de poques persones be acostumades, que de moltes¹⁶ que son en malvats nodriments.

¹ havia] hac A

² blaquerna] *afegeixen* dix felix A'B

³ denunciaven] denunciaren BCS

⁴ morien] moriren ABMV

⁵ et dix] *manca* M FNPR

⁶ ignorant] ignorants ACV

⁷ Blaquerna] *afegeix* contra illo qui dicunt quod fides suffici [...] *la resta tallat* L₂

⁸ creatures] christians A

⁹ parlaren] parlaven ABV

¹⁰ enteniment humá] humanal enteniment AB {2 1} CV

¹¹ a] *ABCMSV manca* L

¹² hon] *ABCSV en* L

¹³ sos] los seus AB los M FNPR seus V

¹⁴ eren en poca quantitat mas eren] *al marge* L₁

¹⁵ amá] amave MS

¹⁶ moltes] *afegeix en* A

[7] Dix Felix: —Senyer,¹ segons la² semblança que dita havets es significat que Deus ama mes en gloria homens de molt alta et sancta vida, que molts homens qui en est mon no hajen hauda gran santedat ni virtut. E cor Deus es tot bo, poderós, gran, ab complida volentat, per açó he³ gran maravella per que Deus no ha ordenat com⁴ en est mon no⁵ haja hauts molts⁶ homens de molt gran santedat, mes⁷ que no son aquells qui hic son estats.

[8] Respós Blaquerna et dix que un abat era home molt sant e devot et havia dejús si monges qui no avien tanta de honestat ni de sancta vida com a⁸ llur orde se convenia, emperó molts monges hi havia qui eren covinentment de bona vida. Aquell abat faya moltes de⁹ abstinències en dejunis e havia molta de santedat e de conversació, per tal que per¹⁰ sancta vida preycás los monges mals que·s convertissen a bon estament e aquells qui eren bons que s'esforçasen ha¹¹ esser en [A35] molt¹² alta perfecció de vida, per tal que gran santedat e conversació significás la alta santedat de lur [B18v] creador.

[9] —Senyer —dix Felix a Blaquerna—, per qual rahó los juheus no·s fan crestians pus que tenen la lig vella que es fundament de la lig nova? Cor gran maravella es que ells tinguen los començaments de la lig nova e que ells ab aquells començaments sien contraris a la fi d'aquells començaments.¹³

[10] Dix Blaquerna que en lo temps de les profetes regná¹⁴ fe fortment per ço cor les gents no eren ab tanta de¹⁵ saviea com son les gents que ara son. E per açó los juheus per fe cuyden tenir la lig vella e han fetes moltes gloses contra·l test,¹⁶ e·ls¹⁷ consequents seguexen lurs pares primers qui falsament contradixeren la ley nova.

[11] E cor son contra lur fi, per açó son en captivitat, segons que ho significá un savi juheu a un al·tre [L30] juheu segons estes paraules: “Era .i. savi juheu qui longament estudiá en sa¹⁸ ley et meravellá·s¹⁹ molt fortment de la captivitat dels juheus en la qual captivitat²⁰ han estat tan longament. Cor en lo temps ans de Christ foren en dues captivitats per alguns grans falliments que feeren. Emperó lur²¹ captivitat hac fi, cor en la una estegueren .ccc. ans et en l'altra .lxx.. Mas en aquesta en que son, an estat mes de mil e²² .cc.²³ anys sens que no saben per que. E aquell juheu creya que en la captivitat en que eren²⁴ fos per¹ rahó de la mort de Jesuchrist e per açó scrivi ha un altre

¹ senyer] a la interlínia L₁

² la] a la interlínia L₁

³ he] es AB

⁴ com] que A

⁵ no] manca ABCMV

⁶ molts] molt A afegeixen mes ABV T

⁷ mes] manca ABV T

⁸ a] afegeix la A

⁹ de] manca A

¹⁰ per] ABCMSV manca L

¹¹ ha] en A

¹² molt] molta A

¹³ Dix Felix: Senyer - a la fi d'aquells començaments] manca FPR

¹⁴ regná] regnave ABV

¹⁵ de] manca A

¹⁶ ·l test] els tests A

¹⁷ e·ls] ACMSV les L

¹⁸ sa] la MS

¹⁹ meravellá·s] meravellaves BCV

²⁰ dels jueus en la qual captivitat] hon AB manca V T

²¹ lur] la A

²² e] manca ABCMS

²³ .cc.] .ccc. MS FPR

²⁴ eren] era AB

que li dixés per qual rahó havien estat tan longament en captivitat, cor temor havia que no fos per ço cor [V16v] los juheus foren ocasió de la mort de Jesuchrist”.

[12] —Senyer —dix Felix—, un crestiá era usurer lo qual havia muller e infants. Al dia de la sua mort li dix son² confesor que no-s podia salvar si no retia³ tot ço que tenia d’usura. Aquell mal|vat [A35v] usurer respós e dix que mes amava esser dampnat que si retia tot ço que havia⁴ d’usura e que sa muller e sos infants haguessen paupertat. Donchs, fort me meravell de la constitució que hom ha feta als juheus, que si-s convertexen, que-s despullen de tot quant an; cor molts juheus serien crestians que se-n lexen per aquella constitució.

[13] Respós Blaquerna:⁵ —Era .i. rey qui havia una ciutat on havia molts juheus dels quals havia gran treut⁶ tots anys, lo qual trahut⁷ era de la usura que-ls juheus fayen als crestians. Esdevench-se que un juheu molt rich fo crestiá ab sa muller e sos infants e tots los⁸ bens ach lo rey. E sa muller⁹ e sos¹⁰ infants e ell mateix foren tan pobres qui quirent per les portes murien de fam. A gran maravella se-n meravellaren les gents del rey qui ach hauts los diners qui eren estats de usura et no donava al home qui era estat juheu de que visqués ell e sos infants.

[14] —Senyer —dix Felix—, un hermitá qui era hom¹¹ de molt sancta vida entrá en una ciutat on havia molts juheus. Aquell hermitá anava per tota la çitutat per ço que de ço que veuria en que Deus fos amat et conegut s’alegrás e del contrari que plorás e clamás merçé a Deu¹² que ho ordenás¹³ a si amar e conexer. Un jorn s’esdevench que aquell hermitá entrá en la¹⁴ sinagoga dels juheus, on hoý que ells¹⁵ maleyen Jesuchrist. E-ls juheus no-s guardaven d’ell, cor cuydaven-sse que fos juheu.

[15] Molt ach gran desplaer aquell¹⁶ hermitá com lo rey crestiá sofferia en sa ciutat estar homens que sien [L30v] [V17] contra la ley del rey e qui desonrren aquell senyor qui es senyor del rey. Com¹⁷ aquell sant home hermitá fon exit de la sinagoga dels juheus, ell viu que-l veger faya [B19] justícia de un crestiá qui havia mort un juheu lo divendres sant¹⁸ de Pasqua, per ço cor membrava la desonor dels¹⁹ juheus que²⁰ havien feta ha Jesuchrist en la creu en la qual lo fee|ren [A36] estar mort e tot nuu per tal que li fos gran²¹ desonor feta.²²

¹ per] ABCMV manca LS

² son] lo seu AB

³ retia] venia A

⁴ havia] tenia ABMS FNPR

⁵ Blaquerna] afegeix e dix L

⁶ treut] tresaur ABV T

⁷ tots anys, lo qual trahut] MS tots anys lo qual tresaur AB T manca CLV

⁸ los] sos ABV T

⁹ muller] afegeixen del juheu MS FPR

¹⁰ e sos] els ABV T

¹¹ hom] manca AV

¹² merçé a Deu] {2 3 1} ABCV

¹³ ho hordenás] ahordonas A

¹⁴ la] a la interlínia L₁

¹⁵ que ells] ABCMS quels juheus L que FNPR

¹⁶ aquell] afegeixen sant ABCV T

¹⁷ com] quant ABV

¹⁸ sant] manca ABV T

¹⁹ dels] que los ABCMS

²⁰ que] manca ABCV T

²¹ gran] a la interlínia L₁

²² feta] a la interlínia L₁ manca MS FNPR

[16] Molt se meravellá¹ lo sant home del rey e dels crestians d'aquella ciutat com podien partiçipar ab tals gents qui tan contraries² son a la alta honor qui·s cové ha Jesuchrist, per lo qual cuyden esser honrrats per tots temps en la gloria de son Pare qui tant ama son honrament et tots aquells qui·l honren en est mon e qui desama tant³ aquells qui li fan desonor.

¹ meravellá] *MS* meravellava *L*

² contraries] contraris *A*

³ desama tant] {2 1} *afegeixen* tots *ABS* {2 1} *V* *afegeixen* tots *M FNPR*

[12] Dels apostols

[1] —Senyer —dix Felix—, fort me meravell com¹ los apostols, qui eren tan² poch en nombre, pogren³ convertir tantes de⁴ gents et ara com som tants crestians et⁵ enfre⁶ tots no podem convertir los infels qui son en lo mon.

[2] Dix Blaquerna: —Un dexeble de un filosof encenya foch denant lo filosof et meravellá·s com de una spira de foch podia muntiplicar tan gran foch. E dix al filosof estes paraules: “Senyer, per qual natura ha lo foch tan gran virtut que ab una spira de foch poria hom cremar tota quanta lenya hom pogués metre⁷ en aquell foch?”

[3] Respós lo filosof e dix: “En lo temps de Jesuchrist foren alguns sants homens qui eren appellats apostols et aquells eren tots enflamats de la sancta graçia e espiració de Deu. Et Deus doná·ls⁸ manera⁹ per que la caritat e devoçió multiplicava e ells, qui ab tot lo poder de lur anima, se esforçaven com feesen¹⁰ Deus amar et conexer”.

[4] —Senyer —dix Felix a Blaquerna—, per que no son ara homens tan afogats en amar¹¹ Deu, que Deus per ells illumin¹² tot¹³ home qui no·l ame ni·l conex?

[5] Dix Blaquerna: —.I. rey molt poderós de tresor e de gents caçava volentés. Esdevench-se un jorn que ell encalçá tan un ors que partí de sos companys. A la nuyt ell vench tots sol¹⁴ al hostal de un pagés albergar e dix que ell era cavaller qui era [A36] de la cort del rey e pregá lo pagés que·l albergás per amor del rey. “Senyer —respós¹⁵ lo pagés—, yo son rey e aquell qui vos appellats rey no es rey”.

[6] Molt se meravellá¹⁶ lo [L31] rey de les paraules del pagés e pregá lo pagés¹⁷ que li sposés¹⁸ les paraules que deya¹⁹ que significaven.²⁰ “Senyer —dix lo pagés—, offiçi de rey es fer tot aquell²¹ be que pot fer en²² son poble e esquivar tot lo²³ mal que·ll²⁴ pot esquivar. E·l rey de qui vos parlats ha pres altre offiçi qui no es de rey, cor ell s'es sotsmés ha encalçar²⁵ besties salvatges per les quals no es rey. E tots jorns está en tristor et en treball com no les pot haver a son plaher. Mas yo²⁶ son rey de²⁷ volentat en ço

¹ com] de AV

² tan] manca ABV T

³ pogren] pogueren ABCM poguessen FP

⁴ de] manca BC

⁵ et] manca BC

⁶ enfre] afegeixen nos ABV

⁷ pogués metre] {2 1} A

⁸ doná·ls] donavels ABV T

⁹ manera] materia BCMSV T

¹⁰ com feesen] manca FNPR

¹¹ amar] ABCMSV amor de L

¹² illumin] illuminas MS FNPR

¹³ tot] tant A

¹⁴ sol] sols A

¹⁵ respós] dix MS FNPR

¹⁶ se meravellá] fo meravellat ABCV T

¹⁷ pagés] manca A FNPR

¹⁸ sposés] ABS respongues L

¹⁹ que deya] manca A manca FPR li avia dites N que havia ditas T

²⁰ que significaven] manca FNPR

²¹ aquell] manca M FN lo PR

²² en] a AB

²³ lo] a la interlínia L₁

²⁴ que·ll] que AMV FNPR T que y C

²⁵ encalçar] afegeix les A

²⁶ yo] afegeixen senyer ABCV T

²⁷ de] afegeixen ma BS

que-m sent tal volentat¹ que, si era rey per poder,² hi³ faria tant que tots los⁴ jorns de ma vida et tota ma terra ordenaria a tal estament que Deus ne fos amat e conegut”.

[7] Dix lo rey al pagés: “Los reys et els grans senyors d’aquest mon son moltes vegades oçiosos e, per tal que no hajen malvats pensaments ni no façen mal, van a la caça a çessar⁵ mal”. Dix lo pagés: “En aquesta caça, senyer, no y es çessat⁶ mal, ans hi es multiplicat segons que ho signifiquen les paraules que un clergue dix a son prelat”.

[8] “Bell amic —dix lo rey al pagés—, prech-vos que-m digats quals paraules dix lo [B19v] clergue al prelat”. “Senyer —dix lo pagés—, un bisbe se donava a gran treball com estava en son bisbat et havia ha [V17v] usar de son ofici. Aquell bisbe empetrà ab l’apostoli que pogués star fora son bisbat et estava en sejorn⁷ et en deport. Et un clerge qui era son official era home de mala vida, e⁸ aquell official faya molts de mals.

[9] Un jorn s’esdevench que lo seu clergue li dix estes paraules: ‘Senyer, molt⁹ me meravell com lo bisbe vos haja¹⁰ acomanat son bisbat, com podets fer tant de mal¹¹ [A37] en son bisbat ni per que no havets consciencia del mal que fets.’ Respós l’oficial: ‘Lo bisbe ha a retre compte de ses ovelles, qui en mi les ha perdudes’. Molt fo lo clerge meravellat¹² d’aquelles paraules e aná a dir al bisbe les paraules¹³ que-l oficial li ach dites”.

[10] “Bell amich —dix lo rey—, que signifiquen aquelles paraules que lo clergue dix al oficial del¹⁴ bisbe? “Senyer —dix lo pagés—, en una esglesia ermitana¹⁵ s’encontraren Volentat e Poder. Gran contrast fo enfre abdosos, cor Poder deya que mes valia que Volentat et Volentat deya que¹⁶ mes valia¹⁷ que no¹⁸ Poder. [L31v] Amdós eligiren per¹⁹ jutge l’ermitá d’aquell loch, lo qual dix estes paraules: ‘Era un savi home sots la senyoria de un rey. Aquell home savi havia gran volentat en fer be e desigava haver tan gran poder com çell que-l rey havia, per ço que feés aquell be qui-s perdia en lo poder que-l rey havia en fer be, per ço cor²⁰ equal voler no havia en fer be son poder”’.

[11] Com²¹ Blaquerna hac dites les semblançes damunt dites, Felix conech per les semblançes²² la rahó per que los crestians no han del foch que-ls apostols havien en convertir los errants²³ et en adur-los¹ ha via salutable² e dix a Blaquerna estes paraules:

¹ volentat] voler ABCVT

² per poder] manca M FNR mon poder P

³ hi] jo ABCVT manca M FNPR

⁴ los] manca MS

⁵ çessar] cassar FNPR

⁶ çessat] cassat F cassar NPR

⁷ sejorn] S senyor L

⁸ e] manca ACV

⁹ molt] afegeixen fort ABCV

¹⁰ haja] ha M FNPR

¹¹ fer tant de mal] {2 3 4 1} ABV

¹² lo clerge meravellat] {3 1 2} A

¹³ e aná - paraules] manca ABVT com lofficial li ach axi respost per que lo clergue se moch del official e aná dir al bisbe les paraules C

¹⁴ al oficial del] {3 2 1} ACMSV FNPR

¹⁵ ermitana] ABCMSV manca L

¹⁶ que] afegeixen ella BCV FNPRT

¹⁷ mes valia] {2 1} BCM FNPRT

¹⁸ que no] que ABS FNPRT de CMV

¹⁹ per] a ACMSV manca B

²⁰ cor] afegeix en A afegeix lo rey B

²¹ com] quant ABV

²² damunt - semblançes] al marge L₁

²³ errants ABCMSV errats L

paraules: —Esdevench-se en una ciutat que morí un rich hom, lo qual lexá a sos infants e a sa muller moltes de³ riqueses. En aquell dia que morí aquell rich ome,⁴ foren venguts de la esglesia sa muller e sos infants qui en aquell dia hagren molt plorat per la mort del rich hom. Un gat denant ells, dementre seyen⁵ en una gran sala, jugava ab una⁶ ploma en tal manera que la muller, els infants e los altres,⁷ qui per ells acompanyar⁸ estaven en la sala, se reyen del gat e de la ploma.

[12] Dix Blaquerna que un dia estava un sant home pelegrí denant la creu e esguardava ab los hulls corporals la creu e ab los hulls spirituals remembra|va [A37v] ço⁹ que la creu significava de la sancta passió de Jesuchrist. Dementre que aquest pelegrí enaxí estava, ell viu entrar en l'esglesia dos capellans que de les coses temporals¹⁰ parlaven en les quals paraules s'alegraven et estigueren longament.

[13] Aquell pelegrí dix als¹¹ capellans estes paraules: “Senyors capellans, vosaltres sabets que après la mort de Jesuchrist fo comanada la sancta Esglesia en guarda de sent Pere. E après la mort de sent Pere tro ara ha hauts molts apostolis¹² qui successivament son estats pastors de sancta Esglesia. On com per la creu sia significada la greu passió de Jesuchrist et la desonor que pres en est mon, donchs fort me meravell com pot negun fill de sancta Esglesia estar¹³ alegre, com sia Jesuchrist en est mon tan avilat, aontat, menyspreat per tant home desconexent¹⁴ et per tant home qui no li ha grat de la alta honor que li ha feta en est mon.

[14] “Senyer pelegrí —dix un dels capellans—,¹⁵ una vegada oý [B20] recomptar que un rey molt honrrat et molt rich jugava als escachs. [L32] Un savi home dix a aquell rey per que estava oçió e no feya tot lo be que fer podia a honrrar Deu, pus que Deu havia creat lo mon per tal que hic fos honrrat. Dix aquell rey que ell jugava per ço que no faés mal ni cogitás en mal e per ço que passás lo temps en que [V18] era. Aquell savi dix al rey que Deus no-l havia fet rey per ço que no faés mal ne cogitás mal ne per ço¹⁶ que estigués oçió, ans ho havia per ço que feés be tots jorns¹⁷ que viuria.

[15] Dementre que lo savi deya aquestes paraules al rey, un altre savi considerava en son cor com molt de be se perdia en la ociositat del rey et molt de mal se-n seguia, et dix al rey estes paraules: “Senyer rey, Poder, Saviesa, Volentat s'encontraren après de una bella font. Com agren estat longament pres de aquella font e agren parlat de moltes coses, Poder recomptá la multitud de virtut que havia en diverses maneres en fer be et en esquivar mal. Plorá Saviea per ço cor aquella¹⁸ virtut se perdia per¹⁹ ço cor la Volentat

¹ en adur-los] induirlos *AB*

² salutable] de salut *BM FNPR*

³ de] manca *BMS FP*

⁴ home] afegeixen e *ABCS FPR* senyor afegeixen e *M N*

⁵ seyen] sesian *A T* que seyen *S* quells seyen *M FPR* sezia *V*

⁶ una] afegeixen gran *M FPR*

⁷ los altres] daltres *A*

⁸ acompanyar] manca *AV T*

⁹ ço] a la interlínia *L₁* manca *MS FNR* lo *P*

¹⁰ temporals] corporals *A*

¹¹ als] afegeixen .ii. *ABV*

¹² apostolis] apostols *ABV FNPR T*

¹³ estar] afegeix en *A*

¹⁴ desconexent] descreent *ABCV FPRT* manca *M* de infaels *N*

¹⁵ capellans] *ABCMSV* clergues *L*

¹⁶ no faés - per ço] al marge *L₁* manca *CMS FNPR*

¹⁷ tots jorns] tot lo temps *ABCMSV FNP* tots los jorns *R*

¹⁸ aquella] *ABCMS* ella *L*

¹⁹ per] e per *ABV*

no movia lo¹ Poder a usar d'aquella virtut. Dementre que la Saviea axí plorava, la Voljentat [A38] cantava e s'alegrava e-l Poder ociós estava”.

[16] —Senyer Blaquerna —dix Felix—, on se pren, ni per qual natura² esdevé que los sarrayns tenen e han tengut tan longament la sancta Terra d'Oltramar en que³ Jesuchrist fo nat et crucificat e sebolit?⁴ Cor molt me meravell dels crestians qui tan longament ho han sofert.

[17] Dix Blaquerna: —Un sarraý qui era soldá et senyor d'aquella terra escriví al apostoli⁵ et als reys dels crestians una letra on se contenia com ell se meravellava molt fortment com los crestians cuydaven conquerir aquella terra per força d'armes corporals, sens⁶ semblants armes spirituals ab les quals los apostols, preycant e sostinent mort, convertiren tota aquella terra d'Oltramar, la qual perderen crestians per força d'armes corporals, segons la usança que Mafomet e sos conseguts conquistaren aquella terra, la qual per força d'armes tenen e posseexen contra tots los crestians d'aquest mon e contra l'alta honor qui-s⁷ cové a Jesuchrist e a sos conseguts.

[18] —Senyer —dix Felix—, molt⁸ fort me meravell en que-s pren ni per qual natura⁹ los homens d'aquest mon entenen tan fortment [L32v] en esser honrrats, com sia cosa que a Deu tan solament se covenga honrrar.¹⁰ E si a negun home se cové honrrament, que li covenga per ço que en aquell honrrament Deus ne sia honrat.

[19] Blaquerna dix que un molt alt e noble rey tench gran cort e ajustá moltes de gents, per ço que tots lo¹¹ honrasen a-quella cort e que tuyt veesen la alta honor que-s convenia al rey et a sa alta¹² senyoria. Aquell rey era molt savi e volch honrrar un seu fill per mostrar son poder, lo qual fill feu rey e¹³ semblant a si en poder et en honrrament et maná a totes les gents que vengudes [A38v] eren a¹⁴ aquella cort que honrassen son fill en la honor que al¹⁵ rey¹⁶ cové.¹⁷ Los de mes homens d'aquella cort hagren enveja de la honor del fill del rey e desigaven haver l'onrrament que-l fill del rey havia, lo qual honrrament les gents no volen aver ha honrrar¹⁸ Deu mas ha honrrar¹⁹ si matex.

[20] —Senyer —dix Felix—, los emperadós, reys e comptes, prínceps²⁰ e barons et encara prelat, los quals son tan honrrats en est mon, com pot esser que enaprés lur mort son en est mon tan poc honrrats e los apostols que foren homens pobres e haontats en est mon dementre vivien²¹ [B20v] foren e son après lur mort tan honrrats, colts et celebrats?

¹ lo] ABCMSV manca L

² natura] manera A N

³ en que] on BMS FNPR

⁴ sebolit] una primera -o- ha estat resseguida fins a -e- L₁

⁵ apostoli] la i afegida al marge L₁

⁶ sens] ABCMSV sents L

⁷ qui-s] que ABV

⁸ molt] manca A

⁹ natura] afegeixen que ABS FNPRT

¹⁰ honrrar] honrrament ABCV T

¹¹ lo] -s afegida al marge L₁

¹² alta] manca ABCV T

¹³ e] manca e ha estat cancel·lada A

¹⁴ a] an A

¹⁵ al] en A a BC

¹⁶ rey] afegeixen se AB

¹⁷ cové] convenia M FNPR

¹⁸ honrrar] honor MS FNPR

¹⁹ ha honrrar] manca A a honor de MS FNPR

²⁰ e comptes princeps] {3 1 2} AV {1 3 2} B

²¹ vivien] viviren A

[21] Blaquerna dix que Antechrist venrrá en lo mon per entençió que sia honrrat en l'onrrament que a Jesuchrist se cové tan solament, lo qual Antechrist volrrá esser honrrat contra Christ et per açó après sa mort será molt desonrrat en est mon e en l'altre.¹

[22] —Senyer —dix Felix—, un home molt gran clergue deya a gran re de gents que Antechrist [V18v] era nat et que en breument deuria² venir et regnar en lo mon. E après sa mort deu esser la fi d'aquest mon. On com Deus haja creat aquest mon per ço que y multiplich³ molts sans homens de molt alta vida, los quals ab Deu sien tots temps en gloria. Et cor tan poch s sien estats los sants homens qui son passats, fort me don gran maravella de Deu com vol donar fi al mon tantost ni per que no fa durar lo mon tan longament tro que sien stats molts sants homens martirs per la sua amor.⁴

[23] Blaquerna dix que .i. rey hedificá⁵ un gran palau. Aquell rey ordená molts homens ha⁶ obrar [L33] longament en aquell palau. Gran fo la renda que-l⁷ rey establí ha hedificar aquell palau. Et cor lo palau covenia esser molt gran en quantitat et en noblea,⁸ per açó covench que los homens qui bastien lo palau fossen molts e fossen de gran saviea e noblea. Esdevench-se que, dementre aquells hedificaven aquell palau, vengren molts mals homens qui hausiren [A39] e destroviren aquells homens qui-l palau bastien.

[24] Aquell rey tramés homens altres⁹ a¹⁰ hedificar lo palau. Altra vegada foren mals homens qui aquells ausieren e destroviren et¹¹ lurs bens¹² guastaren. Molt fo lo rey indignat¹³ contra los homes qui auseyen¹⁴ los obrés del palau e dix que, pus sa volentat volia que-l palau s'acabás, de necessitat se covenia que la obra durás tan longuament tro¹⁵ que-l palau fos complit, per ço que la volentat del rey agués lo compliment per lo qual volch hedificar lo palau.

[25] —Senyer —dix Felix—, en lo temps dels apostols eren molts de miracles e¹⁶ après lur mort son estats molts homens sants qui fahien molts de miracles, ab los quals son convertits molts homens a la Esglesia romana. Ara, en aquest temps en que som, se fan poch de miracles e poch son los homens qui a nostra fe se convertesquen, per que me¹⁷ do gran maravella.

[26] Dix Blaquerna: —En lo temps de les profetes se covenia que per creença hom convertís les gents cor leugerament creyen e en lo temps de Christ e dels apostols se convenien miracles, cor les gents no eren molt fundats¹⁸ en escriptures e per açó amaven miracles, qui son demostracions de coses visibles corporalment. Ara som esdevençuts

¹ e en l'altre] manca AV T

² deuria] deu ABCV T devia M FNR

³ montiplich] S multiplicas L multipliquen P multiplican R multiplica T

⁴ amor] ABCMSV mort L

⁵ hedificá] hedificava ABCV T

⁶ ha] manca AV

⁷ que-l] daquell ABV T

⁸ noblea] afegeix e A

⁹ homens altres] {2 1} ABMSV FNT homens P tres homens R

¹⁰ a] manca AL

¹¹ et] afegeix los A

¹² lurs bens] {2 1} A

¹³ indignat] ABCMSV indigne L

¹⁴ auseyen] aucieren AMV FNPRT havien morts B

¹⁵ que la - tro] al marge, repetit a la interlínia L₁

¹⁶ e] ABMS manca CL

¹⁷ me] man ABMSV

¹⁸ fundats] fundades ABMS FNPR

en temps que les gents amen rahons neccessaries,¹ cor son fundats² en grans sciencies de filosofia e de theologia. E per açó les gents qui ab filosofia son cayguts en error contra la sancta fe romana, coven conquerir ab rahons neccessaries e destróvir a ells lurs falses oppinions ab rahons neccessaries, les quals rahons sien per filosofia e per theologia.

[27] Molt se tench Felix per content³ de les paraules de Blaquerna et loá e beney Deus qui-l havia il·luminat [B21] de la encarnació del Fill de Deu, en la qual duptava adonchs com vench [L33v] a Blaquerna. Ffelix pres comiat de Blaquerna et aná per lo mon cerquar maravelles ab les quals pogués conexer e amar [A39] Deu.

[28] Ffenit es lo primer libre e seguex-se lo segon libre.

¹ neccessaries] *afegeix a la interlínia* per ço *L*₁

² fundats] *fundades* *A*

³ content] *contengut* *ACV T*

[II] COMENÇA LO SEGON LIBRE, QUI ES DELS ANGELS

[Pròleg]

[1] Com¹ Felix fo partit de Blaquerna, ell se·n aná per una gran² vall on atrobá una carrera. Tot aquell dia aná Felix que no trobava³ nulla cosa de que·s meravellás. Dementre que Felix se·n⁴ anava per aquella vall, ell desijava a ver alguna maravella e, [V19] cor no la veyá, proposá en son coratge que·s meravellás en considerar alguna cosa maravellosa. Dementre que Felix axí cogitava, ell⁵ esdevench en una petita esglesia on estava .i. hermitá qui tenia lo *Libre dels angels*, en lo qual legí⁶ per ço que dels angels hagués conexença.

[2] Ffelix fo a la porta de la esglesia on havia altar de sent Miquel. Sobre la porta de la⁷ esglesia era⁸ pintat un home qui havia ales e qui tenia unes balanças, on era figurat que sent Miquel pesava les animes. Molt fo Felix meravellat de la⁹ significança e dix al hermitá estes paraules, aprés que al sant senyal de la creu hac feta¹⁰ la¹¹ reverença que·s cové, e que hac saludat lo sant home.¹²

[3] —Senyer hermitá —dix Felix—, que significa aquesta pintura que es sobre lo portal de¹³ vostra esglesia? L'ermitá dix a Felix que aquella figura significava l'angel¹⁴ sent Miquel qui pesava les animes. Ffelix dix al ermitá si era angel neguna cosa, cor molt o desijava saber.

¹ com] cant AB

² gran] manca A

³ trobava] atroba ABCSV FNPR

⁴ se·n] manca ABCV T

⁵ ell] manca MS FNPR

⁶ legí] legia A

⁷ de la] daquella ACV T

⁸ era] havia A

⁹ de la] daquella ABCV T

¹⁰ feta] fet A

¹¹ la] ABV manca CLMS FNPR

¹² lo sant home] manca cancel·lat i afegit al marge l'ermita A

¹³ de] afegeixen la S FNPR

¹⁴ significava l'angel] era del angel A

[13] Si angel es o no es¹ alguna cosa

[1] Com² Felix hac pregat al hermitá que li digués si angel es alguna cosa, l'ermitá li significá angel esser³ segons estes paraules: —Bell fill —dix l'ermitá—, natural cosa es que tota creatura ama sa semblança e, aytant com les unes coses son pus semblans a les altres, d'aytant son pus amadores. Et per ço s'esdevench que un rey havia .ii. fills. Lo fill major⁴ era⁵ molt pus fortment⁶ semblant en figura que-l menor e, per la major semblança que-l fill major havia al rey,⁷ ama|ve⁸ [A40] mes lo fill major que-l menor. Lo fill menor era semblant a la reyna, la qual amava mes lo fill menor que-l major e, per ço cor lo rey [L34] amava mes lo fill major que-l menor, era⁹ la regina¹⁰ despagrada del rey e meravellá-s del rey per que amava mes lo fill major¹¹ que-l menor.

[2] Aquella¹² regina dix al rey aquestes paraules: “Senyer rey, molt me do gran maravella vos per que amats mes la un fill que l'altre, com sien amdosos los¹³ fills vostres”. Aquell rey era molt savi e demaná a la regina per que ella amava mes lo fill menor que-l major. La regina respós et dix que ella amava mes lo fill menor que-l major per ço cor lo fill¹⁴ menor era pus semblant a ella.

[3] “Regina —dix lo rey—, neguna creatura no es tan semblant a Deu com es¹⁵ angel, cor angel no ha cors et es cosa invisible e ha major poder d'entendre e d'amar Deu que neguna creatura. E si tant era¹⁶ que-l¹⁷ angel no fos neguna¹⁸ cosa, seguir-s'ia que Deus no fos tan amador de ço que li seria pus semblant que dessemblant. E vos, regina, hauriets¹⁹ major virtut [B21] et orde en amar vostra semblança que Deu en amar sa semblança,²⁰ la qual cosa es impossible.”

[4] —Senyer —dix Felix al hermitá—, molt me plau la semblanca que-m havets donada, per la qual m'avets significat que-l²¹ angel es alcuna cosa. Mas de la regina me meravell²² fortment, perquè no conexia en lo rey la natura per la qual amava pus la sua²³ semblança que la sua dessemblança, pus que la regina en si matexa ho desconexia.

[5] —Bell fill —dix l'ermitá—, tant es gran participació entre volentat et enteniment que per²⁴ la volentat de la regina, que amava mes lo fill menor que-l major, desigava l'enteniment de la regina a conexer semblant natura esser en la volentat del rey

¹ es] manca MS FPR

² com] quant ABV

³ esser] manca A es B

⁴ major] afegeixen li AV

⁵ era] afegeixen li BS

⁶ forment] manca BC N

⁷ rey] afegeixen lo rey AB N

⁸ amave] afegeixen lo rey ACV T

⁹ era] al marge L₁

¹⁰ era la regina] {2 3 1} A

¹¹ mes lo fill major] {2 3 4 1} ABV

¹² aquella] la qual i cancel·lat la A la qual B

¹³ amdosos] afegeixen los LS

¹⁴ fill] manca ABCV T

¹⁵ es] manca ABV lo T

¹⁶ era] sera BC

¹⁷ que-l] que ABCV T

¹⁸ neguna] ACV manca LMS FNPR

¹⁹ hauriets] ABCM havets LS FNPR

²⁰ que deu en amar sa semblança] S manca L

²¹ que-l] que ABCV T

²² meravell] afegeix molt A

²³ pus la sua] mes sa A mes la sua S

²⁴ per] AB manca CLMSV FNPRT

a la volentat de la regina, membrant [V19v] la regina pus sovint¹ la sua semblança en aquell fill qui mes la semblave² que en aquell fill qui semblava lo³ rey.⁴

¹ sovint] *afegeix* per *A*

² semblave] *ABCMSV* semblança *LN*

³ lo] al *BMS FNPR*

⁴ que en aquell fill qui semblava lo rey] *manca i ha estat cancel·lat* lo rey *A*

[14] Que es angel?

[1] [A40v] —Senyer —dix Felix—, l'esser del angel, que es, ni¹ qual cosa es ço que² angel es?

[2] Dix l'ermitá estes paraules: —Era un rey qui no sabia que era rey ni ofici de rey. Aquell rey feu un gran falliment contra ofici de rey, per lo qual falliment se seguí molt gran dampnatge a tota sa terra e a moltes d'altres terres. Molt³ fon yrat lo rey d'aquell falliment que fet havia, lo qual no poch adobar, tant de dan se·n era seguit! Molt⁴ se marvellá lo rey⁵ com tant de [L34v] dampnatge s'era seguit d'aquella errada que feta havia e maldix son pare qui·l havia engenrrat e sa mare qui·l havia conçebut, com no li havien mostrat en sa joventut tanta de sciencia per la qual sabés que es ofici de rey ni que es rey. E cor l'avien posat en ofici lo qual no sabia que era,⁶ maldeya son pare e sa mare.

[3] Molt fortment se marvellá Felix d'aquella semblança que·l ermitá li deya, cor no li era vijares que fes al proposit segons lo qual ell li demaná⁷ angel que era. L'ermitá conech que Felix se marvellava e que no entenia la semblança que dita li havia e dix aquesta semblança a Felix: —En un gran monestir estava un sant religiós qui de sancta vida sobrepujava tots los altres religiosos qui estaven en aquell monestir. Per la alta⁸ vida que aquell sant home havia, havia privilegi sobre tots los altres d'estar tot sol en una cambra en que menjava e jaya e Deu pregava totes les⁹ vegades que·s volia.

[4] E esdevench-se que un jorn ell se marvellá que era ço per que hom vey a ni hoya ni hodorava¹⁰ ni¹¹ gustava et sentia. Et¹² estant aquell¹³ hom en esta consideració, .i. rey vench veer aquell sant home, per la gran fama que havia hoyda de la santedat d'aquell sant¹⁴ hom. Lo rey viu aquell sant religiós pobrement vestit e viu son pobre lit en que lo religiós jaya. [A41] L'abat d'aquell monestir loá lo sant home de la aspra vida que sostenia en menjar, jaer, vestir et en les altres coses per que lo cors es en aflicció.

[5] Molt se marvellá lo sant home del abat qui lloava; cor, lloant ell, acusava si matex e son orde contra la alta penitència a la qual son orde era establít per los sants homens qui son passats, los quals foren homens de molt¹⁵ gran penitencia.

[6] Estant que aquell sant home se marvellava del abat [B21v] qui·l lloava, lo rey dix al abat aquestes paraules: “Natura es d'aquestes coses corporals qui vivifiquen los senys corporals com hom ne¹⁶ usa segons la manera per la qual hom ha plahers sensuals. E per açó los homens mundans¹⁷ fan a la vista bells palaus, belles vestedures e volen veer coses belles, per ço que la vista haja major plaher on pus ço que veu es bell.

¹ ni] e AC

² que] quel ACSV

³ molt] ffort M FPR

⁴ molt] manca M FPR

⁵ se marvellá lo rey] {3 4 2 1} *afegeixen* molt MNPR {3 4 1 2} F

⁶ era] sera AB

⁷ li demaná] *afegeix* al L demanave ABCV T li demenave MS FNPR

⁸ alta] ABCMSV sancta L manca P

⁹ les] manca MS

¹⁰ hodorava] S ordonava la segona o sembla haver estat resseguida a e per una altra mà L

¹¹ ni] e ACBV T

¹² et] manca ACV

¹³ aquell] *afegeixen* sant ABCV NT

¹⁴ sant] ABCMSV manca L

¹⁵ molt] ABMSV manca CL

¹⁶ ne] AMS non L

¹⁷ mundans] ABCMSV mundanals L sensuals N

Açó matex fan los homens mundans¹ als altres sens corporals, cor per rahó del hojr, [L35] volen hojr paraules de lahor.² E per lo odorar, volen odorar³ nobles odors. E⁴ per lo gustar volen menjar⁵ delicats menjars e volen beure nobles vins. E per⁶ lo palpar volen haver nobles lits e molts vestiments⁷ e-s mouen a carnals delits”.

[7] En les paraules que-l rey recomptava del offici de la sensitiva, coneix lo sant hom que⁸ era la virtut per que-ls homens senten⁹ les coses sensibles, co es a saber que la virtut sensitiva ama usar per natura en semblants coses de si mateixa en grans delets e benenances, cor natural cosa es que tota cosa ama sa semblança en gran benenansa.

[8] —Senyer [V20] —dix Felix al sant hermitá—, molt me meravell de vostres eximplis, cor vijares m'es que no facen res al proposit¹⁰ de que yo us deman.

[9] —Bell amich —dix l'ermitá—, scientment vos faç aytals semblances per ço que¹¹ vostre enteniment exalçets ha entendre, cor on pus escura es la semblança¹² pus altament enten l'enteniment que aquella semblança enten.

[10] Aprés aquestes paraules, l'ermitá dix a Felix: —Amable fill, Deus (beneyt sia ell!) es remembrable e¹³ en|telligible [A41v] et amable molt fortment. Et per açó ha fet angel qui es ajustat de tres essencies,¹⁴ ço es a saber recolencia, intelligència et volentat.¹⁵ Ab la recolencia membra Deu, ab la intelligència enten Deu, ab la volentat ama Deu. Enaxí, bell fill, angel ab tot¹⁶ son esser contempla Deu, remembrant et¹⁷ entenent e amant. E per açó que aquella contemplació sia molt gran, vol Deus que angel sia cosa espiritual, no havent cors, per tal que lo cors no li¹⁸ do negun empachament a contemplar Deu.

[11] —Bell amich —dix l'ermitá—, neguna creatura no pot esser pus semblant a Deu que memoria, enteniment et volentat que son .i. esser ajustat, qui es angel. Aquestes .iii. natures del angel signifiquen en Deu tres¹⁹ persones divines et la unitat dels angels²⁰ significa la unitat de Deu, que es una en tres persones. On per açó, bell fill, que de Deu e de sa obra²¹ pusquen haver conexença e per²² la conexença que-n havem²³ lo amem e-l

¹ mundans] *ABCMSV* mundanals *L*

² lahor] loar *A*

³ odorar] manca *A*

⁴ e] manca *AV*

⁵ menjar] manca *A*

⁶ per] a la interlínia *L₁* manca *MS FNPR*

⁷ nobles lits e molts vestiments] molls lits e molls vestiments *AV T* molls draps molls lits e molts vestiments *B* moylls draps molts llits molles vestedures *C* nobles lits e molts vestiments *M FPR* mols litz et mols vestimens *V* molts llits e molt vestiments *N*

⁸ que] ço que *ABS* so que *CM*

⁹ senten] sensen *L*

¹⁰ al proposit] *ABC* a la propietat *LMS FNPR*

¹¹ que] a la interlínia *L₁*

¹² semblança] *afegeix e L*

¹³ e] manca *ACSV*

¹⁴ essencies] *CV* species *A* sciencies *LMS FNPR*

¹⁵ volentat] volencia *ABV*

¹⁶ tot] - t a la interlínia *L₁*

¹⁷ et] manca *ABCMSV FNPRT*

¹⁸ li] manca *M FNPR*

¹⁹ tres] les *ABV* les 3^{es} *CT*

²⁰ dels angels] del angel *ABV T*

²¹ obra] *afegeix i cancel·la* pus *L*

²² per] quen *A* que daquella *B*

²³ havem] *AB* han *LMS FNP* manca *N*

laudem e·l honrem,¹ ha Deus creat angel a sa semblança, per tal que en aquella semblança lo conegam e·l amem.²

[12] Com³ l'ermitá ach mostrat a Felix ço que angel es, ell retorná a les semblances damunt dites e dix que ales⁴ en figura⁵ d'ome signifiquen que angel es esperit qui·s mou per qualsevol [L35v] loch,⁶ sens que lo⁷ loch no li pot donar enpachament a son moviment. Per les balances⁸ es significat que angel benigne porta en paradís les animes justes e lo maligne angel porta les animes que moren en peccat.⁹ Per sciencia de rey es significat esser bo¹⁰ angel ço qui sab ço a que es creat e qui ama ço a¹¹ que es creat. Per ignorancia de rey es significat¹² angel maligne qui fa en la sua malea¹³ peccar et errar molts homens, axí com en la ignorancia del rey d'on se segueix molts de mals. [B22v] Per los delits¹⁴ dels¹⁵ senys¹⁶ corporals es significat que angel es cosa qui se delita en membrar, conexer e amar Deu e angel maligne es ço qui·s¹⁷ turmenta en membrar, conexer et desamar Deu.

¹ amem - honrem] A amen e loen e lonrren CLMS FNPR

² conegam e·l amem] BC lo conega e lo am A coneguen el amen CLMSV FNPR

³ com] cant AV

⁴ ales] aquelles AV T aquelles expuntat i corregit a ales C

⁵ figura] figures BV T

⁶ qualsevol loch] qual loch se vol ABCMSV FRT on vol N afegeix que vol P

⁷ lo] manca A

⁸ balances] semblances A

⁹ peccat] afegeixen en infern A' MS FNPR

¹⁰ bo] a la interlínia L₁ manca ACMSV FNPR

¹¹ a] manca ABV T

¹² significat] afegeixen esser B FNPR esser ha estat cancel·lat S

¹³ malea] malícia AB

¹⁴ delits] -el- a la interlínia L₁ altres A P dits MS FNR

¹⁵ dels] manca A

¹⁶ senys] .v. senys ABCV P .v. sentits T

¹⁷ qui·s] s afegeida a la interlínia L

[15] De enteniment d'angel

[1] —Senyer —dix Felix—, molt me do gran maravella d'angel com pot haver conexença de les coses corporals, com sia sens hulls corporals.

[2] Dix l'ermitá: —En una carrera se encontraren .ii. homens ab .i. pelegrí qui venia de Jerusalem,¹ la un dels dos homens era filosof e l'altre era jurista.² Lo filosof demaná al pelegrí d'on venia. Lo pelegrí dix al filosof que ell venia de Jerusalem. Aquell filosof demaná al pelegrí de Jerusalem³ et de ses [A42] circumstancies.⁴ Lo pelegrí recomptá al filosof la disposició de la ciutat de Jerusalem, segons que⁵ la havia vista e segons que la ymaginava.⁶ Lo jurista dix al filosof que gran maravella se donave del pelegrí com podia haver conexença de la disposició de Jerusalem, pus que no-l veyá corporalment. Respós lo filosof e dix⁷ que virtut de ymaginació es ymaginar aquella cosa qui hom⁸ ha vista ni no⁹ la veu. Per la qual ymaginació, l'enteniment pot entendre les coses corporals,¹⁰ jatsia que no les haja vistes corporalment.

[3] —Senyer —dix Felix—, lo pelegrí, cor havia vista Jerusalem, [V20v] lo poch¹¹ ymaginar. Per la ymaginació, lo podia significar al enteniment que-l entesés, mas l'angel no ha¹² hulls corporals e per açó no pot ymaginar ço que no ha¹³ vist e, per defalliment de ymaginació, no ho¹⁴ pot entendre.

[4] Dix l'ermitá que un mestre legia una greu liçó a sos escolans. Enfre aquells escolans havia .i. escolá qui era presumptós, ergullós, vana|gloriós [L36] e no entés la liçó punt,¹⁵ la qual liçó entengueren los altres escolans. E¹⁶ aquell escolá hac openió que lo mestre no entengués¹⁷ ço que deya e tENCH lo contrari e¹⁸ de ço que¹⁹ era veritat de la liçó. Gran disputa fo entre lo mestre e-l escolá. Lo mestre dix al escolá estes paraules: “Reconta-s que-l²⁰ angel enten per volentat e volentat vol per enteniment. Cor amant angel Deu, enten en²¹ Deu et, entenent Deu, ama Deu. Et per açó ha-li Deus donada virtut que com ama alguna cosa, que encontinent la enten e, com enten alguna cosa, encontinent la ama si es amable o la desama si es ayrable. Cor enaxí cor ha²² ordenança enfre ymaginació et vista corporal que hom pusque ymaginar ço que ha vist corporalment, enaxí²³ molt mils ha donada Deus ordenança enfre l'enteniment del angel

¹ ab .i. pelegrí - Jerusalem] manca AVT e B

² jurista] *afegeixen* et anant per lur cami encontraren .i. palagri A'B

³ Aquell filosof - Jerusalem] manca A FNPR

⁴ circumstancies] encontrades A P

⁵ que] *afegeix* ja A

⁶ que la ymaginava] la imaginacio lon instruia A la sua ymaginacio B

⁷ lo filosof e dix] {3 4 1 2} A

⁸ hom] ABCV no LMS FNPR

⁹ ni no] S ni L

¹⁰ corporals] ABCMSV temporals L

¹¹ poch] pot A

¹² ha] ABMS havia L

¹³ que no ha] *repetit i cancel·lat* L

¹⁴ no les] ACMS no ho B nols L

¹⁵ punt] manca ABCV T present FNPR

¹⁶ e] manca ACV

¹⁷ entengués] entenien ACV enteses B

¹⁸ e] manca BCMSV

¹⁹ deya e tENCH lo contrari e de ço que] manca i s'ha cancel·lat i expuntuat deya A

²⁰ que-l] que ABCV

²¹ enten en] entenien A enten B entenien V

²² ha] BCM han LS

²³ enaxí] *afegeixen* e ABCV

qui·l enten e la volentat qui·l ama. Per la qual ordenança l'angel, amant, enten ço que ama o desama”.

[5] Com¹ lo maestre hac dites aquestes paraules, l'escolá conech que la rahó per la qual no havia² entesa la liçó del maestre era per ço cor desamava entendre per humilitat e amava entendre per ergull e per vanagloria.

[6] E³ aquell escolá dix al maestre e als escolans aquestes paraules: “Enfre un cavaller e un clergue era questió de un castell, cor cascun deya que·l castell era seu. Segons veritat [A42v] lo castell era del cavaller, lo qual entenia que·l castell era seu. Lo clergue creya que·l castell fos [B23] seu et cuydava entendre ço que no entenia. Amdosos foren denant lo jutge qui volia donar la sentència.⁴ E⁵ dementre que el volia donar la sentència,⁶ e ell conech que·l clerge amava⁷ mes haver lo castell que·l cavaller, e d'açó se doná gran⁸ maravella lu jutge. Cor segons rahó natural, major volentat deu haver aquell qui enten ço que ama, que aquell que creu en ço que ama.⁹ Com lo jutge se fo meravellat longament, ell dix: “Si el clergue agués enteniment d'angel, ell desamara haver lo castell, cor angel benigne segons ço¹⁰ que ama enten e segons ço que¹¹ enten ama”.

¹ com] cant ABV

² en] cancel·lat L

³ e] manca ACV

⁴ sentència] *afegeixen* del castell ABV T

⁵ e] manca AV

⁶ e dementre - la sentència] *al marge* L₁ manca CMS FNPR

⁷ amava] ama AV

⁸ gran] molt ABV T

⁹ que aquell - que ama] manca AV T

¹⁰ ço] ABC manca LMSV FNPR T

¹¹ enten] *afegeixen* ell ABV T

[16] De paraula d'angel

[1] —Ermitá senyer,¹ prech-vos que-m digats si en² angel ha paraula. Cor si³ un angel parla ab altre, molt me do gran maravella com sia cosa que paraula no-s coven|gua [L36v] a nulla cosa, mas tan solament a cosa que haja boca e lengua ab que mova l'aer en lo qual sia formada paraula.

[2] Dix l'ermitá: —Lig-se en l'*Avangeli* de sent Johan que en lo començament era paraula, la qual paraula era⁴ persona del Fill de Deu, lo qual Deu es lo Pare qui engenrra la paraula qui es lo Fill, sens que no ha bocha ni lengua, cor cosa es⁵ speritual et, entenent si matheix,⁶ engenrra la paraula, ço es lo Fill. E per ço Deus ha dada⁷ virtut natural⁸ als angels, per ço que li sien semblants en haver paraula sens bocha e lengua et moviment del aer.⁹ Enaxí com Deus lo Pare, entenent si matex, engendra paraula, enaxí angel, amant e entenent Deu e si matex, parla ab Deu e loa Deu et un angel parla ab altre sens boca e lengua e moviment d'aer.

[3] Dix l'ermitá: —.I. sant [V21] religiós estava en oraçió, en la qual lo demoni lo temptá de luxuria. Aquell sant home membrá una dona molt bella, la qual s'era a ell confessada del peccat de luxuria. Aquell sant home sentí en si matheix escalfament de carn, per ço que remembrava¹⁰ de les paraules que la dona li havia dites. La volentat d'aquell religiós hac plaher de ço que la memoria membrava, tro que-l enteniment hac consciencia d'aquell remembrament e d'aquella volentat et escalfament. Per la gran consciencia del enteniment la volentat se girá en desamar, la¹¹ memoria a oblidar los plahers de luxuria. E per açó lo sant hom conech la manera¹² segons la qual l'enteniment parla spiritualment ab la memoria e ab la volentat, jatsia¹³ que-l enteniment ne la memoria ni la volentat no hajen boca ni lengua ni mouen l'aer.

[4] L'ermitá dix a Felix que .i. pastor dormia al sol e, per la gran calor del sol, la humiditat ach passió,¹⁴ cor la secor de la calor del sol la¹⁵ ach consumida en lo ventre del pastor. E per açó, per rahó de pocha humiditat, lo pastor, en durment, sompniava que ell venia¹⁶ ha una bella font en la qual bevia un leó, del qual lo pastor havia gran pahor. Aquell pastor ymaginava la bellesa d'aquella¹⁷ font et havia yra del leó, com no-s partia d'aquella¹⁸ font, e-naxí lo pastor parlava en sa anima¹⁹ spiritualment.

[5] —Senyer [L37] —dix Felix—, angel per quina manera parla ab²⁰ home? Dix l'ermitá:—.I. cavaller era batle et estava en una ciutat que era d'un noble rey. Aquell

¹ Ermitá senyer] {2 1} A

² en] manca ABCMS FNPR

³ si] afegeixen en LM FNPR

⁴ era] es la ABCV T

⁵ es] ABCMSV manca L

⁶ matheix] afegeixen et LMS FNPR

⁷ dada] donade A

⁸ natural] e natura AV T

⁹ aer] afegeixen on ABCV T

¹⁰ que remembrava] ques remembers A

¹¹ desamar] afegeixen e ABV afegeix en C

¹² manera] memoria AV T

¹³ jatsia] afegeixen aço AV T

¹⁴ e] afegeixen e CLSV FNPRT

¹⁵ del sol la] M lo ACLSV FNPRT la B

¹⁶ venia] AV bevia CLMS FNR

¹⁷ d'aquella] de la ABCV T

¹⁸ d'aquella] de la ABV T

¹⁹ parlava en sa anima] {2 3 4 1} M FNPR

²⁰ ab] al AB

rey¹ era molt just et molt savi² et en lo comencament, com feu³ lo cavaller batle, era aquell cavaller⁴ hom just e leal. E esdevench-se [B23v] que aquell cavaller fo home molt injust et avar en son offiçi. Un dia s'esdevench que lo batle considerava⁵ en lo mal estament en que era et meravellá·s fortment qui·l havia desviat del bon estament en que esser solia. Dementre que enaxí⁶ cogitava, ell sentí en sa anima tristicija e contricció, per la qual hac greu passió.

[6] Longament estech⁷ en tristicija e en dolor per los fallimens que fets havia contra son ofici e, dementre que contricció havia, no faya injuria ni usava mal de son ofici. Un jorn s'esdevench que un mercader li aportá una bella copa d'argent plena de dinés, per ço que no penjás un son⁸ fill qui havia servida mort. Dementre que·l mercader li presentava⁹ la copa, ell sentí¹⁰ [A43v] alegrar sa anima, qui havia lo representament¹¹ de la copa. E, com la¹² hac presa et hac proposat¹³ que no faés justícia¹⁴ del fill del mercader, ell sentí entristar sa¹⁵ anima qui hac consçiença del falliment¹⁶ que faya. E per açó lo batle hac conexença de la manera segons la qual lo bon esperit e el maligne sperit parlaven¹⁷ ab sa anima.

¹ rey] manca ACV

² just et molt savi] {4 2 3 1} M FNPR

³ feu] fo A

⁴ era aquell cavaller] {2 3 1} FNPR

⁵ considerava] considera ABCV T

⁶ axí] aço AB

⁷ estech] *afegeixen* lo batle ABCV T

⁸ son] seu ABCMSV FNPR

⁹ presentava] representava SV

¹⁰ sentí] sentia A

¹¹ representament] present A

¹² la] lo batle AV T ach proposit que no faes justícia per ço com li envejava lo present de la copa empero lo batle força si mateix e pres la copa e com B

¹³ proposat] proposit CS

¹⁴ justícia] *afegeix al marge* et per ço com li enbargava lo present de la copa e per ço lo batle força si matex e pres la copa e com la hac presa he hac proposat que no faés justícia *i repetit* hac proposat que no faes justícia L₁

¹⁵ sa] la sua AV T

¹⁶ del falliment] dels felliments ABCV T

¹⁷ parlaven] -rl- a la interlínia L parlave AMS FNPR

[IX] COMENÇA LO .IX. LIBRE QUI ES DE PARAÝS ET¹ EN PRIMER²

[116] De la gloria dels angels

[1] Dix l'ermitá a Felix que la gloria que los angels han en paraýs es tan gran que, qui en aquest mon tota entendre la podia, sobre totes³ coses se⁴ meravellaria. Cor en aquella gloria a Deus donada tanta de la⁵ semblança de sa granea, que maravellosa cosa es membrar et entendre aquella gloria que los angels han en paraýs.

[2] Per ço que Felix se mareveyals⁶ de la gloria dels angels dix l'ermitá⁷ aquestes paraules: —Deus en paraýs assembla⁸ a ses dignitats les qualitats⁹ dels angels segons¹⁰ que en lurs calitats los angels ne poden reebre semblançes, cor la bonea de Deu assembla¹¹ a si mateixa la bonea dels angels et açó matex fan la granea, la eternitat, lo poder de Deu et totes les altres. La bonea de Deu assembla¹² a si mateixa la bonea dels angels en granea de si mateixa et d'eternitat, poder, saviea et axí de totes. Acó matex fa la granea de Deu qui assembla¹³ [V121] a si mateixa la granea dels angels en bonea, eternitat, poder, saviea de Deu. Et axí de totes les dignitats de Deu, cor cascuna per si et en si et les unes et les altres assembla¹⁴ et enforma les calitats dels angels per ço que sien vas esperitual en qui reeben gloria de Deu.

[3] Ço per que Deus¹⁵ vol que la gloria dels angels sia molt gran en la bonea, granea, duració, poder, saviea, volentat et en totes les calitats angelicals es per ço que los angels molt pusquen contemplar Deu en sa essencia, en ses dignitats, en sa trinitat et en sa unitat. Cor on pus fortment Deus dona semblança de ses dignitats a les calitats dels angels et semblança de sa essencia a la essencia dels angels, pus fortment los angels lo poden contemplar et fruir.¹⁶

[4] En la essencia de Deu la bonea qui es Pare, de tota si mateixa engendra lo¹⁷ Fill, qui es bonea, et cor aquella bonea qui es Pare et¹⁸ es Fill son .i.^a mateixa essencia et está la distinció en la persona qui es Pare et en la persona qui es Fill, et açó matex s'enten del Sant Sperit et s'enten de totes les dignitats de Deu. Estant enaxí en¹⁹ esta obra intrinseca en Deu, s'ajusten en angel²⁰ totes ses calitats a reebre conexença [A222] et amor de la divinal obra et, per la contemplació que an d'aquella obra,²¹ ix en ells tan

¹ et] manca BCSV

² en primer] manca BC N primerament MS FRT en primerament V

³ totes] -s a la interlínia L₃

⁴ se] sen AV T

⁵ la] manca AB

⁶ se mareveyals] afegeix al marge i cancel·la dix al hermita L₃

⁷ l'ermitá] al marge L manca ACMSV FNPRT

⁸ assembla] AV a semblança LMS FNR

⁹ qualitats] dignitats A P

¹⁰ segons] -s a la interlínia L₃

¹¹ assembla] AC a semblança LMS FNR

¹² assembla] A a semblança LMS FNR

¹³ assembla] AB a semblança LMS FNR

¹⁴ assembla] ABMSV a semblança L FNR

¹⁵ Deus] al marge L₃ manca MS FNR

¹⁶ fruyr] al marge L₃

¹⁷ lo] manca A

¹⁸ et] afegeix a la interlínia aquella qui a la interlínia L₃ afegeix qui B

¹⁹ en] manca ABMS FNPRT

²⁰ angel] langel AC

²¹ obra] afegeix sembla [...] tan gran L₃

gran sentiment de gloria, axí parla,¹ que cor² no o poria cogitar ni boca parlar ni orelles oyr.³

[5] Molt cogitá Felix en la gran gloria del angels, la qual l'ermitá li hac afigurada en la essencia de Deu et en ses dignitats et persones. Et cor entés aquella gloria tan gran, estech meravellat longament enans que al hermitá pogués dir aquestes paraules: — Senyer, molt me do gran⁴ maravella, pus que los angels han tanta de gloria, per que los homens d'aquest mon no·ls fan mes de reverencia he d'onor. Car los homens⁵ peccadors no los creen ni los obeexen, ans davant ells fan et dien vilanies et peccats et coses que als angels son desplaents et desagradables.

[6] —Ffill —dix l'ermitá—, lo foch et l'aygua son contraris et per açó fa la un contra l'altra.

[7] Entés Felix per aquesta⁶ semblança que los homens peccadors han contrari us de les semblançes que han, en quant son creats,⁷ a les semblançes que los angels han de Deu. Et per açó los⁸ peccadors an calitats creades semblants a⁹ les calitats dels angels et, d'aquelles calitats que han, usen¹⁰ lo contrari d'acó per que les calitats son creades.¹¹ Molt plach al hermitá com Felix havia¹² entesa¹³ la semblança que li havia donada et meravellá·s com la havia entesa¹⁴ leugerament.

[8] —Ffill —dix l'ermitá—, en paraýs, on los angels han gloria, es lur gloria en moltes maneres et aquelles maneres son tantes et tant grans que yo¹⁵ no les te poria nombrar¹⁶ ni afigurar. Mas en|ten [B123] com en poca cantitat te¹⁷ poré alguna cosa afigurar¹⁸ segons estes paraules. En angel¹⁹ bonea sua ama sa semblanca en la granea, en la duració et en lo poder et en la saviea et en totes les calitats que·l angel ha. Et per açó, cor la bonea ama en totes²⁰ sa semblanca, es en cascuna de les dignitats la bonea matexa, en tal manera que totes aquelles calitats son bones et la bonea ha en si matexa totes les semblançes de les calitats [A222v] et per açó la bonea es gran, durable, poderosa et axí de totes.

[9] Acó matex, fill, que²¹ te dich²² de bonea que ama sa semblança en totes, te poria dir de granea qui ama sa semblanca en totes²³ [L181] et axí de cascuna calitat angelical qui ama sa semblança la .i.^a en l'altra. Et per açó fill cor se²⁴ segueix de les calitats

¹ parlá] manca una altra mà ha cancel·lat axi parle ASN parlant BC

² cor] carn AP

³ oyr] -r a la interlínia L₃

⁴ do gran] al marge L₃

⁵ d'aquest mon - los homens] al marge L₃

⁶ aquesta] aquella ABVT

⁷ creats] criatures ABVP

⁸ los] -s a la interlínia L₃

⁹ a] de A

¹⁰ usen] afegeixen en ABCMV

¹¹ creades] al marge -des L₃

¹² havia] ach C manca M FNR

¹³ entesa] entes M FNR

¹⁴ entesa] afegeixen tan ABCV

¹⁵ yo] leu ABP manca S

¹⁶ nombrar] ABCMV membrar LS

¹⁷ te] ten BCV

¹⁸ afigurar] significar ABCVPT

¹⁹ angel] afegeixen la ABCV T

²⁰ en totes] enten ABP entes V

²¹ que] ABCMSV manca L

²² dich] dit ABVT

²³ te poria dir - en totes] manca MS FNR

²⁴ se] sos ABMSV FNPRT

angelicals qui es [V121v] desirat, et es tanta la¹ gloria que·l² angel ha, que maravella seria a comptar et considerar.³

[10] Ffill, en dos graus t'e parlat de la gloria que los angels han en paraýs. Lo primer es de la gloria que los angels an en Deu, lo segon⁴ de la gloria que en si matexs han.⁵

[11] Ara te vull parlar de la gloria que han en los homens qui amen Deu et enten aquesta gloria segons estes paraules: —Los angels amen tant Deu que amen tot ço que Deus ama e tots aquells qui Deus amen.⁶ E cor Deus ha creat home a sa ymatge et a sa semblança, amen los angels los homens cor son a ymatge et a semblança de Deu. Et com hom vol contemplar Deu ab sa ymatge et semblança, adonchs los angels an d'açó molt⁷ gran gloria, cor plaher an com se seguex en home la fi per la qual Deu ha creada⁸ sa semblança.

[12] Con⁹ Felix ach entesos los .iii. graus¹⁰ que los angels an de gloria, ach-ne¹¹ gran plaher cor molt li semblá maravellosa gloria et gran la gloria dels angels. Emperó dix que semblant li era que, pus que los angels havien gloria de les bones obres que fan los bons homens, que deguessen haver pena de les males obres que fan los mals homens, com sia cosa que los angels degen esser yrats com home fa neguna cosa contra la bonea de Deu.

[13] —Ffill —dix l'ermitá— los angels han major gloria de les obres que fa Deus que de les obres que los homens fan. Et per açó aquella obra que Deus fa¹² en si et en los angels et en los homens, conserva en los angels que no han pena de les males obres que fan los homes mals, ans n'an gloria quant¹³ los ponex la justicia de Deu ho com los perduna la misericordia de Deu.¹⁴

[14] —Senyer —dix Felix—, com los angels agen¹⁵ tan gran gloria en Deus et en si matexs, fort me meravell que ells pusquen haver gloria per negu[na [A223] cosa que los homens feessen,¹⁶ sia que sia bona o que sia mala.

[15] —Ffill —dix l'ermitá—, del començament se seguex la fi,¹⁷ de la fi se seguex lo començament.

[16] Per ço que l'ermitá ach dit, entés Felix que ordenada cosa era et raonable que los angels haguessen gloria en Deu, per lo be que Deus fa als¹⁸ homens et per la amor que los homens li han; cor justicia o requer per ço que los angels amen tot ço que Deus ama et tots aquells amen qui Deus ame.¹⁹

¹ la] a la interlínia L₃

² que·l] que ABCV

³ comptar - considerar] {2 1} A

⁴ segon] afegeix es A

⁵ en si matexs han] {4 1 2 3} MS FNPR

⁶ et - amen] S manca L

⁷ molt] manca A

⁸ ha creada] hi ha creada sa ymatge e A

⁹ con] can ABV

¹⁰ graus] ABCMSV gaugs L

¹¹ ach] BCMS han L

¹² fa] ha ABM FNPR

¹³ quant] com A

¹⁴ ho - Deu] al marge L₃ manca MS FNR

¹⁵ hagen] SV han L

¹⁶ feessen] fassen ABS manca C

¹⁷ de] afegeixen e BCMSV FNPRT

¹⁸ als] en los ABV

¹⁹ ame] amen CMV FNRT

[117] De la gloria que¹ la anima d'ome ha en paraís²

[1] Felix dix al hermitá que ell se meravellava com anima pot haver gloria en paraís sens lo cors, com sia tant amant³ lo cors et no aja⁴ ell en paraís tro al dia de resurrecció.

[2] —Ffill —dix l'ermitá⁵—, Deus,⁶ es remembrable, intelligible et amable, ha creada anima d'ome per tal que·l membre, l'entena et l'am. Et cor Deus ha creades coses sensuais a demostrar la granea de⁷ ses dignitats, ha creat lo cors d'ome⁸ per tal que veja et que oja com grans son les coses corporals⁹ que Deus a creades.¹⁰ Per açó la anima pot haver gloria, pus¹¹ ha¹² la fi a¹³ que es creada, ço¹⁴ es a saber membrar Deu entendre¹⁵ et amar¹⁶ Deu, en que está tota sa gloria e, après lo dia del judici, haurá gloria ab lo cors com a gloria d'ome et ara la ha com a gloria d'anima.¹⁷

[3] Ffill no·t pories pensar com gran es la gloria [L181v] que anima ha en paraís, cor Deus en tota sa essencia, en totes ses dignitats, en totes ses .iii. persones, en tota la obra¹⁸ que ha en si matex, es gloria de la anima. Et per açó pots¹⁹ conexer, pus²⁰ anima ha gloria en tot Deu, que sa gloria es molt gran et molt maravellosa.

[4] Molt se meravellá Felix de les paraules que·l hermitá deya, cor [B123v] no li era vijares que anima, qui [V122] es cosa poca et finida, pogués haver gloria en tota la essencia et en totes les dignitats et en totes les persones de Deu. [A223v] Et l'ermitá li²¹ dix aquestes paraules:²² —Deus es tot sens part et sens parts, cor cosa es qui no·s pot partir en part ni en parts. Et tot Deu es²³ digne que per anima sia membrat, entés et amat en sa totalitat. Et per açó cové que anima en tot Deu haja sa gloria. Cor si no ho havia, seria Deus departit, la qual cosa es impossible.

[5] Entés Felix ço que·l ermitá deya et meravellá·s de la gran²⁴ gloria que anima ha en paraís. Cor si en est mon ha hom gran plaher com membra, enten et ama algun seu amich, jassia²⁵ que tot no·l membra ni·l entena, quant mes aurá hom gloria en paraís, on hom membrará, entendrá et amarà tot²⁶ Deu! Com¹ Felix hac dites² estes paraules, ell

¹ que] de *MS FNRT*

² d'ome - paraís] manca *MS FNR*

³ amant] amat *BS N*

⁴ aja] vaja *MS FNR*

⁵ l'ermitá] *afegeixen* car *ACSV T afegeix* per ço com *B afegeix* com *M FNPR*

⁶ Deus] *afegeix a la interlínia* qui *L₃*

⁷ de] *a la interlínia* *L₃* e *MS*

⁸ d'ome] manca *A*

⁹ corporals] temporals *A P*

¹⁰ creades] *afegeixen e ABCMSV FNPR T*

¹¹ pus] -s *a la interlínia* *L₃*

¹² ha] que a *AS* que ve a *B* que es venguda a *M FN*

¹³ a] per *BMS FNR*

¹⁴ ço] *a la interlínia* *L₃*

¹⁵ entendre] enten *afegeix -dre* *L₃*

¹⁶ membrar - amar] *afegeix a ama a la interlínia una - r L₃* membra deu enten e ama *ACV PT* que membra deu el entena elam *B* membrar deu enten deu e amar *S*

¹⁷ d'anima] *afegeix al marge* quelit anima que tantum es diligens corpus pote sine ipso haverem gloriam in paradiso *L₂*

¹⁸ obra] gloria *A P*

¹⁹ pot] *afegeix a la interlínia una -s L₃* pots *AB P*

²⁰ pus] *afegeix* que *ABS FNPR* plus que *corregit a* pus *C afegeix* que la *M*

²¹ li] manca *AC*

²² paraules] *afegeix al marge* quelit anima qui est finita pote here gloriam in tota essentia divina *L₂*

²³ es] esser *CMS FNR*

²⁴ gran] manca *M FNR*

²⁵ jassia] *afegeixen aço* *AB*

²⁶ tot] manca *ABMSV FNPR T*

pregá l'ermitá que li dixés la manera segons la qual l'anima ha gloria en tota la essencia, en³ totes les dignitats⁴ e-n totes les persones de Deu.

[6] Et l'ermitá li dix estes paraules. Dix l'ermitá que anima d'ome just membra, enten et ama en paraýs que la essencia de Deu es bonea, granea, eternitat, poder et axí de totes,⁵ et cascuna dignitat, en si et per si et en l'altre, es tota la essencia de Deu sens neguna diferencia de essencia et de natura. Encara membra, enten et ama com tot lo Pare, qui es tota la essencia⁶ et es totes les dignitats, de tot⁷ si matex engenra lo Fill et espira lo Sant Esperit. Et lo Fill, qui es tota la essencia et es totes les dignitats, de tot⁸ si matex espira lo Sant Esperit. Encara membra, enten et ama la anima⁹ en paraýs con lo Sant Spirit, qui es tota la essencia¹⁰ et es¹¹ totes les dignitats, en tot si matex fruex si matex et lo Pare et lo Fill. Et cor l'anima tot açó per tot Deu membra, enten et ama, per açó ha gloria en tot Deu et en tot son membrar, entendre et amar.

[7] Entés Felix ço que l'ermitá deya, mas meravellá-s que anima pogués haver gloria en tot Deu et que no entesés tant en Deu com Deus enten [A224] en si matex et pregá l'ermitá que li declarás ço de que ell se meravellava.

[8] Et l'ermitá li dix estas paraules: —Anima d'ome no pot tant entendre com la¹² saviea de Deu, mas cor Deus es tot en si matex et es tot si matex¹³ sens que no¹⁴ fa part. Et ha donada sa semblança a la anima en¹⁵ totalitat segons que li¹⁶ ha donada en bonea et en granea et en duració et en saviea et axí de les altres dignitats, per açó la anima enten tot Deu et membra tot Deu et ama tot Deu en paraýs. Cor si no ho faya, la¹⁷ totalitat de Deu no hauria assemblat¹⁸ axí¹⁹ tant l'anima com ha²⁰ la²¹ bonea, granea et axí de totes. Et seria menor a²² assemblar²³ e²⁴ bonea et les altres serien majors, et açó es impossible. Mas enaxí com la bonea et les altres dignitats de Deu son majors que la bonea et les altres qualitats de la anima, enaxí la totalitat de Deu es major en l'ente[n]iment [L182] de Deu que en l'enteniment de la anima. Et per açó Deus enten mils tot si metex que la anima,²⁵ jassia que la²⁶ anima²⁷ entena²⁸ tot Deu.

¹ com] can *ABV T*

² hac dites] *al marge L₃*

³ en] *al marge L'*

⁴ dignitats] *afegeix et a la interlínia L₃*

⁵ totes] *afegeixen dignitats MS FNR*

⁶ essencia] *afegeixen de deu sens neguna diferencia CV T*

⁷ tot] *manca BCSV T*

⁸ tot] *manca A*

⁹ la anima] *manca A P*

¹⁰ con lo - essencia] *al marge L₃ manca M FNR*

¹¹ es] *manca A P*

¹² la] *manca A*

¹³ et es tot si matex] *manca A P*

¹⁴ sens que no] *afegida una -n L₃*

¹⁵ en] *afegeixen tota sa ABV T*

¹⁶ li] la li *A manca V lei T*

¹⁷ faya la] -a i l- *al marge L₃*

¹⁸ assemblat] *assemblant BMS FNPR*

¹⁹ axí] *aci ABCMS FNPR*

²⁰ ha] *manca A*

²¹ com ha la] *al marge L₃*

²² a] *cancel·lat a la interlínia per en L₃ manca a expuntuada A*

²³ assemblar] *manca assemblant expuntuat A semblant B*

²⁴ e] *afegeix la A*

²⁵ anima] *afegeix no fa L₃*

²⁶ la] *ABCMSV manca L*

²⁷ que ... anima] *al marge L₃*

²⁸ entena] *entena una altra mà cancel·la una a AV PT*

[9] Molt plach a Felix ço que l'ermitá li ach esplanat de Deu et de sa totalitat, cor molt se meravellava que la anima pogués entendre tot Deu et que no-l entena¹ tant com Deu enten si matex. On com Felix se fo alegrat longament de² ço que-l ermitá li ach declarat, ell li dix aquestes³ paraules: —Senyer, com vos m'avets⁴ declarat com anima⁵ ha gloria en membrar, entendre et amar tot Deu, prech-vos que·m declarets e·m mostrets [V122v] com tota la anima ha gloria en Deu. Cor molt be se cové que, pus la anima ha gloria en tot Deu, que la⁶ anima haja gloria en tota si matexa.

[10] —Ffill —dix l'ermitá—, cor tot Deu es digne de esser membrat, entés et amat, ha⁷ la totalitat de Deu influïda sa semblança en la memoria, enteniment et⁸ volentat de la anima, co es a saber que tota la essencia d'Ell⁹ membrant, entenent et amant qui es en la anima, vol Deus que sia fruen d'Ell.¹⁰ Et aquell membrant, entenent et amant son la essencia de la anima, en quant son essencies substancials et la anima es ajustada d'aquelles¹¹ essencies per manera de forma et es agent en¹² membrar, entendre et amar Deu et Deus es membrat, entés et amat. Et enaxí tota la anima es gloriejada en Deu, per ço que la totalitat de Deu influesca et emprema en tota la anima la semblança de tota sa gloria.¹³

[11] —Fill —dix l'ermitá—, tu qui·t vols meravellar et cerques maravelles, enten com gran es la gloria de la anima que es en parayís et entin·ho per esta semblança que·t diré. En la essencia del foch qui crema la lenya, major cosa hi es la for|ma [B124] et la materia que no es la calor ni la lugor del foch, cor la forma et la materia son¹⁴ la essencia del foch et la calor et la lugor¹⁵ son calitats del foch. Emperó per tot lo foch está calor et está lugor e·n aquella essencia del foch la calor no cessa de escalfar ni la lugor d'illuminar.

[12] Molt plach a Felix la semblança que·l hermitá li ach feta,¹⁶ cor per aquella entés que tota la essencia de la anima fruya essencialment Deu et¹⁷ per açó per¹⁸ tota sa essencia havia gloria et¹⁹ per tota sa substancia. Aprés entés que lla anima per totes et ab totes ses calitats havia²⁰ gloria fruent ab aquelles²¹ obres que Deus ha en les creatures. Et enaxí, segons granea de gloria, Felix se meravellá de la gran gloria que anima ha en parayís.

[13] L'ermitá dix: —Fill, maravella·t et²² entin com gran gloria ha anima d'ome just en parayís, cor la memoria membra que la volentat ha tota la gloria que vol haver et

¹ entena] entenia AV PT entenes B

² de] *afegeix* tot A

³ aquestes] *repetit i cancel·lat* L

⁴ m'avets] me ajats ABCMV FNPRT

⁵ anima] la anima ABCMSV FNPRT

⁶ que la] ABMS aquella L

⁷ ha] a la interlínia L₃

⁸ et] *al marge* L₃

⁹ d'Ell] manca AV PT

¹⁰ d'Ell] deu ABCV PT

¹¹ d'aquelles] que les CMS FNR

¹² en] a AB

¹³ gloria] -loria *al marge* L₃

¹⁴ son] *afegeixen* en CMV FNRT

¹⁵ del foch - la lugor] qui A' P

¹⁶ feta] dita ABCMSV FNPRT

¹⁷ et] a la interlínia L₃

¹⁸ per] manca ACSV PT en B

¹⁹ et] manca A P

²⁰ havia] aura AV P ha B

²¹ aquelles] *afegeix* les L₃

²² e] a la interlínia L₃

l'enteniment enten que la volentat a quella gloria que vol haver que la¹ ha per granea de voler, entendre et membrar segons que la granea de Deu influex sa semblança en la volentat e·l voler e en la memoria² et lo membrar³ e en l'enteniment e·l entendre. Et açó segons granea de semblança de la bonea⁴ et axí de totes les dignitats de Deu.

[14] Longament considerá Felix en ço que·l ermitá deya de la granea de gloria. Et com ach entés ço que l'ermitá li ach dit, ell se meravellá fortment de la granea de la gloria com ella sia tan gran et com un mestre de⁵ divinitat que era bisbe⁶ amava mes la gloria d'aquest mon que del altre.

¹ la] aquella *MS* ella *FNR*

² e en la memoria et] *al marge L₃* e la memoria e *AV T* en la memoria *B P* e la memoria *MS FNR*

³ lo membrar] *AV al marge membra L₃* en membrar *B manca MS FNR*

⁴ Et açó - de la bonea] *manca A P*

⁵ de] *afegeix la A*

⁶ que era bisbe] *manca A P*

[118] De la gloria que lo¹ cors del home haurá en paraýs²

[1] —Senyer —dix Felix—, segons que he oyt dir en paraýs no menjará home ni beurá ni odorará ni [L182v] haurá carnal delit. Et per açó me marvell del cors com porá,³ sens aquestes coses, [A225] haver complida gloria.

[2] —Ffill —dix l'ermitá—, en paraýs seran los corsos dels sants gloriejats.⁴ En aquella glorificació será lur gloria corporal.⁵ Cor axí com lo ferre en la fornal está ignit et tot ple de foch dins et defora, enaxí lo cors, en la gloria que la anima haurá en veer la essencia et les dignitats e⁶ les divines persones, será tot gloriejat, ço es a saber que lo cors haurá tot lo⁷ compliment que la volentat volrrá en granea de bonea, poder, duració,⁸ saviea. Et açó matex se seguirá⁹ de totes les semblances que la anima ha de Deu.

[3] Entendrá l'enteniment granea de¹⁰ gloria corporal et la memoria membrará aquella¹¹ et la volentat la voldrá et la natura del cors obeyrá aquella¹² granea [V123] que la memoria no¹³ porá¹⁴ remembar, ni·l¹⁵ enteniment entendre ni la volentat voler. Et cor en paraýs la anima pot molt mes membrar, entendre et amar que en est mon, per ço cor veu Deu en sa essencia, dignitats et persones, pensar pots donchs, fill —dix l'ermitá—, com será gran la gloria que·l cors benauyrat del home haurá en paraýs.

[4] Molt cogitá Felix en les paraules que l'ermitá li hac dites et, segons aquelles paraules,¹⁶ conech que la gloria del cors será molt gran et maravellosa et, per la granea que entés¹⁷ de la gloria del cors, dix aquestes paraules: —En est mon vol hom menjar, beure, vestir et haver delits, per ço cor en lo cors ha defalliments per los quals los homens desigen haver delicaments. Mas si lo cors fos tan complit en virtut¹⁸ com la volentat poria voler, et l'enteniment entendre, et la memoria membrar, et que aquell compliment devallás al cors de la influencia que Deus fa en influir¹⁹ sa semblanca al anima que es en paraýs, ja negun home no volgrá menjar, beure ni vestir ni haver negun dels delits que son temporals.

[5] Segons les paraules que l'ermitá ach dites, entés Felix que si la anima vol que lo cors sia movent per l'aer que o será et si vol que aquell moviment sia tan gran que en un moment sia d'occident a²⁰ orient, que ho será, et que res empaxar no·l porá,²¹ pus que la volentat o vulla. Cor si ho faya, la volentat no seria complida. Açó metex dix de la resplandor del cors et de sa immortalitat et del gran sentiment que sintrá de gloria et axí de les altres coses. On com Felix ach dites [A225v] aquestes coses, ell considerá en ço

¹ que lo] del *MS FNR*

² del - paraýs] *manca MS FNR*

³ porá] poria *A*

⁴ gloriejats] glorificats *ABCV FNPRT*

⁵ en aquella - corporal] corporalment *AB P*

⁶ les dignitats e] *ACMS manca L* de les *B* les divinitats e *P*

⁷ lo] *manca A*

⁸ poder, duracio] {2 1} *ABVPT*

⁹ seguirá] *ACMSV seguex BL*

¹⁰ de] *afegeix la A*

¹¹ aquella] *afegeixen granea ABV*

¹² aquella] a aquella *AV*

¹³ no] *cancel·lat i expuntuat L* ne *CMSV T*

¹⁴ porá] poria *AB PT*

¹⁵ ni] *manca AV T*

¹⁶ paraules] *afegeix l'ermita L*

¹⁷ entés] enteses *A P*

¹⁸ virtut] virtuts *ABC*

¹⁹ influir] *ABCMSV influex L*

²⁰ a] en *ABM*

²¹ porá] poria *A*

que dit havia et meravellá-s de la gran gloria que lo cors haurá en paraýs perdurablament.

[6] Dix l'ermitá que en paraýs la anima veu tot Deu segons que ja havets oyt et per aquella visió será influyda semblança de visió en lo cors, la qual será corporal visió per la qual hom veurá corporalment Jesuchrist et madona sancta Maria et tots los homens et les fembres qui seran en paraýs. Et veuran aquells tots luents e resplandents, [B124v] pus que la lugor del sol¹ sens comparació.

[7] Aprés estes paraules dix que d'aquella visió que la anima haurá de Deu, será influent² al cors oyment, lo qual³ cors haurá en oyr Jesuchrist parlar et nostra Dona et los sants de gloria. Aquell oyment será gran en gloriejament del cors, segons que es gran la influencia que la anima influirá en lo cors per la visió que haurá de la essencia de Deu. [L183] On com açó será enaxí, donchs qui pot albirar com gran será la gloria que hom haurá en lo cors per rahó d'oyment?

[8] —Ffill —dix l'ermitá—, segons que hom a plaher en est mon en veer, oyr, odorar, gustar et tocar, ha hom plaher en lo sentiment.⁴ Et per açó podets⁵ considerar com maravellosa et gran será la gloria que lo cors sintrá per veer et oyr en paraýs. Cor segons que será gran la visió que la anima ha en paraýs de veer Deu et⁶ segons que será gran la visió et l'oyment que lo cors sintrá de veer et oyr, Jesuchrist et los sants, segons açó, será gran la gloria dels cors en lo sentiment.

[9] Molt cogitá Felix en ço que dix l'ermitá. Entés que, enaxí com la anima et lo cors se unexen en esser un home, enaxí se unex la gloria que la anima ha ab la gloria⁷ que a lo cors.⁸ Et per açó entés Felix com gran es la gloria del cors, de la qual granea⁹ se meravellá longament et dix estes paraules: —A, senyor Deus, qui sots compliment de tots complimens et tan¹⁰ gran maravella es de los homens¹¹ d'aquest mon per que poden tant amar la vanagloria d'aquest mon et tan poch amar et desirar la gloria del¹² altre¹³ segle, [V123v] com sia cosa que la gloria d'aquest mon sia tan poca et la gloria del¹⁴ altre sia tan gran!

[10] —Senyer —dix Felix—, en lo cors del home son los uns elements contraris als altres, axí com lo foch et l'aygua, qui son contraris per calor et per fredor, et l'aer et la terra per humiditat et per secor. Et per açó me do [A226] maravella que en paraýs lo cors pusca haver perfeta gloria.

[11] —Ffill —dix l'ermitá—, era un home que volia molt gran mal a sa muller et sa muller a ell. Mas havien un fill qui molt amaven et, per la gran amor que cascú havia a son fill, s'acordaven e-s pacificaven.

[12] Entés Felix l'ermitá et dix que per ço cor en paraýs lo cors seguia ço que-n volia la volentat e¹⁵ que-n entenia l'enteniment et que-n membrava la memoria, se seguia que los elements se concordassen et que en re no contrariassen. Et aquella concordança es lo

¹ sol] *afegeix e A*

² influent] *ABV* influit *CLMS FNR*

³ qual] *afegeixen lo AB P*

⁴ sentiment] *consentiment A P*

⁵ podets] *pots ABCV*

⁶ et] *manca A P*

⁷ que la anima ha ab la gloria] *manca AB P*

⁸ cors] *afegeixen et la gloria que ha la anima A' P* *afegeix ab la anima B*

⁹ granea] *gloria AB P*

¹⁰ tan] *con ABV*

¹¹ homens] *-s al marge L₃*

¹² del] *del ABCMSV* *daquest L*

¹³ altre] *al- a la interlínia L*

¹⁴ la gloria del] *manca ABV PT*

¹⁵ e] *ABCS* *en L* *manca M FNR*

compliment et la final entençió a la qual los elements se mouen tots jorns en est mon engenrant et corrompent.

[13] Com Felix ach entés açó,¹ ell entés com gran gloria será cella que lo cors haurá en paraís; cor si en est mon lo cors ha poder de sentir tants de² delits, jasia ço que en ell sien los elements contraris et que³ lo cors no pusca seguir en complir co que⁴ vol⁵ la volentat de sos delits, quant mes en gloria será gran la gloria⁶ del cors en que no-s contrastaran⁷ los elements ni-l cors no contrastará a re que-s⁸ que-n vulla la volentat!

[14] —Senyer —dix Felix—, com la gloria que lo cors haurá en paraís sia tan gran, maravella me do⁹ del cors per que naturalment esquiva morir.

[15] —Ffill —dix l'ermitá—, lo cors en est mon ha esser en essencia humana dementre que viu en la anima, e com es mort, pert aquell esser, et está en privació d'aquell esser destró que es resuçitat. Et cor privació¹⁰ de tan noble esser es esquivadora¹¹ et per açó lo cors naturalment esquiva mo|rir. [L177v] Mas si encontinent que es mort resucitava, acó seria altra cosa.¹²

¹ entés açó] {2 1} *ABV PT*

² de] *manca ABV*

³ que] *manca A*

⁴ que] *quen ABCV*

⁵ vol] *ABCMSV volch L*

⁶ mes en gloria será gran la gloria] mes haura gloria lo cors en parays *B* mes en gloria sera la gloria del cors *C* en gloria mes sera sera gran la gloria *M FNR*

⁷ constrastaran] *BS* contrastaren *LM*

⁸ que-s] *quen AP manca BV T*

⁹ maravella me do] *meraveyllme ABV NPR*

¹⁰ d'aquell esser - cor privació] *manca A P*

¹¹ esquivadora] *afegeixen cosa a la interlínia A'B P*

¹² cosa] *afegeix ffenit es lo .viii. libre comense .x. A*

[X] COMENÇA LO .X. LIBRE¹ QUI ES DE INFERN ET² PRIMERAMENT

[119] De la pena dels diables

[1] —Senyer —dix Felix—, gran maravella me do que ls diables, qui no han cors, pusquen esser turmentats per foch material.³

[2] —Ffill —dix l'ermitá—, oyt has com en paraýs lo cors, qui es fexuch, seguirá la volentat, per lo qual seguiment estará lo cors en lo⁴ cel et haurá moviment per l'aer et neguna cosa no-l enbargará ni-l corromprá. On, per ço que has oyt del cors et de la volentat d'aquells sants qui seran en gloria, pots entendre com⁵ la natura dels diables seguirá en haver pena la justícia divina, si ab foch la volentat de Deu turmentar-los vol.

[3] Mas sobre aquell turment de foch, n'an⁶ altre qui es pus gran sens tota comparació. Et si tu d'aquell tan gran [A226v] turment te vols maravellar, entin estes paraules: —Los diables en quant son creatures han qualitats qui son semblants a les propietats de Deu, ço es a saber que lo diable ha bonea [B125] et ha granea, duraçió, poder, sciencia, volentat; cor aquestes qualitats hi ha Deus creades per tal que lo diable ab elles fruýs les propietats de Deu, ço es a saber⁷ bonea, granea et les altres. Mas cor lo diable ha contraria obra a quescuna de ses⁸ calitats,⁹ per açó ha la major pena que pusca esser: axí com la bonea del diable que es bona en quant es creada et convertex-se en esser mala per la mala obra que lo diable ne fa.

[4] —Era un bon home qui havia un ffill, lo qual molt lo semblava et, per la sem|blança, [V124] lo pare molt l'amava. Esdevench-se cas que lo fill un dia desonrá et ferí son pare qui-l castigava de .i^a. follia que son fill feta havia. Molt ach gran yra lo bon home de la vilania que son fill feta li havia et de negun altre home no pogra esser tant yrat com fo de son fill.

[5] En les paraules aquestes entés Felix lo declarament de la raó per la qual l'ermitá enten a provar que la pena dels diables es molt gran et maravellosa, ço es a saber que la bonea del diable et sa obra se deurien concordar per natura a .i^a. fi, ço es a saber a la bonea de Deu et a la obra bona que la bonea de Deu¹⁰ ha en si engenant lo Pare¹¹ lo Fill et espirant lo sant Espirit. Mas cor la bonea del diable se convertex per obra en malea contra la bonea de Deu et sa obra, per açó es aquella conversió et aquella contrarietat ocasió al diable de haver la major pena que esser pusca et aquella pena multiplica per totes les altres calitats que son en lo dimoni.

[6] Com Felix ach considerades totes¹² aquestes paraules, ell considerá longament en la pena dels dimonis et maravellá-s com podia esser tan gran; cor tant es gran que, enaxí com son enteniment no abasta a entendre la gran gloria que los angels han en paraýs, enaxí son enteniment no abasta a entendre la gran pena que los dimonis deuen haver en infern.

¹ .x. libre] {2 1} A P

² et] manca BMS N

³ material] *afegeix al marge* de pena ignis L₂

⁴ lo] a la interlínia L₃

⁵ com] que A

⁶ an] aura A P a BV T

⁷ que lo diable - ço es a saber] *al marge* L₃

⁸ ses] les ABV PT

⁹ calitats] propietats MS FNR

¹⁰ et a - Deu] manca A P

¹¹ lo Pare] a la interlínia L₃

¹² considerades totes] B enteses *cancel·la* dites A' dites CLMSV FNPRT

[7] —Ffill —dix l'ermítá—, la essència del diable está en tres coses, ço es a saber recolença, intelligència et volència et tota sa essència fo crejada [L184] per tal que fruýs Deu. Et lo diable, per rahó de sa malea et de sa injuria, ab tota [A227] sa essència se convertex a esser contrari¹ a Deu. Et per açó tota sa essència² se convertex en pena. Cor enaxí com se convertira en gloria si servís Deu, enaxí, com deservex Deu, se convertex en pena.

[8] Com Felix ach entés³ estes paraules, ell entés com molt era gran la gloria que los diables agren si perduda no la haguessen et maravellá-s com per neguna cosa pogueren perdre tan gran gloria.

[9] Et⁴ dix l'ermítá que en lo començament, com Deus creá tots los angels, adonchs los angels qui ara son diables⁵ volgueren esser semblants a Deu, co es a saber que cascun volch esser⁶ bo per si matex et esser gran per si matex et axí de totes lurs calitats. Et cascú volch haver sa fi et son compliment per si matex et en si matex. Et, cor⁷ volch cascú esser semblant a Deu, fo justa cosa que cascú fos en pena et que⁸ perdés la gloria a la qual era creat.

[10] —Ffill —dix l'ermítá—, los diables han pena en conexer Deu et ses obres e-n conexer si matexs et lurs obres. Açó matex han en conexer⁹ totes creatures et lurs obres. Et açó es per ço cor l'enteniment del diable et la sua volentat et la memoria son contraris en granea, ço es a saber que, aytant com lo diable mes enten et membra, aytant pus fortment desama la volentat, la qual volentat¹⁰ desama ço que-l enteniment enten que no deuria desamar et la volentat del diable ama ço que-l enteniment enten que no¹¹ deuria amar. Et per açó es aquella contrarietat tan gran que no poria esser major, cor la memoria membra et l'enteniment enten que perdurablement será enaxí. Per açó es, fill, la pena del diable¹² inextimable.

[11] L'ermítá dix que enfre la forma del foch et la sua materia ha major concordança que¹³ enfre la forma del foch et la materia del aer. On, si-s convertia que fos contrarietat enfre la forma del foch et sa materia, major contrarietat hi seria que enfre lo foch et l'aygua. Et acó seria per ço cor la forma del foch et sa materia son pus prop a esser .i^a. substançia¹⁴ [V124v] que-l aygua ni el foch ni que la forma del foch et¹⁵ la materia del aer.

[12] Per co que-l ermitá dix de la forma e¹⁶ de la materia,¹⁷ entés Felix com gran es la pena que es en los¹⁸ dimonis, cor major contrarietat [A227v] han enfre la memoria, enteniment et volentat que no haurien la forma del foch et sa materia. Et açó es per ço

¹ contraria] ABCMSV contraria L FNR

² essència] manca A P

³ entés] enteses BCMS

⁴ et] manca ACMSV

⁵ diables] *afegit al marge* qualiter [...] cadunt L₂

⁶ esser] a la interlínia L₃

⁷ cor] a la interlínia L₃

⁸ que] manca AB

⁹ conexer] conexença de AB P

¹⁰ la qual volentat] manca A P

¹¹ no] *afegeixen* ho AV

¹² diable] dimoni MS FNR

¹³ que] a la interlínia L₃

¹⁴ .i^a. substançia] manca A P

¹⁵ et] ne que *afegeix* la forma del foch A

¹⁶ e] ABCMS manca L

¹⁷ materia] *afegeix al marge* del foch he de la aygua L₃

¹⁸ en los] *repetit i cancel·lat* L

cor los diables se convenen molt pus fort ab simplicitat que la forma del foch e sa materia.

[13] Molt se meravellá Felix de la gran pena que·ls diables sostenen substancialment et accidentalment et dix que ell se meravellava com los¹ dimonis podien durar, pus que tan gran pena havien, com sia cosa que pena corrompa et destrua esser.

[14] —Ffill —dix l'ermitá—, la pena dels diables es tan gran que sostenir no la porien² per neguna natura que haguessen; mas la justícia de Deu, qui seguex lo poder et la volentat de Deu, los sosté a aver aquella pena.³

[15] —Senyer —dix Felix—, com los diables hajen major pena on pus remembren et entenen et volen, meravell-me per que han volentat de⁴ [B125v] membrar ni entendre ni tant⁵ amar ni⁶ desamar, ni per que volen fer als homens negun mal,⁷ pus que·ls ne crex pena.

[16] —Ffill, lo diable s'es tot convertit en contraria obra per lo falli|ment [L184v] que feu al dia com caech del cel, ço es⁸ com fo esdevengut diable. Et per açó fa ço que no deuria fer et no vol fer ço que deuria fer. Axí com la folla fembra que, on pus son marit la bat et la castiga, mes fa de follies. Et axí com l'ome avar qui, on mes crex sa riqueza, mes multiplica sa avaricia.

¹ los] manca A

² porien] afegeix ne A

³ pena] afegeix al marge qualiter demones sustinentur in esse L₂

⁴ han volentat de] han i de a la interlínia L₃ volen tant ACS PT han volentat en B voluntat MV N com voluntat FNR

⁵ tant] manca A

⁶ ni] o A

⁷ negun mal] al marge L₃

⁸ es] afegeixen saber AB

[120] De la pena que¹ les animes han² en infern

[1] L'ermità dix a Felix que les animes que son en infern han pena substancial et pena accidental. Et la pena substancial es molt major que la accidental.

[2] Pena substancial es com la anima ha pena en sa essencia matexa, ço es en ço d'on es ajustada. E³ aquella cosa es ço que anima es, ço es a saber recolencia, intelligencia et volencia. La recolencia ha pena en⁴ membrar qual que cosa⁵ membre, et ha pena en esser membrada, entesa et desamada. Acó matex⁶ es del enteniment, qui ha pena en tot quant enten et en esser entés et membrat et desamat. Açó matex se seguex de la volentat o volencia, que ha pena en tot quant vol et es volguda, et en quant desama et es desamada,⁷ et en quant es membrada et entesa.

[3] —Ffill —dix l'ermità— si-t vols [A228] meravellar,⁸ meravellar-te pots de la gran pena que la anima sosté. Cor sa pena es aytan⁹ gran com la anima es gran en son esser matex. Car tot aquell esser está en pena.¹⁰ Cor aytant com enten, aytanta ha de pena. Et açó matex es de la memoria et de la volentat¹¹ et totes tres es la .i^a. contra l'altra et cascuna¹² contra si matexa, et cascuna ha pena en la pena de la altra. Cor la memoria membrant si matexa dona pena al enteniment et a¹³ la volentat.¹⁴ Cor en¹⁵ la pena del enteniment et de la volentat ha pena la memoria, et axí del¹⁶ enteniment et de la¹⁷ volentat.

[4] Per ço que Felix mils entesés la gran pena que-l anima sosté en infern dix l'ermità¹⁸ aquesta semblança: —Lo foch simple compon si matex en lo cors compost.¹⁹ Et component si matex, compon en aquell cors l'aer et l'aygua et la terra, et açó matex fan los altres elements. Mas en aquesta composició ha concordanca et contrarietat, mas en la anima no hauran concordança neguna la memoria ni-l enteniment ni la volentat ans es²⁰ tota lur hobra en contrarietat.²¹

[5] Maravellá-s Felix de la gran pena que la anima sosté en infern. Cor segons les paraules que-l ermitá li ach dites, entés²² que la volentat vol que la memoria membre et l'enteniment entena que ella haja alguna cosa que [V125] desija²³ et la volentat desama. Cor la memoria membra et l'enteniment enten que ella no haurá negun temps co que

¹ que] de MS FNR

² han] manca M FNR

³ e] afegit al marge L₃

⁴ en] afegeix molt A

⁵ cosa] pena A P

⁶ matex] ABCS manca L

⁷ et en quant desama et es desamada] manca A P

⁸ meravellar] manca CM FN

⁹ aytan] ten AV

¹⁰ car tot aquell esser está en pena] al marge L₃ manca MS FNR

¹¹ de la volentat] del enteniment CSV FNR

¹² cascuna] afegeixen es A N

¹³ a] ABCMSV manca L

¹⁴ volentat] afegeixen e assi matexa ABCV PT

¹⁵ en] a la interlínia L'

¹⁶ del] de AMSV FNR

¹⁷ la] a la interlínia L' manca AMV

¹⁸ dix l'ermità] dix ha estat dos cops copiat i un ratllat, l'ermità al marge cancel·lant felix L₃ dix affelix MS {2 3 1} afegeixen a felix FNR

¹⁹ compost] ABCMSV expuntuat com pot L

²⁰ es] sera ACV seran T

²¹ ans es tota lur hobra en contrarietat] al marge L₃ manca MS FN

²² entés] ABCMSV manca L

²³ desija] de- a la interlínia L

desija, ans haurá ço que desama per tots temps. Et tots temps desamará ço que tots temps haurá. Et tos temps amará ço que per negun temps no haurá. Et per açó la volentat desama de la memoria son membrar et del enteniment son entendre. Et per açó ha pena inestimable la volentat, et aytant gran pena meteixa s'an¹ la memoria et l'enteniment.

[6] —Ffill —dix l'ermitá—, la anima entellectiva ha pena per la sensitiva et per la vegetativa. Cor en tot quant la sensitiva² sent et³ la vegetativa vegeta⁴ estant la intellectiva⁵ en peccat, haurá la entellectiva pena, cor ella era forma et mo|vedora⁶ [L185] de la sensitiva et de la vegetativa. Et per açó tu, fill, qui vas cercan⁷ maravelles, te pots meravellar d'a|questa [A228v] tan gran maravella,⁸ ço es de la gran pena que la anima sosté en infern.

[7] Entendrà⁹ l'enteniment tots¹⁰ temps que Deus es bo et just et complit de tot be. Et entendrà Deu en tal manera com si Deus no era bo ni havia justícia ne negun compliment. Et d'aytal entendre li vendrá tan gran pena a la anima,¹¹ que no la poria hom aesmar ni cogitar. Aytal pena mateixa será en la memoria et en la volentat.

[8] Maravellá's Felix de la pena tan gran que l'ermitá declarava¹² en ses paraules, et l'ermitá li dix altra manera de pena que la anima haurá segons que estes paraules o signifiquen.

[9] Dix l'ermitá que après lo dia del judici la anima recobrará lo cors, en lo qual haurá pena. Cor en la unió que's farà de la anima et del cors, en quant ensemps seran un home, se unirà la pena corporal et la pena esperitual, per lo qual uniment multiplicará la pena de la anima¹³ et¹⁴ la pena del cors, enaxí que en la pena corporal haurá la anima pena et¹⁵ en la pena esperitual haurá lo cors pena.

[10] —Eren marit et muller qui molt s'amaven et havien [B126] un fill que amaven molt fortment. Aquell fil era malalt¹⁶ et pres de la mort et havia'l ja pres lo paralitich. Per la pena de la mort que l fill sostenia, havien pena lo pare et la mare. Et cor lo marit amava sa muller, havia pena de la pena que sa muller havia. Aquella pena metexa havia la muller de la pena del marit. Et enaxí, lo marit havia pena en si matex per son fill et per sa muller, et açó matex havia sa muller.¹⁷

[11] Per ço que l hermitá ach dit, fo declarat a Felix que en infern la anima haurá pena en si matexa et en lo cors et en tot ço que amará en si matexa haurá pena, et en tot ço que amará en lo cors. Et açó matex haurá la anima qui haurá pena en tot ço que desama¹⁸ en si matexa et en tot ço que desama¹ en lo cors. On, com açó sia enaxí, donchs qui porá² aesmar la gran pena que la anima haurá en infern?

¹ s'an] an a la interlínia sembla que cancel·la com A' que B can V sent N han P com T

² e per la - la sensitiva] manca A

³ et] en A

⁴ vegeta] manca A FNPR

⁵ estant la intellectiva] manca A FNP

⁶ movedora] movedor AV PT

⁷ vas cercan] has cercades A FNPR as sercat V

⁸ tan gran maravella] en gran manera FNR

⁹ entendrà] deu tendre FNR

¹⁰ tots] -s afegida al marge L

¹¹ pena] afegeixen a la anima BL₃

¹² declarava] declara ABV FNPR

¹³ la pena de la anima] manca AM FNPR

¹⁴ et] manca AM FNPR

¹⁵ en la pena corporal - pena et] manca A FNPR

¹⁶ malalt] malvat A P

¹⁷ muller] afegeixen per son marit he per son fill BL₃

¹⁸ desama] desamara ABV PT

[12] —Consirar pots, fill, com gran pena ha³ la anima en infern, com consira que, per un poch de temps que lo cors⁴ viu en est mon et per⁵ un poc⁶ de⁷ delit que ha en aquest⁸ mon, a perduda la celestial gloria qui es tan gran et qui [A229] tots temps dura⁹ et estarà en infern on ha tan gran pena et qui tots temps dura.¹⁰

[13] —Era un rey qui havia un regisme molt noble. Aquell rey per .i.^a mentida que dix al emperador, li tolch l'emperador son regne et mes-lo en carçre, on estech en pena tro a la mort. Totes les vegades que lo rey consirava et membrava com per poca d'ocasió havia perdut son regne et estava en carçre, se meravellava com per tan poca cosa havia perdut tant de be et havia tant de mal.

[14] Dix l'ermitá: —Maravella-t, fill, et vegas tan¹¹ gran pena haurá la anima en infern de la gloria que ha perduda. Cor la anima membrará que, si fos salva, tota la volentat de Deu l'amara et tota la bonea de Deu¹² [V125v] li donara be et tota la gloria de Deu la glorificara e tota la granea de Deu¹³ la magnificara. Et, cor es dampnada, a perdudes estes¹⁴ coses et, en contrari, tota la volentat de Deu la desama et tota la bonea la malifica en sostenir pena et tota la granea de Deu magnifica¹⁵ la pena que la anima sosté.

[15] Molt se meravellá Felix de la pena que [L185v] la anima sosté et dix que gran maravella es com negun home s'enclina a peccat, pus que la anima per lo peccat porta tan gran pena. Dementre que Felix se meravellava, l'ermitá li dix que un artiaque veyll,¹⁶ per ço que fos¹⁷ elet a bisbe feu simonia et fo bisbe et a¹⁸ cap de un mes ell morí, estant en lo peccat de simonia. Plorá Felix com oý aquelles paraules, et meravellá-s dels homens temporals com amen tan poch la gloria de paraýs et com temen tan poch les infernals penes.

¹ desama] desemara ABCV FNPT

² porá] poria ABV PT ha a F pot N

³ ha] haura AV FNPT

⁴ cors] a la interlínia L₃

⁵ per] afegeix al marge he per L₃

⁶ un poc] afegit al marge L₃

⁷ de] ABCSV manca LM FNR

⁸ aquest] est AM

⁹ dura] durara AC P

¹⁰ dura] durara A'CV FNPT

¹¹ tan] con ABV PT

¹² l'amara et tota la bonea de Deu] manca A P

¹³ Deu] a la interlínia L₃ manca MS FNR

¹⁴ estes] totes aquestes ABM FNPT

¹⁵ magnifica] ABCMSV manifesta L FNR

¹⁶ veyll] manca A P

¹⁷ fos] -s afegida a la interlínia L

¹⁸ a] a la interlínia L₃

[121] De la pena que lo cors humá haurá en infern¹

[1] Dix l'ermitá que un rey ymaginá un jorn² lo gran poder que havia en est mon et aquell poder ymaginá en aquesta manera, co es a saber que tot lo poder que cascú de sos homens havia se unia et s'ajustava en general, et puxes³ en especial s'enclinava a esser sotsmés al poder que·l rey havia en sa persona.

[2] Aquesta semblança dix l'ermitá a Felix per ço que Felix se marvellás, segons la semblança, de la gran pena que lo cors del home⁴ haurá en infern. Segons la semblança que·l ermitá li ach dita. Et [A229v] segons⁵ que Felix membrá de la gloria que lo cors del⁶ home haurá en paraýs, entés Felix la gran pena que lo cors del⁷ home haurá en infern. Et segons ço que entenia d'aquella pena, dix estes paraules:

[3] —Enaxí com lo poder del rey et de son poble s'ajusten en esser un poder que sia a servici de Deu, et enaxí s'ajustaran⁸ en infern pena de anima racional et pena de potencia sensitiva et pena de potencia vegetativa. Et será .i.^a pena d'ome en una pena⁹ multiplicada,¹⁰ la qual pena será tota per la racional, sensitiva et vegetativa, hoc encara per la ymaginativa, et açó será maravellosament gran pena.

[4] Com Felix ach dites aquestes paraules, per les¹¹ quals ach declarada la semblança que l'ermitá ach dita, ell dix que fort se marvellava de tot rey qui son gran poder enclinava¹² a¹³ vanagloria d'est mon et qui desviava¹⁴ de servici de Deu, per lo qual desviament li'n seguiria¹⁵ en infern la¹⁶ gran pena, damunt declarada et signifi|cada. [B126v]

[5] —Ffill —dix l'ermitá—, en la anap del vi¹⁷ amerat son totes mesclades les parts del vi et del aygua en tal manera que totes aquelles parts son les unes et¹⁸ les altres. Enaxí que enfre totes son un cors tan solament qui ha .i.^a color de vi tan solament.

[6] Tant ach estat Felix ab l'ermitá et tant ach après ab ell que encontinent entenia les semblançes que·l ermitá deya et declarava-les. Et per açó Felix declará la semblança¹⁹ segons estes paraules: —En lo cors del home son tots los .iiii. elements los uns en los altres et enfre tots son un cors tan solament. Et per açó está tota la calor del foch en lo foch et en tots los altres elements et en totes lurs calitats, ço es a saber que la calor está en la forma et en la materia de cascun element et está en la humiditat del aer et en la fredor de la aygua et en la sequetat de la terra, et acó matex se seguex dels altres elements et de lurs calitats. Et per açó en infern tota la calor turmenta lo cors per totes les formes e les materies et per totes les qualitats, et acó matex farà la humiditat del aer

¹ lo cors humá haurá en infern] aura lo cors MS FNR

² un jorn] ABCSV manca i ha expuntuat un hom L manca M

³ et puxes] manca A P

⁴ del home] de hom ABCV

⁵ segons] -s afegida al marge L

⁶ del] de A

⁷ del] de A

⁸ s'ajustaran] ABCMSV sajustara L

⁹ en una pena] ABCMS manca L en esser pena FNR

¹⁰ d'ome ... multiplicada] {2 1} A

¹¹ per les] ABCM manca LS FNR

¹² enclinava] enclina AC P

¹³ a] afegeixen la ABC

¹⁴ desviava] desvia després de cancel·lar -va A P desamava MS FNR

¹⁵ seguiria] seguirá ABS

¹⁶ la] ABCV manca LMS FNR

¹⁷ del vi amerat] {3 1 2} ABP

¹⁸ et] en ABV

¹⁹ -les et per açó Felix declará la semblança] manca AB

et la fredor del aygua et la sequedat de la terra, et seran [A230] totes les penes una pena en diferencia et en unitat et en contrarietat sens neguna concordança. [V126]

[7] A gran mara|vella [L186] tench Felix la gran pena que sera¹ cella que lo cors sofferrá en infern et dix que gran pena sera cella que haurá Mafomet, qui es ocasió de tant home qui será en infern. Cor en la pena de cascun será multiplicada la pena de Mafomet.

[8] Com² se fo meravellat longament de la gran pena de Mafomet, ell se meravellá molt fortment dels crestians per que han tan poca cura dels infeels a³ convertir. Et ach oppenió que per ço com tan poca de cura n'avien, que los en seguís pena en la pena⁴ que los infeels sostendran en los inferns.

[9] Estant Felix en esta oppenió, ell remembrá sent Benet, sent Agostí, sent Bernat, sent Francesch et sent Domingo et molts d'altres sants qui son per⁵ gracia de Deu ocasió com tants homens sien salvats et fuyts als inferns. Et per açó se meravellá com no son molts homens qui comencen coses noves on per tots temps se seguesca utilitat, per la qual multiplicich sa gloria.

[10] —Ffill —dix l'ermitá—, en .i.^a ciutat havia un espital qui era destruit per la mala administració que lo rector d'aquell espital havia hauda. Aquell hespital era sots lo regiment del bisbe, lo qual no-n havia cura per ço cor era home negligent et qui mes temia la pena que lo cors ha⁶ en aquest mon que la pena que sosté en infern.

[11] Segons que-l ermitá ach dit, dix Felix que lo bisbe, si-s dapnava,⁷ hauria pena per tot ço qui-s seguia de mal et per tot lo be qui-s cessava del espital. Et per açó se meravellava de la negligencia del bisbe, la qual havia en reparar aquell hespital.⁸ Et dix que un clergue jaya en son lit, lo qual era molt bell et de draps⁹ molls et delicats.¹⁰ Esdevench que, dementre que lo clergue jaya en son lit, foch se pres al alberc d'aquell clergue, si que-l clergue molt diligentment se levá de son lit et molt tost aná apagar lo foch. Com ach lo foch apagat¹¹, ell se¹² torná a¹³ dormir en son lit.

[12] En aquell punt [A230v] que lo clergue se volch adormir, missatger li vench que ell¹⁴ anás confessar et combregar un seu parroquiá qui era pres de mort. Per la perea que ach lo clergue en anar tost al malalt et cor dormí .i.^a peça après que ach haut lo missatger, s'esdevench que, ans que ell fos atés al malalt, fo lo malalt traspasat d'esta vida sens confessió et¹⁵ sens que no ach combregat. Acusat fo aquell clergue del falliment que fet havia et lo bisbe se meravellá molt com tan gran falliment fet havia et poní lo clergue segons que-s convenia, lo qual clergue dix al bisbe que ell se meravellava com¹⁶ no ponia a ssi matex de la colpa que havia del espital qui sots sa guarda se destrovia.

¹ la gran pena que sera] *al marge* la i que sera L per gran pena ABMSV FNPRT

² com] can ffelix ABCV PT

³ a] ABMSV et L per a C

⁴ en la pena] manca S FNR

⁵ per] en AV en la B

⁶ lo cors ha] {3 1 2} A

⁷ dapnava] S disputava L

⁸ Et per açó - reparar aquell espital] *al marge* L₃

⁹ draps] *afegeix i ratlla* molls L

¹⁰ molls et delicats] molts e delicats ABCMS FNR

¹¹ ach lo foch apagat] {1 4 2 3} A P {2 3 4 1} C

¹² se] sen ABCV T

¹³ a] manca A

¹⁴ ell] manca B FNR

¹⁵ sens confessió et] manca A P

¹⁶ com] *afegeixen* lo bisbe ABV T

[13] Ffelix demaná al hermitá lo cors, com es en foch infernal, com pot soferir aquella pena tan gran, la qual ha per foch et per tots los altres elements, et ha¹ per fam, set et per tots los .v. senys.²

[14] —Ffill —dix l'ermitá—, lo cors es tan frevol que en est mon lo turmenta .i.^a poca de fam o de set o de yra o de febra, hoc un briant, que es petita³ cosa, li dona turment. Et per açó, segons son frevol poder, lo cors no poria tots temps sens fi soferir⁴ la infernal pena, qui es la major que hom pusca ymagenar ni entendre et çella que mes dura. Mas, cor la justicia de Deu⁵ es gran, eternal et forts, per açó la justicia de Deu fa durar lo cors del home en infern per tots temps. E açó [B127] fa-ce⁶ per ço que tots temps la⁷ ponesca.

[15] Dix l'ermitá que un clergue parroquiá⁸ havia en sa parroquia .i.^a fembra qui era molt bella. Aquell clergue havia molt [L186v] gran amor a castedat, emperó temptació de luxuria havia totes les vegades que aquella fembra veyá ni a l'esgleya venia et a⁹ ell se confessava. Per la gran temptació que havia lo clergue, [V126v] ell ymaginava¹⁰ les penes infernals per tal que li fogís la temptació. Et ymaginava com los corsos dels homes seran tots blanchs com a¹¹ tions¹² de foch et estaran tots temps los uns sobre los altres, si que-n [A231] seran majors muntanyes que lo munt de Canigó. Et estaran tots temps¹³ en sofre et en aygua bullent et en flama de foch, cor tots los elements se mesclaran a turmentar¹⁴ los corsos qui seran en infern, lo qual infern está en lo mig¹⁵ de la terra.

[16] Per aytal manera et per moltes d'altres maneres de turments, qui son molts¹⁶ segons que-s reçompta¹⁷ en lo libre de *Doctrina pueril*,¹⁸ ymaginava¹⁹ les penes infernals et no li valia sa ymaginació a la temptació complidament. Molt se meravellá aquell clergue com podia haver temptació de luxuria, pus que tan grans penes infernals ymaginava et²⁰ temia. Un dia s'esdevench que aquella fembra se confessá d'aquell clergue et recontptá com havia peccat ab un home contra castedat. Molt fo lo clergue temptat en aquella ora et encontinent ymaginá que en infern estan alguns homens en aur et en argent fus²¹ tot cremant, enaxí com estan los pexs en la mar. Emperó lo clergue no perdé la temptació tro²² que²³ consirá que, pus per temor no podia perdre la temptació,

¹ ha] manca ABCV T

² senys] *afegeixen* corporals AV P sentits T

³ petita] pocha AB NP

⁴ soferir] MS manca L

⁵ de Deu] manca A P

⁶ fa-ce] forssa *al marge* A'B P {2 1} CV T

⁷ la] lo ACMS FNPRT

⁸ parroquiá] *ratllat* L

⁹ a] manca A P

¹⁰ ymaginava] ABM ymagina LS

¹¹ com a] *al marge* L₃

¹² tions] tronchs ABV NPT

¹³ temps] manca AV FPT

¹⁴ a turmentar] ABCMSV et turmentaran L

¹⁵ mig] *afegeixen* loch CMSV T

¹⁶ molts] moltes A

¹⁷ reçompta] *afegeix* que es recomptat L

¹⁸ de *Doctrina pueril*] *afegit al marge* libre de doctrina pueril L₂

¹⁹ ymaginava] *afegeixen* lo clergue ABCV FNPRT

²⁰ et] *al marge* L₃

²¹ fus] *a la interlínia* L₃

²² tro] cant A mas B con V manca P

²³ que] manca AB P

que asajaria si la poria perdre per amor. Et adonchs començá a¹ amar Deu et ses obres de tot son poder, et adonchs fo quiti de la temptació qui tan longament durat li havia.

[17] Maravellá-s Felix lo clergue per que havia perduda la temptació per amor et² no la havia³ perduda per temor, et dix que en aquest mon mes estan les gents que no fan mal per temor que per⁴ amor.

[18] —Ffill —dix l'ermitá—, tot home que sia en bo estament cové que o sia per ço cor Deus hi enflux la⁵ gracia, et Deus no la in flux en negun home qui mes lo tema que no-l ama, cor mellor cosa es amor⁶ que temor. Per que los homens qui en est mon se lexen de fer mal, mes per temor que per amor, no han la temor ni amor⁷ en aquella ordenació et perfecció que haver deurién segons⁸ ordenació de Deu.

[19] Dix l'ermitá: —Era un usurer malalt a la mort. Aquell havia molt gran set et pregava son metge que li donás .i. anap d'aygua. Lo metge per temor⁹ que la febra no li pugás [A231v] no li volia donar de la aygua. En aquella ora que lo malalt demanava de la aygua, li estava un religiós denant, de qui ell s'era confessat, et no¹⁰ volia restituyr los torts¹¹ que tenia. Lo religiós demaná al malalt si donaria tot quant havia a home qui li donás a beure et ans que¹² soferir¹³ tots temps aquella set que havia et lo malalt dix que hoc.

[20] Lo religiós li dix: “Donchs vos, qui tots temps haurets set estant en foch infernal si no desfets¹⁴ vostres torts, per que no satisfets a aquells a qui tort tenits,¹⁵ pus que en est mon dariets tot quant havets ans que no soferriets¹⁶ la set que havets?” No s'encliná lo malalt a les paraules del religiós et morí en peccat, e tuyt se meravellaren de les paraules que oydes havien et¹⁷ com lo religiós les ach dites et com lo malalt poch les ach preades.

[21] —Senyer —dix Felix—, yo-m marvell com lo foch infernal pot durar tots temps, com sia comsument [L187] lo subjec que crema, e¹⁸ per la consumació del subjec¹⁹ sia lo foch en privació.

[22] —Fill —dix l'ermitá—, infern está en lo mig loch de la terra, que es vacua. Et en aquella vacuitat son encloses tants dels elements que ab los corsos dels infernats²⁰ compliran tota aquella vacuytat et seran tancats tots²¹ los porus desús, en tal manera que nengun²² d'aquells elements exir no-n porá per vapor ni per neguna altra cosa. En aquell

¹ a] manca ABV

² et] afegit per L₃

³ per amor et no la havia] manca AB P

⁴ per] ABCMSV manca L

⁵ la] se ABMS FNPR

⁶ amor] amar AV P

⁷ temor ni amor] amor ni la temor BCSMV

⁸ la temor ni amor - deurién segons] manca A FNP

⁹ temor] temer A

¹⁰ no] afegeixen li A N

¹¹ los torts] lo tort A P

¹² et ans que] anans que no ABV enans que CMS

¹³ soferir] afegeix una a L sofferria A sofferis B

¹⁴ desfets] satisfets AS FNPR deffets B

¹⁵ tort tenits] AB tant tenits LM tant tenits de tort S

¹⁶ soferriets] sofferisets AB

¹⁷ et] manca ABCSV

¹⁸ e] BCMSV manca AL FNPR

¹⁹ que crema per la consumació del subjec] manca A FNPR

²⁰ infernats] infernals AV FNPR

²¹ tots] manca ABV FNPR

²² que nengun] M manca LS

loch cremará tot¹ lo foch tots los altres elements, los quals consumir no poran, cor cascú haurá acció aytant gran en lo foch com lo foch en ells. Et per [V127] açó negun element no-s porá convertir en l'altre² ni-s³ porá consumir, et tots⁴ ensemps seran un cors cremant, humificant, frigidant, desicant.

[23] Et per açó influyan en los corsos dels homens si matex per mesclament, ço es que-s mesclaran ab les parts substancials et ab les calitats del cors, en tal manera que y será pena sens consumiment de substancies he de calitats⁵ et sens atemprament et concordança en refrigeri; ans será tota lur egualtat substancial et accidental en diversitat, [B127v] contrarietat, per tal que la granea de Deu⁶ in|fluesca [A232] granea de pena et de justícia, et la eternitat atretal, cor aytal influència se⁷ cové segons la granea de⁸ la eternitat de Deu.

¹ tot] ABCMSV manca L

² altre] afegeixen mes LS

³ ni-s] a la interlínia L ne ACV

⁴ tots] afegeix altres L afegeixen aquells MS

⁵ del cors - he de calitats] al marge i afegeix he L₃

⁶ Deu] afegeixen hi ACBV T

⁷ si] AB si ALMSV T

⁸ de] e AMS

[XI EPÍLEG]

[122] De la fi del libre¹

[1] Segons que es recomptat, adoctrinà l'ermità Felix com se meravellás et doná-li² moltes de semblançes per les quals Felix hagués sciencia adquisita. Cor per aquelles semblançes, se exalça la anima a membrar, entendre et voler. On com Felix fo be adoctrinat,³ ell pres comiat del hermità⁴ molt agradablament et mes-se en la via. Tot aquell dia aná Felix per .i.^a gran forest encercar ventura per la qual se pogués meravellar.

[2] Dementre que Felix enaxí anava, ell esdevench en .i.^a abadia molt nobla, en la qual fo molt bellament acollit per l'abat et per tots los monges. L'abat demaná a Felix de son estament et Felix li recomptá com son pare li avia donat ofici que anás per lo mon encercant maravellas et que⁵ aquelles maravelles anás recomptar⁶ per les cortz dels princeps et⁷ dels prelats, per viles, per castells, per ciutats, per deserts et per monestirs et per tots los altres lochs on gents havien.⁸

[3] —D'aquestes maravelles —dix Felix—, senyer abat, he yo moltes vistes et, si vostre plaher es, yo estaré en est vostre monestir tan⁹ longament tro¹⁰ que¹¹ les haja recomptades a vos et als monges, cor molt gran utilitat de sciencia et de devoció et¹² contricció et satisfacció se-n porá seguir a aquest monestir.

[4] Molt plach al abat et a tot lo convent ço que Felix dix. Felix tots jorns comptava dels exemples et de les maravelles al abat et als monges. Et en lo recomptament, se delitava l'abat et si-s fayen tots los monges, cor molt son paraules plasens a oyr et gran re hi ha de saviea et de doctrina et gran re hi sab hom del estament de¹³ aquest mon et del altre.

[5] Gran desig ach l'abat et tot lo covent que Felix fos monge d'aquell monestir, mas Felix s'escusá et dix que ell era obligat a anar per lo mon recomptant aquelles maravelles que ha¹⁴ vistes et oydes et a son pare ho havia promés. L'abat et tot [A232v] lo covent pregaren Felix que¹⁵ preses lur abit et que en lur abit anás per lo mon [L187v] recomptant lo *Libre de maravelles*.

[6] Felix consentí a lurs prechs et fo fet monge, al qual fo donat aquell ofici, ço es a saber que anés per¹⁶ lo mon tots lo temps de sa vida a messió d'aquell monestir et que¹⁷

¹ libre] *afegeixen* de marevelles CV T

² doná-li] donaveli AV T

³ adoctrinat] *afegeixen* per l'ermita CMS

⁴ del hermità] *al marge* L₃

⁵ que] *manca* A

⁶ recomptar] ABCMSV recomptant L

⁷ et] *al marge* L₃

⁸ havien] habiten ABS FNPRT

⁹ tan] *a la interlínia* L₃

¹⁰ tro] *manca* A FNR

¹¹ que] *manca* A P com FNR

¹² et] *manca* ABMSV

¹³ de] ABCMSV del L

¹⁴ ha] hevie AB FNPR

¹⁵ que] ABCMSV *manca* L

¹⁶ per] ABCMSV que L

¹⁷ que] *manca* ABV FNP

recomptás ha uns et a altres lo *Libre de*¹ *maravelles* et que lo libre muntiplicás segons que, anant per lo mon, les maravelles lo² multiplicarien.

[7] Com totes aquestes coses foren ordenades et Felix fo apparellat de partir del³ monestir, a Felix vench malaltia et fo en lo monestir longament malalt et morí d'aquella malaltia.

[8] Esdevench-se que, dementre Felix se moria, ell dix aquestes paraules:⁴ —Senyor Deus gloriós! Si no fos cor est just et cor yo no son⁵ digne que longament viva en ton serví, maravellaram⁶ de Tu per que no m'as allongada la vida tant de temps que yo pogués venir a la fi et complir ma promesa anant per lo mon marvellant-me de les gents qui no·t servexen ni·t conexen ni·t amen et marvellant-me d'aquells qui·t servexen et t'amen, per que pus fortment no·t servexen ni·t conexen ni·t amen. Senyor Deus, [V127v] plaçia't que, pus yo defall a complir aquest ofici, que tu lo dons ha un⁷ altre qui·n sia pus digne de mi, et⁸ aquell complesca ço⁹ en que yo defall per merit¹⁰ et per abreuament de vida.

[9] Morí Felix et fo molt plorat¹¹ per l'abat et per tots los monges et fo soterrat davant l'altar ab molt gran honor.

¹ de] *afegeixen* les *AB*

² lo] *manca* *AB FNPR* li *MS*

³ del] *ABCMSV* de *L*

⁴ paraules] *afegeixen* a *ABCMSV FNRT*

⁵ no son] *BCMSV* no *A* non *L*

⁶ maravellaram] *MS* marvellme *L FP*

⁷ un] *manca* *A*

⁸ et] *afegeixen* que *ABCMV FNPR*

⁹ ço] *ABS manca* *L*

¹⁰ merit] mort *M FNR*

¹¹ plorat] plant *BCMS T*

[123] Del segon Felix

[1] Com Felix fo soterrat molt honradament et l'abat ach preycat et ach recomptada la vida de Felix, un monge qui era home sant et de bona vida¹ et qui en son coratge ach retengut lo desirer de Felix, et en sa memoria et enteniment ach retengut² los exemplis et les maravelles que Felix ach recomptades, aquell mon|ge³ [B128] se meravellá de les gents per que al dia de lur mort entenen en honrament, lo qual volen que hom los faça com los soterren.⁴

[2] Lo monge entés que aquella maravella no havia recomptada Felix en son libre et dix que bona⁵ li y⁶ seria que hom la y [A223] mesés. Enaprés clamá merçé al abat et agenollás denant ell et denant tot lo covent et, en plorant ab gran devoció, demaná l'ofici que Felix havia que ell l'agués, et que anás per lo mon segons que a Felix fo altrejat.⁷ L'abat et tot lo covent consentiren al monge et meteren-li⁸ nom Segon Felix.

[3] L'abat doná sa⁹ benedicció a Felix et Felix aná per tot lo mon¹⁰ recomptant lo *Libre de maravelles*, e multiplicá¹¹ aquell segons les maravelles que atrobava, et l'abat et tot lo covent ordenaren que per tots temps hagués en aquell monestir monge qui hagués aquell offici et qui hagués nom Felix.

¹ vida] *aquí s'acaba N*

² retengut] retenguts *ACMS*

³ aquell monge] *manca cancel·lat A FPR*

⁴ los soterren] los soterra *ABV FPRT*

⁵ bona] bonea *A*

⁶ li y] *manca ACSV hi B*

⁷ altrejat] *no es veu L atorgat BC promes MS acomanat FR*

⁸ meteren-li] *BS et meserli L*

⁹ sa] *manca A*

¹⁰ mon] *afegeix et L*

¹¹ e multiplicá] *ABCMS multiplicava LS*